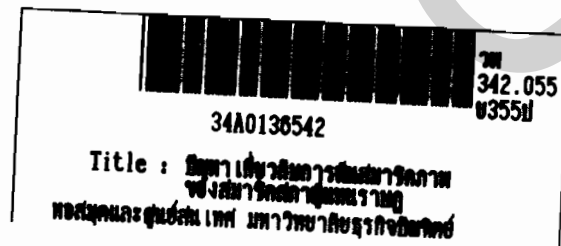

ปัญหา เกี่ยวกับการฟื้นสภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

: ศึกษากรณีการถูกขับออกจากพรรคการเมือง

นายยุทธนา ศรีตะบุตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2540

ISBN 974-281-125-3

The Problem of a Member of Parliament
losing his/her parliament status in case
of being expelled from a political party

MR. YOOTHANA SRITABOOT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
of the Degree of Master of Laws

DHURAKIJPUDIT UNIVERSITY

1997

ISBN 974-218-125-3

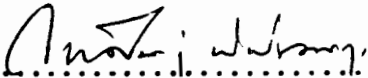
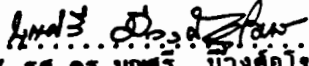
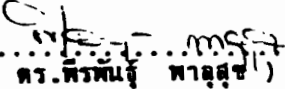
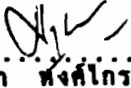
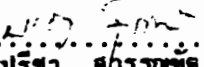

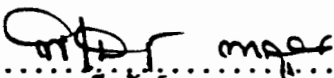
ใบรับรองวิทยานิพนธ์
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
 ปรัชญา นิติศาสตร์มหาบัณฑิต

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัญหาเกี่ยวกับการทันสมัยภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : ศึกษา
 กรณีการถูกขับออกจากพรรคการเมือง

โดย นายยุทธนา ศรีตะบุตร
 สาขาวิชา นิติศาสตร์
 อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ
 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.พิรพันธุ์ พาดุสข

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

- ประธานกรรมการ /ผู้แทนทบวงฯ
 (ศ.ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล)
- กรรมการผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย
 (รศ.ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ)
- กรรมการ
 (ดร.พิรพันธุ์ พาดุสข)
- กรรมการ
 (รศ.ดร.ปรีชา หงส์ไกรเลิศ)
- กรรมการ
 (ดร.ปรีชา สุวรรณทัต)
-กรรมการ

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (ดร.พิรพันธุ์ พาดุสข)

31 / มกราคม 2540

กิตติกรรมประกาศ

ในการจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ข้าพเจ้าได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ แห่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้สละเวลามาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและให้ข้อมูลเอกสารพร้อมให้ความหมายเป็นภาษาไทยเกี่ยวกับต่างประเทศ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการเมืองประเทศเยอรมัน และ ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข แห่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ซึ่งได้สละเวลามาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตลอดจนให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

นอกจากนี้ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ แห่งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดร.ปรีชา สุวรรณทัต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ที่ได้เสียสละเวลามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

สุดท้ายข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อพิทักษ์-คุณแม่ยุวรี ศรีตะบุตร ที่ได้ให้กำลังใจและสนับสนุนข้าพเจ้าในการศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงจบการศึกษาชั้นปริญญาโท บุญกุศลที่ได้รับจากวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ข้าพเจ้าขอมอบไว้แต่ผู้มีพระคุณ

ยุทธนา ศรีตะบุตร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
รายการตารางประกอบ	ฅ
บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้	2
สมมุติฐาน	3
ประโยชน์ที่จะได้รับ	4
ลักษณะและขอบเขตการศึกษา	5
บทที่ 1 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมือง	
2.1 ความหมายและหน้าที่ของพรรคการเมือง	7
2.1.1 ความหมายของพรรคการเมือง	7
2.1.2 หน้าที่ของพรรคการเมือง	15
2.2 ความสำคัญและความเป็นมาของพรรคการเมือง	
ในต่างประเทศ	20
2.2.1 ความสำคัญของพรรคการเมืองในต่างประเทศ	20
2.2.2 ความเป็นมาของพรรคการเมืองในต่างประเทศ	24

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองในต่างประเทศ	34
2.3.1 คุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งในต่างประเทศ	34
2.3.2 การควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคโดยพรรคการเมือง	37
2.3.3 การลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคโดยพรรคการเมือง	42
2.3.3.1 ขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	42
2.3.3.2 ไม่ส่งสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามพรรคการเมือง	53
2.4 ความเป็นมาของพรรคการเมืองไทย	54
2.5 การจัดตั้งและโครงสร้างพรรคการเมืองไทย	66
2.5.1 การจัดตั้งพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524	66
2.5.2 องค์กรภายในพรรคการเมืองไทย	72
2.5.2.1 คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง	72
2.5.2.2 ที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	77
2.5.2.3 ที่ประชุมใหญ่ของพรรค	77

บทที่ 3 ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองกับการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	
3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	80
3.1.1 ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	80

3.1.1.1	ความเป็นมาของบทบัญญัติที่บังคับให้ผู้สมัคร รับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง	81
3.1.1.2	ผลในทางกฎหมายที่บังคับให้ผู้สมัครต้อง สังกัดพรรคการเมือง	90
3.1.2	พรรคการเมือง เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นตัวแทนพรรค	93
3.1.3	สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง	101
3.1.3.1	ศาลมีคำสั่งให้ยุบเลิกพรรคการเมืองที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก	101
2.1.3.2	พรรคการเมืองสั่งให้ออกตามข้อบังคับพรรค	103
3.2	ข้อบังคับพรรคการเมือง	104
3.2.1	ความสำคัญของข้อบังคับพรรคการเมือง	104
3.2.2	ที่มาของข้อบังคับพรรคการเมืองตามกฎหมาย พรรคการเมือง	105
3.2.3	ข้อบังคับพรรคการเมืองที่กำหนดความสัมพันธ์ ภายในพรรคการเมือง	107
3.2.3.1	ข้อบังคับพรรคการเมืองที่กำหนด ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมือง กับสมาชิกพรรคการเมือง	107
2.2.3.2	ข้อบังคับพรรคที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง พรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร	113

3.3	มติของพรรคการเมือง	117
3.3.1	ความสำคัญของมติพรรค	117
3.3.2	ที่มาของมติพรรคการเมืองตามข้อบังคับพรรคการเมือง	119
3.3.3	มติพรรคกับการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	122
3.3.4	มาตรการพรรคการเมืองต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ไม่ปฏิบัติตามมติพรรค	125
3.4	พรรคการเมืองขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ออกจากพรรคการเมือง	127
3.4.1	ความเป็นมาของกฎหมายพรรคการเมืองในการขับ สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจาก พรรคการเมือง	127
3.4.2	เจื่อนใจและผลของกฎหมายพรรคการเมืองในการขับ สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจาก พรรคการเมือง	133
3.4.2.1	เจื่อนใจของกฎหมายพรรคการเมืองใน การขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรออกจากพรรคการเมือง	133
3.4.2.2	ผลตามกฎหมายเมื่อพรรคการเมืองขับสมาชิก ผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง	137
3.4.3	ขั้นตอนการขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรออก จากพรรคการเมือง	141
บทที่ 4	ปัญหาตามความเป็นจริงของพรรคการเมืองต่อสมาชิกพรรคการเมือง ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	
4.1	อิทธิพลของพรรคการเมืองต่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง	141

4.1.1	คุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	141
4.1.2	พรรคการเมืองกับการเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	144
4.2	ปัญหาการใช้ข้อบังคับพรรคโดยพรรคการเมือง	147
4.2.1	มาตรฐานข้อบังคับพรรคการเมือง	147
4.2.2	ปัญหาการใช้ข้อบังคับพรรคการเมืองกับสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร	149
4.3	ปัญหาการใช้มติพรรคโดยพรรคการเมือง	155
4.3.1	มาตรฐานมติพรรคการเมือง	155
4.3.2	ปัญหาการใช้มติพรรคการเมือง กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	157
4.4	พรรคการเมืองขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ออกจากพรรค	160
4.4.1	ปัญหามาตรฐานของเงื่อนไขและวิธีการในการขับ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง	160
4.4.2	ปัญหามาตรฐานของความผิดที่เป็นมูลเหตุให้พรรค การเมืองขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค การเมือง	162
4.4.3	ปัญหาพระราชบัญญัติพรรคการเมืองกับกรณี พรรคการเมืองขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจาก พรรคการเมือง	167

บทที่ 5	ทางออกของปัญหาการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	
	ออกจากพรรคการเมืองสำหรับประเทศไทย	
5.1	กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	
	กับพรรคการเมืองตามกฎหมายปัจจุบัน	173
5.1.1	ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	
	ต้องสังกัดพรรคการเมือง	173
5.1.2	สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง	
	เมื่อพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	179
5.2	ควรวินิจฉัยความสำคัญแก่มาตรการเบื้องต้นของพรรคการเมือง	
	ในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	186
5.2.1	ควบคุมโดยข้อบังคับพรรคการเมือง	187
5.2.2	ควบคุมโดยกรรมการประสานงาน (วิป)	189
5.2.3	ไม่ให้เกิดการสนับสนุนบทบาททางการเมือง	191
5.2.3.1	ไม่แต่งตั้งดำรงตำแหน่งทางการเมือง	192
5.2.3.2	ไม่ให้เป็นตัวแทนของพรรคในการ	
	สมัครรับเลือกตั้งในครั้งต่อไป	193
5.2.4	ไม่ให้เกิดการสนับสนุนทางด้านนิติบัญญัติ	195
5.2.4.1	ไม่ให้เกิดการสนับสนุนในการเสนอ	
	ร่างพระราชบัญญัติ	196
5.2.4.2	ไม่ให้เกิดการสนับสนุนในการอภิปรายในสภา	197
5.3	การจับสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค	
	การเมืองในฐานะที่เป็นมาตรการสุดท้ายจำเป็นต้องมีความ	
	โปร่งใสและมีกระบวนการที่ทำให้ความเป็นธรรมแก่สมาชิก	200

5.3.2	การกำหนดข้อบังคับพรรคไว้ในกฎหมายพรรค การเมืองในเรื่องขั้นตอนการจับสมาชิกสภาผู้แทน- ราษฎรออกจากพรรคการเมือง	209
5.4	ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง	219
บทที่ 6	สรุปและเสนอแนะ	220
	บรรณานุกรม	
	ประวัติผู้เขียน	236

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ตารางเปรียบเทียบคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง	75
2 ตารางเปรียบเทียบการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	100
3 ตารางแสดงบทบาทคณะกรรมการบริหารพรรคต่อการคัดเลือก ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	109
4 ตารางหน้าที่สมาชิกพรรคที่มีต่อพรรคการเมือง	112
5 ตารางหน้าที่พรรคการเมืองที่มีต่อสมาชิกพรรค	126
6 ตารางบทลงโทษสมาชิกพรรคการเมืองที่ไม่ปฏิบัติตาม มติพรรคการเมือง	139

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัญหาเกี่ยวกับการฟื้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทน-
 ราษฎร : ศึกษากรณีการถูกขับออกจากพรรคการเมือง
 ชื่อนักศึกษา นายยุทธนา ศรีตะบุตร
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี มีวงศ์จรุญ
 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข
 สาขาวิชา นิติศาสตร์
 ปีการศึกษา 2539

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร-
 ไทยและกฎหมายพรรคการเมือง ได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัด
 พรรคการเมือง และหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
 เมืองจะทำให้สมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงด้วย ซึ่ง
 การพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองมีหลายกรณี และกรณีที่สำคัญและเป็น
 ปัญหาที่จะได้ศึกษา คือการที่พรรคการเมืองขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจาก
 การเป็นสมาชิกพรรค ซึ่งจะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ศึกษาถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้
 หลายทางดังนี้

1. ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ต้องสังกัดพรรค
2. หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
 แล้ว สมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังคงอยู่ต่อไป
3. หากพรรคการเมืองขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็น
 สมาชิกพรรค สมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไม่สิ้นสุดทันที
 จะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหาพรรคการเมืองใหม่สังกัดภายใน
 หกสิบวัน

4. คงกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับพรรคการเมืองไว้คงเดิม คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค หากพรรคจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรค จะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง แต่จะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นเหตุแห่งความผิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่พรรคการเมืองจะนำไปอ้างงานการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรคให้ชัดเจน และขบวนการหรือขั้นตอนในการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากสมาชิกพรรคการเมืองจะต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมือง เพื่อเป็นแนวปฏิบัติแก่ทุกพรรคการเมืองที่จะต้องปฏิบัติเหมือนกัน

Title : The Problem of a Member of Parliament losing
his/her parliament status in case of being
expelled from a political party

Name : Mr. Yuthana Sritabutra

Adviser : Associate Professor Dr.boonsri Meewongukos

Co-adviser : Dr.Phiraphan Phalusuk

Department : Law

Academic Year : 1996

Abstract

The objective of this thesis is to study the Constitution of the Kingdom of Thailand and the Political Party Act which require that a member of Parliament must be a member of a political party, and his/her parliamentary status is automatically terminated whenever he/she is expelled from the political party. Politicians may be expelled from political parties for various reasons but the most critical effect of the expulsion of a politician is to lose his/her parliamentary status as a result.

The study made in this thesis shows various alternatives as solutions to the problem as followed :

1. Candidates for the member of parliament need not be members of any political parties.

2. Members of Parliament who lose their memberships of any political parties for whatever the reasons still retain their parliamentary status.

3. Should a political party expel a member of parliament from its party, his/her parliamentary status will not be automatically terminated if he/she can become a member of another political party within a period of sixty days.

4. The existing provisions of the law requiring a member of parliament to lose his/her parliamentary status after being expelled from a political party may still be retained but clear-cut conditions must be established pertaining to how and when a political party may expel its members. The process or steps for such an expulsion must be clearly specified in the provisions of both the Constitution and the Political Party Act for every political party to follow. clearly determined, however, what the grounds are by which the member of parliament was dismissed by the political party. Moreover, the procedures of dismissal must also be stipulated in the Constitution and Political party laws for all political parties to follow.

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง พรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องสังกัด พรรคการเมือง⁽¹⁾ และการพ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งงาน หลายข้อตามรัฐธรรมนูญ คือการพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง⁽²⁾ โดยเฉพาะเงื่อนไขการพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ในเรื่องถูกพรรคการเมืองขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรค เงื่อนไขและวิธีการที่พรรคการเมืองขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคไม่ได้กำหนดให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญ หรือ กฎหมายพรรคการเมือง หากแต่กำหนดเฉพาะเงื่อนไขจำนวนเสียงที่จะใช้ขับว่า ต้องกระทำในที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทน ของพรรค โดยต้องใช้มติจำนวนสามในสี่ของจำนวนกรรมการบริหารพรรคและ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดของพรรค⁽³⁾

สำหรับเงื่อนไขวิธีการและขั้นตอนการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง เมื่อรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองในปัจจุบันไม่ได้กำหนดไว้ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้แก่พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้กำหนดเงื่อนไข และวิธีการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมาชิกพรรคออกจากพรรคไว้ในข้อบ่ง

(1)มาตรา 105 (3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534

(2)มาตรา 114 (7) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534

(3)มาตรา 114 วรรคสอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534

ค้ำของแต่ละพรรคที่มีความแตกต่างกันออกไปตามแต่พรรคการเมืองต่าง ๆ จะกำหนด โดยแต่ละพรรคการเมืองจะกำหนดเงื่อนไขและวิธีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากผู้มีอิทธิพลในพรรคการเมือง ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทยและประชาชนหากมีกรณีที่ผลประโยชน์ของชาติไปขัดกับมติของพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้น เพราะพรรคการเมืองจะอ้างถึงมติพรรคเพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนปฏิบัติตาม หากไม่ปฏิบัติตามพรรคจะนำมาเป็นเหตุผลการขับออกจากพรรคการเมือง

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมือง จะกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับพรรคการเมือง คือ บังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องสังกัดพรรค หากแต่หลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการที่นำมาควบคุมและการลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคการเมืองยังไม่มียุทธวิธีระเบียบและการตรวจสอบอย่างแน่นอน จึงจำเป็นต้องกำหนดกฎเกณฑ์เรื่องเหล่านี้ให้ชัดเจนในกฎหมายพรรคการเมือง เพื่อให้ทำให้ทุกพรรคการเมืองได้ปฏิบัติตามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ด้วยความเป็นธรรม มีระบบตรวจสอบ และเหมือนกันทุกพรรคการเมืองต่อไป

1.2. วัตถุประสงค์ของการจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงบทบาทของพรรคการเมืองในการควบคุมและลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ภายใต้อำนาจที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายพรรคการเมืองในเรื่องที่พรรคการเมืองขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรค อันมีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ภายใต้ภาวะการเมืองของไทยในปัจจุบัน

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขและวิธีการของพรรคการเมือง ในการ
 ขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง ซึ่งรัฐธรรมนูญและกฎหมาย
 พรรคการเมืองไม่ได้กำหนดถึงเงื่อนไขและวิธีการไว้ แต่ปล่อยให้พรรคการเมือง
 กำหนดขึ้นมาใช้เอง อันเป็นหนทางให้พรรคการเมืองนำมาเป็นมาตรการในการ
 ควบคุมและลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในฐานะสมาชิกพรรคฯ ให้อำนาจตามมติ-
 พรรค หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าฝืนจะถูกพรรคการเมืองลงโทษโดยการขับ
 ออกจากการเป็นสมาชิกพรรค

1.2.3 เพื่อเสนอแนะรูปแบบ ทั้งเงื่อนไขและวิธีการขับสมาชิกสภาผู้แทน-
 ราษฎรออกจากพรรคฯ ในกฎหมายพรรคการเมืองและรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน มีชั้น
 ตอนและวิธีการแน่นอนและทุกพรรคการเมืองต้องกำหนดเป็นแนวทางเดียวกัน

1.3. สมมุติฐานของวิทยานิพนธ์

รัฐธรรมนูญได้กำหนดหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ 2 หน้าที่
 คือ การเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยกับการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งจะต้องมี
 ความสัมพันธ์กันทั้ง 2 หน้าที่ หากทั้ง 2 หน้าที่เกิดความขัดแย้งกันจะทำให้เกิด
 ปัญหาต่อการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายพรรคการเมืองได้กา-
 หนดคุณสมบัติของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปสัมพันธ์กับการเป็นสมาชิกพรรค
 การเมือง uly กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัด
 พรรคการเมือง และหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ซึ่งการนำเอาคุณสมบัติ
 การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปสัมพันธ์กับการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจะทำ
 uly สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย
 และการเป็นสมาชิกพรรค ซึ่งอาจเกิดกรณีที่หน้าที่ทั้ง 2 อย่างขัดแย้งกันจะทำให้
 เกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายพรรคการเมืองได้บัญญัติเรื่องนี้ขึ้นมา เพื่อที่จะทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีวินัยและสร้างพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็ง แต่เมื่อนำมาปฏิบัติกลับก่อให้เกิดปัญหาแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างมาก เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายพรรคการเมืองไม่ได้กำหนดวิธีการ และขั้นตอนการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง ทำให้พรรคการเมืองกำหนดวิธีการและขั้นตอนการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคแตกต่างกัน บางพรรคการเมืองจะกำหนดเงื่อนไขและวิธีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ในขณะที่ไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ใช้วิธีการรวบรัดไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แก้ข้อกล่าวหา การกำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน จึงทำให้การจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมือง และสร้างระบบภายในให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงของพรรคการเมือง

ซึ่งวิทยานิพนธ์นี้จะได้นำเสนอการกำหนดกฎเกณฑ์การจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง โดยกำหนดไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน เพื่อให้ทุกพรรคการเมืองจะได้ปฏิบัติตามการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคเหมือนกันทุกพรรคและมีกฎเกณฑ์แน่นอนในเรื่องการกำหนดมูลเหตุที่พรรคการเมืองนำมากล่าวอ้างเพื่อจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและหลักเกณฑ์หรือขั้นตอนในการพิจารณาเพื่อจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองจะต้องมีขั้นตอนแน่นอนและเปิดโอกาส เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา จะได้อำนาจให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และยังสร้างความชอบธรรมให้แก่พรรคการเมืองต่อไป

4. ประโยชน์ที่จะได้รับ

1.4.1 ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ว่ามีความจำเป็นในภาวะการเมืองปัจจุบันที่ต้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากถูกพรรคการเมืองขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

1.4.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไม่ได้รับความเป็นธรรมในการถูกขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เพราะทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรและกฎหมายพรรคการเมืองไม่ได้กำหนดในเรื่องเงื่อนไขความผิด อันเป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค และขั้นตอนการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคแต่พรรคการเมืองต่าง ๆ จะกำหนดขึ้นมาใช้ในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค

1.4.3 เมื่อทราบปัญหาหลังจากได้ศึกษาแล้ว จะได้กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยกำหนดมูลเหตุแห่งความผิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะใช้เป็นเหตุผลการขับให้ชัดเจน และขั้นตอนในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องกำหนดให้มีขั้นตอนแน่นอนชัดเจน ซึ่งแนวทางการแก้ไขนี้จะนำไปเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายต่อไป

1.5. ลักษณะและขอบเขตของการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์โดยวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์บุคคล โดยในส่วนของประเทศไทยจะใช้การค้นคว้าวิเคราะห์จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517, 2522, 2534 พระราชบัญญัติพรรคการเมืองพุทธศักราช 2498, 2511, 2517, 2524 ชื่อบังคับพรรคการเมืองทุกพรรคการเมืองที่รวบรวมในหนังสือชื่อบังคับพรรคการเมือง พ.ศ. 2535 จัดพิมพ์โดยรัฐสภา

ในส่วนของแต่ละประเทศ จะใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่กำหนดในเรื่องคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. และการพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของ ส.ส. เพื่อสรุปความคิดเห็นและเสนอแนะในการแก้ไขข้อปัญหาต่อไป

และในการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ จะได้นำเอาความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พร้อมทั้งการควบคุมและการลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองในประเทศต่าง ๆ มาเปรียบเทียบ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน โดยพิจารณาถึงการกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศต่างๆ เหล่านี้ว่ามีมาตรการควบคุมและลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคอย่างไร และเมื่อมีการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคแล้วจะมีผลต่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างไร เพื่อที่จะชี้ให้เห็นปัญหาของประเทศไทยในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวทางการคิดเกี่ยวกับพรรคการเมือง

2.1 ความหมายและหน้าที่ของพรรคการเมือง

2.1.1 ความหมายของพรรคการเมือง

คำว่า "พรรคการเมือง" มีรากศัพท์มาจากคำในภาษาละตินว่า "Pars" แปลว่า "ส่วน (Part)" และตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า "Political party" ส่วนภาษาฝรั่งเศสตรงกับคำว่า "Partie politique" และในภาษาเยอรมัน "Politische Partei"(1)

จากความหมายของรากศัพท์ในภาษาละตินของคำว่า "Pars" ซึ่งแปลว่า "ส่วน" นี้ ดังนั้นพรรคการเมือง จึงหมายถึงความถึงส่วนของราษฎรหรือการที่ราษฎร แบ่งแยกออกไปเป็นส่วน ๆ (กลุ่ม) ตามความคิดเห็นหรือประโยชน์ได้เสียในทางการเมืองนั่นเอง (2)

นอกจากความหมายของพรรคการเมืองตามรากศัพท์ดังกล่าวแล้ว ยังมีนัก รัฐศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายของพรรคการเมืองไว้เพื่ออธิบายความหมาย และลักษณะที่สำคัญของพรรคการเมืองให้กระจ่างชัดขึ้นตามแต่ทัศนะของแต่ละท่าน ดังนี้

Edmund Burke ได้ให้ความหมายของพรรคการเมืองว่าพรรคการเมือง ได้แก่ "คนกลุ่มหนึ่งซึ่งรวมกันตามแนวหลักการบางอย่าง โดยมีจุดมุ่งหมาย

(1)ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย

(กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, 2524) หน้า 5

(2)หยุด แสงอุทัย, พรรคการเมือง (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2517)

ร่วมกันในการส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ"(1)

Herman Finer ได้ให้คำจำกัดความของพรรคการเมืองว่าพรรคการเมืองหมายถึงคณะหรือสมาคมของบุคคลซึ่งตกลงใจกันถึงหลักการจัดการปกครองของรัฐโดยมีการตกลงใจร่วมกันระหว่างสมาชิกของคณะบุคคลหรือสมาคมนั้น เพื่อนำเอาหลักการดังกล่าวไปปฏิบัติให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง (2)

Jack C.Plano ได้ให้คำจำกัดความว่าพรรคการเมืองคือกลุ่มบุคคลซึ่งมีการตกลงกันในการกำหนดมาตรการทางอุดมการณ์บางประการและได้จัดตั้งขึ้นเป็นองค์การเพื่อชนะการเลือกตั้งจัดตั้งรัฐบาล และดำเนินนโยบายสาธารณะ (Public Policy)(3)

พรรคการเมืองได้แก่ กลุ่มคนที่มีความคิดหรืออุดมการณ์ทางสังคมที่คล้ายคลึงกัน มารวมกันเพื่อมีบทบาททางการเมืองและมีความปรารถนาที่จะเป็นรัฐบาล (4)

พรรคการเมือง คือ กลุ่มของเอกชนที่มีผลประโยชน์คล้ายคลึงกัน และมีความต้องการอย่างเดียวกันได้รวมกันขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะเข้าควบคุมและกำหนดนโยบายของรัฐโดยการเอาชนะในการเลือกตั้ง การออกกฎหมายและการบริหาร (5)

(1) Edmund Burke, Reflections on the Revolution in France
(Chicago:Henry Regnery Company, 1955)

(2) Herman Finer, The Theory and Practice of modern Government
(New York:Holt Rinehart and Winston, 1949)

(3) นิพนธ์ บุญหลวง การย้ายพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย (วิทยานิพนธ์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533) หน้า 19

(4) กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย
(กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพาณิช, 2520) หน้า 127

(5) จรูญ สุภาพ "องค์การการเมืองและการปกครอง:พรรคการเมือง"
ในการปกครองและการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพาณิช, 2521)
หน้า 99

พรรคการเมืองหมายถึง ความเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม
 วนแวกกว้าง ๆ ที่ตรงกันหรือคล้ายคลึงกันและมีความมุ่งหมายที่จะเป็นรัฐอำนาจการ
 ปกครองตามความเห็นนั้น (1)

พรรคการเมือง คือที่รวมของกลุ่มบุคคลที่มีแนวความคิดทางการเมือง ,
 สังคม และเศรษฐกิจคล้ายคลึงกัน รวมกันเพื่อจุดประสงค์ที่จะส่งบุคคลเข้าสมัครรับ
 เลือกตั้ง เพื่อให้ได้เป็นเสียงข้างมากในสภา เพื่อมีโอกาสดำเนินการและบริหาร
 ประเทศตามนโยบายที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของกลุ่ม (2)

ออสติน แรนเน และ วินมอร์ เคนดอล (Austin Ranney and
 Willmoore Kendall) ได้ให้คำจำกัดความว่าพรรคการเมืองหมายถึงกลุ่มบุคคล
 ที่มารวมตัวกันขึ้นโดยอิสระและเป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งบุคคลเข้าสมัคร
 รับเลือกตั้ง ตลอดจนทำการรณรงค์ในการเลือกตั้งให้ได้มาซึ่งชัยชนะในการเลือกตั้ง
 และจะเข้าใช้อำนาจในการควบคุมเจ้าหน้าที่และนโยบายของรัฐ (3)

จากบรรดาคำจำกัดความของนักวิชาการในทางรัฐศาสตร์ทั้งหลายที่กล่าว
 มาแล้วข้างต้น เราอาจสรุปถึงความหมายพรรคการเมืองได้ว่าหมายถึง กลุ่มบุคคล
 ที่รวมกันขึ้นมาเนื่องจากมีความคิดเห็นในแนวทางการเมือง ทางด้านการเมือง
 เศรษฐกิจ และสังคมคล้ายคลึงกันโดยมีจุดประสงค์ในการส่งบุคคลเข้าสมัครรับเลือก
 ตั้งเพื่อให้ได้เป็นเสียงข้างมากในสภา เพื่อจะได้เป็นรัฐบาลทำการบริหารประเทศ
 ตามแนวนโยบาย หรืออุดมการณ์ของกลุ่ม

-
- (1)บรรพต วีรชัย และวิทยา นภาศิริกุลกิจ, สิทธิการเมือง (กรุงเทพมหานคร:
 วิทยพัฒนาพาณิช, 2519), หน้า 99
- (2)สุขุม นวลสกุล, การเมืองและการปกครองของไทย (กรุงเทพมหานคร:
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523) หน้า 218
- (3)Austin Ranny and Willmoore Kendall, Democracy and the
 American Party System, (New york:Harcourt, 1956) p.85

จากความหมายและลักษณะของพรรคการเมืองที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นเพียงการวิเคราะห์จากความหมายและลักษณะของพรรคการเมืองโดยทั่วไป แต่สำหรับพรรคการเมืองที่แท้จริงในการเป็นสถาบันหลักทางการเมืองนั้น Joseph La Palombara และ Myron Weiner ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าจะประกอบไปด้วยลักษณะ 4 ประการคือ (1)

1. พรรคการเมืองจะต้องมีความยั่งยืนโดยความยั่งยืนของการพรรคการเมืองจะต้องไม่ขึ้นอยู่กับชีวิตหรืออำนาจของผู้นำในพรรคการเมือง หมายความว่าพรรคการเมืองที่รวมตัวกันขึ้นมา นั้นต้องไม่ยึดถือบุคคลลึกลับภาพหรืออำนาจของผู้นำเป็นหลักในการรวมกัน พรรคการเมืองที่รวมกันด้วยพื้นฐานของผู้นำเป็นหลักนั้นมักจะเลิกสลายหรือแตกสลายได้ง่ายเมื่อผู้นำที่เป็นหลักนั้นสิ้นชีวิตหรือหมดอำนาจไป แต่พรรคการเมืองที่รวมตัวกันขึ้นมาโดยยึดถืออุดมการณ์เป็นหลักย่อมมีความมั่นคง แม้ว่าบุคคลที่รวมกันก่อตั้งพรรคขึ้นมาจะสิ้นชีวิตไป สมาชิกคนอื่น ๆ ก็สามารถจะสืบต่ออุดมการณ์ของพรรคต่อไปได้

2. พรรคการเมืองจะต้องมีสาขาของพรรคกระจายไปสู่ชนบทและมีขอบข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างสำนักงานใหญ่กับสาขาพรรคการเมือง หมายความว่าพรรคการเมืองที่แท้จริงต้องมีระบบการติดต่อกับประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสาขาของพรรคการเมืองในท้องถิ่นจะเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่นี้ให้กับพรรคการเมือง การมีสาขาพรรคการเมืองนั้นจะเป็นการสร้างรากฐานให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งและมีลักษณะเป็นพรรคของมวลชนซึ่งจะเป็นการดึงเอาประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและใช้พรรคเป็นเครื่องมือในการควบคุมรัฐบาลได้

3. บรรดากลุ่มผู้นำในพรรคการเมืองต้องมีความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะรวมอำนาจในการตัดสินใจนโยบายต่างๆ มาให้พรรคการเมืองของตนแต่ผู้เดียว หรือ

(1) Joseph La Palombara and Myron Weiner (eds), Political Parties and Political Development (New York: Princeton University Press, 1966) p.3

มิฉะนั้นก็เข้าร่วมกับพรรคการเมืองอื่นใหม่เพียงแต่จะใช้อิทธิพลเข้าแทรกแซงนโยบายเท่านั้น หมายความว่าในบรรดาผู้นำของพรรคการเมืองนั้นจะต้องมีความมุ่งหมายที่จะให้พรรคการเมืองของตนเป็นรัฐบาลเพื่อเข้าควบคุมบุคคลากรและนโยบายในการบริหารประเทศหากว่าได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นเสียงข้างมาก หรือหากว่าไม่ได้รับเลือกตั้งเข้ามามีเสียงข้างมากที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้โดยลำพังพรรคเดิยวก็อาจจะประนีประนอมกับพรรคอื่นจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นมา เพราะนั่นเป็นโอกาสที่จะนำเอานโยบายของพรรคไปประกอบเป็นนโยบายของรัฐบาล ซึ่งจะทำให้สมาชิกพรรคและผู้สนับสนุนของพรรคได้รับประโยชน์จากนโยบายนั้น

4. พรรคการเมืองต้องพยายามหาคะแนนนิยมเมื่อมีการเลือกตั้ง และหาความสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปเมื่อไม่มีการเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่แท้จริงจะต้องพยายามขยายแนวความคิดของพรรค และให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งแง่มุมปัญหาต่าง ๆ แก่ประชาชนตลอดเวลา รวมไปถึงเสนอแนะนโยบายให้ประชาชนเลือก ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาลในการบริหารประเทศ แต่การสร้างความนิยมนั้นเพื่อให้พรรคชนะการเลือกตั้งบางทีก็ใช้เวลาาน ดังนั้นพรรคการเมืองนอกจากจะต้องหาคะแนนเสียงเมื่อมีการเลือกตั้งแล้ว หลังการเลือกตั้งก็จะต้องดำเนินบทบาทอยู่ตลอดเวลา และมีการเตรียมพร้อมอยู่เสมอ

อย่างไรก็ดีในการศึกษาพรรคการเมืองไทยนั้นลักษณะของพรรคการเมืองไทย อาจมิได้มีลักษณะเหมือนกับลักษณะพรรคการเมืองตามความหมายที่นักวิชาการตะวันตกกล่าวไว้ทั้งหมดทีเดียว เพราะหากพิจารณาตามความหมายที่ได้กล่าวอ้างมาแล้วนั้น พรรคการเมืองไทยเกือบทั้งหมดเลยที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นพรรคการเมืองที่แท้จริง หากแต่มีลักษณะเป็นเพียง ก๊อปปี้ทางการเมือง (political cliques) หรืออย่างดีที่สุดก็คือกลุ่มทางการเมือง (political factions) เท่านั้น⁽¹⁾ ทั้งนี้

(1) Kramol Tongdhamachart, Toward a Political Party Theory in Thai Perspective (Singapore: Maruzen Asia PTE. Company Limited. 1982) p.93

จากการศึกษาของนักวิชาการชาวไทยเกี่ยวกับพรรคการเมืองของไทยเรานั้นมักจะพบและให้ข้อสรุปร่วมกันว่า พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่มีลักษณะที่ต่างไปจากความหมายของนักวิชาการตะวันตกดังนี้คือ (1)

1. พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่มักจะเกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลเพียงไม่กี่คนโดยอาศัยพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนตัว มากกว่าจะอยู่บนพื้นฐานความคิดเห็นหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นพรรคการเมืองส่วนมากจึงไม่ค่อยมีความยั่งยืน แตกสลายง่าย

2. พรรคการเมืองไทยส่วนมากจะเป็นการรวมกลุ่มของนักการเมืองจำนวนน้อยมิได้มีรากฐานการสนับสนุนจากประชาชน พรรคการเมืองส่วนมากไม่มีการจัดตั้งสาขาพรรคในระดับท้องถิ่นขึ้นมา เพื่อเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับประชาชน เมื่อพรรคการเมืองไทยขาดรากฐานการสนับสนุนจากประชาชนพรรคการเมืองไทยจึงล้มเหลวและแตกสลายได้ง่าย

3. พรรคการเมืองไทยส่วนมากจัดตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการเข้าบริหารประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองเป็นจำนวนมากที่ส่งผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพียงไม่กี่คน วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพรรคการเมืองของไทยส่วนใหญ่ก็คือเพื่อให้พรรคเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ตอบแทนมากกว่าเหตุผลอื่น

(1)สรุปจากการศึกษาของ ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, 2524), สุจิต บุญบงการ, "พรรคการเมืองกับการรักษาเสถียรภาพทางการเมือง:การศึกษาเฉพาะความเป็นสถาบันของระบบพรรคการเมืองของไทย ในช่วง พ.ศ. 2517-2519" รายงานการวิจัยทุนรัชดาภิเษกสมโภช, 2528, และ กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528)

4. พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ยังขาดอุดมการณ์และทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนบทบาทในการดำเนินงานทางการเมืองของพรรคการเมืองไทยก็มักจะมีปรากฏออกมาเฉพาะในช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น เมื่อพ้นไปแล้วก็จะมีบทบาทอะไรเลย

จากความหมายของนักรัฐศาสตร์ทั้งหลายได้สอดคล้องกับความหมายของศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ที่ได้ให้ความหมายพรรคการเมือง คือคณะหรือสมาคมของบุคคลซึ่งตกลงกันถึง "หลักการแห่งการอำนวยความสะดวก" (Principles of Government) ใช้อย่างกว้าง ๆ และตกลงกันนำหลักการนั้นมาซึ่งปฏิบัติ ทั้งนี้หมายความว่าตกลงในหลักการที่จะดำเนินการให้ชีวิตหรือความเป็นอยู่ของรัฐเป็นไปตามจุดประสงค์ที่คณะหรือสมาคมของบุคคลนั้นต้องการ

จากบทนิยามดังกล่าว ศ.ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายต่อไปถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้เป็นพรรคการเมืองได้จะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการดังนี้คือ

1. จะต้องมียุทธศาสตร์หรือสมาคม มีการจัดสรรเป็นองค์การ เพียงแต่บุคคลหลาย ๆ คนเพื่อยุทธศาสตร์เห็นตรงกันในหลักการแห่งการอำนวยความสะดวกอย่างใดอย่างหนึ่งหาทำให้บุคคลเหล่านั้นเป็นพรรคการเมืองไปด้วยไม่ พรรคการเมืองเป็นองค์การที่ตั้งขึ้นด้วยความมุ่งหมายที่จะให้เป็นองค์การอย่างถาวร ไม่ชั่วคราว ปรากฏแก่สายตาของบุคคลภายนอกเป็นรูปร่างของสมาคม

2. จะต้องมีความตกลงกันถึงหลักการอำนวยความสะดวก และข้อนี้เองที่ทำให้พรรคการเมืองแตกต่างกับสมาคมธรรมดา สมาคมนั้นก็ไม่ได้เป็นพรรคการเมือง เพราะไม่ได้มุ่งหมายจะเข้ามาอำนวยความสะดวก กล่าวคือเข้าร่วมเป็นรัฐบาล ดำเนินการตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมพื้นเมือง หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือคณะบุคคล หรือสมาคมนั้นมีจุดประสงค์ที่จะได้มาซึ่งอำนาจมหาชนนั้น ดำเนินการให้เป็นไปตามความคิดเห็นของตน ความตกลงกันถึงหลักแห่งการอำนวยความสะดวกมิได้หมายความว่า มุ่งหมายที่จะเข้าอำนวยความสะดวกในรัฐนั้น ๆ แต่ผู้เดียว แต่ที่จะเป็นพรรคการเมืองได้นั้นจะต้องตกลงกันถึงการที่จะได้มาซึ่งการ

ควบคุมการอำนวยความสะดวกทั้งมวล (กล่าวคือ เข้ามาเป็นรัฐบาลหรือร่วมมือกับพรรคการเมืองอื่นเข้ามาเป็นรัฐบาล) เพื่อดำเนินการให้เรียบร้อยทั่ว ๆ ไปในทางการเมืองของตนสำเร็จลุล่วงไป ทั้งนี้ก็ต้องตกลงกันว่าถ้าพรรคของตนได้เข้าจัดตั้งรัฐบาลแล้ว หลักการที่จะบริหารกิจการของประเทศมีอยู่อย่างไร

3. นอกจากนี้จะต้องระลึกว่า เพียงที่มีคณะบุคคลหรือสมาคมตกลงกันถึงหลักแห่งการอำนวยความสะดวกเท่านั้นยังหาทำให้เกิดเป็นพรรคการเมืองขึ้นมา เพราะถ้าบุคคลหรือสมาคมใดมีวัตถุประสงค์หรือสมาคมเกี่ยวกับวิชาความรู้เท่านั้นต่างประเทศได้มีสมาคมอยู่มากมายซึ่งมุ่งหวังจะค้นคว้าวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งวิชาการเมือง เศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะบุคคลหรือสมาคมนั้น ๆ อาจได้ตกลงกันถึงหลักการใหญ่ ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้แล้ว แต่หาเป็นพรรคการเมืองไม่ เพราะขาดองค์คุณประการที่สามคือการที่จะนำหลักการแห่งการอำนวยความสะดวกตามที่ได้ตกลงกันไว้นั้นไปปฏิบัติอันเมื่อมีโอกาส กล่าวคือที่จะให้เป็นนโยบายซึ่งรัฐบาลจะต้องดำเนินการต่อไปในรัฐในเวลาภายหลัง

การนำหลักการแห่งการอำนวยความสะดวกไปปฏิบัติย่อมหมายถึงการจัดตั้งรัฐบาลโดยพรรคการเมืองนั้น (ถ้าเป็นฝ่ายข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร) หรือการร่วมมือกับพรรคการเมืองอื่น (ถ้าเป็นฝ่ายข้างน้อย) จัดตั้งรัฐบาลขึ้นเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการแห่งการอำนวยความสะดวกซึ่งสมาชิกแห่งพรรคของตนได้ตกลงกันไว้

2.1.2 หน้าที่ของพรรคการเมือง

ในระบบการเมืองทุกระบบ พรรคการเมืองเป็นสถาบันการปกครองที่สำคัญที่สุด จะใช้พรรคการเมืองเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะให้ได้มาซึ่งเสียสละสนับสนุนจากมวลชน ในสังคมประชาธิปไตยจะใช้พรรคการเมืองเป็นเสมือนช่องทางที่จะแสดงออก หรือรวบรวมข้อเสนอต่าง ๆ ที่จะเข้าสู่ระบบ ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงจะใช้พรรคการเมืองเสมือนเป็นเอเยนต์ที่จะสร้างหรือก่อโครงสร้างของ

พฤติกรรมจากคุณค่าใหม่ ๆ ซึ่งการที่ในระบบการเมืองทุกระบบ พรรคการเมือง เป็นสถาบันการปกครองที่สำคัญที่สุดก็เพราะว่า พรรคการเมืองมีบทบาทและหน้าที่ ดังกล่าว

ศ.ดร.กระมล ทองธรรมชาติ ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของพรรค การเมืองไว้ว่า (1)

1. พรรคการเมือง ช่วยรวบรวมเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับปัญหาสาธารณะต่าง ๆ และพรรคการเมืองต่างๆ ก็จะเสนอแนะนโยบาย สำหรับใช้แก้ปัญหาสาธารณะนั้นๆ มาให้ประชาชนทั่วไปได้พิจารณาตัดสินใจ เลือก นโยบายที่คนชอบมากที่สุด

2. พรรคการเมือง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนด้านการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ พร้อมกับนำเอาความคิดเห็นและความต้องการของกลุ่มเหล่านั้นมาตีแผ่ให้ประชาชนทั่วไปและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทราบ และตกลงใจว่าควรจะให้ การสนับสนุน ความคิดเห็นและความต้องการของกลุ่มใด

3. พรรคการเมืองเป็นผู้ให้การศึกษาด้านการเมืองแก่ประชาชนทั่วไป และช่วยให้ประชาชนทั่วไปได้มีความรู้ความเข้าใจ ในปัญหาของบ้านเมืองมากขึ้น

4. พรรคการเมือง ช่วยปลูกและระดมมวลชนให้เข้ามามีส่วนร่วมใน การปกครองและช่วยทำให้การปกครองเป็นของประชาชนและโดยประชาชนมากขึ้น

5. พรรคการเมือง ช่วยให้มีการจัดตั้งรัฐบาลได้ง่าย และช่วยทำให้ สมานภาพทั้งที่เป็น และมีได้เป็นรัฐมนตรีทำงานประสานกัน

6. พรรคการเมือง ช่วยควบคุมและเร่งรัดให้ข้าราชการประจำปฏิบัติ ตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อสนองความต้องการของประชาชนอย่างจริงจัง

(1) ศ.ดร.กระมล ทองธรรมชาติ, การเมืองและประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2519), หน้า 236-241

ศาสตราจารย์ จรูญ สุภาพ กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของพรรคการเมืองไว้ 16 ประการ คือ (1)

1. เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเข้าด้วยกัน
2. รวมเอาประชาชนที่มีชื่อเสียงเลือกตั้งเข้าเป็นกลุ่มก้อน เพื่อให้เกิดความผูกพันต่อกันด้วยหวังว่าจะทำกิจการทางการเมืองดำเนินไปอย่างถูกต้องได้ผลและทำให้เกิดพลังทางการเมือง
3. กระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปได้สนใจที่จะมีส่วนในการปกครอง ด้วยวิธีเสนอตัวผู้แข่งขันที่มีชื่อเสียงเข้าสมัครรับเลือกตั้ง จัดตั้งสโมสรให้มีชมรมต่างๆ รวมทั้งการพักผ่อนหย่อนใจ โดยหวังที่จะสร้างความสนใจทางการเมือง
4. ให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป ด้วยการแจกจ่ายเอกสารแสดงสุนทรพจน์และใช้สื่อมวลชน
5. กำหนดพื้นฐานหรือหลักเกณฑ์ในการที่จะทำให้อุปกรณ์ต่างๆ ของประชาชนสามารถร่วมมือปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
6. พรรคการเมืองมีบทบาทในการเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยดีมีประสิทธิภาพและการเลือกตั้งนี้เองจะเป็นเครื่องผ่อนคลายความตึงเครียดและความต้องการของประชาชน
7. พรรคการเมืองเป็นผู้กำหนดนโยบายต่าง ๆ ซึ่งจะแสดงนโยบายนี้ต่อประชาชนในการรณรงค์หาเสียง
8. พรรคการเมืองมีส่วนในการค้นหาสมาชิก และการที่จะให้ประชาชนสนับสนุนนโยบายได้ และเสนอความคิดเห็นใด ๆ ใดนั้น เท่ากับมีส่วนส่งเสริมความยินยอมพร้อมใจในปัญหาต่าง ๆ

(1)ศาสตราจารย์ จรูญ สุภาพ, "องค์การเมืองและการปกครอง", ใน การปกครองและเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, 2521), หน้า 184-185.

9. มีส่วนแสวงหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง และฝึกอบรมคนเหล่านี้ให้เป็นผู้แทนราษฎร

10. นำเอาแผนการ นโยบายนโยบาย และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ไปชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบ

11. เป็นกลไกที่จะรับภาระทางการเมือง และพร้อมที่จะดำเนินการทางการเมืองอยู่เสมอ

12. เมื่อได้รับเสียงข้างมากก็จะทำหน้าที่เป็นรัฐบาล และเมื่อได้รับเสียงข้างน้อยก็จะเป็นผู้ควบคุมคัดค้านนโยบายรัฐบาล เป็นเครื่องมือดวงดูลย์อำนาจของผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั้งไม่ให้หลงอำนาจ

13. พรรคการเมืองเป็นผู้รับผลประโยชน์ของชาติ ด้วยการชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบความเป็นไปของประเทศ และรับใช้ชาติด้วยการนำเอานโยบายที่ประชาชนรับรองแล้วไปปฏิบัติการวางแผน และการปฏิบัติตามแผนอย่างมีเหตุผล

14. พรรคการเมืองเชื่อมโยงช่องว่างในทางเศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ ทำให้ส่วนต่าง ๆ ของประเทศเข้ามารวมกันอยู่ได้

15. พรรคการเมืองมีหน้าที่จะต้องหาข้อประนีประนอมต่าง ๆ เพื่อกำหนดวิสัยนโยบายของชาติ ทำให้ความต้องการของผู้มีสิทธิออกเสียงได้รับผลคือสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ๆ

16. เป็นช่องทางที่มติมหาชนสามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจน

อาจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์ มีความเห็นว่าในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย พรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญมาเป็นอันดับหนึ่ง โดยพรรคการเมืองจะทำหน้าที่ 3 ประการ คือ (1)

(1) อาจารย์ พงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์, "ปัญหาการเติบโตของพรรคการเมือง", ใน รัฐธรรมนูญสำหรับชาวบ้าน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2516),

1. พรรคการเมืองทำหน้าที่เป็นผู้นำทางการเมืองเป็นผู้ชี้ปัญหาต่าง ๆ ของชาติ และราษฎรกำหนดแนวทางแก้ปัญหา และชั้นอาสาเข้าดำเนินการแก้ไข
2. พรรคการเมือง เป็นศูนย์รวมพลังของประชาชน
3. พรรคเป็นพลังที่หาทดแทนไม่ได้ในการควบคุม และใช้อำนาจการปกครองในกรณีที่เป็นฝ่ายค้าน

รศ.ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ ได้กล่าวถึงหน้าที่และบทบาทของพรรคการเมืองไว้ดังนี้ (1)

1. หน้าที่ให้การศึกษาด้านการเมืองแก่ประชาชน
2. หน้าที่สรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้แทนราษฎร
3. หน้าที่ประสานผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ
4. หน้าที่ในการระดมสรรพกำลังทางการเมือง
5. หน้าที่ในฐานะฝ่ายค้าน
6. หน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางของกลุ่มผลประโยชน์ และสมาชิกพรรคการเมือง
7. หน้าที่สร้างผู้นำทางการเมือง

นอกจากบทบาทและหน้าที่ของพรรคการเมืองดังกล่าวข้างต้นแล้วพรรคการเมืองยังมีบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

หน้าที่พื้นฐานของพรรค คือ การก่อกวมตีมหาชน และทดสอบทัศนคติ และส่งข่าวสารเหล่านั้นไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำ เพื่อว่าทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ประชาชนและรัฐบาลจะได้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกันใกล้ชิด ดูจากลักษณะนี้ จะเห็นได้ว่าพรรคจึงเป็นเสมือนตัวแปรที่ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาลนั่นเอง

(1) รศ.ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2524) หน้า 15-17

พรรคการเมืองมีบทบาทช่วยสร้างบูรณาการภายในประเทศ กล่าวคือ พรรคการเมืองจะช่วยเชื่อมโยงความแตกต่างของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นทางภูมิศาสตร์ ทางศาสนา เชื้อชาติ และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ำให้เข้ามาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองเป็นที่รวบรวมของความคิดทางการเมือง นานาประการ และมีจุดมุ่งหมายที่จะได้มีเสียงสนับสนุนมากที่สุด ฉะนั้นพรรคการเมืองจึงต้องพยายามดึงดูดความสนใจของประชาชนทุกหมู่เหล่าที่อยู่ตามท้องถิ่น และภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ตามกลุ่ม ศาสนา เชื้อชาติ ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ำให้เข้ามาอยู่ในพรรค โดยพยายามแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ และหาทางประนีประนอมำให้บุคคลและกลุ่มต่าง ๆ เห็นร่วมกันในนโยบาย ซึ่งการสร้าง ความเห็นร่วมกันดังกล่าว จะเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายในประเทศ

พรรคการเมือง จะเป็นเสมือนสถาบันที่เชื่อมหรือลดช่องว่างระหว่าง ำเมืองกับชนบทได้ พรรคการเมืองที่แท้จริงเป็นเสมือนเข้าหลอม หรือจุดที่ชาว ชนบทกับชาวเมืองมาพบกัน และรวมตัวกันโดยชักพาำให้ชาวชนบทหันมาเสียความ รอคติเดียว และแก้ไขทัศนคติของชาวเมืองำให้เลิกดูถูกชีวิตความเป็นอยู่แบบชนบท และใกล้ชิดกับชาวชนบทมากยิ่งขึ้น อันเป็นการสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกันของประชาชนในชาติ(1)

2.2 ความเป็นมาและความสำคัญของพรรคการเมืองในต่างประเทศ

(4 ประเทศ)

2.2.1 ความสำคัญของพรรคการเมือง

(1)คณิน บุญสุวรรณ, รัฐมนตรีเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร:เอช.เอน การพิมพ์, 2526)

ประชาชนในประเทศต่าง ๆ มีการรวมกลุ่มในสังคมมาช้านาน เช่น กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา กลุ่มอาชีพ กลุ่มเกี่ยวกับวิชาการฯ ซึ่งมีลักษณะเป็นกลุ่มอิทธิพลกลุ่มผลประโยชน์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการร่วมกันรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตน ลักษณะการรวมกลุ่มดังกล่าวนี้มีความสำคัญและเป็นส่วนประกอบในระบบการเมืองที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย

ผลประโยชน์เป็นพลังชักจูงใจที่มีอิทธิพลยิ่งทางการเมือง (motivational force) เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทัศนคติทำที่และพฤติกรรมของบุคคลในการดำเนินวิถีชีวิตทางการเมือง (political way of life) โดยทฤษฎีแล้ว ผลประโยชน์จะมีลักษณะอย่างไรขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคม ในสังคมเกษตรกรรม ลักษณะของผลประโยชน์มักจะคล้ายคลึงกันมากจนเกือบเหมือนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนสังคมอุตสาหกรรมนั้น ลักษณะของผลประโยชน์ต่างกันหลายประเภท สังคมที่มีผลประโยชน์คล้ายคลึงกันจึงมีความต้องการแข่งขันทางการเมือง (political competition) น้อย ตรงข้ามกับสังคมที่มีผลประโยชน์แตกต่างกัน ซึ่งมีความต้องการมากต่อการแข่งขันทางการเมือง เพราะผลประโยชน์ต่างๆ จะสามารถรักษาไว้ได้ก็ต่อเมื่อสามารถเข้าไปควบคุมกลไกทางการเมืองของประเทศ การแข่งขันกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางการเมือง ซึ่งจะเป็นรากฐานหรือที่มาของพรรคการเมือง พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นตามกระบวนการนี้จึงตั้งขึ้น ด้วยหลักการและความต้องการของประชาชนที่มีผลประโยชน์คล้ายคลึงกันอย่างแท้จริง โดยต่างก็รวมเอาผู้ที่มีผลประโยชน์อย่างเดียวกันมารวมเป็นพวกเดียวกัน (1)

การปกครองหรือรัฐบาลในสมัยปัจจุบัน อยู่ในความควบคุมหรือการบงการของพรรคการเมือง พรรคการเมืองเป็นแบบแผนใหม่และเป็นผลจากการขยายตัวในการทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งประชาชนในประเทศ

(1) จรูญ สุภาพ, การเมือง (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2524)

ประชาธิปไตยรวมกันก่อตั้ง เป็นหมู่ขึ้นสำหรับพวกที่มีความคิดเห็นปานแนวเดียวกัน ในการจัดการปกครองบ้านเมือง ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในฐานะเป็นผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองก็ต้องใช้วิธีเลือกผู้แทนที่ตนเห็นว่ามีหลักการ และนโยบายสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตนมากที่สุดไปทำหน้าที่แทนตนทางนิติบัญญัติและบริหาร แต่ประชาชนหมู่มาที่ย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ดังนั้นผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจึงมีความคิดเห็นในกิจการบ้านเมืองแตกต่างกันด้วย ผู้แทนที่มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันจึงมีความจำเป็นต้องรวมกลุ่มกันให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดพลัง และน้ำหนักเพียงพอที่จะดำเนินการผลักดันความคิดเห็นของตนให้บรรลุเป้าหมาย การรวมตัวกันเข้าเป็นพรรคการเมืองจึงจำเป็นมากหากไม่มีพรรคการเมืองแล้วก็จะทำให้ประชาชนลำบากในการเลือกตัวบุคคลได้ถูกต้องตามความต้องการของตน เพราะตัวบุคคลย่อมไม่เป็นหลักประกันเพียงพอว่าจะยึดมั่นนโยบายที่ได้ประกาศไว้หรือไม่ แต่พรรคการเมืองย่อมมีอุดมการณ์และนโยบายที่แน่นอนกว่าและมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การที่จะได้ควบคุมรัฐบาลในการจะดำเนินการเลือกตั้งและในการมีตำแหน่งหน้าที่ราชการ (1) ประชาชนจึงมีสิทธิเลือกผู้แทนตามความประสงค์ของตน โดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ผู้สมัครซึ่งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเดียวกันและถ้าผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นฝ่ายเสียงข้างมากในรัฐสภา ย่อมมีการจัดตั้งรัฐบาลโดยพรรคการเมืองนั้น เพื่อทำการปกครองและบริหารประเทศให้ตรงกับความต้องการของประชาชนที่เลือกสมาชิกพรรคการเมืองนั้นขึ้นมา ในการปกครองและบริหารประเทศนั้นรัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร การมีพรรคการเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นวิธีการเดียวที่จะทำให้รัฐบาลดำเนินการไปโดยราบรื่น ถ้าไม่มีพรรคการเมืองรัฐบาลย่อมไม่อาจรู้ได้ว่าในขณะที่นั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสียงข้างมากให้การสนับสนุนหรือไม่ จึงอยู่ในฐานะที่ไม่แน่นอนและไม่กล้าทำกิจการใดที่ก้าวหน้า เพราะคอยระวังว่าสมาชิก

(1) สุเทพ อัดถากร, "พรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย", รัฐศาสตร์ (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2501) หน้า 404

เสียงข้างมากจะไม่เห็นพ้องด้วยและลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ซึ่งจะทำให้รัฐบาลต้องลาออก แต่ถ้ามีพรรคการเมืองรัฐบาลยอมรับว่าตนเองอยู่ในฐานะที่มั่นคง ทรานเท่าที่ยังดำเนินนโยบายตรงตามที่พรรคการเมืองสนับสนุนตนอยู่ (1)

การที่จะหวังให้รัฐบาลมีความรับผิดชอบต่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ย่อมเป็นไปได้ยากนอกจากมีพรรคการเมือง เพราะมีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสามารถปฏิเสธไม่สนับสนุนผู้สมัครของฝ่ายรัฐบาลได้ หากเห็นว่ารัฐบาลดำเนินนโยบายผิดพลาดหรือให้การสนับสนุนเมื่อเห็นว่ารัฐบาลทำหน้าที่ได้ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้พรรคการเมืองจึงเปรียบเสมือนห่วงเชื่อมระหว่างสังคมกับรัฐบาล หรือระหว่างสามัญชนและกลุ่มชนกึ่งบงการของรัฐ (2)

ในรัฐสภาจะประกอบด้วยสมาชิกพรรคการเมืองอย่างน้อย 2 พวก คือ ฝ่ายเสียงข้างมาก ซึ่งเป็นพรรครัฐบาล ส่วนฝ่ายเสียงข้างน้อยก็เป็นฝ่ายค้าน การมีพรรคฝ่ายค้านก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เช่นกันจะขาดเสียมิได้ เพราะถ้ารัฐบาลดำเนินการตามใจชอบหรือใช้อำนาจเกินขอบเขต พรรคฝ่ายค้านก็จะทำหน้าที่ควบคุมดูแลให้รัฐบาลได้บริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพภายในขอบเขตของกฎหมาย ถ้าหากไม่มีพรรคฝ่ายค้านเสียแล้วประชาชนจะถูกบังคับอย่างไม่มีทางเลือกในการรับทราบข่าวสารต่าง ๆ ที่รัฐบาลเป็นผู้เสนอ และต้องลงคะแนนเสียงเลือกตั้งบุคคลที่รัฐบาลเป็นผู้เสนอมา ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้แล้ว เสรีภาพในการคัดเลือกตัวบุคคลก็ไม่อาจมีได้ พรรคฝ่ายค้านจะคอยท้วงติง วิพากษ์วิจารณ์ ทักท้วง หรือให้แนวความคิดที่เป็นประโยชน์โดยการอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร ถึงแม้ฝ่ายค้านจะเป็นฝ่ายเสียงข้างน้อย แต่การอภิปรายของ

(1) หยุต แสงอุทัย, พรรคการเมือง, หน้า 70-71;

จจัดภัย บุรุษพัฒน์, การเมืองและพรรคการเมืองของไทย

(กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2511), หน้า 21

(2) นิสสัย เวชชาชีวะ, ประชาธิปไตยทางการเมือง (กุมภาพันธ์ 2510)

ฝ่ายค้านย่อมสะท้อนไปถึงประชาชน และจะเป็นกระจกเงาส่องให้เห็นข้อบกพร่องของรัฐบาลได้ รัฐบาลจึงต้องมีความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ มิฉะนั้นอาจถูกสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจจนต้องลาออกก่อนครบกำหนดตามวาระหรืออาจพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปก็ได้ พรรคฝ่ายค้านเป็นตัวแทนของประชาชนฝ่ายข้างน้อย ซึ่งจะสะท้อนความคิดเห็น ความต้องการที่รัฐบาลควรรับฟังเพราะความคิดเห็นของฝ่ายเสียงข้างน้อยอาจจะกลายเป็นความคิดเห็นของฝ่ายเสียงข้างมากได้ทันภายในหน้า

พรรคการเมืองจึงเป็นผลมาจากเสรีภาพของมนุษย์ ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องประกันเสรีภาพ และป้องกันมิให้ระบบการปกครองหันไปสู่ระบอบเผด็จการ ถ้าปราศจากพรรคการเมืองแล้วย่อมเป็นสิ่งที่แน่นอนว่า การปฏิบัติรัฐประหารจะเป็นวิธีการเดียวในการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

พรรคการเมืองคือกลุ่มบุคคลที่มาวมกันด้วยความสมัครใจ เพราะบุคคลเหล่านี้มีความคิดเห็น มีอุดมการณ์ นโยบาย หลักการในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในทางกว้างๆ คล้ายคลึงกัน ฉะนั้นกลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ต้องร่วมมือกันมีส่วนร่วมในการวางนโยบายของพรรคการเมือง มิใช่ให้คนใดหรือกลุ่มใดเป็นผู้กำหนด หากเป็นการร่วมปรึกษาหารือกัน และเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเป็นไปด้วยดี พรรคการเมืองจึงมีการจัดตั้งเป็นองค์การถาวร มีกลไกการดำเนินงานที่มีคุณภาพ พยายามผลักดันนโยบายของพรรคการเมืองให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติ อดิเผยแพร่่นโยบายของพรรคให้เป็นที่รู้จักและยอมรับต่อสาธารณชน ส่งสมาชิกของพรรคเข้าแข่งขันรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อหวังที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาล ดำเนินการปกครองประเทศตามนโยบายของพรรคต่อไป

2.2.2 ความเป็นมาของพรรคการเมืองในต่างประเทศ

ในประเทศอังกฤษ

พรรคการเมืองในอังกฤษมีวิวัฒนาการอันยาวนานย้อนหลังไปถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่การขัดแย้งระหว่างสถาบันกษัตริย์กับรัฐสภา ความขัดแย้งที่เกิดจากพระมหากษัตริย์ต้องการจะรวบอำนาจปกครองไว้แต่พระองค์เดียว ในขณะที่ฝ่ายรัฐสภาซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชนต้องการลดอำนาจกษัตริย์ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง

รัฐสภาในช่วงระยะเวลา ค.ศ. 1630-1830 ประกอบด้วยชนชั้นสองชนชั้น คือชนชั้นขุนนางและเจ้าของที่ดินอันมั่งคั่งซึ่งมีตัวแทนในสภาขุนนางกับชนชั้นกลางซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินรายย่อย ๆ ขุนนางชั้นรอง ๆ ลงมาและพ่อค้าคหบดีซึ่งมีตัวแทนในสภาสามัญ กลุ่มการเมืองที่ต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองในรัฐสภานี้ที่สำคัญมี 2 กลุ่ม คือ พวกวิก และพวกทอรี

ช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสำคัญยิ่งพวกวิกได้ให้คำมั่นสัญญาต่อประชาชนว่าจะขยายสิทธิออกเสียงเลือกตั้งต่อประชาชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การขยายสิทธิเลือกตั้งทำให้พวกวิกได้รับความสนับสนุนจากกลุ่มการเมืองกลุ่มผลประโยชน์อื่นเพิ่มมากขึ้น ส่วนพวกทอรีหลังปี ค.ศ. 1832 ได้เรียกตัวเองว่าพวก ลิเบอรัล (Liberal) และกลายเป็นพรรค ลิเบอรัล ต่อมา

การขยายสิทธิเลือกตั้ง ค.ศ. 1832 นี้เอง เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ก่อให้เกิดสถาบันพรรคการเมือง และการจัดองค์กรพรรคการเมืองสมัยใหม่ขึ้นในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป และผลของการขยายสิทธิเลือกตั้ง ค.ศ. 1832 ทำให้การเมืองจัดตั้งสมาคมเพื่อลงทะเลเบียนมีสิทธิเลือกตั้งสมาคมเพื่อลงทะเลเบียนเลือกตั้งเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งการสาขาพรรคในระดับท้องถิ่น (1)

สำหรับพรรคลิเบอรัล ได้จัดตั้งสมาพันธ์ของพรรคระดับชาติตามแบบสำนักงานกลางของพรรคคอนเซอร์เวตีฟ แม้จะจัดองค์กรพรรคระดับชาติคล้ายคลึงพรรคคอนเซอร์เวตีฟ แต่แนวความคิดว่าจะให้องค์กรนี้และหัวหน้าพรรคมี

(1) สมบูรณ์ สุขสำราญ, การเมืองการปกครองสหราชอาณาจักร,

บทบาทในกิจกรรมของพรรคไม่เหมือนกัน

ในช่วงของวิวัฒนาการระยะนี้ พรรคลีเบอร์รัลเกิดความขัดแย้งภายใน พรรค กลุ่มตัวแทนกรรมกรภายในได้ประกาศแยกตัวจากพรรคลีเบอร์รัล เกิดเป็น พรรคเลเบอร์ ซึ่งถือเป็นแบบอย่างพรรคการเมืองที่เกิดจากความต้องการของ ประชาชน มิใช่เกิดขึ้นภายในสภา

ในช่วงปี ค.ศ. 1924 พรรคเลเบอร์เริ่มแข็งแรงแรงสามารถที่นั่งใน รัฐสภาเกือบ 2 เท่าของพรรคลีเบอร์รัล พรรคลีเบอร์รัลจึงเสื่อมความสำคัญลง และการต่อสู้ทางการเมือง ตั้งแต่นั้นมาเป็นการต่อสู้ระหว่างพรรคเลเบอร์กับพรรค คอนเซอร์เวตีฟ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกา พรรคการเมืองในลักษณะที่เป็นองค์การทางการเมือง เมืองเริ่มเกิดขึ้นในปลายศตวรรษที่ 18 แต่ในระยะเริ่มแรกความนิยมในระบบ พรรคยังไม่เป็นที่แพร่หลายจนกระทั่งในระยะศตวรรษที่ 19-20 ประชาชนชาว อเมริกันเริ่มนิยมการมีระบบพรรคการเมืองขึ้นมากและแพร่หลายออกไปตามลำดับ ปัจจุบันนี้พรรคการเมืองกลายเป็นสถาบันการเมืองที่มีความสำคัญต่อระบบการเมือง และการปกครองของประเทศ สำหรับการเกิดพรรคการเมืองในสหรัฐนั้น ชาว อเมริกาได้เห็นแบบอย่างพรรคการเมืองมาจากประเทศอังกฤษ หากแต่ว่าระบบ พรรคได้เกิดขึ้นและมีวิวัฒนาการตามแบบอย่างของตนเองโดยเฉพาะ สิ่งที่เห็นได้ ชัดก็คือแม้ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาประกาศอิสรภาพ และมีการปกครองเป็น ของตนเองแล้ว ประชาชนาธิบดีจอร์จ วอชิงตัน ได้บริหารประเทศโดยปราศจาก ระบบพรรคยิ่งไปกว่านั้นประชาชนาธิบดีวอชิงตัน และผู้นำประเทศคนอื่นๆ ก็ไม่เห็น ด้วกับการที่จะให้มีการแตกแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายระหว่างนักการเมือง และไม่ต้ง การให้เกิดมีพรรคฝ่ายค้านทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล แต่พรรคการเมืองก็ได้

เกิดขึ้นในระยะนั้น (1)

ผู้ที่มีส่วนในการวางรากฐานระบบพรรคการเมืองของอเมริกา ได้แก่ อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน และ เจมส์ เจฟเฟอร์สัน ซึ่งทั้งสองเป็นผู้ร่วมในคณะรัฐบาลของวอชิงตัน เนื่องจากเจฟเฟอร์สันซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไม่เห็นด้วยในนโยบายเกี่ยวกับเศรษฐกิจและต่างประเทศ จึงลาออกจากคณะรัฐบาลในปี 1793 และรวบรวมพรรคพวกทำหน้าที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลส่วนแฮมิลตันนั้น ถือได้ว่าเป็นผู้ก่อตั้งพรรคเฟเดอรัลลิสต์ (THE FEDERALIST PARTY) ต่อมาได้วิวัฒนาการจนกลายเป็นพรรคบริบลิกันในปัจจุบัน ซึ่งมีนโยบายที่จะให้ผู้ที่มีฐานะการเงินดี ตระกูลดี และเป็นคนดีเป็นผู้นำการปกครองประเทศ เขาเห็นว่ารัฐบาลที่ปกครองประเทศควรจะมีผู้นำประเทศที่เข้มแข็งรวมอำนาจไว้ในส่วนกลาง และมีนโยบายที่คำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนที่เป็นธุรกิจการค้าเป็นสำคัญ บรรดาผู้ให้ความสนับสนุนพรรคเฟเดอรัลลิสต์ได้แก่นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม นักธุรกิจตามมลรัฐชายฝั่งทะเลสำหรับเจฟเฟอร์สันนั้น ได้รวบรวมพรรคพวกก่อตั้งพรรคฝ่ายตรงข้าม ใช้นามว่าพรรคแอนตี้-เฟเดอรัลลิสต์ (THE ANTI-FEDERALIST PARTY) พรรคแอนตี้เฟเดอรัลลิสต์ของเจฟเฟอร์สัน มีนโยบายที่จะให้ความเสมอภาคแก่ประชาชน และต้องการให้มีการกระจายอำนาจขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้มีสถาบันนิติบัญญัติทรงไว้ซึ่งอำนาจ นโยบายในการปกครองของพรรคมุ่งคำนึงถึงประโยชน์ของพ่อค้ารายย่อย กรรมกร ชาวนาและชาวไร่ ดังนั้นกำลังที่สำคัญของพรรคแอนตี้เฟเดอรัลลิสต์ จึงได้แก่ชาวนาและชาวไร่ เป็นสำคัญ และต่อมากลายเป็นพรรคเดโมแครตในปัจจุบัน

จะเห็นว่าวิวัฒนาการของพรรคการเมืองสหรัฐได้เริ่มในลักษณะของระบบสองพรรคมาแต่แรก อย่างไรก็ตามในระยะแรกๆ พรรคแอนตี้-เฟเดอรัลลิสต์ของเจฟเฟอร์สัน ยังไม่สามารถเอาชนะพรรคตรงข้ามได้ในระยะแรกโดยแพ้

(1) กระทบมล ทองธรรมชาติ, พรรคการเมืองต่างประเทศ, กรุงเทพมหานคร :

การเลือกตั้งตำแหน่งประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 1792 และ 1796 แต่เมื่อครั้งถึงปี ค.ศ. 1800 เป็นต้นมาพรรคแอนตี้-เฟดเดอรัลลิสต์ของ เจฟเฟอร์สันกลับได้ชัยชนะ ในการเลือกตั้งตลอดมาจนกระทั่งปี ค.ศ. 1857 ยกเว้นการเลือกตั้งปี ค.ศ. 1840 และ 1848 ที่พรรคเฟดเดอรัลลิสต์สามารถชนะการเลือกตั้งในตำแหน่งประธานาธิบดีเพราะอาศัยชื่อเสียงวีรบุรุษจากการสงครามของ นายพลแฮร์ริสัน และนายพลเทเลอร์ ซึ่งชัยชนะสงครามเม็กซิกัน

พรรคการเมืองต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น ส่วนใหญ่ หรือแทบทั้งหมดมิได้เป็นพรรคที่ถือกำเนิดเกิดขึ้นเพราะบทบัญญัติของกฎหมายบังคับไว้เหมือนดังเช่นพรรคการเมืองในประเทศด้อยพัฒนาโดยทั่วไป แต่เกิดขึ้นจากวิวัฒนาการนับตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะเห็นได้ว่าในระยะเวลาก่อนหน้าที่จะมีการจัดตั้งพรรคการเมืองแรกขึ้นในสหรัฐอเมริกา ไม่มีตัวบทกฎหมายฉบับใด แม้แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติซึ่งระบุถึงวิธีการตั้งพรรคการเมือง บทบาทและการดำเนินงานของพรรคตลอดจนการสิ้นสุดของพรรคการเมืองเอาไว้ ดังนั้นพรรคการเมืองต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาที่จัดตั้งขึ้นในระยะแรก ๆ นั้นเกิดขึ้นเพราะเป็นผลมาจากความแตกต่างในความคิดเห็นความต้องการและการแสดงออกของบรรพบุรุษชาวอเมริกันในแต่ละยุคสมัยเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว ชาวอเมริกันโดยทั่วไปนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้มักจะมีความคิดเห็นในเรื่องราวต่าง ๆ มากกว่าหนึ่งแนวทางเสมอ เมื่อมีบุคคลกลุ่มหนึ่งมีความคิดเห็นใด ๆ ในแนวทางหนึ่ง อีกกลุ่มหนึ่งที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป ก็จะรวมตัวกันเป็นอีกกลุ่มหนึ่งเพื่อแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างของตน ลักษณะเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างหนึ่งของสหรัฐอเมริกาในขณะนี้

จริงอยู่ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองส่วนใหญ่อาศัยคลึงเป็นแบบเดียวกันกับของอังกฤษ ซึ่งเรียกว่า Civic culture⁽¹⁾ ทั้งนี้

(1) กลุณ ชนาพงศ์ธร, พรรคการเมืองของสหรัฐอเมริกา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521 หน้า 68

เพราะสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลทางแนวความคิดเกี่ยวกับการเมืองและด้านอื่นๆ จากอังกฤษในระยะก่อนและหลังจากการตั้งประเทศใหม่ ๆ แต่ก็มีหลายสิ่งหลาย-อย่างที่บรรพบุรุษชาวอเมริกันได้ริเริ่มจัดสร้างขึ้นมาเอง โดยมีได้ลอกเลียนแบบ และมีลักษณะที่แตกต่างกันของอังกฤษอย่างสิ้นเชิง อาทิเช่นการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Power) ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลย์อำนาจ (Check and Balance) รวมตลอดถึงระบบพรรคการเมือง (Party System)

ในประเทศฝรั่งเศส

การกำเนิดพรรคการเมือง (Political Party หรือ Parti Politique) ในประเทศฝรั่งเศสก็เป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศส เช่นเดียวกับกับอีกหลายประเทศในยุโรป ผลผลิตของประวัติศาสตร์นั้นหมายถึง พรรคการเมืองพัฒนามาจากการขัดแย้งระหว่างชนชั้นในสังคมและอุดมการณ์ที่แตกต่างกันเพื่อการต่อสู้ที่จะนำมาซึ่งอำนาจรัฐของมนุษย์ซึ่งถือกันว่าเป็นสัตว์การเมือง การต่อสู้จะกระทำกันระหว่างกลุ่มชนที่ผืนกกำลังจากผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือ เหมือนกัน หรือมาจากชนชั้นเดียวกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจรัฐในการกำหนด นโยบายการบริหารและการปกครองรัฐที่เรียกว่า Policy making โดยวิถีทาง ประชาธิปไตยจึงจะเป็นที่ยอมรับ ซึ่งพรรคการเมืองนั้นกระทำกันในรูปของกลุ่ม หรือการรวมสโมสรทางการเมือง การรวมกลุ่มในระยะต่อมาได้ขยายจำนวนของ ผู้เข้าร่วมมากขึ้น การผืนกกำลังดังกล่าวมานี้จะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ในรูปที่ เรียกว่า พรรคการเมือง⁽¹⁾ ภูมิหลังประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพรรคการเมืองฝรั่งเศสเป็นผลมาจากสภาวะที่แตกต่างกันของชนชั้นในสังคมเดิมคือระหว่าง ชนชั้นอภิชนหรืออภิสถิชน กับชนชั้นกฏมพี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการขัดแย้งชนชั้นใน

(1) สุรพล ราชภัณฑารักษ์, การเมืองในฝรั่งเศส, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราม-

ระยะที่หนึ่ง ส่วนความขัดแย้งในระยะที่สอง เป็นการต่อสู้ที่เกิดจากความขัดแย้งทางเศรษฐกิจในสังคมอุตสาหกรรม

การรวมกำลังทางการเมืองของฝรั่งเศสก่อนศตวรรษที่ 19 นั้นเกิดมาจากภาวะทางการเมืองยุคนั้น มีความขัดแย้งในทางพฤติกรรมอันสืบเนื่องมาจากความแตกต่างของชนชั้นในสังคมเดิม คือระหว่างพวกอนุรักษนิยมกับพวกเสรีนิยม กลุ่มอนุรักษนิยมก็ได้แก่พวกอภิชน ส่วนกลุ่มเสรีนิยมได้แก่พวกกษัตริย์

ในประเทศฝรั่งเศสก็เช่นเดียวกันกับรัฐสมัยใหม่ทั่วไปในปัจจุบัน การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองกระทำโดยผ่านพรรคการเมือง และก็มีไม่น้อยที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลพรรคการเมือง โดยอุดมการณ์แล้วมีเป้าหมายโดยตรงที่จะพิชิตอำนาจคือการได้มาซึ่งอำนาจ หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจนั้นโดยมีที่นั่งมากที่สุดตามสภา ที่ผ่านการเลือกตั้ง และการจัดตั้งรัฐบาลในท้ายที่สุดพรรคการเมืองฝรั่งเศสในปัจจุบันมีความอ่อนแอในด้านโครงสร้างเมื่อเทียบกับพรรคการเมืองในประเทศยุโรปตะวันตกอื่น ๆ จำนวนสมาชิกที่มีอยู่จำนวนมาก การจัดโครงสร้างภายในพรรคเป็นแบบหลวม พรรคการเมืองมีมากมายใหญ่บ้าง เล็กบ้าง แต่มีความสำคัญพอ ๆ กัน ดังนั้นการครองอำนาจรัฐจึงออกมาในรูปแบบของรัฐบาลผสม

ในประเทศเยอรมัน

ระบบพรรคการเมืองของเยอรมันนับว่ามีอายุน้อย เมื่อเทียบกับของอังกฤษ ซึ่งสามารถสืบประวัติไปได้ถึงสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17 หรือของฝรั่งเศส ซึ่งยังสืบสาวไปได้ถึงการปฏิวัติฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1789 สำหรับเยอรมันนั้นนับได้ว่าเริ่มยุคของพรรคการเมืองตั้งแต่ ค.ศ. 1848 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นปีที่ปัญญาชนเยอรมันจากทุกสารทิศมาชุมนุมกันทำการปฏิวัติของเหล่าปัญญาชน และแม้ว่าการปฏิวัติครั้งนี้จะไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ก็ถือได้ว่าเหตุการณ์ครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นสำหรับระบบพรรคการเมืองที่มีพื้นฐานมาจากทั่วประเทศ มิใช่เป็นเพียงกลุ่มแนว

ความคิดที่รวมกันเป็นพรรคเฉพาะในท้องถิ่นหนึ่งตั้งแต่ก่อน

เท่าที่กล่าวมานี้เป็นเพียงการกำหนดจุดเริ่มต้นของระบบพรรคการเมืองในเยอรมันเท่านั้น แต่พัฒนาการของมันนั้นอาจกล่าวได้ว่าต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่ขัดขวางพัฒนาการของระบบพรรคการเมืองในระยะเริ่มต้น ก็คือ ทฤษฎีว่าด้วยรัฐของเยอรมันในสมัยนั้น นับแต่ต้นศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ทฤษฎีว่าด้วยรัฐได้รับอิทธิพลเป็นอย่างมากจากแนวความคิดของ G.W.F. Hegel ซึ่งเห็นว่ารรัฐนั้นก็คือการปรากฏเป็นจริงของความคิดทางด้านจารีตนั่นเอง และแม้ว่าตามหลักการของรัฐสมัยใหม่นั้นจะเน้นที่ความเป็นปัจเจกชนเป็นอย่างมาก แต่ Hegel ก็เห็นว่าปัจเจกชนจะอยู่ได้ก็ต่อเมื่อรัฐนั้นรอดยแก้แค้นแล้วมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเท่านั้น (1)

ในเมื่อรัฐจะต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การตั้งเป็นพรรคการเมืองจึงถูกมองว่าเป็น "กลุ่มกำลังของคนส่วนน้อย" หรือ "กลุ่มที่บังเอิญมีผลประโยชน์พิเศษร่วมกัน" กลุ่มเหล่านี้จึงควรได้รับการ "จัดการ" เสียแต่ต้น ในขณะที่อำนาจของพระเจ้ากษัตริย์ จะได้รับการพิจารณาว่าเป็นการปรากฏเป็นจริงของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐ

แม้จะเป็นการด้านกระแสความคิดของยุคสมัย แต่ความจำเป็นที่จะต้องมีการพรรคการเมืองนั้นก็ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้นทุกที พรรคการเมืองในความเป็นจริงก็ยังคงอยู่ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดต่างๆ มากมาย สำหรับในด้านลำดับความเป็นมาของพรรคการเมืองจะได้พิจารณาต่อไปตามยุคดังต่อไปนี้

1.1 ยุคของพรรคการเมืองตามโลกทัศน์ (ค.ศ. 1848-ค.ศ. 1878)

ในยุคนี้การรวมตัวกันทางการเมืองเป็นไปตามเข้าเรียกร้อยต่างๆ ซึ่งมักแพร่หลายทั่วไป รอดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนั้นประเทศเยอรมันยังมีลักษณะเป็นแคว้นน้อย จึงมีการเรียกร้อยต่างๆ เช่น "เอกภาพและเสรีภาพ", "กษัตริย์-

(1) บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532) หน้า 2

และปฏิวัติ", "รัฐธรรมนูญ" ตามแนวการเรียกร้องเหล่านี้มีกลุ่มเสรีนิยมเป็นตัวแกนสำคัญจนมีการรวมกันตั้งเป็น สมาคมชาติในปี ค.ศ. 1859 ตั้งพรรคก้าวหน้าเยอรมัน ในปี ค.ศ. 1861 และพรรคชาติเสรีนิยม ขึ้นในช่วงสงครามระหว่างเยอรมันกับออสเตรีย ค.ศ. 1866/67 นอกจากกลุ่มเสรีนิยมแล้วยังมีกลุ่มอนุรักษนิยมซึ่งเป็นฝ่ายที่ต้องตามแก้เกมสการ เมืองมาโดยตลอด เพิ่งจะตั้งพรรคอนุรักษนิยมเยอรมันในปี ค.ศ. 1876 กลุ่มนี้ส่วนใหญ่ก็คือ กลุ่มข้าราชการนั่นเอง กลุ่มนี้จึงฟังกลไกของรัฐมากกว่าที่จะใช้กลไกในระบบพรรคการเมือง

นอกจากจะมีฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาแล้ว ในพัฒนาการของพรรคการเมืองเยอรมันก็ยังมีกลุ่มที่สาม คือ กลุ่มที่เป็นพวกคาทอลิก กลุ่มคาทอลิกนี้มีบทบาทตั้งแต่การประชุมร่างรัฐธรรมนูญที่ Paulskirche ใน Frankfurt/M ปี ค.ศ. 1848/49 แล้ว และมีบทบาทเรื่อยมาจนตั้งเป็นพรรค "ศูนย์กลาง" ในปี ค.ศ. 1870 กลุ่มนี้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของชนกลุ่มน้อย ทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านและด้านกระแสความพยายามของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะรวบอำนาจมาเป็นของฝ่ายตน

1.2 ยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงไปสู่พรรคการเมืองที่คำนึงถึงผลประโยชน์ (ระหว่าง ค.ศ. 1878-1914)

จากการที่รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1871 ได้บัญญัติหลักความทั่วไป, ความเสมอภาค สำหรับการเลือกตั้งซึ่งต้องเป็นไปโดยตรงและลับ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมอย่างรวดเร็ว และการที่แคว้นเล็กแคว้นน้อยของเยอรมันหมดความสำคัญไป ปัญหาเฉพาะหน้าในขณะนั้นก็คือ ปัญหาที่ว่า จะปล่อยให้มีการเก็บภาษีผ่านแดนระหว่างมลรัฐต่อไป หรือจะปล่อยให้สินค้าผ่านแดนได้อย่างเสรีและปัญหาว่า สมควรจะให้รัฐเข้ามามีบทบาทควบคุมในทางเศรษฐกิจหรือไม่ หลังจากที่ได้ใช้หลักเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมมานาน

ปัญหาเหล่านี้ทำให้กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เริ่มเคลื่อนไหวปกป้องผลประโยชน์ของพวกเขา กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้พยายามเข้าไปมีบทบาทในพรรคต่าง ๆ ด้วยทำให้ความขัดแย้งในปัญหาที่กล่าวแล้วนั้นเข้าไป

สำหรับกลุ่มแนวอนุรักษนิยมนั้น ก็ประสบปัญหาเดียวกันกับกลุ่มเสรีนิยม

แต่กลุ่มอนุรักษนิยมนี้ได้เปรียบกว่าในแง่ที่ที่ได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระเจ้าไกเซอร์ ทั้งยังได้รับประโยชน์จากระบบศักดินาที่เน้นการทหารในสมัยนั้น โดยได้รับเลือกตั้งเข้าสู่สภาแห่งรัฐปรัสเซีย จนได้เสียงข้างมาก เนื่องจากมีการใช้ กม.เลือกตั้ง โดยแบ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเป็น 3 ชั้น ทั้งนี้เพราะพรรคนี้ดำเนินการนโยบายจงรักภักดีต่อองค์พระเจ้าไกเซอร์ และดำเนินการนโยบายของรัฐตามแนวการสอนทางคริสต์ศาสนาโดยแฝงการสนับสนุนผู้มีที่ดินผืนนาอยู่ไว้เบื้องหลัง

1.3 ยุคของพรรคการเมืองในระบอบรัฐสภาเต็มรูป (ปี ค.ศ. 1919-ค.ศ. 1933)

เหตุการณ์ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่กลุ่มทหารเรือก่อการกบฏจนทำให้พระเจ้าไกเซอร์ วิลเฮล์มที่สอง ทรงสละราชสมบัตินับว่าเป็นการสิ้นสุดของระบอบการปกครองที่รัฐบาลไม่ต้องการรับผิดชอบต่อรัฐสภาไปด้วย ในระบอบเท่านี้พระเจ้าไกเซอร์ทรงแต่งตั้งและถอดถอนนายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักร (Reichskanzler) บทบาทของรัฐสภาในสมัยนั้นจึงมีอยู่อย่างจำกัด

เมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เมืองไวมาร์ จนรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ชื่อว่า รัฐธรรมนูญฉบับไวมาร์ จึงมีการนำระบอบรัฐสภามาใช้โดยเพิ่มการเลือกตั้งประธานาธิบดี โดยตรงจากประชาชนเข้าไปในระบอบนี้ พรรคการเมืองจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อการตั้งรัฐบาล แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับไวมาร์กำหนดให้ใช้ระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนอย่างเคร่งครัด ซึ่งส่งผลให้มีพรรคการเมืองมากพรรคที่ได้รับความนิยมเข้ามาในสภา รัฐบาลผสมที่ตั้งขึ้นจึงขาดเสถียรภาพมีอายุการทำงานเฉลี่ยรัฐบาลละ 8 เดือนเท่านั้น

ทางด้านพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย (SPD) นั้น ปรากฏความแตกแยกภายในมาตั้งแต่ยุคก่อนแล้ว ที่มีการแบ่งเป็นพวกที่ต้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามแนวทางปฏิวัติ กับพวกที่ถือแนวปฏิรูปและพวกที่ถือแนวทางปฏิรูปเป็นฝ่ายที่มีเสียงข้างมากภายในพรรค ความขัดแย้งนี้ดำเนินมาถึงจุดแตกหักเมื่อกลุ่มเสียงข้างน้อยของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย แยกตัวออกมาตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศเยอรมัน (KPD) ขึ้นในปี ค.ศ. 1919

พรรคอนุรักษนิยมเป็นพรรคที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เพราะเคยได้ประโยชน์จากการที่เป็นฝ่ายหนุนพระ-
เจ้าไกเซอร์ และจากระบบการเลือกตั้งที่แบ่งผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งออกเป็น
3 ชั้น พรรคอนุรักษนิยมเดิมจึงปรับตัวโดยการตั้งพรรคขึ้นมาใหม่ชื่อว่าพรรค
ประชาชนชาติเยอรมัน (Deutschnationale Volkspartei)

1.4 ยุคของพรรคการเมืองหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

การขึ้นสู่อำนาจของฮิตเลอร์ทำให้วิวัฒนาการของพรรคการเมืองเยอรมัน
ขาดช่วงของความต่อเนื่องไป เนื่องจากฮิตเลอร์ได้ออกกฎหมายเพื่อประกันความ
เป็นเอกภาพระหว่างพรรคการเมืองและรัฐ (Gesetz zur Sicherung der
Einheit von Partei and Staat) เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ.1933 ทำให้
เหลือพรรค NSDAP เพียงพรรคเดียว

นอกจากนี้แล้วจากสถานการณ์ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งนโยบาย
พรรคของฮิตเลอร์ได้นำความหายนะมาสู่ประเทศ ทำให้ประชาชนทั่วไปมีแนวโน้ม
ที่จะไม่พยายามเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพรรคการเมือง ประกอบกับนโยบายของประเทศ
มหาอำนาจที่เข้ามายึดครองเยอรมันทำให้พรรคการเมืองต้องมาขอใบอนุญาต ก่อนที่
จะดำเนินการทางการเมือง เป็นการเพิ่มความยากลำบากให้แก่พรรคการเมืองที่
จะตั้งขึ้นมาใหม่ และก่อให้เกิดปัญหาว่าแนวทางของพรรคการเมืองที่จะตั้งขึ้นมาใหม่นั้น
ควรจะทำกีดตบบาทยเฉพาะส่งคนเข้าสมัครรับเลือกตั้งดังเช่นในสหรัฐอเมริกา หรือ
จะให้มือสมัครถาวรและเข้าหน้าที่ประจำ ที่จะดำเนินการทางการเมืองอย่าง
ต่อเนื่อง (1)

พรรคที่ประสบปัญหาน้อยที่สุดคือพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมัน (SPD)
จากตัวเลขจำนวนสมาชิกพรรคช่วงก่อนปี ค.ศ.1933 และช่วงหลังสงครามโลก
ครั้งที่สอง แสดงให้เห็นว่ามีความใกล้เคียงกันมากกว่าพรรคอื่น ๆ เช่นกลุ่มพรรค

(1) บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน, (กรุงเทพมหานคร :

อนุรักษนิยม ซึ่งถูกพรรค NSDAP กลืนไปเสียเป็นส่วนใหญ่

พรรคสหภาพคริสเตียนประชาธิปไตย (Christlich-Demokratische Union) ซึ่งเป็นแกนนำในคณะรัฐบาลชุดปัจจุบันของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนั้น เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มศาสนาคริสต์ต่าง ๆ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ในระยะเริ่มต้นปรากฏว่าพรรคนี้เป็นตัวแทนของแนวความคิดที่ค่อนข้างจะหลากหลาย แต่นับแต่ปี ค.ศ. 1948 เป็นต้นมากลุ่มอุตสาหกรรมและบุคคลชั้นสูงก็เริ่มเข้ามา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายของพรรค

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรค

2.3.1 คุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษแม้จะไม่มีข้อบัญญัติให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคซึ่งทำให้มีผู้สมัครอิสระได้ แต่ด้วยความเข้มแข็งทางการเมืองของพรรคในอังกฤษทำให้ประชาชนใช้วิธีการเลือกพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคล จึงทำให้นักการเมืองส่วนใหญ่ตระหนักถึงข้อที่ว่าจำเป็นต้องสังกัดพรรคการเมืองในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง มิฉะนั้นโอกาสทางการเมืองที่จะเติบโตจะไม่เปิดโอกาสให้เลย

ผู้สมัครอิสระส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนจึงไม่สามารถชนะการเลือกตั้งได้ ฉะนั้นนักการเมืองส่วนใหญ่จึงต้องสังกัดพรรคการเมือง แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองด้วยความเข้มแข็งทางการเมืองต้องสังกัดพรรคการเมือง ด้วยความเข้มแข็งทางการเมืองจึงทำให้ประชาชนยอมรับที่จะเลือกพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคล ด้วยเหตุนี้พรรคการเมืองจึงได้สร้างระบบกลั่นกรองในการเลือกผู้สมัครในนามของ

พรรคการเมือง การเลือกตั้งและกำหนดผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ กระทำโดยสาขาพรรคการเมืองในท้องถิ่นหรือสมาคมเขตเลือกตั้งของพรรค ทั้งนี้ จะมีคณะกรรมการชุดหนึ่ง เรียกว่าคณะกรรมการคัดเลือก ซึ่งจะทำหน้าที่คัดเลือกผู้สมัครให้เหลือเพียง 2-5 คน แล้วจะเสนอรายชื่อขึ้นต่อคณะกรรมการบริหารของเขตเลือกตั้งของพรรค และคณะกรรมการบริหารจะเป็นผู้วินิจฉัยขั้นสุดท้ายว่าจะกำหนดให้ผู้สมัครในเขตนั้น ผู้สมัครที่ได้รับการกำหนดตัวจะต้องไปรับการตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งที่สำนักงานใหญ่ของพรรค การประกาศกำหนดผู้สมัครอย่างเป็นทางการก็จะการเท่ากัน ณ.ที่ประชุมใหญ่ของสมาคมเขตเลือกตั้ง (1)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพรรคได้สร้างระบบกลั่นกรองผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นอย่างมาก จึงไม่ใช่เรื่องง่ายนักในการจะเป็นตัวแทนของพรรคในการสมัครรับเลือกตั้ง

ประเทศเยอรมัน

คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องสมัครในนามพรรคการเมืองแต่สามารถสมัครโดยอิสระได้ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ได้มีคำตัดสินว่าการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ต้องสังกัดพรรคการเมืองขัดต่อหลักการคัดเลือกโดยเสรี และสิทธิในการรับเลือกตั้งนั้นจะมีลักษณะเสรีได้ต่อเมื่อการคัดเลือกสมาชิกพรรคเข้าสมัครรับเลือกตั้งกระทำในที่ประชุมสมาชิกพรรคหรือในที่ประชุมกลุ่มการเมืองที่จะวางตัวแทนเข้าแข่งขันในสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งหมายความว่า การเลือกผู้เข้าสมัครรับเลือกตั้งนั้น จะมอบหมายให้คณะกรรมการพรรคเป็นผู้ตัดสินแต่เพียงผู้เดียวไม่ได้ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นรายการกำหนดของกฎหมายหรือเป็นในทาง

(1) คณิน บุญสุวรรณ, การเมืองและการปกครองของอังกฤษ, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2523 หน้า 37

ข้อเท็จจริง (1)

การสมัครเข้ารับเลือกตั้งในเยอรมันนั้นโดยหลักแล้วใช้วิธีการเสนอชื่อบุคคลที่ทางพรรคการเมืองเห็นว่าเหมาะสม ซึ่งเห็นได้ชัดจากกรณีเสนอชื่อรวมเป็นบัญชีรายชื่อระดับมลรัฐ โดยกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งจะกระทำในที่ประชุมตัวแทนสาขาพรรค ทำให้สมาชิกพรรคธรรมดาไม่สามารถมีบทบาทในการกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคเท่าที่ควร จึงมีความพยายามที่จะหาวิธีการกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ส่งเสริมให้สมาชิกพรรคได้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น โดยมีการตัดข้อความที่ว่า "หรือในที่ประชุมตัวแทนสาขาพรรค" ออกซึ่งโดยหวังว่าเมื่อตัดออกแล้ว วิธีการกำหนดตัวบุคคลที่พรรคจะส่งสมัครรับเลือกตั้งจะกระทำได้เฉพาะในที่ประชุมสมาชิกพรรคเท่านั้น อันเป็นการเน้นบทบาทของสมาชิกพรรคโดยปริยาย

สำหรับกรณีผู้สมัครประเภทที่ยื่นสมัครเองโดยไม่ผ่านพรรคการเมือง กฎหมายเลือกตั้งเยอรมันก็ยังไม่ละทิ้งแนวความคิดที่จะต้องให้ผู้เสนอชื่อบุคคลนั้นเข้าสมัครรับเลือกตั้งจึงกำหนดว่าผู้สมัครที่ยื่นสมัครเองจะต้องยื่นใบสมัครพร้อมกับบัญชีรายชื่อพร้อมด้วยลายเซ็นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ที่มีรับรองรับจากนายทะเบียนว่าอยู่ในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ จำนวนอย่างน้อย 200 คน สนับสนุนตน เว้นแต่ผู้สมัครจะเป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งกรณีของผู้สมัครอิสระที่ไม่สังกัดพรรคในเยอรมันนับแต่มีการเลือกตั้งหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมาได้รับเลือกตั้งเพียง 3 นาย ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกเท่านั้น หลังจากนั้นแล้วไม่ปรากฏว่ามีผู้สมัครอิสระได้รับเลือกอีกเลย (2) ซึ่งจะเห็นถึงความสำคัญของพรรคการเมืองในการสนับสนุนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถชนะการเลือกตั้งได้เมื่อสังกัดพรรค แม้ว่ากฎหมายจะให้สิทธิรับเลือกตั้งได้อย่างอิสระโดยไม่บังคับว่าจะต้องสังกัดพรรค แต่ผู้สมัครต้องให้ความสำคัญในการสมัครรับเลือกตั้งที่ต้องสังกัดพรรค มิฉะนั้นโอกาส

(1) บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญเยอรมัน,

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535 หน้า 94

(2) เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว หน้า 102

จะชนะในการเลือกตั้งในนามพรรคการเมืองที่จะมีโอกาสมากกว่า

กฎหมายพื้นฐานของเยอรมันยังให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค เนื่องจากการเข้าร่วมในการเลือกตั้งเป็นหน้าที่หลักของพรรคการเมืองการกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงเป็นส่วนสำคัญของระเบียบข้อบังคับพรรคการเมืองด้วย กฎหมายพื้นฐานเยอรมัน (Grundgesetz) กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ว่าระเบียบข้อบังคับภายในพรรคการเมืองจะต้องสอดคล้องกับหลักการในระบอบประชาธิปไตย บทบัญญัตินี้จึงครอบคลุมถึงการกำหนดตัวผู้สมัครเลือกตั้งโดยพรรคการเมืองด้วย

2.3.2 การควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคโดยพรรคการเมือง

ในประเทศอังกฤษ

ในระบบประชาธิปไตยจะต้องมีความหลากหลายทางความคิดเห็นเช่นเดียวกับพรรคการเมือง ความเห็นที่แตกต่างของสมาชิกพรรคการเมืองก็ย่อมเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกัน พรรคการเมืองในอังกฤษจึงจำเป็นต้องหามาตรการมาควบคุมสมาชิกพรรคการเมือง เพื่อให้สมาชิกมีความเห็นไปในทางเดียวกันเมื่อเรื่องที่ต้องการให้ความเห็นชอบจากสมาชิกเป็นเรื่องสำคัญ

การควบคุมโดยวิป

ในระบบพรรคการเมืองมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการประสานงาน เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคมีความเห็นที่เหมือนกันในเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อพรรคการเมืองนั้นเป็นรัฐบาลยิ่งต้องมีความจำเป็นที่ต้องมีวิปไว้คอยประสานงานระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร่วมรัฐบาล

หัวหน้าผู้คุมคะแนนเสียงและผู้คุมเสียง ซึ่งหัวหน้าพรรคการเมืองจะเป็นคนเลือกด้วยตนเอง จะทำหน้าที่เสมือนเป็นมือขวาของหัวหน้าพรรคในสภาผู้แทนราษฎร และหัวหน้าพรรคเป็นผู้ซึ่งกำหนดนโยบายพรรค อำนาจเช่นนี้ได้ทำให้หัวหน้าพรรคมีตำแหน่งในทางรัฐธรรมนูญเข้มแข็งต่อสมาชิก (1)

ผู้คุมเสียงเป็นผู้สมัครที่สำคัญในการจัดองค์การและดำเนินงานของพรรคในรัฐสภา สำนักงานของผู้คุมเสียงหัวหน้าพรรคจะทราบถึงบรรยากาศของพรรคว่าเป็นอย่างไรและจะสั่งให้ผู้คุมเสียงทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หัวหน้าพรรคจะต้องฟังผู้คุมเสียงในการใช้เทคนิคของการชักชวนและสอดแทรก เพื่อให้สมาชิกยังจงรักภักดีต่อหัวหน้าพรรค

ในรัฐสภาการควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามวินัยของพรรคตกอยู่กับวิปของพรรค หัวหน้าที่วิปรัฐบาล (Chief Government Whip) กับผู้นำในสภา (Leader of the House) เป็นผู้เสนอเรื่องที่พิจารณาในสัปดาห์ต่อไป และโดยปกติจะทำความตกลงกับหัวหน้าวิปฝ่ายค้าน (Opposition Whip) เป็นการล่วงหน้าภายหลังการที่กำหนดการได้รับความเห็นชอบจากประธานแล้ว เจ้าหน้าที่ในสำนักงานวิปจะส่งสำเนาให้แก่สมาชิก เรื่องที่พิจารณา นั้นหรือขีดเส้นใต้ตามความสำคัญมากน้อย และเรื่องที่ขีดเส้นใต้ไว้สามเส้นแสดงว่าสมาชิกต้องลงคะแนนทุกคนยกเว้นเฉพาะมีเหตุสุดวิสัยจริง ๆ เท่านั้น (2)

สมาชิกที่รักความก้าวหน้าจะต้องให้ความร่วมมือกับวิป ถ้าเกิดความยุ่งยาก โดยการไม่ลงมติตามที่วิปกำหนดให้การสนับสนุนนโยบายของพรรคอาจจะหมายถึงการถูกถอดถอนออกจากพรรค

สำหรับวิปจะพยายามตัดไฟเสียแต่ต้นลม โดยกำหนดหน้าที่เป็นสื่อระ-

(1) ชูวงศ์ ฉายะบุตร, ระบบการเมืองปัจจุบันในยุโรป, กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2510 หน้า 109

(2) คณิน บุญสุวรรณ, การเมืองและการปกครองของอังกฤษ, กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2523 หน้า 69

หว่างสมาชิกกับบรรดาผู้นำของพรรค โดยจะประสานความเข้าใจของทุกฝ่ายเมื่อลงมติจะไม่มีปัญหา ซึ่งเงื่อนไขและวิธีการในการควบคุมสมาชิกพรรคในสภาของพรรคการเมืองในอังกฤษใช้วิธีการควบคุมโดยวิป เพราะเชื่อมั่นว่าเป็นวิธีการที่สามารถทำความเข้าใจกัน สมาชิกพรรคในแนวทางที่พรรคการเมืองได้กำหนดขึ้น และระบบพรรคการเมืองในอังกฤษได้ให้ความสำคัญต่อการใช้วิปในการประสานงานเป็นอย่างมาก

ประเทศเยอรมัน

บทบาทพรรคการเมืองในการควบคุมสมาชิก มีความสำคัญมากต่อพรรคการเมืองจำเป็นที่จะต้องควบคุมให้สมาชิกพรรคปฏิบัติตามมติพรรคอย่างเข้มแข็ง- เพื่อท่าให้เกิดเอกภาพขึ้นในพรรคการเมืองนั้น อันนำไปสู่การแข่งขันกับพรรคการเมืองปัจจุบันนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องพึ่งพาพรรคเป็นอย่างมาก ในการที่จะรับเลือกตั้งแต่ละครั้งจึงเป็นการเสี่ยงสำหรับสมาชิกที่ฝักใฝ่ในมติพรรค⁽¹⁾ และพรรคจำเป็นที่จะต้องควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามมติพรรคอย่างเข้มงวดเพราะจะต้องมีการต่อสู้ชิงไหวชิงพริบกันทางการเมือง ระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ประกอบกับบทบาททางด้านนิติบัญญัติในรัฐสมัยใหม่ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดความจำเป็นที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดแต่ละฝ่าย จะต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน วินัยพรรคจึงเป็นเรื่องสำคัญและบทบาทพรรคการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเริ่มตั้งแต่ส่งผู้แทนเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และเมื่อผู้แทนของพรรคได้รับเข้าพรรคแล้วพรรคก็สามารถมีบทบาทควบคุมสมาชิกในสภาผ่านกลุ่มย่อยในสภาที่สังกัดพรรค พรรคจึงมีอิทธิพลในการดำเนินงานของสภา

พรรคการเมืองของเยอรมัน จะมีมาตรการในการควบคุมสมาชิกพรรค

(1) บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญเยอรมัน, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535 หน้า 12

พรรคโดยสร้างกลไกขึ้นภายในพรรคการเมืองเองก็ตาม แต่พรรคการเมืองยังมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติซึ่งเป็นหน้าที่ที่กฎหมายพื้นฐานกำหนดไว้ เช่น พรรคการเมืองมีระเบียบภายในพรรคที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเท่ากับว่าการสร้างเจตจำนงจะต้องมาจากพื้นฐาน กล่าวคือ จะต้องให้ความสำคัญแก่สมาชิกพรรคการเมืองแต่ไม่ได้หมายความว่า จะต้องให้สมาชิกพรรคเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาทุกเรื่อง และไม่ได้หมายความว่า จะมีคณะกรรมการพรรคไม่ได้ สมาชิกพรรคควรจะได้รับการปรึกษาให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ และขณะเดียวกันจะต้องจำกัดอำนาจขององค์การบริหารพรรคเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย และการกำหนดข้อบังคับพรรค เพื่อให้สมาชิกปฏิบัติตามจะต้องสอดคล้องต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งในประเทศเยอรมันมีการกำหนดเกี่ยวกับเรื่องข้อบังคับพรรคการเมืองหากระเบียบข้อบังคับพรรคการเมืองไม่ได้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยระบอบนั้น ๆ ย่อมล้มเหลวและมีผลให้ผิดหรือการดำเนินการต่าง ๆ ตามระเบียบข้อบังคับนั้นเป็นล้มเหลวตามไปด้วย โดยที่บุคคลทั่วไปสามารถยกความเป็นล้มเหลวนี้ขึ้นกล่าวอ้างได้เสมอ (1)

ประเทศฝรั่งเศส

บทบาทพรรคการเมืองในการควบคุมสมาชิกมีความสำคัญมากพรรคการเมืองจำเป็นต้องควบคุมให้สมาชิกพรรคปฏิบัติตามมติพรรคอย่างเข้มแข็ง เพื่อก่อให้เกิดเอกภาพขึ้นในพรรคการเมืองนั้นอันนำไปสู่การแข่งขันกับพรรคการเมืองอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ในการควบคุมสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็น ส.ส. ในช่วงแรกจะมีปัญหา เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลายต่างก็ได้รับเลือกจากประชา

(1) บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญเยอรมัน, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535 หน้า 101

ชนานฐานะสมาชิกแต่ละคนต่างมีคุณสมบัติส่วนตัวเหมาะสมสมควรที่จะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเท่านั้น นักคิดและนักการเมืองในสมัยปฏิวัติในฝรั่งเศสกล่าวว่ฐานะที่เป็นผู้แทนที่ได้รับมอบอำนาจมาจากประชาชน ย่อมจัดทำในสิ่งที่คิดว่าเป็นประโยชน์ของประชาชน ประชาชนส่งมาแสดงความคิดเห็น มีข้อความคิดเห็นของประชาชน ฉะนั้น การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นส่วนตัวเองจึงเป็นหน้าที่ประการแรกจะต้องกระทำในฐานะที่ได้รับเลือกจากประชาชน (1)

ซึ่งจะเห็นถึงลักษณะความเป็นอิสระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เพราะว่าหน้าที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลสมบูรณ์ตามความมุ่งหมายตามความคิดดังกล่าวแล้วนั้น ผู้จะปฏิบัติหน้าที่เช่นนั้นต้องเป็นบุคคลที่มีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่องค์กรใด ๆ (คือพรรคการเมือง) ซึ่งจะมีบทบาทคั่นกลางเพื่อรวบรวมบรรดาผู้แทนราษฎรทั้งหลายทั้งในการฝึกกำลัง เพื่อแสดงแนวความคิดจุดยืนหรือมาตรการใด ๆ ใดๆมีระเบียบวินัยหรือมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจึงเป็นไปไม่ได้ (ในขณะนั้น) (2)

แต่หากในปัจจุบันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าสังกัดพรรคการเมืองต่าง ๆ ในฝรั่งเศสจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับพรรคการเมืองในฐานะสมาชิกพรรค ซึ่งถ้าหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคกระทำการฝ่าฝืน หรือกระทำการในลักษณะไม่เกิดผลดีต่อพรรค พรรคการเมืองสามารถใช้มาตรการในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนที่จะมีการลงโทษขั้นเด็ดขาด คือการขับออกจากพรรค ซึ่งจะเป็นกรณีกระทำความคิดอย่างร้ายแรงต่อพรรคแต่ในเบื้องต้นพรรคจะมีมาตรการในการควบคุมหากจะมีการกระทำความคิดต่อพรรค ซึ่งจะเริ่มที่สาขาพรรคที่

(1) รุกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์, ระบบหลายพรรค: พรรคการเมืองของฝรั่งเศสในพรรคการเมือง, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521
หน้า 12

(2) เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว หน้า 13

พรรค ซึ่งจะเริ่มที่สาขาพรรคที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นเป็นสมาชิกพรรคอยู่ประจำสาขานั้นควบคุมและดูแล ถ้าหากมีการกระทำผิดสาขาจะลงโทษในลักษณะไม่รุนแรงหนัก เช่น ตำหนิ ภาคทัณฑ์ ตัดสิทธิบางประการในฐานะที่เป็นสมาชิกพรรคซึ่งเป็นสิทธิบางประการที่ได้จากพรรค (1)

ซึ่งมาตรการนี้จะเป็นการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะเป็นสมาชิกพรรค อันเบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคคนหนึ่งจะต้องไปปฏิบัติตามแนวทางและข้อบังคับระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของพรรค

2.3.3 การลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคโดยพรรคการเมือง

2.3.3.1 การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค

ประเทศอังกฤษ

สมาชิกจะเข้ามาอยู่ในสภาได้ก็เนื่องมาจากเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ได้รับคัดเลือกจากสมาคมท้องถิ่นและรวมทั้งพรรคให้การสนับสนุนต่อผู้การเลือกตั้ง ดังนั้นสิ่งที่เข้ากระทำก็คือให้การสนับสนุนพรรคการเมืองของตนในรัฐสภา ทั้งนี้ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะรัฐบาลหรือฝ่ายค้าน การพิสูจน์ให้เห็นการสนับสนุนเช่นนี้จะเห็นได้จากการออกเสียงลงคะแนนในสภาสამัญซึ่ง เป็นไปตามมติพรรค (2)

ถ้ามีการออกเสียงค้านกับมติพรรคการกระทำเช่นนั้น เท่ากับเป็นการตัดแขนตัดขาตัวเองทางการเมืองพรรคจะมีมาตรการสำคัญ คือการขับให้พ้นจาก

(1) MAURICE DUVERGER, CONSTITUTIONS ET DOCUMENTS POLITIQUES, PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE 1957 หน้าที่ 175

(2) คณิน บุญสุวรรณ, การเมืองและการปกครองของอังกฤษ, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2523 หน้า 50

สมาชิกพรรคการเมือง อันทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนี้กลายเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอิสระ คือยังคงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกต่อไปแต่จะไม่มีพรรคสังกัด มาตรการพรรคเช่นนี้ไม่สามารถจะไปบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลาออกจากการเป็นสมาชิกรัฐสภา

ประเทศฝรั่งเศส

สมาชิกพรรคที่ได้รับการเลือกตั้ง จะต้องมีความจงรักภักดีต่อพรรคในการทำหน้าที่นี้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ดี หากมีการกระทำในลักษณะที่ฝ่าฝืนต่อระเบียบพรรคการเมือง ละเมิดข้อตกลงบางประการของสมาชิกพรรคการเมือง ทั้งหลายกับพรรคการเมือง หรือแม้กระทั่งแนวทางทางการเมืองของพรรคการเมืองที่ตกลงกันในรูปแบบพรรค ซึ่งสมาชิกของพรรคจะต้องให้การสนับสนุน หากมีการฝ่าฝืนจะต้องถูกพรรคการเมืองพิจารณาโทษซึ่งโทษจะหนักหรือเบาจะขึ้นอยู่กับการพิจารณาความผิดว่ามากน้อยเพียงใด หากความผิดที่ฝ่าฝืนระเบียบของพรรคหรือละเมิดต่อข้อตกลงภายในพรรค เป็นเรื่องเล็กน้อย ก็จะมีการกำหนดโทษ เช่น ภาคทัณฑ์ หรือต่าหนี แต่หากเกิดความเสียหายของพรรคมากขึ้นมาก็จะลงโทษหนักขึ้น คือตัดสิทธิบางประการของผู้ถูกลงโทษ ซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับจากพรรคการเมือง เช่น สิทธิทางการเมืองบางประการหรือหากมีการฝ่าฝืนมติพรรคในเรื่องที่รุนแรงมาโดยที่พรรคการเมืองไม่สามารถให้อภัยได้ หรือการฝ่าฝืนมตินี้ครั้งนี้อีกต่อไปจะไม่สามารถร่วมงานทางการเมืองต่อไปอีกได้ พรรคการเมืองก็จะใช้มาตรการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นนอกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง (1)

(1) MAURICE DUVERGER, CONSTITUTIONS ET DOCUMENTS POLITIQUES, PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE 1957 หน้า 178

ประเทศเยอรมัน

ในประเทศเยอรมันพรรคการเมือง จะมีมาตรการเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในการดำเนินการทางการเมืองเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของพรรคการเมือง จำเป็นที่พรรคการเมืองจะต้องควบคุมให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคปฏิบัติตามข้อบังคับพรรค ซึ่งเปรียบเสมือนกฎระเบียบที่จัดระเบียบของพรรคการเมือง ซึ่งหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้กระทำการก่อให้เกิดความเสียหายแก่พรรคการเมืองโดยทําความผิดข้อต่อข้อบังคับพรรค ซึ่งอาจจะ เป็นข้อบังคับพื้นฐานของพรรคการเมืองโดยเจตนา พรรคการเมืองจะพิจารณาถึงความผิดเล็กน้อยแล้วแต่กรณี และจะมีมาตรการการลงโทษ เช่น ตักเตือน ภาคทัณฑ์ หรือหากความผิดหนักมากขึ้น พรรคการเมืองอาจตัดสิทธิบางประการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ทําความผิดต่อพรรคการเมือง หรือพรรคการเมืองเห็นว่าการกระทำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับพรรค หรือกระทำการผิดต่อพรรคการเมืองอย่างรุนแรง พรรคการเมืองอาจใช้มาตรการขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคก็ได้⁽¹⁾ ซึ่งแม้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนี้จะพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแต่ก็ยังคงดำรงการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ต่อไปหากแต่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีพรรคการเมืองสังกัด อันจะทําให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพนัก

เงื่อนไขและวิธีการในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

(1) Gesetz u ber die politischen Parteien (Parteiengesetz),
24 Juli 1967, แปลไม่เป็นทางการโดย บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ

ประเทศอังกฤษ

ในระบบพรรคการเมืองในอังกฤษจะถือเรื่องวินัยของสมาชิกเป็นอย่างมาก สมาชิกพรรคการเมืองโดยเฉพาะสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องรักษาวินัยเป็นอย่างมาก นั่นคือจะต้องปฏิบัติตามนโยบายและมติพรรคการเมืองที่ตนสังกัด สมาชิกสภาที่รักษาความก้าวหน้าจะต้องไม่พยายามทำให้งานของวิปเกิดความยุ่งยาก จะต้องให้การสนับสนุนนโยบายของพรรคตามที่ได้ลงมติดังไว้ (1)

แม้ว่าพรรคการเมือง จะมีมาตรการสำคัญที่ทาให้ พรรคการเมืองเข้มแข็งและทาให้การดำเนินนโยบายพรรคเป็นไปด้วยดี คือสามารถจับสมาชิกที่ฝ่าฝืนนโยบายมติพรรคได้ แต่การจับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่ได้ส่งผลให้ความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสิ้นสุดลง เพราะตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้มีเงื่อนไขในคุณสมบัติความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผูกพันกับพรรคการเมืองตามกฎหมาย เมื่อมีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นก็ยังเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอิสระต่อไป มีผลเพียงไม่มีพรรคการเมืองสังกัดและจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองอีกต่อไป และพรรคการเมืองไม่มีอำนาจจะบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นลาออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

แม้ว่าพรรคการเมืองในอังกฤษ จะมีอำนาจในการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองได้ แต่ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ พรรคการเมืองก็ไม่อยากใช้มาตรการนี้เพราะเป็นมาตรการที่รุนแรง และเป็นเสมือนการลงโทษทัณฑ์ทางการเมืองของสมาชิกผู้นั้นอย่างรุนแรง และพรรคการเมืองเองก็ได้สร้างระบบการกลั่นกรองในการใช้มาตรการ ในการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจาก

(1) คณิน บุญสุวรรณ, การเมืองและการปกครองของอังกฤษ, กรุงเทพมหานคร

พรรคเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั่นเอง

ในอดีตพรรคเลเบอร์ได้บังคับใช้ข้อบังคับการประชุมในปี ค.ศ. 1952 ซึ่งกำหนดว่าสมาชิกต้องออกเสียงลงคะแนนเหมือนกับพรรค นอกจากในเรื่องที่ต้องใช้สติสัมปชัญญะ ซึ่งสมาชิกอาจจะต้องลงคะแนนเสียงได้ ถ้าหากสมาชิกผู้ใดฝ่าฝืนกฎนี้ก็อาจถูกเรียกอธิบายเหตุผลต่อคณะกรรมการรัฐสภา (1)

เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิก ำอธิบายถึงเหตุผลว่ารับฟังได้หรือไม่ ก่อนที่จะมีการดำเนินการต่อไป และการลงมติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมติของพรรคการเมืองที่ ำได้แจ้ง ำให้สมาชิกปฏิบัติตาม ยังเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถ ำใช้ดุลยพินิจได้ในบางเรื่อง ำโดยวิบจะขีดเส้นใต้ไว้ถ้าเส้นใต้หนึ่งหรือสองเส้นสมาชิกสามารถ ำใช้ดุลยพินิจได้ แต่ถ้าขีดเส้นใต้สามเส้น สมาชิกต้องมาลงคะแนนตามมติพรรค (2)

การจับสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคมีขั้นตอนในการกลั่นกรองโดยระบบพรรคการเมือง เพราะตระหนักถึงผลการที่จับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง การไล่สมาชิกออกจากพรรคการเมืองสามารถไล่ออกตั้งแต่ระดับท้องถิ่นคือองค์กรสาขาพรรคตามเขตเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการบริหารสามารถไล่สมาชิกออกจากพรรคได้ ในส่วนของพรรคคอนเซอร์เวตีฟ พรรคเลเบอร์มีมาตรการลงโทษสมาชิกโดยจับสมาชิกออกจากพรรคตั้งแต่ระดับท้องถิ่น คือสาขาพรรคโดยกรรมการสาขาพรรค แต่ผู้ถูกไล่ออกอาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการบริหารระดับชาติได้

เมื่อถึงคณะกรรมการบริหารระดับชาติ แล้วคณะกรรมการอาจคัดค้านคำวินิจฉัยจับไล่สมาชิกโดยกรรมการสาขาพรรคได้หรือแม้ว่าคณะกรรมการบริหาร

(1) ชวงค์ ฉายะบุตร, ระบบการเมืองปัจจุบันในยุโรป, กรุงเทพมหานคร :สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2510 หน้า 126

(2) คณิน บุญสุวรรณ, การเมืองและการปกครองของอังกฤษ, กรุงเทพมหานคร :สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2523 หน้า 69

ระดับชาติจะให้ความเห็นชอบด้วยกรรมการสาขาพรรคระดับท้องถิ่น คณะกรรมการบริหารระดับชาติต้องรายงานต่อที่ประชุมใหญ่ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนการขับสมาชิกจึงจะสมบูรณ์ ถ้าคัดค้านการขับไล่สมาชิกคนนั้นก็ไม่เป็นผลหรือแม้ว่าที่ประชุมใหญ่จะเห็นด้วยแต่ก็ต้องใช้เวลา เพราะการประชุมใหญ่จะมีปีละ 1 ครั้ง

จะเห็นว่าระบบการกลั่นกรอง โดยพรรคการเมืองของอังกฤษถูกสร้างขึ้นโดยโครงสร้างของพรรคการเมืองเอง จึงไม่จำเป็นต้องไปกำหนดไว้ในกฎหมาย ที่ต้องบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคการเมือง

ประเทศฝรั่งเศส

แม้จะไม่ได้กำหนดถึงเงื่อนไขและวิธีการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคไว้ในกฎหมายใด ๆ ก็ตาม แต่พรรคการเมืองต่าง ๆ ก็ได้กำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคไว้ในข้อบังคับของแต่ละพรรค อย่างมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคสามารถตรวจสอบและข้อกล่าวหาได้อย่างมีระบบ และยังเปิดโอกาสสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาในการแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งจะนำข้อปฏิบัติในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคของพรรคการเมืองในฝรั่งเศสมากว่าถึง 2 พรรคการเมือง

พรรคสังคมนิยม (Parti Socialiste)

สมาชิกของพรรคจะต้องปฏิบัติตามนโยบายและแนวทางทางการเมืองของพรรคการเมือง หากสมาชิกกระทำการใดในลักษณะกระทำผิดต่อพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่สาขาพรรคที่สมาชิกเป็นสมาชิกอยู่ จะมีมาตรการในการลงโทษหนัก เบาตามความรุนแรงของการกระทำผิดของสมาชิกโดยมีระดับการลงโทษดังนี้

- ตาหนี ในกรณีเป็นความผิดทั่วไปและเป็นความผิดเล็กน้อย

- ภาคทัณฑ์ ในกรณีเป็นความผิดทั่วไปและเป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่มีการกระทำความผิดซ้ำหลายครั้ง

- ตัดสิทธิ ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคที่เป็นสมาชิกพรรคในระดับสาขาจะมีสิทธิบางอย่างตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับพรรค หากว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดกระทำการเป็นความผิดต่อพรรคและมีลักษณะไม่รุนแรงมาก พรรคอาจตัดสิทธิบางอย่างของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีสิทธิในฐานะสมาชิกพรรคการเมือง

- ขับออกจากพรรคการเมือง ซึ่งเป็นโทษสูงสุดของสมาชิกพรรคการเมือง ในการถูกพรรคการเมืองลงโทษ จำเป็นที่จะต้องมีการระบวนการในการขับ และเป็นเงื่อนไขอื่น ๆ ประกอบเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์อย่างมีขั้นตอน เพื่อจะให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกขับออกจากพรรค จึงได้กำหนดเงื่อนไขและขั้นตอนของการขับสมาชิกออกจากพรรคไว้ดังนี้

เงื่อนไขของความผิดที่ทําเป็นมูลเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคนั้น จะต้องเป็นความผิดที่ฝ่าฝืนหลักการหรือระเบียบของพรรคที่กำหนดไว้เป็นเรื่อง ๆ ไป หรือละเมิดข้อตกลงบางประการของพรรคการเมือง ซึ่งเรียกว่าเป็นมติพรรคเมื่อกระทำกรณามเงื่อนไขนี้ จึงจะเป็นเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองได้

และนอกจากเงื่อนไขของความผิด ที่นําไปเป็นมูลเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคแล้ว พรรคการเมืองยังกำหนดถึงขั้นตอนในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคไว้ ดังนี้

หากสมาชิกพรรคที่ถูกกล่าวหา เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องให้คณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้พิจารณาในความคิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยการพิจารณาข้อกล่าวหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยคณะกรรมการบริหารพรรคจะมีการพิจารณาเป็นขั้นตอน เมื่อมีการแจ้งข้อกล่าวหาแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกกล่าวหาสามารถยื่นคำให้การเพื่อหักล้างข้อกล่าวหาแก่คณะกรรมการบริหารพรรค เมื่อคณะกรรมการบริหารพรรคสอบสวน

เสร็จ คณะกรรมการบริหารพรรคไม่มีอำนาจในการวินิจฉัยแต่ต้องส่งเรื่องทั้งหมด
 ทั่วแก่ที่ประชุมใหญ่ของพรรควินิจฉัยตัดสินในข้อกล่าวหา โดยก่อนที่ที่ประชุมใหญ่
 ของพรรคจะตัดสินสามารถเรียกหลักฐาน หรือบุคคลจากสาขาที่สมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎรสังกัดรวมทั้งประธานกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาให้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติม
 เพื่อประกอบการพิจารณาหากที่ประชุมใหญ่ของพรรคมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นก็ยังเป็นสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรต่อไปเพียงแต่จะเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่สังกัดพรรค
 ใด และหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกขับออกจากพรรคแล้วประสงค์จะขอกลับ
 เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเดิมก็ได้แต่ต้องให้สาขาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 คนนั้นเป็นสมาชิกเสนอความเห็น เพื่อประกอบการรับเป็นสมาชิกพรรค (1)

พรรค R.P.R (Rassemblement pour la République)

จะมีคณะกรรมการพิจารณาทางวินัยของพรรคโดยเฉพาะในการพิจารณา
 ลงโทษสมาชิกพรรคที่กระทำความผิดต่อพรรคการเมือง ซึ่งคณะกรรมการวินัยนี้
 ได้รับแต่งตั้งโดยคณะกรรมการกลาง (Central Committee) (2) และจะต้อง
 ไม่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการกลาง

โดยการพิจารณาของคณะกรรมการวินัยจะ มีการสอบสวนข้อเท็จจริง
 โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกที่ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสชี้แจงข้อกล่าวหา ซึ่งสาขาของ
 พรรคจะพิจารณาวินัยสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ ต้องส่งเรื่องให้
 คณะกรรมการกลางของพรรค เพื่อส่งไปให้คณะกรรมการวินัยพิจารณาเมื่อคณะ
 กรรมการวินัยพิจารณาในข้อกล่าวหาเสร็จแล้ว จะวินิจฉัยลงโทษสมาชิกสภาผู้แทน

(1) MAURICE DUVERGER, CONSTITUTIONS ET DOCUMENTS POLITIQUES,
 PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE 1957 หน้า 181

(2) สุรพล ราชภัณฑารักษ์, การเมืองในสหรัฐอเมริกา, อังกฤษ และฝรั่งเศส
ตอนการเมืองในฝรั่งเศส, กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2533

ราษฎรไม่ได้ ต้องส่งเรื่องให้คณะกรรมการกลางวินิจฉัยลงโทษต่อไป หากคณะกรรมการกลางลงโทษโดยขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค จะทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังคงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไป เพียงแต่จะไม่มีพรรคสังกัดเท่านั้นเอง

ประเทศเยอรมัน

มีมาตรการของพรรคการเมืองในการลงโทษสมาชิก ด้วยการขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรค ซึ่งมีการกำหนดกฎหมายไว้ว่ากฎหมายพรรคการเมืองในเรื่องความผิดที่เป็นมูลเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคและขั้นตอนการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน และเปิดโอกาสให้แก้ผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่

เรื่องความผิดที่เป็นมูลเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 1967⁽¹⁾ ได้บัญญัติไว้ว่ามาตรา 10 อนุมาตราที่ 1 ว่าด้วยสิทธิสมาชิกพรรค "สมาชิกจะถูกขับออกพรรคได้ต่อเมื่อได้กระทำการโดยเจตนาอันเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับพรรคหรือกระทำการโดยเจตนาอันเป็นการขัดต่อหลักการพื้นฐานของพรรค และการกระทำดังกล่าวต้องก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อพรรคการเมือง"

กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมันไม่ได้กำหนดถึงความผิดเรื่องใดบ้างที่สมาชิกฝ่าฝืนข้อบังคับพรรคจึงจะทำให้เกิดความเสียหายต่อพรรค และจะเป็นเหตุขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ซึ่งพรรคการเมืองต่าง ๆ ในเยอรมันสามารถไปกำหนดความผิดที่จะขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ไว้เป็นบรรทัดฐานของแต่ละพรรคการเมืองเอง เพียงแต่การกำหนดความผิดที่จะขับ

(1) Gesetz u ber die politischen Parteien (Parteiengesetz),

24 July 1967, แปลไม่เป็นทางการโดย บุญศรี มิ่งขวัญ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคของแต่ละพรรคการเมือง จะต้องกำหนดในสถานะที่เป็นประชาธิปไตยเปิดโอกาสแก่สมาชิกพรรคในการแสดงออกและกำหนดระเบียบข้อบังคับพรรคไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยระบอบนั้น ๆ ย่อมเป็นโรฆะและมีผลให้หมดหรือการดำเนินการต่างๆ ตามระเบียบข้อบังคับเป็นโรฆะตามไปด้วยโดยที่บุคคลทั่วไปสามารถยกความเป็นโรฆะนี้ขึ้นอ้างได้เสมอ (1)

แม้จะเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองต่าง ๆ สามารถกำหนดความคิดที่จะจับสมาชิกพรรคออกจากพรรคการเมืองไว้ในข้อบังคับของแต่ละพรรคได้ หากแต่พรรคการเมือง ต้องกำหนดให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ซึ่งผู้ร่างรัฐธรรมนูญเยอรมันสนใจที่จะให้ พรรคการเมืองต้องมีระเบียบภายในพรรคที่เป็นประชาธิปไตยจนบัญญัติไว้ในกฎหมายพื้นฐานมาตรา 21 อนุมาตรา 1 ประโยค 3 ว่า "การจัดองค์กร และระเบียบข้อบังคับของพรรค ต้องสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย" (2)

สำหรับขั้นตอนการจับสมาชิกพรรคออกจากการเป็นสมาชิกพรรค กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 1967 ได้กำหนดไว้ดังนี้
 มาตรา 10 ว่าด้วยสิทธิของสมาชิกพรรค
 อนุมาตรา 4 สมาชิกจะถูกขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองต่อเมื่อกระทำการโดยเจตนาฝ่าฝืนข้อบังคับพรรค หรือกระทำการโดยเจตนาอันเป็นการขัดต่อหลักพื้นฐานของพรรค และการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่พรรค

(1) บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ :

รัฐธรรมนูญเยอรมัน, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535

หน้า 127

(2) เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว หน้า 128

อนุมาตรา 3 พรรคจะต้องบัญญัติไว้เป็นข้อบังคับพรรคเรื่องวินัยสมาชิกว่าจะใช้เหตุผลใดได้บ้างเป็นเหตุสำหรับการลงโทษสมาชิก กำหนดมาตรการของพรรคที่จะลงโทษทางวินัย การถอดถอนเข้าหน้าที่ของพรรคออกจากตำแหน่งจะต้องให้เหตุผลประกอบมติ

อนุมาตรา 5 การตัดสินใจจะขับสมาชิกออกจากพรรคหรือไม่ ต้องมีองค์ประกอบขึ้นมาพิจารณาซึ่งได้แก่อนุญาตตุลาการของพรรคโดยพรรคมีหน้าที่ออกกระเปียบว่าด้วยอนุญาตตุลาการของพรรค ซึ่งจะมีการกำหนดวิธีการพิจารณาขั้นตอนการเรียกผู้ถูกกล่าวหามาสอบสวน เมื่อคณะอนุญาตตุลาการของพรรคจะชี้ขาดต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมเหตุผลประกอบการตัดสินใจหากผู้ถูกกล่าวหาไม่พอใจในการตัดสินใจของอนุญาตตุลาการ ระดับต้นของพรรคก็สามารถอุทธรณ์ต่อคณะอนุญาตตุลาการในระดับสูงต่อไปได้

ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นความผิดร้ายแรงซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการเร่งด่วน หากปล่อยให้ผู้ถูกกล่าวหากระทำราชการใช้สิทธิในฐานะสมาชิกพรรคจะก่อให้เกิดความเสียหาย คณะกรรมการบริหารพรรคหรือพื้นที่สาขาพรรคจะมีอำนาจสั่งการไม่ให้สมาชิกคนนั้นใช้สิทธิของตนจนกว่าจะรับการพิจารณาเสร็จสิ้นจากคณะอนุญาตตุลาการ

ซึ่งจากที่กล่าวมาถึงเงื่อนไขและวิธีการขับสมาชิกพรรค ออกจากพรรคการเมืองในประเทศเยอรมัน องค์การที่มีบทบาทในการให้ความเป็นธรรมแก่สมาชิกพรรค และสร้างกฎเกณฑ์ในการพิจารณาที่ดีคือ อนุญาตตุลาการ ซึ่งจะขอกล่าวถึงอนุญาตตุลาการ ตามกฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 1967 มาตรา 14 เรื่องอนุญาตตุลาการของพรรค

อนุมาตรา 2 กำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งอนุญาตตุลาการ ซึ่งจะอยู่ในรูปคณะกรรมการอนุญาตตุลาการจะได้รับเลือกคราวละ 4 ปี ผู้ดำรงตำแหน่งอนุญาตตุลาการจะเป็นกรรมการบริหารของพรรคไม่ได้ จะได้รับเงินตอบแทนจากพรรคเป็นเงินเดือนประจำตลอดวาระการดำรงตำแหน่ง การทำหน้าที่ของอนุญาตตุลาการเป็นไปอย่างอิสระไม่ต้องฟังคำสั่งจากใคร ในเรื่องจำนวน

ของคณะอนุญาโตตุลาการ ขึ้นอยู่กับแต่ละพรรคจะกำหนดเอง

อนุมาตรา 3 พรรคการเมืองอาจกำหนดในข้อบังคับพรรคให้ผู้กรณี อาจแต่งตั้งตัวแทนมาเป็นอนุญาโตตุลาการของแต่ละฝ่ายเท่า ๆ กัน สำหรับการ ตำนานของอนุญาโตตุลาการกำหนดระเบียบว่าด้วยการดำเนินการของอนุญา- โตตุลาการไว้ในข้อบังคับพรรคแต่อย่างไรก็ตามจะต้องมีกระบวนการที่เปิดโอกาส ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาพบผู้เชี่ยวชาญที่มาจากหน้าท่อนุญาโตตุลาการ ในการพิจารณาของ ผู้ถูกกล่าวหาได้

2.3.3.2 ไม่ส่งสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนาม พรรคการเมือง

ในประเทศไทย

แม้ว่าคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่จำเป็นต้อง สังกัดพรรคการเมืองก็สามารถสมัครได้ แต่ในประเทศไทยพรรคการเมือง เป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการทางการเมือง เพราะถ้าผู้สมัครคนใดสมัครรับ เลือกตั้งโดยอิสระมักจะไม่ได้รับเลือกตั้ง เพราะประชาชนส่วนใหญ่มักจะเลือกพรรค การเมืองมากกว่าตัวบุคคล ความสำคัญของพรรคการเมืองในทางกฎหมายของคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่มีความสำคัญเท่ากับพรรคการเมืองในความหมาย ทางการเมือง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมือง ก่อนที่จะได้เป็นตัวแทน ของพรรค ต้องผ่านการกลั่นกรองจากโครงสร้างของพรรคการเมืองมาหลายชั้น และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรค ฉะนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะ พึงปฏิบัติภารกิจทางการเมือง จะต้องตระหนักถึงพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดไม่ปฏิบัติตามมติหรือนโยบายของพรรค จนสร้างความ ลายบากให้แก่พรรค พรรคการเมืองก็สามารถตอบโต้สมาชิกคนนั้นโดยการ ไม่ส่งลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมืองนั้น ๆ ดังกรณี นิเกล นิโคลสัน

ไม่ได้รับคัดเลือกจากเขตรบนเมาซ์ อีสท์ อีกในปี ค.ศ. 1959 เนื่องจากเขา
ไม่ให้การสนับสนุนรัฐบาลในกรณีวิกฤตการณ์คลองสุเอซ 3 ปีก่อนหน้านั้น (1)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดเมื่อสร้างปัญหาต่างๆให้แก่พรรคจนพรรค
การเมืองเห็นว่าไม่สมควรที่จะให้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค คณะกรรม-
การบริหารแห่งชาติจะไม่ให้การสนับสนุนเมื่อถึงการเลือกตั้ง และจะเป็นผู้แพ้การ
เลือกตั้งในที่สุด (2)

2.4 ความเป็นมาของพรรคการเมืองไทย

ความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองไทยถือกำเนิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับความคิด
เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยที่มีผู้คิดจะนำมาใช้ในประเทศไทย วัตถุประสงค์แบ่งความ
เป็นมาของการพัฒนาของพรรคการเมืองไทยออกเป็น 7 ระยะ

2.4.1 ระยะก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475

สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตระหนักถึงความจำเป็นที่จะทำให้ระบอบ
ประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศไทย แต่ทรงเห็นว่าในสมัยนั้นสภาพบ้านเมืองยังไม่
พร้อมที่จะรองรับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงทรงระงับเรื่องนี้
แล้วหันมาส่งเสริมทางการศึกษา เศรษฐกิจ เพื่อเป็นฐานรองรับระบอบประชา
ธิปไตย

ครั้นมาถึงสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สภาพบ้านเมืองก็ยังไม่
พร้อมที่จะปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่แนวความคิดจะสถาปนาระบอบประ-
ชาธิปไตยก็ยังเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง เป็นที่น่าสังเกตว่าพระบาทสมเด็จพระ-

(1) คณิน บุญสุวรรณ, การเมืองและการปกครองของอังกฤษ, กรุงเทพมหานคร
: คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2523 หน้า 50

(2) ชูวงศ์ ฉายะบุตร, ระบบการเมืองปัจจุบันในยุโรป, กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2510 หน้า 127

มณฑลเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริจะนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้แล้วโดยทรงสร้างเมืองดุสิตธานี และนำเอาระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตามระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในเมืองดุสิตธานี ในการนี้ได้ทรงตั้งพรรคการเมืองขึ้น 2 พรรคคือ

1. พรรคบริบูรณ์เงิน มีท่านราม ฅ.กรุงเทพ (ร.6) เป็นหัวหน้าพรรค
2. พรรคบริบูรณ์แดง มีพลเอกเจ้าพระยารามราชนพ เป็นหัวหน้าพรรค

แต่การสร้างเมืองดุสิตธานีขึ้นมาเป็นเพียงการทดลองความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเบื้องต้นเท่านั้น หากได้มีการเผยแพร่ออกไปสู่ประชาชนใหม่ ดังนั้นพรรคการเมืองในสมัยรัชการที่ 6 ซึ่งเป็นเสมือนภาพจำลองของพรรคการเมือง จะถือว่าเป็นพรรคการเมืองในความหมายที่แท้จริงหาได้ไม่ ซึ่งต่อมาอีกไม่นานก็ได้เลิกกันไป

2.4.2 พรรคการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในช่วงระยะระหว่าง พ.ศ. 2475-2489

ภายหลังที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 การพัฒนาทางการเมืองการปกครองของไทยในระบอบประชาธิปไตย ก็เริ่มมีความจริงจังมากยิ่งขึ้น พรรคการเมืองซึ่งเป็นสถาบันควบคู่กับประชาธิปไตยก็ได้กำเนิดขึ้นในรูปของสมาคม คือสมาคมคณะราษฎร ซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานเหมือนกับพรรคการเมืองทุกประการ ดังนั้นจึงอนุโลมเรียกว่าสมาคมคณะราษฎรว่าเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกของประเทศไทยในการปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่ผิดอะไรนัก สมาคมนี้มี พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า (1)

อย่างไรก็ตาม ได้มีบุคคลอีกคณะหนึ่งรวบรวมกลุ่มทางการเมืองขึ้น และเรียกตนเองว่า คณะราษฎร โดยมีเป้าหมายที่จะดำเนินงานแบบเดียวกันกับสมาคมคณะราษฎรได้ยื่นคำขอจดทะเบียนตั้งสมาคมคณะชาติต่อรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติ

(1)ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. (ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพนายเดิม คงสัตย์)

"ระบบพรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย", ไม่ปรากฏแหล่งพิมพ์ (มิถุนายน 2523) หน้า 58

ชาดา แต่ก็ถูกทางรัฐบาลปฏิเสธโดยอ้างว่าบ้านเมืองอยู่ในภาวะไม่สงบเรียบร้อย บุคคลสำคัญในกลุ่มของคณะชาตินี้มีพระยาโทณวนิกมนตรี นาวาเอกพระยาศราภัยพิพัฒน์ นายหลุย คีรีวัต หลวงวิจิตรวาทการ และคนอื่น

2.4.3 พรรคการเมืองในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2489-2498

เมื่อเริ่มได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ได้มีการเคลื่อนไหวจากกลุ่มต่างๆ ที่จะตั้งพรรคการเมืองขึ้น ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้ ดังจะเห็นว่าหมวดว่าด้วยสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ชาวไทยในมาตรา 14 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การอาชีพ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งคณะกรรมการเมือง ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย" (1) นักการเมืองจึงได้รวมตัวกันจัดตั้งพรรคขึ้นมากมายหลายพรรค อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงระยะนี้ไม่มีกฎหมายรองรับ (2)

สำหรับผู้มีอิทธิพลในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือหลวงประดิษฐ มุขรรม มีความประสงค์ที่จะให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาต่อสู้อันทางรัฐสภา มิฉะนั้นกลุ่มทหารอาจใช้การปฏิวัติหรือรัฐประหารเข้ามาแทนที่

2.4.4 พรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498

จากพ.ศ. 2498 ถึงพ.ศ. 2501 ประเทศไทยมีการปกครองโดยปราศจากพรรคการเมืองจนถึงปี พ.ศ. 2496 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเดินทางไปทัศนจักรรอบโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองเข้าสู่สภาและได้รับอนุมัติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2498

(1) รถมกิน พลกุล "เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย" (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2531) หน้า 29

(2) บริษัท หงษ์โกรเลิศจ "พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมือง"

(กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด 2524) หน้า 63

พรรคการเมืองในประเทศไทยก็เพื่องู้อีกครั้งหนึ่ง ในครั้งนี้ปรากฏว่ามีผู้มาจดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองอย่างมากมายถึง 23 พรรค

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 มีทั้งหมด 18 มาตรา ได้มีบัญญัติในส่วนเกี่ยวกับการเริ่มก่อตั้งพรรคการเมืองที่มาตรา 3 "ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ห้าร้อยคนขึ้นไป หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่สิบคนขึ้นไปยอมตั้งพรรคการเมืองได้โดยจดทะเบียนต่อสำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงมหาดไทย"

พระราชบัญญัติพรรคการเมืองไทยเริ่มแรกก็มีการบังคับจำนวนของสมาชิกพรรคการเมืองตั้งแต่ห้าร้อยคนขึ้นไป หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิบคน ถึงจะสามารถจดทะเบียนตั้งพรรคการเมืองได้ อันนำมาสู่วิธีการในการกำหนดเงื่อนไขในเรื่องจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองในกฎหมายพรรคการเมืองฉบับหลังต่อมา

นอกจากนี้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ยังได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องสมาชิกไว้ที่มาตรา 6 "สมาชิกของพรรคต้องมีสัญชาติไทย" นอกจากนี้เรื่องทีกล่าวมาแล้วกฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้ไม่ได้กำหนดเรื่องใดเป็นพิเศษ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งคงเป็นเพราะกฎหมายพรรคการเมืองเพิ่งมีขึ้นเป็นครั้งแรก และต้องการที่จะสร้างระบบประชาธิปไตยขึ้น โดยการสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มคนภายใต้การบังคับของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง จึงไม่ได้บัญญัติเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ

พรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง 2498 ได้ถูกยกเลิกไปตามคำสั่งของคณะปฏิวัติหลังจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 และประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีคำสั่งห้ามชุมนุมทางการเมืองโดยเด็ดขาดจึงเป็นอันว่าประชาธิปไตยของยุคการเมืองเพื่องู้อีกต้องสิ้นสุดลงอีกวาระหนึ่ง

2.4.5 พรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง

พ.ศ. 2511

การปิดอำนาจการปกครองเมื่อ วันที่ 20 ตุลาคม 2501 จอมพลสฤษดิ์ ฐนะรัชต์ ทำให้ประเทศไทยปราศจากพรรคการเมืองมาเป็นเวลา 10 ปีในช่วง ระยะเวลาระหว่าง 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ถึง 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511 คณะปฏิวัติปกครองประเทศโดยอาศัยอำนาจตามคำสั่งหัวหน้าคณะปฏิวัติ และต่อมา ได้ร่างรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 ขึ้นมาใช้จนกว่ารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2511 จะเสร็จและพรรคการเมืองได้กลับคืนชีพมาอีกครั้งหนึ่ง (1)

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 ได้บัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองแต่ละพรรคไว้ที่มาตรา 15 สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองสิ้นสุดลงเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองอื่น
- (4) พรรคการเมืองสั่งให้ออก
- (5) พรรคการเมืองเลิกตามมาตรา 29

มาตรานี้บัญญัติถึงกรณีที่สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองสิ้นสุดลงมีข้อสังเกตว่าพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับนี้มีได้บัญญัติถึงกรณีที่สมาชิกภาพแห่งพรรคการเมืองจะได้เริ่มต้น กล่าวคือ มีได้บัญญัติว่าบุคคลจะเริ่มต้นเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเมื่อใด ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับนี้ ประสงค์ให้พรรคการเมืองกำหนดข้อบังคับในเรื่องการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของแต่ละพรรคได้เองตามความเห็นสมควร เช่นตามข้อบังคับพรรคประชาธิปไตย ข้อ 20 ข้อ 21 ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกสามัญต้องยื่นใบสมัครตามแบบพิมพ์ของ

(1) หยุด แสงอุทัย, "คำอธิบายพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511",

พรรคต่อเลขาคิการ โดยมีผู้รับรอง 2 คน และเมื่อเลขาคิการรับใบสมัครแล้วจะ
ได้นำเสนอให้คณะกรรมการกลางอนุมัติ ถ้าอนุมัติแล้วให้ประกาศรายชื่อไว้ที่สำนัก
กลางเป็นเวลา 30 วัน หากไม่มีใครคัดค้านให้ลงชื่อไว้บนทะเบียนสมาชิกสามัญ
ถ้ามีผู้คัดค้านให้เสนอคณะกรรมการกลางวินิจฉัยหรือไม่รับเป็นเด็ดขาด

พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับนี้ ได้บัญญัติการสิ้นสุดสมาชิกภาพของ
สมาชิกพรรคการเมืองไว้กรณีต่อไปนี้

(1) การสิ้นสุดสมาชิกภาพเมื่อตาย ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงและไม่รวมถึง
การศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ

(2) การสิ้นสุดสมาชิกภาพเมื่อลาออก

เราถือว่าการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในเรื่องของการเมือง อาจ
กระทบถึงชื่อเสียงของสมาชิกในเวลาภายหลัง ฉะนั้นถ้าสมาชิกพรรคการเมือง
ผู้ใดเห็นว่าเขาไม่ควรร่วมรับผิดชอบทางการเมืองกับพรรคการเมืองที่เขาเป็นสมา
ชิกอยู่ต่อไปเขาก็ชอบที่จะลาออกจากพรรคได้ทุกเมื่อ

(3) การขาดจากสมาชิกภาพเมื่อย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองอื่น

อนุมัติมาตรา (3) นี้บัญญัติไว้เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 26 ซึ่งบัญญัติ
ว่า "ห้ามมิให้ผู้ใดเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกินกว่าหนึ่งพรรค" (1)

(4) การขาดจากสมาชิกภาพโดยพรรคการเมืองสั่งให้ออก

การสั่งให้ออกนี้ ต้องหมายถึงคณะกรรมการอำนวยการของพรรคการเมือง -
เมือง (2) แต่ทั้งนี้พรรคการเมืองก็สามารถกำหนดให้นอกเหนือจากนี้ได้คือสามารถ
ให้มีคณะกรรมการวินัย เพื่อทำการพิจารณาสอบสวนข้อเท็จจริงและความเห็นให้คณะ
กรรมการอำนวยการวินิจฉัยได้ เพราะอำนาจที่แท้จริงในการสั่งให้ออกในกรณีนี้
ยังเป็นของคณะกรรมการอำนวยการอยู่

(1) พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2511

(2) มาตรา 18 พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2511

(5) การขาดจากสมาชิกภาพโดยพรรคการเมืองเล็ก ตามมาตรา 29 เพราะเมื่อพรรคการเมืองเล็กไปแล้วสมาชิกต้องสิ้นสุดลงตามพรรคการเมือง

ในกฎหมายส่วนที่เกี่ยวกับสมาชิกพรรคการเมืองบัญญัติแต่เพียงการสิ้นสุดของการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยที่ไม่ได้บัญญัติถึงผลแห่งการสิ้นสุดของสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และแม้แต่รัฐธรรมนูญก็ไม่ได้บัญญัติในเรื่องเงื่อนไขของการพ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีที่ถูกขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคโดยพรรคการเมือง

กฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้มีเหตุต้องถูกยกเลิกไปเมื่อ จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ทำรัฐประหารตัวเองเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 โดยอ้างเหตุความยุ่งเหยิงในสภาและสถานการณ์ภายนอก

2.4.6 พรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517

หลังจากรัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร ถูกโค่นเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง นายสัญญาธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลรักษาการขึ้น รัฐบาลชุดนี้ได้จัดทำให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้น และประกาศใช้เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2517

ต่อมาวันที่ 17 ตุลาคม 2517 ได้มีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองประกาศใช้ และหลังจากนั้นก็มิได้มีผู้ไปจดทะเบียนตั้งพรรคการเมืองที่กระทรวงมหาดไทยมากมายถึง 43 พรรค

ในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 มีหัวข้อกำหนดเกี่ยวกับสมาชิกของพรรคการเมืองและมาตรการพรรคการเมืองต่อสมาชิกคือ

มาตรา 16 "ข้อบังคับพรรคการเมืองนั้นอย่างน้อยต้องมีรายการต่อไปนี้

... (6) การรับสมาชิกและสั่งให้สมาชิกออก

มาตรา 20 สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองสิ้นสุดลงเมื่อ ...

(1) ตาย

- (2) ลาออก
- (3) ย้ายไปเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่น
- (4) พรรคการเมืองสั่งให้ออกตามข้อบังคับ
- (5) พรรคการเมืองเลิกตามมาตรา 34

ผลจากการที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง มีมาตรการควบคุมสมาชิกพรรคการเมืองโดยให้ออกจากพรรคการเมืองตามข้อบังคับพรรคการเมือง ถ้าสมาชิกผู้นั้นออกจากพรรคในขณะที่เป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรจะมีผลตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มาตรา 124 "สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ . . .

(7) ลาออกจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง หรือพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิกขุบเล็ก

(8) ขาดจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิก และไม่อาจเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นภายในหกสิบวัน นับแต่ที่ศาลมีคำสั่งหรือพรรคการเมืองมีมติแล้วแต่กรณี ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากการเป็นสมาชิกภาพนับแต่วันที่ครบกำหนดหกสิบวัน . . ."

จากที่มีบทรับที่รัฐธรรมนูญให้สมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งถูกพรรคขับออกจากการเป็นสมาชิกต้องพ้นการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ คือเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใหม่ภายในหกสิบวัน และในกรณีที่พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับนี้กำหนดมาตรการของพรรคการเมือง ในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ได้มีพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยได้มีมติให้ 3 ลูกพรรคของตนออกจากพรรคฐานฝ่าฝืนระเบียบวินัยของพรรคอย่างร้ายแรง และ 3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไปยื่นขอจดทะเบียนตั้งพรรคการเมืองใหม่ชื่อว่า "พรรคสยามใหม่" โดยนายเปรม มาลากุล ณ อยุธยา เป็นหัวหน้าพรรค นายเติม สิบพันธุ์ เป็น

เป็นรองหัวหน้าพรรค และนายสม วาสนา เป็นเลขาธิการพรรค⁽¹⁾

ต่อมาได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองเกิดความวุ่นวายและสับสน โดยเกิดมีการแบ่งแยกของประชาชนจนถึงกับใช้กำลังเข้าปะทะกัน ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองเอื้ออำนวยต่อคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ที่อ้างเอาสถานการณ์เช่นนี้ปฏิรูปการปกครองแผ่นดินโดยคณะทหารที่มี พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้า เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ.2519 อันทำให้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับนี้สิ้นสุดลง

2.4.7 พรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติพรรคพรรคการเมือง

พ.ศ. 2524

ในเดือนเมษายน พ.ศ.2522 ได้มีการเลือกตั้งทั่วไปโดยที่ยังไม่มีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองแต่อย่างใดบรรดานักการเมืองทั้งหลายจึงรวมตัวกันเป็น "กลุ่มทางการเมือง" แต่เรียกชื่อไม่เป็นทางการว่า "พรรค" ซึ่งคาดว่าเมื่อพระราชบัญญัติพรรคการเมืองประกาศใช้เมื่อใด กลุ่มการเมืองเหล่านี้ก็จะจดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมายต่อไป แม้การเลือกตั้งทั่วไปในครั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง⁽²⁾ หากแต่ในขณะนั้น ไม่มีกฎหมายที่รองรับพรรคการเมืองตามกฎหมายทำให้ผู้สมัครไม่สามารถหาพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง อย่างไรก็ตามผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่สามารถหาพรรคการเมืองที่กฎหมายรับรองสังกัดก็ไม่ทำให้คุณสมบัติที่ผู้สมัครขาดไป เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 ได้กำหนดบทเฉพาะกาลมิให้นำเรื่องคุณสมบัติเงื่อนไขผู้สมัครรับเลือกตั้งตาม มาตรา 94 มาใช้บังคับใน

(1)ปรีชา หงษ์ไวกเลิศ "วิจารณ์ระบบพรรคการเมืองไทย" วารสารสังคมศาสตร์, ปีที่ 12, ฉบับที่ 1 (มกราคม 2518) หน้า 15-17

(2)มาตรา 94 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521

วาระเริ่มแรกเมื่อใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้⁽¹⁾ เป็นอันว่าการเลือกตั้งในวันที่ 22 เมษายน 2522 ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลายสามารถสมัครในนามอิสระได้

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติพรคการเมือง พ.ศ. 2524 ออกมาใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติพรคการเมืองฉบับที่ 4 ได้ประกาศใช้ในวันที่ 9 กรกฎาคม 2524 ทำให้พรคการเมืองในประเทศไทยคืนชีพขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง โดยมีผู้มาขอจดทะเบียนเป็นพรคการเมือง 20 พรรค⁽²⁾

ในพระราชบัญญัติพรคการเมืองฉบับนี้มีการกำหนดมาตรการพรคการเมืองในการจับสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไว้ได้ดังนี้

มาตรา 22 ข้อบังคับพรคการเมืองนั้นอย่างน้อยต้องมีรายการต่อไปนี้

... (9) การรับสมาชิกและสั่งให้สมาชิกออก

(10) วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก

มาตรา 26 สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลงเมื่อ...

(3) พรคการเมืองสั่งให้ออกตามข้อบังคับ

การสิ้นสุดของสมาชิกภาพของสมาชิกตาม (3) ในกรณีที่สมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรคการเมืองนั้น การลงมติตามวรรคนี้ให้ลงคะแนนเสียงโดยวิธีการเปิดเผยเท่านั้น ผลของการที่พรคการเมืองมีมติให้สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ส่งผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นต้องพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521

(1) มาตรา 204 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521

(2) อัครเมศวร์ ทองนวล "การพัฒนาความเป็นสถาบันพรคการเมือง"

มาตรา 103 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

... (7) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าพ้นจากสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกหรือพรรคมีมติ

นอกจากมาตรการที่พรรคการเมืองสามารถขับสมาชิกของพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคและส่งผลให้พ้นจากสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ยังบัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรสามารถขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ด้วยตาม มาตรา 103 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

... (8) สภาผู้แทนราษฎรมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา 82 ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันที่สภาผู้แทนราษฎรมีมติ

ภายหลังการใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 แล้วได้มีการแก้ไขกฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการขับสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แก้ไขโดยพระราชบัญญัติพรรคการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

มาตรา 4 ให้ยกเลิกความในมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 26 (3) สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองสิ้นสุดลงเมื่อ
พรรคการเมืองสั่งให้ออกตามข้อบังคับ

การสิ้นสุดของสมาชิกภาพตาม (3) ในกรณีที่สมาชิคนั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยมติของพรรคการเมือง ต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น และมีมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่

ของจำนวนคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของพรรคการเมือง
นั้นทั้งหมด

การแก้ไขพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ในครั้งนี้ส่วนหนึ่ง
มาจากปัญหาการจับสมาชิกภาพของ นายสรวิช นิยมทรัพย์ สมาชิกสภาผู้แทน-
ราษฎรจังหวัดนครปฐม พรรคประชากรไทย

ซึ่งมีประเด็นถกเถียงกันในเรื่องปัญหา ตามมาตรา 26 วรรคท้าย คำว่า
"ของที่ประชุม" คือจำนวนบุคคลซึ่งอยู่ในที่ประชุม (1)

ซึ่งจากการแก้กฎหมายพรรคการเมืองในประเด็นนี้ก่อให้เกิดผลประการ
สำคัญ คือ พรรคจะทำการจับสมาชิกภาพของพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จะต้องกระทำด้วยคะแนนเสียงสามในสี่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกรรม-
การบริหารของพรรคทั้งหมด ซึ่งทำให้กระทำได้ยากขึ้นและผลของการจับสมาชิก
พรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนจะต้องพ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้-
แทนราษฎรตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 (2)

นอกจากพรรคการเมืองสามารถที่จะจับสมาชิกภาพของสมาชิกพรรค
ที่เป็น ส.ส. ซึ่งจะทำให้พ้นจากการเป็น ส.ส. รัฐธรรมนูญบัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎร
สามารถจับสมาชิกสภาผู้แทนออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ด้วย (3)
หากปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำการหรือมีพฤติการณ์อันเป็นความ
ผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือกระทำการเสื่อมเสียแก่เกียรติศักดิ์ของการเป็นสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร ก็จะถูกสภาผู้แทนราษฎรมีมติขับออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้
แทนราษฎร (4)

(1)วารสารกฎหมายปกครองเล่ม 6 สิงหาคม 2530 ตอน 2

เรื่องการสิ้นสุดสมาชิกภาพของ ส.ส.

(2)มาตรา 114 (7) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534

(3)มาตรา 114 (8) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534

(4)มาตรา 92 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534

2.5 การจัดตั้งและโครงสร้างของพรรคการเมืองไทย

2.5.1 การตั้งพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

2.5.1.1 คณะผู้จัดตั้งจะต้องมีสัญชาติไทย โดยการเกิด ที่มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และไม่ใช่นักโทษ สามเณร นักพรต หรือนักบวช มีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป รวมกันเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งมีแนวนโยบายในลักษณะไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกแยกกันเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนา ระหว่างชนในชาติ ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ⁽¹⁾

โดยคณะผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองทำหนังสือแจ้งนายทะเบียนตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดพร้อมหนังสือเชิญชวน และดำเนินการโฆษณาเชิญชวนผู้อื่นเข้าเป็นสมาชิก

หนังสือเชิญชวนอย่างน้อยต้องมีรายการต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง
- (3) แนวนโยบายพรรคการเมือง
- (4) ชื่ออาชีพและที่อยู่ของผู้สมัครซึ่งเป็นคณะผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง⁽²⁾

2.5.1.2 จำนวนสมาชิก การจะริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง สำหรับพรรคการเมืองในประเทศไทยมักจะกำหนดจำนวนสมาชิกเริ่มต้นในการจัดตั้งพรรคการเมือง เช่น ในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 กำหนดจำนวนไม่น้อยกว่า 500 คน สำหรับผู้มีสิทธิ

(1) มาตรา 7 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

(2) มาตรา 8 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ 10 คน สำหรับเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จนมาถึงปี พ.ศ. 2524 ก็ยังกำหนดจำนวนสมาชิกไม่น้อยกว่า 5,000 คน และยังคงกำหนดเงื่อนไขต่อไปว่าจะต้องกระจายไปทุกภาค ภาคละไม่น้อยกว่า 5 จังหวัด จังหวัดละไม่น้อยกว่า 50 คน

ซึ่งในประเด็นจำนวนสมาชิกไม่น้อยกว่า 5,000 คนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในขณะที่มีพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้

การกำหนดจำนวนสมาชิกเช่นนี้ก่อให้เกิดข้อข้องใจว่าพรรคการเมืองที่ตั้งได้เฉพาะคนมีทุนเป็นจำนวนมาก เพราะการจะหาจำนวนสมาชิก 5,000 คนคงจะต้องใช้จำนวนทุนทรัพย์สูงมากทีเดียว เป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลว่านี่เป็นเหตุสุดวิสัยจริงๆ ที่ทำอย่างนี้ทำให้ได้เฉพาะคนรวย คนมีอำนาจ และคนมีเงินเท่านั้นจึงสามารถตั้งพรรคการเมืองได้ (1) ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ ได้สนับสนุนเงื่อนไขการตั้งพรรคการเมืองที่จะต้องมีส่วนของพรรคกระจายไปตามจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้พรรคการเมืองเป็นพรรคมวลชนที่แท้จริง การเกิดพรรคการเมืองที่มีสมาชิกจำนวน 5,000 คนดังกล่าวก่อให้เกิดความมั่นคงแก่พรรคการเมืองจะไม่ได้เป็นพรรคการเมืองชั่วคราว จะเป็นพรรคการเมืองมีฐานะสมศักดิ์ศรีของการเป็นพรรคการเมือง (2)

นอกจากนี้ นายยุวรัตน์ กมลเวช ยังให้เหตุผลสนับสนุนในเรื่องจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองว่าจำเป็นจะต้องมีจำนวนสมาชิกไม่น้อยกว่า 5,000 คน และจะต้องกระจายไปทุกภาค ภาคละ 5 จังหวัด จังหวัดละไม่น้อยกว่า 50 คน เพื่อขยายฐานของสมาชิกและขยายฐานทางด้านพื้นที่ของพรรค และยังเป็นการถ่วงดุลภายในพรรคการเมืองเอง เพราะเมื่อพรรคมีสมาชิกกระจายไปทุกภาค

(1) ญาตี iveau, พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524,

รายงานการประชุมรัฐสภาครั้งที่ 12/2523 หน้า 538

(2) กระมล ทองธรรมชาติ, พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง

พ.ศ. 2524, รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 42/2523 หน้า 363

โดยไม่กระจุกอยู่ภาคใดภาคหนึ่ง ทำให้เมื่อตัดสินใจปัญหาใดภายในพรรคจำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกของพรรคโดยทั่วไป (1)

เรื่องจำนวนสมาชิกได้รับการคัดค้านว่าไม่มีความจำเป็นโดยนายเกษมศิริสัมพันธ์ ได้แสดงเหตุผลคัดค้านการกำหนดจำนวนสมาชิกไม่ได้ช่วยพัฒนาและสร้างความมั่นคงแก่พรรคการเมือง เพราะพรรคการเมืองมีลักษณะเป็นธรรมชาติลักษณะซึ่งจะต้องเติบโตตามธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องบังคับไว้ตามกฎหมาย (2)

ในเรื่องจำนวนสมาชิกที่คณะกรรมการร่าง พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2524 กล่าวอ้างในความเป็นจริงมิได้ช่วยให้เกิดผลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในด้านความมั่นคงของพรรคการเมืองนับแต่มีกฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้ใช้บังคับ มีพรรคการเมืองที่ดั่งขึ้นมาครบตามเงื่อนไขมีการยุบพรรคไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2534 มีการตั้งพรรคการเมืองใหญ่คือพรรคสามัคคีธรรม เพื่อแข่งขันในการเลือกตั้งในวันที่ 22 มีนาคม 2535 ผลการเลือกตั้งพรรคสามัคคีธรรมได้รับเลือกตั้งจำนวนมากที่สุดคือ 79 คน เป็นพรรคแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล แต่เพียงไม่กี่เดือนเมื่อมีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 13 กันยายน 2535 พรรคสามัคคีธรรมกลับล่มสลายไปในที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ในการจัดตั้งพรรคการเมืองโดยใช้เงื่อนไขสมาชิกพรรคการเมืองมิได้ช่วยให้เกิดความมั่นคงแก่พรรคการเมืองประการใด อย่าวว่าแต่จำนวน 5,000 คน 50,000 คน พรรคสามัคคีธรรมหาได้ในระยะเวลาอันสั้น เพราะวิธีการหาสมาชิกในการตั้งพรรคการเมือง พรรคบางพรรคมีเวลาน้อยมักจะไปหาตามโรงงานต่าง ๆ ที่มีคนงานจำนวนมากๆ โดยแยกคนงานออกเป็นจังหวัดแล้วให้สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้นใช้เวลาไม่นานก็

(1) ยิวรัตน์ กมลเวช, พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524, รายงานการประชุมรัฐสภาครั้งที่ 2/2523 หน้า 187

(2) เกษม ศิริสัมพันธ์, พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524, รายงานการประชุมรัฐสภาครั้งที่ 2/2523 หน้า 46

สามารถหาสมาชิกพรรคครบตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึง
 เหตุผลของคณะกรรมการที่แถลงต่อสภาท้องถิ่นว่าจะใช้ไม่ได้ในทางปฏิบัติ แต่ที่
 ควรจะปล่อยให้พรรคการเมืองได้พัฒนาตัวเองไปตามธรรมชาติ แม้จะต้องใช้
 เวลามากเพื่อให้เกิดความมั่นคงดีกว่าจะไปควบคุมจำกัดมากเกินไป อาจจะ
 เป็นหนทางหนึ่งทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางการเมือง

2.5.1.3 คุณสมบัติของสมาชิก พระราชบัญญัติพรรคการเมืองกำหนด
 ว่าผู้เป็นสมาชิกพรรคจะต้องมีสัญชาติไทย ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนัก
 บวช มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์

ในข้อบังคับพรรคการเมืองต่างๆก็กำหนดในเรื่องคุณสมบัติสมาชิกพรรค
 ไว้ว่าอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ เพราะการกำหนดให้สมาชิกพรรคการเมืองต้อง
 มีอายุยี่สิบปี ได้ถือตามแนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2521 ในเรื่อง
 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ใน วันที่ 1 มกราคม
 ของปีที่มีการเลือกตั้ง

นายยุวรัตน์ กมลเวช ยังให้เหตุผลสนับสนุนให้สมาชิกพรรคการเมือง
 มีอายุยี่สิบปี ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งอาจถูกพรรคขับออกจากการเป็นสมาชิก
 พรรคโดยได้รับการพิจารณาจากกรรมการบริหารพรรค ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 ได้รับเลือกตั้งจากคนที่มีอายุยี่สิบปี กรรมการบริหารพรรคที่จะมาพิจารณาขับ
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคก็ควรได้รับเลือกจากสมาชิกพรรคที่มีอายุไม่
 น้อยกว่ายี่สิบปีเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันจำเป็นต้องมีอายุยี่สิบปี
 เช่นเดียวกันเป็นผู้มีคุณสมบัติอย่างเดียวกัน(1)

แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีการกำหนดคุณสมบัติสมาชิกพรรคการเมืองใน
 เรื่องอายุ พรรคการเมืองก็ยังให้โอกาสแก่บุคคลที่มีอายุไม่ถึง 20 ปี ในการร่วม

(1)ยุวรัตน์ กมลเวช, พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง 2524,
 รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 12/2523 หน้า 760

กิจกรรมทางการเมืองในลักษณะสมาชิกสมทบ⁽¹⁾ หรือยุวมหาชิกาโดยกำหนดในข้อ บังคับพรรคการเมืองของแต่ละพรรค

2.5.1.4 การประชุมตั้งพรรคการเมือง เมื่อคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรค การเมืองที่ได้รับหนังสือรับรองการแจ้งจากนายทะเบียนเชิญชวนผู้อื่นให้สมัคร เป็น สมาชิกครบแล้ว ให้ผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองนัดประชุมผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิก เป็นสมาชิกให้เรียกประชุมตั้งพรรค⁽²⁾

การประชุมถ้าจะต้องให้สมาชิกทั้งหมดมาร่วมประชุม ในการประชุมตั้ง พรรคจะต้องมีผู้เข้าร่วมประชุมอย่างน้อย 5,000 คน เพราะต้องถือว่าเป็นเจต- นารมณ์ร่วมระหว่างมาตรา 7 และมาตรา 15 ที่ต้องการให้พรรคการเมืองขยาย ฐานสู่ประชาชนโดยแท้จริงจึงมีเจตนาให้สมาชิกเริ่มแรก 5,000 คน แต่พระ- ราชบัญญัติเรื่องการประชุมตั้งพรรคการเมือง ว่าต้องมีผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกมา ประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน และจำนวนนี้ต้องมีผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกของแต่ละ ภาค ภาคละไม่น้อยกว่าห้าจังหวัดมาร่วมประชุมด้วยจึงจะเป็นองค์ประชุม

จะเห็นว่าการที่กฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้กำหนดเงื่อนไขในการตั้ง พรรคว่าจะต้องมีสมาชิกไม่ต่ำกว่า 5,000 คน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม แต่ ในการประชุมตั้งพรรคการเมืองซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในกิจกรรมทางการเมือง ของพรรคการเมือง คือ

1. การกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมาย และวิธีการ
2. การกำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง
3. การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามมาตรา 33⁽³⁾

(1) ข้อ 11 ข้อบังคับพรรคการเมืองพรรคประชาธิปไตย พ.ศ. 2530

ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 พ.ศ. 2532

(2) มาตรา 15 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

(3) มาตรา 18 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

ซึ่งการประชุมในการตั้งพรรคการเมืองจะต้องดำเนินการตามกฎหมาย และเรื่องที่จะประชุมตามที่กล่าวมานับเป็นหัวใจในการดำเนินการทางการเมือง การตั้งเป้าหมาย การตั้งกติกาขึ้นภายในพรรคการเมืองก็เลือกบุคคลขึ้นมาบริหารพรรคการเมือง ซึ่งจะเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจสูงสุดในพรรคการเมือง สิ่งทีกล่าวมานับว่ามีความสำคัญสูงสุดแก่บุคคลที่จะสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่ว่าอุดมการณ์ทางการเมืองจะตรงกันกับนโยบายพรรคการเมือง รวมตลอดถึงการมีอิสระมากน้อยเพียงใดในการดำเนินการทางการเมืองภายใต้กรอบของพรรค และคณะผู้ที่มีอำนาจในพรรคการเมือง เจื่อนใจสำคัญดังที่กล่าวมาจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาโดยรอบครอบว่ามีการกำหนดจากบุคคลจำนวนมากถึง 5,000 คน หรือคนจำนวนเพียง 100 คน การกำหนดจำนวนคนเพียง 100 คน จากจำนวนเริ่มต้นในการตั้งพรรคถึง 5,000 คน จะมีความรอบครอบและเป็นประชาธิปไตยเพียงใด และมีสิ่งรับรองหรือไม่ว่าคน 100 คนจะไม่อยู่ในอาณัติของคนกลุ่มใด

การตั้งพรรคครั้งแรก การตั้งพรรคการเมืองนี้เป็นบรรทัดฐานของระบอบประชาธิปไตยตามมาตรา 18 มีหน้าที่ว่ากิจการอันจะพึงทำในที่ประชุมตั้งพรรคการเมือง คือ

1. กำหนดนโยบายพรรคการเมือง ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายและวิธีการดำเนินการ
2. การกำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง
3. การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่นี้ก็คือว่านโยบายของพรรคนี้ควรจะได้มีสมาชิกของพรรคพอสมควรรับรู้ข้อบังคับ ก็ควรมีสมาชิกพอสมควรรับรู้ แล้วก็เลือกตั้งกรรมการบริหารก็ควรมีสมาชิกพอสมควรมารับรู้ (1)

จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการแปรรูปรัฐธรรมนูญพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ยังเห็นว่าการตั้งพรรคการเมืองโดยเฉพาะการประชุมตั้งพรรคการเมือง

(1) สานนท์ สายสว่าง, พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง

เมืองมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ควรที่จะได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกพรรค
มากพอสมควรไม่ว่าบ้างก็ให้มีสมาชิก 5,000 คนถึงจะตั้งพรรคการเมืองได้
แต่เวลาประชุมตั้งพรรคการเมือง อันเป็นการกำหนดชะตากรรมพรรคการเมือง
กลับกำหนดองค์ประชุมเพียง 100 คนก็พอ

การที่คน 100 คนสามารถกำหนดนโยบาย ลงมติร่างข้อบังคับเลือกตั้ง
กรรมการบริหารพรรคก็รู้สึกว่ายังไม่สมควร (1)

การที่กำหนดจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองจำนวน 5,000 คนไม่ได้ก่อ
ให้เกิดประโยชน์แต่ประการใดในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมือง
เพราะเป้าหมายและกลไกภายในพรรคได้ถูกกำหนดจากคนจำนวนเพียง
100 คน ซึ่งสามารถจัดฉากจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลภายในพรรค สามารถกำหนดบุคคล
เข้าร่วมประชุมในการตั้งพรรคได้ จะเห็นเป็นข่าวเสมอในการประชุมตั้งพรรค
การเมืองมักจะจัดขึ้นที่โรงแรมใหญ่ ๆ อดอยากเพื่อโฆษณาพรรคการเมืองในการ
เปิดตัวครั้งแรกอย่างเป็นทางการ มิได้มีเหตุผลตามที่กำหนดในเรื่องของการตั้ง
พรรคที่จะต้องให้มีสมาชิก 5,000 คน เพื่อให้พรรคเป็นพรรคมวลชนแต่ประการใด

2.5.2 องค์กรภายในพรรคการเมือง

2.5.2.1 คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง

เป็นองค์กรที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในระบบพรรคการเมือง
โดยมีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายพรรคการเมืองที่ได้กำหนดไว้
ทำหน้าที่ในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของพรรค เพราะคณะกรรมการบริหาร
พรรคจะมีการประชุมในการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองอยู่เป็นประจำ จึง
เป็นองค์กรที่ทำงานได้คล่องและสะดวกกว่าที่ประชุมใหญ่ของพรรค เพราะที่ประชุม
ใหญ่ของแต่ละพรรคการเมืองมักจะกำหนดให้มีการประชุมปีละ 1 ครั้ง ในช่วงที่

(1) สานนท์ สายสว่าง, พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง

ไม่มีการประชุมใหญ่ของพรรค คณะกรรมการบริหารพรรคจะเป็นองค์กระดำเนินการต่าง ๆ ในนามของพรรคตามที่ข้อบังคับพรรคกำหนดไว้

สำหรับตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคมีกำหนดในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 33 ประกอบด้วยหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่นอีกไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ซึ่งเลือกตั้งขึ้นจากสมาชิกโดยที่ประชุมใหญ่ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของแต่ละพรรคการเมือง

ความสำคัญของคณะกรรมการบริหารพรรค นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินนโยบายของพรรคการเมืองแล้วยังสามารถให้คำปรึกษาแก่สมาชิกพรรคการเมืองนั้น ๆ คือการให้สมาชิกพรรคการเมืองพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง โดยเฉพาะสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ยังคงถูกควบคุมจากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง คือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นส่วนหนึ่งตามเงื่อนไขพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 แก่ขั้วโดยพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2) มาตรา 26(3) ที่สามารถขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้พ้นจากสมาชิกพรรคการเมืองได้

การสิ้นสุดของสมาชิกภาพตาม (3) ในกรณีที่มีสมาชิกนั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยมติของพรรคการเมือง ต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นทั้งหมด

อันทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกขับสิ้นสุดลงจะเห็นได้ว่าคณะกรรมการบริหารพรรค มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากต่อการส่งเสริมระบบประชาธิปไตยภายในพรรค เพราะถ้าคณะกรรมการบริหารมาจากพวกพ้องเดียวกันเห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่มตนก็จะเป็นเหตุจูงใจการเบียดเสียดภายในพรรคการเมือง

แต่ละขณะเดียวกันถ้ากรรมการบริหารพรรคมีที่มาจากประชาชนไทยแท้จริงก็จะส่งผลให้เกิดประชาชนไทยภายในพรรคการเมือง

นอกจากบทบาทที่สามารถควบคุมสมาชิกพรรคการเมืองโดยเฉพาะสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการบริหารพรรคยังมีบทบาทสำคัญตามที่ข้อบังคับแต่ละพรรคการเมืองกำหนดไว้ เช่นการคัดเลือกสมาชิกพรรคเป็นตัวแทนสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การรับและไล่สมาชิกพรรคออกจากพรรค ให้ความเห็นชอบพรรคในการเข้าร่วมรัฐบาลและกำหนดตัวบุคคลจากสมาชิกพรรคในการดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรี บทบาททั้งหลายที่กล่าวมานับได้ว่าคณะกรรมการบริหารมีบทบาทสูงสุดในระบบพรรคการเมืองของไทย และจะเป็นองค์กรที่มีส่วนในการพัฒนาระบบพรรคการเมืองไทยต่อไป

สำหรับตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคของแต่ละพรรคส่วนใหญ่คล้ายคลึงกันโดยกำหนดตามพระราชบัญญัติพรรคการเมืองคือหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค และรองเลขานุการพรรค แต่ละพรรคนี้จำนวนกรรมการบริหารแตกต่างกันไป ส่วนตำแหน่งกรรมการบริหารอื่น ๆ นอกจากที่พระราชบัญญัติพรรคการเมืองกำหนดไว้ แต่ละพรรคมีคล้ายกัน เช่น โฆษก รองโฆษก ผู้ควบคุมเสียง ทรัพย์สิน นายทะเบียน ถึงแม้ว่าบางพรรคไม่กำหนดไว้ในข้อบังคับพรรคว่าให้มีตำแหน่งเหล่านี้ เช่นพรรคประชาธิปไตย พรรคพลังธรรม แต่ในความเป็นจริงก็พบว่ามีตำแหน่งเหล่านี้ เพื่อให้เห็นภาพคณะกรรมการบริหารพรรคของพรรคการเมืองต่าง ๆ ดูตาราง 1 ที่แสดงการเปรียบเทียบคณะกรรมการบริหารของพรรค

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง

พรรคการเมือง องค์ประกอบ	ประชาธิปไตย	ชาติไทย	กิจสังคม	ประชาธิปัตย์	พลังธรรม
จำนวนทั้งหมด	45 คน	ไม่น้อยกว่า 35 คนแต่ไม่เกิน 45 คน	41 คน	31 คน	ไม่เกิน 15 คน
หัวหน้าพรรค	หัวหน้าพรรค	หัวหน้าพรรค	หัวหน้าพรรค	หัวหน้าพรรค	หัวหน้าพรรค
รองหัวหน้าพรรค	5 คน	6 คน	10 คน	คนเดียวหรือ หลายคน	ไม่เกิน 2 คน
เลขาธิการพรรค	1 คน	1 คน	1 คน	1 คน	1 คน
รองเลขาธิการ พรรค	2 คน	4 คน	4 คน	คนเดียวหรือ หลายคน	ไม่เกิน 2 คน
กรรมการอื่น ๆ	36 คน คณะกรรมการ บริหารพรรค เป็นผู้กำหนด	ไม่น้อยกว่า 23 คน ไม่เกิน 30 คน ประกอบด้วย ด้วยโฆษก รองโฆษก	25 คน ประกอบด้วย โฆษก รองโฆษก (2 คน)	ประกอบด้วยผู้ ควบคุมเสียง เหรียญ โฆษก นათะเบือน	ไม่น้อยกว่า 7 คน

ที่มาของข้อมูล, ข้อบังคับพรรคการเมือง พ.ศ. 2538 , รัฐสภาสาร

พรรคการเมือง องค์ประกอบ	ประชาธิปัตย์	ชาติไทย	กิจสังคม	ประชากรไทย	พลังธรรม
		ผู้ควบคุมเสียง นายทะเบียน เหรัญญิก ผู้ช่วยเหรัญญิก สมุหบัญชี และ อนุกรรมการ อื่นๆ ที่จำเป็น	เหรัญญิก นายทะเบียน และคณะกรรมการ อื่นๆ 20 คน	สวัสดิการ ปฏิคม ประชาสัมพันธ์ กรรมการอื่นๆ	
วาระ	4 ปี หรือ 3 ใน 4 ของที่ ประชุมใหญ่มี มติให้ออก	พ้นจาก ตำแหน่งเมื่อ อายุของสภาผู้ แทนราษฎรสิ้น สุดลงหรือมี การยุบสภา หรือเลิกพรรค การเมืองและ จะเลือกตั้ง ใหม่ภายใน 180 วัน นับแต่ วันเลือกตั้ง ทั่วไป	2 ปี แต่ถ้ามี การเลือกตั้ง ทั่วไปต้องมี การเลือกตั้ง คณะกรรมการ บริหารชุดใหม่ ภายใน 180 วัน นับแต่วันเลือก ตั้งทั่วไป	จะต้องมีการ เลือกตั้งคณะ กรรมการบริหาร ชุดใหม่ ภายใน 90 วัน นับแต่วันเลือก ตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร ทั่วไป	4 ปี และอาจ ได้รับเลือกตั้ง อีกได้

2.5.2.2 ที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองจำเป็นต้องมีการตัดสินใจขององค์กรภายในพรรคการเมือง ที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีความสำคัญเป็นอย่างมาก วาระการประชุมจะมีกำหนดไว้ในข้อบังคับแต่ละพรรคการเมือง และสามารถที่จะเรียกประชุมได้ง่าย ซึ่งต่างจากที่ประชุมใหญ่ของพรรคที่มักจะประชุมปีละครั้งเท่านั้น

การประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สำคัญ คือการขับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง ซึ่งตามเงื่อนไขพระราชบัญญัติพรรคการเมืองพ.ศ. 2524 มาตรา 26 ได้กำหนดห้ามตีที่ขับจะต้องเป็นมติจากการประชุมร่วมของกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จากเงื่อนไขของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง จึงทำให้บรรดาผู้ก่อตั้งพรรคการเมืองพยายามที่จะควบคุมกลไกนี้ไว้ เพื่อใช้ในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ปฏิบัติตามแนวทางที่ผู้ก่อตั้งพรรคต้องการ ถ้าสมาชิกคนใดฝ่าฝืนก็จะใช้เงื่อนไขตามพระราชบัญญัติพรรคการเมืองนี้คือ การขับออกจากพรรคอันส่งผลให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง

2.5.2.3 ที่ประชุมใหญ่ของพรรค

ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32 ของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 "ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองต้องประกอบด้วยสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิก ทั้งนี้ให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรคการเมือง แต่ถ้าจะประกอบด้วยผู้แทนสมาชิกต้องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการเลือกตั้งและจำนวนผู้แทนสมาชิกไว้ด้วย"

ในพระราชบัญญัติพรรคการเมืองกำหนดกิจการที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองกระทำ คือ

1. เปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง

2. เปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคการเมือง

3. การเลือกตั้งหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่น ๆ

4. กิจการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ที่ประชุมใหญ่ของพรรคถือว่าเป็นองค์กรสูงสุดของพรรค ซึ่งบางพรรคอาจเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปได้ เช่นกรณีพรรคราษฎรเรียกว่าสมัชชา⁽¹⁾พรรคการเมืองต่าง ๆ มีองค์ประกอบของที่ประชุมใหญ่ที่คล้ายกันกล่าวคือที่ประชุมใหญ่จะประกอบด้วย

1. คณะกรรมการบริหารพรรค
2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค
3. สมาชิกสามัญที่มีตำแหน่งในโครงสร้างพรรค

จะเห็นว่าพรรคการเมืองล้วนแต่ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจึงกำหนดให้สามารถเข้าร่วมประชุมในการประชุมใหญ่ของพรรค ซึ่งเป็นองค์การที่กำหนดแนวทางการดำเนินงานและเลือกตั้งตำแหน่งคณะกรรมการบริหารของพรรค สำหรับสมาชิกสามัญที่สามารถเข้าประชุมได้ พรรคส่วนใหญ่กำหนดว่าจะต้องเป็นตัวแทนขององค์กรพรรคในระดับหรือส่วนต่าง ๆ เช่นพรรคประชาธิปัตย์กำหนดให้สมาชิกสามัญที่เป็นสมาชิกสภาจังหวัดภาคละ 1 คน เป็นสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร 1 คน และเป็นกรรมการสาขาพรรคที่ประจำเขตเลือกตั้ง 1 คนสามารถเข้าร่วมประชุมใหญ่ของพรรคได้ พรรคประชากรไทยกำหนดว่าสมาชิกสามัญที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหาร สมาชิกสาขาพรรค 2 คน สามารถเข้าร่วมประชุมใหญ่ของพรรคได้ พรรคชาติไทยและพรรคพลังธรรม ไม่ได้กำหนดว่าสมาชิกสามัญที่มีคุณสมบัติใดจึงสามารถเข้าร่วมประชุมใหญ่ของพรรคได้ัวทำให้เข้าใจว่า สมาชิกสามัญรายใดของสองพรรคนี้

(1) กนก วงษ์ตระหง่าน, พรรคการเมือง.

สามารถเข้าร่วมได้โดยปริยาย สำหรับพรรคกิจสังคมถือว่าสมาชิกระดับบริหารถึงสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกที่เลือกโดยคณะกรรมการบริหารและสมาชิกที่เลือกมาจากสมาชิกแต่ละจังหวัด รวมสมาชิกระดับบริหารมี 120 คน ที่เข้าร่วมประชุมใหญ่ของพรรคได้

ที่ประชุมใหญ่ของพรรคเป็นองค์กรพรรคคนนอกจากเพื่อกำหนด (รับรอง) แนวทางหรือนโยบายของพรรคแล้วยังเป็นที่เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคอีกด้วย ขั้นตอนการเลือกตั้งของแต่ละพรรคใกล้เคียงกัน กล่าวคือที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารจำนวนหนึ่ง จากนั้นเปิดให้หัวหน้าพรรคเสนอชื่อกรรมการบริหารนี้ เท่ากับเป็นการเปิดให้หัวหน้าพรรคมีอำนาจและความสำคัญมากขึ้น บางพรรค เช่น พรรคพลังธรรม กำหนดให้ที่ประชุมเลือกหัวหน้าพรรคเท่านั้น ส่วนกรรมการบริหารอื่น ๆ ให้หัวหน้าเป็นผู้เลือกเอง ลักษณะการจัดขั้นตอนการประชุมใหญ่เช่นนี้ เป็นการช่วยเสริมอำนาจของหัวหน้าพรรคมีมากขึ้นหรือสูงเด่นขึ้น

บทที่ 3

ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพ การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองกับการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

3.1. ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองกับการเป็นสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร

3.1.1 ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิก พรรคการเมือง

แสดงให้เห็นถึงความต้องการจะสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง
ภายหลังจากความล้มเหลวทางการเมืองจนเกิดมีการปฏิวัติรัฐประหาร โดยที่ตอง
การให้มิพรรคการเมืองจำนวนน้อยพรรค และให้พรรคการเมืองที่จะคุมสมาชิก
พรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สมัครรับ
เลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค เพราะในอดีตที่ผ่านมาพรรค
การเมืองต้องล้มเหลว สมาชิกพรรคอยู่ภายใต้การครอบงำแก่ผู้มีอำนาจหลายยุค
หลายสมัยเพราะพรรคการเมืองไม่เข้มแข็งขาดการรวมตัวในทางการเมือง จึง
จำเป็นที่จะต้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค และพรรคควรมี 2 หรือ
3 พรรค เพื่อที่จะให้ระบบเก่า ๆ หมดไป(1)

ความต้องการของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่จะให้ผู้สมัครรับ
เลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค โดยมองพื้นฐานสำคัญของพรรค
การเมืองว่าจะเป็นสถาบันค้ำจุนและส่งเสริมระบบประชาธิปไตยได้ดีที่สุดในภาวะ

(1)สถาบัน ศิริจันทร์, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ,

ทางการเมืองขณะนั้นซึ่งผ่านความล้มเหลวมาโดยส่วนหนึ่งมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีระเบียบวินัยเล่นการเมืองไร้กฎกติกา จำเป็นที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะต้องหาวิธีการและองค์กรรมมาควบคุมในเรื่องนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคเพื่อที่จะให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันหลักในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยมีมาตรการทางกฎหมายเข้ามาเสริมจะทำให้พรรคการเมืองเป็นพื้นฐานของระบอบการเมืองในรูปประชาธิปไตยก็จะทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองต่อไป (1)

ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ ได้ให้ความสำคัญต่อระบอบพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองเป็นสิ่งจำเป็น และผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองและพรรคการเมืองที่จะไปเป็นรัฐบาลจะได้มีความมั่นคงทางเสถียรภาพของรัฐบาล หากสมาชิกพรรคมีวินัยปฏิบัติตามมติพรรคจึงจะมีเสถียรภาพและมั่นคงต่อไป เสียงเหล่านั้นได้มาจากพรรคการเมืองเพราะฉะนั้น พรรคการเมืองเป็นสิ่งที่เสียงไม่ได้ (2)

3.1.1.1 ความเป็นมาของบทบัญญัติที่บังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคการเมือง

เมื่อกล่าวถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตย จุดสนใจมักจะไปอยู่ที่สภาผู้แทนราษฎรเป็นสำคัญ านเมื่อมีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน สภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกจะต้องเป็นองค์กรสูงสุดที่รัฐบาล จะต้องรับฟังและปฏิบัติตามความคิดเช่นนี้ทำให้กระบวนการเมืองในประเทศไทย ไม่อาจดำเนินจากล่างสู่บนตามหลักการการของประชาธิปไตยได้ เพราะในประเทศที่ยังไม่มีระบบพรรคการเมืองที่มั่นคงและมีระเบียบวินัย กระบวนการเมืองที่ทำในลักษณะเช่นนี้ย่อม

(1)อดุล วิเชียรเจริญ, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, ครั้งที่ 16/2517 หน้า 19-20

(2)เกษม ศิริสัมพันธ์, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, ครั้งที่ 15/2517 หน้า 327-328

นาาปสูอนาธิปไตยดงาย (1)

แมแตประเทศไทยดเบเลี่ยนแปลงการปกครองานพุทธศักราช 2475 เป็นต้นมา ทหารดมีบทบาททางการเมืองมาตลอดนับตั้งแตจอมพลสฤษดิ์ดปีดอานาจาในปีพุทธศักราช 2500 ผู้นำทหารดปกครองประเทศดวยอานาจาเผด็จการ ความไม่พอใจจากผู้นำทางการเมืองสายพลเรือนมีมาเป็นระยะ ๆ ความไม่พึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปกครองของผู้นำทางทหารมีอย่างชัดเจน คือ การประท้วงการเลือกตั้งไม่เรียบร้อยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2500 ภายหลังกจอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรมดมีการเปิดรับการทุจริตของจอมพลสฤษดิ์ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจในการปกครองของจอมพลสฤษดิ์มากขึ้น ประชาชนเริ่มเรียกร้องการประกาศใช้รัฐธรรมนูญและให้มีการเลือกตั้ง จนในที่สุดรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ในสมัยนั้นจำต้องยอมให้มีรัฐธรรมนูญในปี 2511 แล้วจัดให้มีพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง การเลือกตั้งที่มีขึ้นในตอนต้นปี 2512 นับเป็นครั้งแรกใน 10 ปี การรณรงค์หาเสียงก็ดี การอภิปรายของผู้สมัครก็ดี การจัดตั้งพรรคการเมือง การประชุมพรรคการเมือง และการชุมนุมทางการเมือง ในช่วงนี้ได้สร้างความตื่นเต้นทางการเมืองขึ้นพอสมควร ซึ่งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในครั้งนั้นจะมีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนมากในช่วงนั้นยังมีได้มีการบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองหรือเรียกว่าผู้สมัครอิสระ (Independent Candidate) เป็นจำนวนมาก ผู้สมัครอิสระที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดเหล่านี้เมื่อได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยจะเข้าสังกัดพรรคที่จัดตั้งเป็นรัฐบาล หรือพรรคร่วมรัฐบาลในภายหลัง

หลังจากดมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปี 2512 ปรากฏ

(1) พงศ์เพ็ญ สกุนตารักษ์, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย

(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ แห่งประเทศไทย, 2512) หน้า 1

ว่าพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลมีลักษณะที่ขาดระเบียบวินัยของลูกพรรค มีการเรียกร้องผลประโยชน์อื่น ๆ เช่น การขอโควตาส่งสินค้าออกบางประเภท ขอสัมปทานการเดินรถ การประมูลงานก่อสร้าง เป็นต้น⁽¹⁾ ความเป็นอิสระของผู้แทนมีผลต่อพรรคการเมือง หรือกลุ่มการเมืองที่ตนสังกัดอยู่อันเป็นชนวนทำให้เกิดความแตกแยกพรรคการเมืองส่วนใหญ่อีกก็ประสบกับปัญหาดังกล่าว สภาผู้แทนราษฎรมีปัญหาแตกแยก อ่อนแอ การโยกย้ายพรรคหรือกลุ่มการเมืองกระทำกันอย่างเอิกเกริก อันเป็นสาเหตุจากความรวนเรไม่แน่นอน และความโลภของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มสนับสนุนรัฐบาลอยู่มาก

การแสวงหาอำนาจทางการเมือง มีส่วนทำให้การพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยต้องล่าช้าลง บุคคลจำนวนมากไม่มีอุดมคติที่จะสนับสนุนประชาธิปไตยอย่างจริงจัง แต่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพื่อเหตุผลส่วนตัวนั้นคือ อำนาจ ความมั่นคงและเกียรติยศ การไม่มีอำนาจและชื่อเสียง ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนที่ปรารถนาที่จะร่วมรัฐบาล เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองถึงกับมีการโยกย้ายพรรคไปเข้าพรรคฝ่ายรัฐบาล ทั้ง ๆ ที่ตอนสมัครรับเลือกไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองใด อดเห็นแก่ผลประโยชน์ที่รัฐบาลหยิบยื่นมาให้ทำให้เกิดศัพท์ที่เรียกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทนี้ว่า "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขายตัว" หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสะเทินน้ำสะเทิม⁽²⁾

ความเป็นอิสระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจการทางการเมืองเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในเมื่อสภาผู้แทนราษฎรไม่อาจทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักได้ รัฐบาลซึ่งต้องได้รับความไว้วางใจและรับผิดชอบต่อ

(1) กระทบมล ทองธรรมชาติ, สมบูรณ์ สุขสำราญ, ปรีชา หงษ์กรเลิศ, การเลือกตั้งพรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มาสเตอร์เบรส, 2521) หน้า 45-46

(2) กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, รายงานการวิจัยเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2526 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2527) หน้า 10

สภาผู้แทนราษฎร ย่อมจะต้องอ่อนแอแตกแยกขาดเสถียรภาพและประสิทธิภาพไปด้วย (1)

สภาพของปัญหาเช่นนี้ได้นำไปสู่การพยายามที่จะแก้ไขปัญหานั้นที่สุดจึงได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายไว้ในรัฐธรรมนูญไทย 2517 มาตรา 119 กำหนดให้ผู้รับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง โดยพิจารณาเหตุผลจากรายงานการประชุมต่อไปนี้

ก. มูลเหตุและเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2517 มาตรา 119

ในการประชุมของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณากำหนดในเรื่องคุณสมบัติเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ว่าควรจะต้องสังกัดพรรคการเมืองหรือไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง หมายความว่าสามารถลงสมัครได้โดยอิสระ ซึ่งกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเสนอให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคได้ยกเหตุผลดังนี้ (2)

(1) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีกรรมการบางท่านเสนอให้ใช้บัญชีรายชื่อ คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสมัครในนามพรรคคนประเด็นนี้กรรมการบางท่านไม่เห็นด้วยกับการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองโดยให้เหตุผลว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ เป็นการเปิดโอกาสให้พวกที่ร่ำรวยตั้งพรรคการเมือง เพราะว่าพรรคการเมืองต้องจ่ายเงิน

(1) พงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2512 หน้า 9

(2) กวี อิศริวรรณ, ปริทรรศน์รัฐธรรมนูญไทย

(กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์, 2529), หน้า 274

มาก (1) และถ้ายังกำหนดให้พรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครเกินครึ่งหนึ่งหรือหนึ่ง
ในสามของจำนวนผู้แทนทั้งหมด ก็เท่ากับเป็นการช่วยเหลือพรรคการเมืองที่ตั้งพรรค
การเมืองส่วนผู้ที่ไม่ได้มีเงินมากก็ตั้งพรรคไม่ได้ เพราะต้องส่งผู้สมัครเป็นจำนวนมาก
และถ้าจะให้มีการเลือกตั้งภายใน 90 วันหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้วจะ
ตั้งพรรคการเมืองได้ทันอย่างไร เพราะพรรคการเมืองไม่เข้าตั้งกันได้ง่าย (2)

ส่วนกรรมการที่เห็นด้วยกับการทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรค ให้
เหตุผลว่า เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันควบคุมผู้แทนให้อยู่ในระเบียบวินัย
ระบบพรรคการเมืองถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประชาธิปไตย ควรส่งเสริม
การเมืองระบบพรรคให้พัฒนาและมั่นคง จึงมีความเห็นว่าสมาชิกผู้แทนราษฎรก็
ควรสังกัดพรรคถ้าออกจากพรรคแล้วไม่มีพรรคสังกัดก็จะมีผลทำให้สมาชิกภาพต้อง
สิ้นสุด (3)

ในที่สุดคณะกรรมการได้ตกลงหลักการดังนี้ คือ ในประเด็นว่าควรทำให้
ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคการเมืองหรือไม่นั้น ที่ประชุมคณะกรรมการมีมติให้
ต้องสังกัดพรรคการเมืองด้วยคะแนนเสียง 9 ต่อ 8 เสียง (4)

(1) ชัยอนันต์ สมุทวณิช คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, รายงานการประชุม
คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ครั้งที่ 9/2516 วันจันทร์ที่ 19 พฤศจิกายน
2516

(2) เสวต เปี่ยมพงศ์สานต์ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, รายงานการประชุม
คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ครั้งที่ 9/2516 วันจันทร์ที่ 19 พฤศจิกายน
2516

(3) อมร จันทรสมบูรณ์ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, รายงานการประชุม
คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 9/2516 วันจันทร์ที่ 19 พฤศจิกายน
2516

(4) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, รายงานการประชุมคณะกรรมการร่าง
รัฐธรรมนูญครั้งที่ 1/2516 วันศุกร์ที่ 23 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2516

(2) การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 2 โดยคณะกรรมการ
วิสามัญพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ

านประเด็นสมาชิกต้องสังกัดพรรคหรือไม่คณะกรรมการได้
ตัดมาตรา 119(4) ที่กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกพรรค
การเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งออกไป ทำให้ไม่จำเป็นต้องสังกัดพรรคการเมือง
ใดพรรคการเมืองหนึ่งเหมือนร่างเดิม (1)

(3) การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 2 โดยสภานิติบัญญัติแห่ง
ชาติชุดที่ 2

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

เรื่องผู้สมัครรับเลือกตั้ง ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใด
พรรคการเมืองหนึ่งหรือไม่ในชั้นกรรมาธิการนั้นได้ถูกตัดออกไป กรรมาธิการเสียง
ข้างน้อยที่ไม่เห็นด้วยขอสงวนความเห็นเอาไว้ให้คงตามร่างเดิม คือ กำหนดให้
ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งให้เหตุผล
ว่าเท่าที่ผ่านมาสมาชิกที่ไม่ได้สังกัดพรรคส่วนใหญ่มักก่อให้เกิดความวุ่นวายในสภา
วามมีระเบียบวินัย การให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้นเป็นการ
ส่งเสริมการเมืองระบบพรรคให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะพรรคการเมืองฝ่ายค้าน
เพื่อให้เป็นกลไกควบคุมฝ่ายบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสมาชิกฝ่ายที่เห็นด้วย
ได้ให้เหตุผลดังนี้

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมควรที่จะต้องสังกัดพรรคการเมือง เพื่อป้องกัน
กันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ โดยวิธีการสมัคร
อิสระและคอยที่จะเข้าสังกัดพรรคที่ำให้ผลประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด จากประสบ
การณ์ในอดีตที่ผ่านมาพบว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทนี้อยู่มาก ดังนั้นบุคคล

(1) สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, บันทึกการประชุมคณะกรรมการวิสามัญ

พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ครั้งที่ 16/2517

วันพุธที่ 29 พฤษภาคม 2517

ที่คิดจะสมัครรับเลือกตั้ง ควรที่จะได้ตัดสินใจที่สังกัดพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดที่มีนโยบายตรงกับผู้สมัคร ทั้งนี้เพราะการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองโดยบุคคลคนเดียวย่อมจะไม่ประสบผลสำเร็จ การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทอิสระอยู่อาจเป็นช่องทางให้ผู้ที่ไม่ปรารถนาติดต่อประชาธิปไตยยกเป็นข้ออ้างขึ้นจริงก็ได้ (1)

นอกจากนั้น ได้มีคณะกรรมการบางท่านได้เสนอเหตุผลสนับสนุนให้ต้องมีการสังกัดพรรคโดยให้เหตุผลว่า

การทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค โดยถือเป็นคุณสมบัติที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญจะเป็นผลดีที่จะช่วยแก้ปัญหาการไม่มีวินัย การไม่เคารพมติพรรค ตลอดจนการโยกย้ายพรรคเกิดขึ้นมาอีก และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทอิสระก่อให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างประชาชนกับรัฐบาลเสมอ เมื่อคิดจะสร้างพรรคการเมืองและเสนองานการเมืองในระบบรัฐสภา ก็ควรที่จะได้สังกัดพรรคการเมือง (2)

สมาชิกฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการให้ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ต้องสังกัดพรรคการเมือง ให้เหตุผลว่าพรรคการเมืองของเราไม่มีความเข้มแข็งไม่มั่นคงประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในระบบพรรคการเมือง ควรเปิดโอกาสให้บุคคลผู้ไม่เลื่อมใสที่จะร่วมอุดมการณ์กับพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง มีโอกาสสมัครอิสระได้บ้าง ถ้าไปจำกัดเป็นการขัดกับหลักเสรีภาพขั้นมูลฐานและความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในอดีตนั้นมาจากสมาชิกที่สังกัดพรรคจึงไม่ช่วยอะไรได้มากขึ้น ผลการลงมติปรากฏว่า ที่ประชุมมีมติเห็นควรให้ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรค

(1) คำอภิปรายของ นายชวัช มกรพงศ์ ในการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 14 วันที่ 15 มีนาคม 2517

(2) คำอภิปรายของ นายกระมล ทองธรรมชาติ ในการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 14 วันที่ 15 มีนาคม 2517

การเมืองด้วยคะแนนเสียง 133 ต่อ 27 เสียง (1)

แนวความคิดและเหตุผลในรัฐธรรมนูญไทย 2517 ที่กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรค เป็นเหตุผลที่ได้รับการยอมรับและหลักการนี้ก็ยังคงนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญไทย 2521 ซึ่งอาจจะกล่าวได้ดังต่อไปนี้

ข. มูลเหตุและเจตนารมณ์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 94 (3)

เงื่อนไขของกฎหมายที่บังคับต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งความมุ่งหมายของ มาตรา 94 (3)

มาตรา 94 บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

(1) สัญชาติไทยโดยกำเนิด แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าวต้องมีคุณสมบัติ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(2) อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

(3) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้ารับสมัครเลือกตั้ง ตาม มาตรา 95 หรือพรรคการเมืองตามมาตรา 104 พรรคสอง พรรคการเมืองใด พรรคการเมืองหนึ่งแต่พรรคเดียว

(4) คุณสมบัติอื่น หากมีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (2)

การพิจารณาของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

(1) จาลอง เทวารุทธ์ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภา
นิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 ครั้งที่ 63 วันเสาร์ที่ 7 กันยายน 2517

(2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521

แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2528 มาตรา 94(3)

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งแล้วกำหนดไว้ในประเด็นที่ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคมีเหตุผลดังนี้ (1)

การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง คณะกรรมการได้พิจารณาว่าผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งหรือไม่ในการพิจารณา กรรมการมีความเห็นเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายแรก เห็นว่าไม่ควรกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เพราะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลในทางการเมือง และไม่สมควรบังคับให้บุคคลที่ไม่ยินยอมรับพรรคการเมือง หรือหัวหน้าพรรคการเมืองที่มีอยู่ต้องเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และเห็นว่ารวมกันเป็นพรรคการเมืองควรเป็นเรื่องรวมตัวกันเอง ส่วนอีกฝ่ายเห็นว่าควรกำหนดให้ควรกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองกลั่นกรองผู้ที่จะเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ทำให้ผู้แทนมีคุณภาพทำให้สถาบันรัฐสภาดีขึ้น และเห็นว่าการบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของกลุ่มน้อย เพื่อสิทธิเสรีภาพของคนทั้งประเทศจึงไม่เป็นขัดกับหลักประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังทำให้สามารถทำงานรวมกันได้เป็นหน่วยหมู่คณะ อันเป็นประโยชน์ต่อการบริหารราชการแผ่นดิน

ในที่สุดคณะกรรมการได้มีมติเห็นควรกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองด้วยคะแนนเสียง 18 ต่อ 2

เกี่ยวกับเรื่องนี้คณะกรรมการเห็นควรบังคับให้พรรคการเมือง ต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งตามเกณฑ์ที่กำหนด กำหนดวิธีการเลือกตั้งให้ประชาชนเลือกพรรคการเมืองแทนการเลือกตัวบุคคล เพื่อป้องกันมิให้มีพรรคการเมืองมากเกินไปและเพื่อให้ระบบพรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจาก

(1) กวี อิศรวิจารณ์, "ปริทัศน์รัฐธรรมนูญไทย"

ตำแหน่ง เมื่อลาออกจากพรรคการเมืองหรือถูกขับไล่ออกจากพรรคการเมืองแต่ต้องมีมาตรการป้องกันมิให้เกิดการเผด็จการโดยพรรคการเมือง โดยกำหนดหลักการไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้งหรือกฎหมายพรรคการเมือง ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการจึงได้มีมติออกมาดังกล่าวด้วยเหตุผลอันสำคัญ เพื่อให้พรรคการเมืองมีระบบและมีบทบาทมากขึ้น โดยพยายามสร้างระบบพรรคการเมืองให้มีน้อยพรรค รวมทั้งสามารถควบคุมวินัยของสมาชิกได้ เพราะฉะนั้นในมาตรา 94 (3) นี้จึงเป็นมาตรการที่จะสร้างระบบพรรคประกอบกับการเกิดการขาดวินัยของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากผู้สมัครอิสระ ซึ่งถ้าหากได้มีการสังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง ก็จะมีพรรคการเมืองมาคอยควบคุมความประพฤติได้อีกทีหนึ่ง (1)

เมื่อการสังกัดพรรคถือว่าเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นต้องมีอยู่ต่อไปจะพิจารณาถึงเรื่องผลของกฎหมายที่เกี่ยวข้องเนื่องกัน คือ

3.1.1.2 ผลในทางกฎหมายของการบังคับให้ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคการเมือง

โดยทั่วไปการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งควรสังกัดพรรคหรือไม่นั้นมักจะไม่มีปัญหา แม้ในประเทศที่ประชาชนคุ้นเคยการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็เปิดโอกาสให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะสังกัดพรรคหรือไม่ก็ได้ แต่โดยปกติแล้วผู้สมัครมักนิยมสังกัดพรรคมากกว่าที่จะไม่สังกัดพรรค ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองมีส่วนช่วยในการดำเนินการที่จะให้ผู้สมัครที่พรรคเห็นชอบได้รับเลือกตั้งผู้สมัครจึงลงทุนน้อยในด้านการใช้จ่ายและการหาเสียงเพราะพรรคมีส่วนได้มาก บางครั้งผู้สมัครที่คิดว่าตัวเองพอที่จะหาเสียงได้ตามลำพังโดยไม่ต้องสังกัดพรรคก็ได้ แต่ผู้สมัครในระดับ

(1) บัญชีการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 5/2520

วันที่ 29 ธันวาคม 2520, ครั้งที่ 6/2521 วันที่ 5 มกราคม 2521

และครั้งที่ 20/2521 วันที่ 20 เมษายน 2521

ชาติมักจะเป็นสมาชิกพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นหลัก (1)

สำหรับประเทศไทยที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งขาดการพัฒนาเท่าที่ควรและดำเนินไปอย่างลุ่มๆ ดอนๆ ขาดจังหวะทำให้ขาดพรรคการเมืองที่เป็นปีกแผ่นดินที่กฎหมายบังคับให้ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคการเมือง ในกรณีเช่นนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคนั้น จะผูกพันตัวเองกับพรรคการเมืองเป็นอันดับแรก สมาชิกพรรคการเมืองทุกคนต้องมีวินัยต้องเคารพมติพรรค ต้องเคารพและปฏิบัติตามเสียงส่วนใหญ่ การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องอยู่ภายใต้การชี้นำของพรรค อยู่ในกรอบอุดมการณ์และนโยบายของพรรคที่ได้ประกาศต่อประชาชนก่อนการเลือกตั้ง แนวความคิดเช่นนี้ถือว่าระบบประชาธิปไตยจะมีความหมายก็ต่อเมื่อประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง การตัดสินใจทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่

การพิจารณานโยบายและอุดมการณ์ของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่กลั่นกรองมาแล้ว และเสนอผู้แทนราษฎรที่พรรคได้คัดเลือกแล้ว เป็นที่แน่นอนว่าผู้แทนจากพรรคการเมืองจะไม่เบี่ยงเบนไปจากแนวทางของพรรค หากเบี่ยงเบนไปก็จะถูกลงโทษทางวินัยและสูญเสียอนาคตทางการเมืองได้ (2) การปกครองภายในพรรคการเมืองทุกวันนี้สงบราบคาบกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก ซึ่งก็มีข้อสันนิษฐานได้เป็น 2 ทาง ว่าเพราะได้รับเลือกตั้งกันมาโดยนโยบายจึงต้องอยู่ร่วมกันเพื่อผลักดันนโยบายหรือเพราะมีกฎหมายบังคับ คำตอบก็น่าจะเป็นประการหลังมากกว่า (3) ในระบบเช่นนี้พรรคการเมืองเข้มแข็งและมีวินัยเด่นชัดพรรคที่รับผิดชอบต่อประชาชนฐานะของผู้แทนราษฎรและความคิดเห็นส่วนบุคคลมาที่หลังพรรคผู้แทนมีอิสระส่วนบุคคล

(1) สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ "การเลือกตั้ง : แบ่งเขตหรือรวมเขต และ ส.ส. ควรสังกัดพรรคหรือไม่", รัฐศาสตร์สาร (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2517) หน้า 68

(2) อ้างแล้วตาม 1 หน้า 69

(3) สุรพล ลีนิตากรพจน์ "วิกฤตการณ์รัฐธรรมนูญ 2526" วารสารนิติศาสตร์ (มีนาคม 2526) หน้า 102

น้อยลงอันเป็นผลมาจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521

นอกจากผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง แล้วพรรคการเมืองนั้นๆ จะต้องมีลักษณะดังนี้คือ (1)

1. เป็นพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้ารับสมัครเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั่วไป
2. เป็นพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้ารับสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดรวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบคน
3. ในแต่ละเขตเลือกตั้งที่พรรคการเมืองดังกล่าวส่งสมาชิกเข้ารับเลือกตั้งพรรคการเมืองต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เป็นคณะให้ครบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้เขตเลือกตั้ง และจะส่งได้คณะเดียวในเขตเลือกตั้งหนึ่งเขต
4. เมื่อพรรคการเมืองได้ส่งสมาชิกเข้ารับสมัครเลือกตั้งแล้ว พรรคการเมืองนั้นหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้น จะถอนการสมัครรับเลือกตั้งมิได้
5. เมื่อพรรคการเมืองใดส่งสมาชิกเข้ารับเลือกตั้งครบจำนวนตาม 2 แล้วแม้ภายหลังจะปรากฏว่าจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้นได้ลดลงไม่ครบจำนวนไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ ก็ถือว่าพรรคการเมืองนั้นส่งสมาชิกเข้ารับเลือกตั้งครบจำนวนตาม 2 แล้ว
6. ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีสมาชิกในสังกัด เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่แล้วจากการเลือกตั้งทั่วไป ในกรณีที่มีการเลือกตั้งซ่อม เนื่องจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงเพราะเหตุอื่นใด นอกจากถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือเมื่อมีการยุบสภา

(1) มาตรา 106 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521

3.1.2 พรรคการเมืองเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนพรรค

ด้วยเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดคุณสมบัติ ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองจึงก่อให้เกิดโอกาสแก่พรรคการเมือง ในการที่จะสรรหาบุคคลที่พรรคเห็นว่าเหมาะสม ที่จะเป็นตัวแทนของพรรคในการสมัครรับเลือกตั้งโดยวิธีการเลือกที่สมัครจากพรรคการเมืองที่มีความแตกต่างกันออกไปแต่โดยพื้นฐานของพรรคการเมืองทุกพรรค คือให้ได้มาซึ่งชัยชนะในการเลือกตั้งของผู้สมัครในนามพรรคการเมืองนั้น ๆ เพื่อจะสามารถนำจำนวนผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งให้มากที่สุดไปดำเนินการกิจกรรมทางการเมือง

ดร. เกษม สิริสัมพันธ์ อดีตรองหัวหน้าพรรคกิจสังคมอธิบายถึงวิธีการสำคัญของพรรคกิจสังคมในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งว่า พวกกลุ่มแรกจะต้องเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเก่าในเขตเลือกตั้งนั้นก่อน และต้องถามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเก่าว่าต้องการใครร่วมทีมด้วย หากตัวผู้สมัครยังไม่ครบในเขตเลือกตั้งนั้น และจะต้องดูตัวผู้สมัครด้วยว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ที่จะชนะเลือกตั้งเพื่อที่พรรคจะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมาก ซึ่งโดยสรุปจะมี 3 หลัก คือ 1. พื้นฐานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีในเขตนั้น 2. คำแนะนำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเก่า 3. ความเป็นไปได้ที่จะชนะเลือกตั้ง (1)

จุดประสงค์ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในนามตัวแทนของพรรค คือ เพื่อให้ได้รับเลือกตั้งมาซึ่งสิ่งแปลกหรือเกิดเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ตรงกันข้ามในแทบทุกประเทศทั้งในยุโรปและในสหรัฐอเมริกา ต่างก็ยอมรับในจุดมุ่งหมายของการเลือกตั้งทั้งสิ้น James Mac-Gronin เขียนถึงสมาชิกสภาองเกรช ของสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจนว่า หน้าที่สำคัญเบื้องต้นของบรรดาสมาชิกสภาองเกรชคือทำอย่างไรจึงจะสามารถชนะเลือกตั้งได้ (2)

(1) กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร (กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) 2530 หน้า 55

(2) เรื่องเดียวกันข้างแล้ว, หน้า 43

ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาถึงโอกาสชนะการเลือกตั้งที่สำคัญ คือคะแนนนิยมของผู้สมัครที่มีในเขตการเลือกตั้งนั้น เพราะฉะนั้นการพิจารณาถึงความนิยมของผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้ง จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการคัดเลือกผู้สมัครโดยปริยาย การพิจารณาถึงบุคคลดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในจังหวัด เช่น เป็นสมาชิกสภาจังหวัด หรือเป็นผู้มีตำแหน่งราชการสูง หรือเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในเขตนั้น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ คุณสมบัติประการหนึ่งที่จะทำให้นักนั้นมีชื่อเสียงหรือคะแนนนิยมในเขตเลือกตั้งหนึ่งคือ "ฐานสภาพสังคม" ของคนนั้นเป็นที่ยอมรับของคนในเขตนั้น

ด้วยประเด็นโอกาสที่จะชนะการเลือกตั้งนั่นเอง จึงทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่กำลังมีบทบาทอยู่มีความได้เปรียบที่จะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้แทนพรรคในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ทั้งนี้ด้วยเหตุผลเบื้องต้นคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นสามารถชนะในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมามีได้ย่อมจะแสดงถึงการมีฐานความนิยมในเขตเลือกตั้งนั้น เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรในเขตเลือกตั้งนั้น หรือในตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองแล้วสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดิมน่าจะมีโอกาสชนะด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่กำลังอยู่ในตำแหน่งมีความได้เปรียบที่จะได้รับการคัดเลือกจากพรรค เป็นตัวแทนในการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นไม่ว่าจะเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมักจะได้รับจากการคัดเลือกจากพรรคเท่านั้น บุคคลที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละจังหวัดเสนอให้ลงสมัครรับเลือกตั้งก็มักจะได้รับ การสนับสนุนจากพรรคอีกด้วย จากความจริงเหล่านี้พอสรุปได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่กำลังอยู่ในตำแหน่งมีบทบาทและอิทธิพลต่อการคัดเลือกผู้สมัครในนามของพรรคการเมืองมากพอสมควร ความจริงเหล่านี้ยังสะท้อนให้เราเห็นอีกว่า สำหรับพรรคการเมืองไทยแล้วสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นบุคคลที่มีความหมายและความสำคัญต่อพรรคมาก ไม่เช่นนั้นแล้วพรรคการเมืองคงจะไม่ต้องรับฟังหรือทำตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค และเราต้องเข้าใจต่อไปด้วยว่าการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมากเพราะจะเป็นตัวตัดสินที่สำคัญ ถึงชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคการเมืองและจำนวน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะชนะการเลือกตั้ง เป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะชี้ถึงอำนาจและสถานภาพทางการเมืองของพรรคนั้นในสภาผู้แทนราษฎรในที่สุด ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นคนสำคัญที่จะคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค โดยปริยายก็คือคนที่มีบทบาทสำคัญที่จะตัดสินอนาคตทางการเมืองของพรรค โดยเฉพาะในสภาผู้แทนราษฎรนั่นเอง

ถึงแม้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีความสำคัญต่อการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองก็ตาม แต่พรรคการเมืองแต่ละพรรคอาจจะมีวิธีการและขั้นตอนของการคัดเลือกผู้สมัครในนามพรรคที่ต่างกันได้และความแตกต่างของวิธีการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคการเมืองแต่ละพรรค ย่อมจะต้องสะท้อนลักษณะบางประการของพรรคการเมืองเหล่านั้นด้วย E.E. Schattschneider นักทฤษฎีชาวอเมริกัน กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า "คนที่เป็นผู้คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค เขาผู้นั้นคือเจ้าของพรรค" เพราะฉะนั้นกลไกการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง ที่สะท้อนถึงอำนาจการตัดสินใจในเรื่องนี้ว่าตกอยู่กับบุคคลกลุ่มใดของพรรค ย่อมจะช่วยสะท้อนว่าอำนาจของพรรคตกอยู่กับคนกลุ่มไหนหรือคนกลุ่มไหนเป็นเจ้าของพรรคกันแน่⁽¹⁾ เพราะฉะนั้นขั้นตอนในการคัดเลือกผู้สมัครจึงเกี่ยวข้องกับบุคคล 4 กลุ่มคือ 1. ตัวผู้สมัคร 2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละจังหวัดของพรรค 3. คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัคร และ 4. คณะกรรมการบริหารพรรค นั้นหมายความว่าผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการพิจารณาคัดเลือกผู้สมัครก็คือคณะกรรมการบริหารพรรค นั่นเอง ซึ่งก็อาจกล่าวได้ว่าผู้ที่เป็นเจ้าของพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ก็คือคณะกรรมการบริหารพรรค ถ้าจะถามต่อไปว่าคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นใคร จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารพรรคนั้นๆว่าเป็นอย่างไร

(1) กนก วงษ์ตระหง่าน การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) 2530 หน้า 51

การที่พรรคมีโอกาสคัดเลือกผู้สมัคร ก่อนที่จะเป็นตัวแทนของพรรคในการสมัครรับเลือกตั้ง จึงเป็นการกลั่นกรองตัวบุคคลก่อนที่จะเป็นตัวแทนของพรรคไปสมัครรับเลือกตั้งเสมือนหนึ่งว่าเป็นการคัดเลือก 2 รอบก่อนที่จะไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือต้องผ่านการคัดเลือกจากพรรคการเมืองในขั้นแรกและต่อไปจึงจะได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน อันเป็นส่วนที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีคุณภาพ

เมื่อพรรคเลือกตัวแทนไปสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคจะต้องคัดเลือกบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน โดยเฉพาะประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้ง เพราะจะมีผลต่อการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก ถ้าหากพรรคเลือกผู้สมัครที่ไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน หรือมีมลทินทางเสื่อมเสียจะเกิดผลเสียแก่พรรคการเมืองนั้นด้วย เพราะประชาชนจะเฝ้ามองการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคการเมืองนั้นจึงไม่ทำให้การสนับสนุนพรรคการเมืองนั้น

แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าพรรคการเมืองเลือกผู้สมัครในนามตัวแทนของพรรคเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป ก็จะส่งผลให้ได้รับความนิยมจากประชาชนในเขตอื่น ๆ ด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า "พรรคเลือกคนประชาชนเลือกพรรค"

จึงเป็นหน้าที่ของพรรคการเมืองจะต้องแข่งขันกันหาผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปเข้ามาสังกัดพรรคให้มากๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่พรรคแต่ละพรรค แต่การที่กำหนดเงื่อนไขให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง ผู้สมัครจึงมีความรู้สึกเหมือนเป็นหนี้บุญคุณพรรคการเมืองที่ตนสังกัด เพราะพรรคการเมืองเลือกตนเองเป็นตัวแทนพรรคจึงถือว่ามีพันธะผูกพันจะต้องสนับสนุนพรรคในสภานิติบัญญัติ เพราะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาในนามของพรรคผู้แทนไม่ควรจะมีอิสระ (1)

(1)มนตรี เจนวิทย์การ, "วินัยพรรคกับหลักการเป็นตัวแทนของ ส.ส.",

การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งเข้ามาและยังถือว่าเป็นหนี้บุญคุณพรรคต้องปฏิบัติตามมติพรรค จึงเป็นการเปิดโอกาสให้นายทุนพรรคที่มีอิทธิพลของพรรคสามารถควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ง่ายยิ่งขึ้น

ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองไทยไม่มีขั้นตอนการตรวจสอบเป็นขั้น ๆ ใด ใช้ระบบสูงลงไปคือการตัดสินใจคัดเลือกจะอยู่ที่ผู้นำของพรรคเพียงไม่กี่คนตัดสินใจเลือกผู้สมัครในนามของพรรค แล้วส่งลงไปในเขตเลือกตั้งโดยสมาชิกหรือประชาชนไม่มีโอกาสร่วมด้วย ในการคัดเลือกผู้สมัครจึงเกิดกรณีผู้สมัครไม่เข้าคนในเขตพื้นที่ซึ่งจะถูกเรียกว่า "หมาหลง" ซึ่งระบบเช่นนี้ก่อให้เกิดประเพณีทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือบุญคุณต้องทดแทน จึงไม่แปลกเลยที่บางพรรคการเมืองการตัดสินใจจึงอยู่ที่ผู้นำของพรรคเพียงไม่กี่คนและสมาชิกจะเห็นด้วยโดยปริยาย

บทบาทคณะกรรมการบริหารพรรคกับการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นตัวแทนของพรรคการเมือง

คณะกรรมการบริหารพรรคจะมีบทบาทอย่างมากในการคัดเลือกผู้สมัครในนามของพรรค ผู้มีอำนาจสูงสุดในการพิจารณาคัดเลือกผู้สมัครก็คือคณะกรรมการบริหารพรรค พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้กำหนดวิธีการคัดเลือกผู้สมัครในนามพรรคไว้ในข้อบังคับแต่ละพรรคการเมือง

ข้อบังคับพรรคชาติพัฒนาข้อที่ 47 ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปแต่ละครั้ง ให้คณะกรรมการบริหารพรรคหรือหัวหน้าพรรคแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งทั่วประเทศจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน ทำหน้าที่จัดสรรและคัดเลือกสมาชิกพรรคที่เหมาะสมเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตลอดจนวางแผนและดำเนินกิจการในการเลือกตั้ง

การตัดสินใจของคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งที่คัดเลือกบุคคลไปลงสมัครรับเลือกตั้งให้ถือเป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิหัวหน้าพรรค

สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างให้คณะ

กรรมการบริหารพรรคหรือหัวหน้าพรรคพิจารณาตามสมควร

พรรคชาติพัฒนาแม้ว่าคณะกรรมการบริหารจะไม่ได้เป็นผู้พิจารณาโดยตรง แต่ก็มีอิทธิพลเหนือการคัดเลือกผู้สมัคร เพราะเป็นผู้คัดเลือกคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งไปพิจารณาคัดเลือกผู้สมัครอีกชั้นตอนหนึ่ง และสิ่งที่แสดงบทบาทของคณะกรรมการบริหารพรรคในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างคณะกรรมการบริหารมีบทบาทอย่างมากในการพิจารณา

ในส่วนพรรคประชาธิปไตยกำหนดการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคไว้ในข้อบังคับพรรคพ.ศ. 2530 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 พ.ศ. 2532

ข้อ 71. ให้คณะผู้บริหารพรรคเป็นผู้เสนอชื่อบุคคลต่อคณะกรรมการบริหารพรรค เพื่อคัดเลือกลงสมัครรับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั้งปวงที่ราษฎรเป็นผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารพรรคกำหนด

การตัดสินใจของคณะกรรมการบริหารพรรคที่คัดเลือกบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้ง ให้ถือเป็นที่สิ้นสุด

ข้อ 72. สมาชิกต้องเคารพมติของคณะกรรมการบริหารพรรค ที่เกี่ยวกับการเลือกผู้ที่พรรคส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง

ข้อ 73. สมาชิกจะสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค ต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการบริหารพรรค

พรรคประชาธิปไตยเองการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคจะต้องเสนอชื่อต่อคณะกรรมการบริหารพรรค และต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการบริหารจึงสามารถสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคได้ และการตัดสินใจของคณะกรรมการบริหารพรรคให้ถือเป็นที่สิ้นสุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของคณะกรรมการบริหารพรรคต่อการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค ว่าคณะกรรมการบริหารพรรคมีบทบาทและอิทธิพลต่อการคัดเลือกตัวผู้สมัครในนามของพรรคเป็นอย่างมาก

พรรคชาติไทยกำหนดการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคไว้ในข้อบังคับพรรคแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2537

ข้อ 27. ให้คณะกรรมการบริหารแต่งตั้งกรรมการอำนวยการเลือกตั้งประจำภาคขึ้นในภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคละหนึ่งคณะเรียกว่า "คณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งภาค..."

ข้อ 28. คณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ทำการแสวงหาสมาชิกของพรรคที่เหมาะสมที่จะลงสมัครเข้ารับเลือกตั้ง
- (2) เสนอรายชื่อผู้ที่เหมาะสมตาม (1) ต่อคณะกรรมการบริหารให้พิจารณาชี้ขาด

จะเห็นว่าแม้คณะกรรมการบริหารจะไม่ได้สรรหาบุคคลมาเป็นตัวแทนพรรคในการสมัครรับเลือกตั้ง แต่ก็ เป็นคณะที่แต่งตั้งคณะกรรมการไปสรรหาบุคคลมาสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคและยังเป็นคณะที่ชี้ขาดในการอนุญาตให้บุคคลที่ได้รับการสรรหาจากคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้ง สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค

บทบาทคณะกรรมการบริหารพรรคต่อการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยพรรคการเมืองต่าง ๆ พอสรุปจากตารางที่ 1.3 ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงบทบาทคณะกรรมการบริหารพรรค

ต่อการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ชื่อพรรค	ชาติ พัฒนา	ประชา ธิปไตย	ราษฎร	ชาติ ไทย	ประชา กรไทย	กิจ สังคม	เอก ภาพ	พลัง ธรรม	ความ หวังใหม่	เสรี ธรรม
ขั้นตอนการคัดเลือก ผู้สมัครรับเลือกตั้ง										
คณะกรรมการบริหาร เป็นผู้พิจารณาคัดเลือก ผู้สมัคร			/		/		/	/		/
คณะกรรมการบริหาร แต่งตั้งคณะกรรมการ สรรหาผู้สมัคร	/			/	/	/			/	
คณะกรรมการบริหาร พรรคเป็นผู้พิจารณา คัดเลือกจากการ เสนอของคณะกรรมการ อำนวยการเลือกตั้ง		/		/		/			/	
คณะกรรมการอำนวยการ เลือกตั้งเป็นผู้คัดเลือก ผู้สมัคร	/									

ที่มาของข้อมูล, ข้องกับพรรคการเมือง พ.ศ. 2538, รัฐสภาสาร

จากที่กล่าวมาเมื่อสรุปได้ว่า พรรคการเมืองของไทยทั้งหมดให้อำนาจแก่คณะกรรมการของพรรคในส่วนกลาง เป็นผู้ให้อำนาจในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพียงแต่วิธีการได้มาซึ่งรายชื่อที่จะเสนอให้คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาตัดสินสุดท้ายอาจแตกต่างกันออกไป เพราะฉะนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าผู้ที่เป็นเจ้าของพรรคการเมืองของไทย คือคณะกรรมการบริหารหรืออำนวยการของพรรคไม่ว่าสมาชิกพรรคโดยผ่านส่วนรวม กล่าวอีกนัยหนึ่งคืออำนาจของพรรคคงอยู่กับผู้บริหารพรรคในสภาพนี้จึงส่งผลให้กิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ของพรรคถูกกำหนดโดยคนกลุ่มน้อยในพรรคที่ทำหน้าที่ในการบริหารพรรคนั่นเอง

3.1.3 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลงเมื่อไม่ได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมือง ซึ่งการที่ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองจะเกิดขึ้นได้ในกรณีต่อไปนี้ (1)

3.1.3.1 ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมือง ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิกและไม้อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่น ซึ่งมีสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวัน

การยุบเลิกพรรคการเมืองอาจมีได้หลายกรณีตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ซึ่งบัญญัติว่า "มาตรา 46 พรรคการเมืองย่อมเลิกด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) มาตรา 114 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

(1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับของพรรคการเมือง

(2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงห้าพันคน หรือมีสมาชิกซึ่งมีอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ จังหวัดละห้าสิบคน ไม่ถึงห้าจังหวัดของแต่ละภาคทั้งนี้เป็นเวลาติดต่อกันหกเดือน

(3) ไม่ส่งหรือส่งสมาชิกรับสมัครเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้งทั่วไปถึงหนึ่งร้อยยี่สิบคน

(4) ไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้งทั่วไป

(5) พรรคการเมืองสิ้นสภาพเพราะรวมพรรคการเมือง

เมื่อมีกรณีที่พรรคการเมืองใดต้องเลิกตามวรรคหนึ่งนอกจาก (6) ให้ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งต่อนายทะเบียนในวันนับแต่พรรคการเมืองเลิก

เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งตามความในวรรคสองหรือกรณีปรากฏต่อนายทะเบียน ให้นายทะเบียนดำเนินการสอบสวนและยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกามีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองดังกล่าว

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเมื่อมีสาเหตุอันจะทำให้พรรคการเมืองต้องยุบเลิกผู้มีอำนาจชี้ขาดสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองก็คือศาลฎีกา เมื่อศาลฎีกามีคำสั่งให้ยุบเลิกพรรคการเมืองใด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคการเมืองนั้นจะทำอย่างไร เกี่ยวกับเรื่องนี้รัฐธรรมนูญกำหนดว่า "มาตรา 114 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

(9) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในกรณีศาลมีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นเป็นสมาชิก และไม่อาจเข้าสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นซึ่งมีสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพ นับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวัน"

ดังนั้นเมื่อพรรคการเมืองใดถูกศาลฎีกาสั่งยุบเลิก สมาชิกพรรคการเมืองนั้นที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะต้องรีบสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ได้ภายใน 60 วัน มิเช่นนั้นจะต้องขาดจากสมาชิกภาพทัณฑ์ของรัฐธรรมนูญดังกล่าว

3.1.3.2 ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของที่ประชุมร่วมของกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้นำพ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกหรือพรรคการเมืองมีมติ

จากการที่ได้บัญญัติเหตุแห่งการสิ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ภายที่บัญญัติว่าถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองไม่ว่ากรณีใดๆ ตามเงื่อนไขในรัฐธรรมนูญ การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลง ฉะนั้นการลาออกจากพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงทำให้สมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง และการลาออกของสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็น ส.ส. เป็นเอกสิทธิ์ส่วนตัวของสมาชิกพรรคการเมืองคนนั้น ที่สามารถทำได้เมื่อเห็นว่าอุดมการณ์ทางการเมืองของตนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมกับพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอีกต่อไปได้ หรือมีความขัดแย้งทางการเมืองกับพรรคการเมืองอย่างรุนแรง ก็สามารถที่จะลาออกได้

อีกกรณีหนึ่งเป็นกรณีที่พรรคการเมืองเห็นว่าสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำผิดข้อบังคับพรรค หรือมีความขัดแย้งกับพรรคจนพรรคเห็นว่าไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมกันอีกต่อไป และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นไม่ยอมลาออก พรรคการเมืองสามารถใช้มาตรการขับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองได้ ภายใต้มติสามในสี่ของการประชุมร่วมระหว่างกรรมการบริหารพรรค กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้น

3.2 ข้อบังคับพรครการเมือง

3.2.1 ความสำคัญของข้อบังคับพรครการเมือง

ข้อบังคับของพรครการเมืองเป็นการกำหนดกติกาขึ้นมาใช้ เป็นความสัมพันธ์ภาพของแต่ละพรครการเมือง ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพรครการเมืองกับสมาชิกพรครการเมืองโดยพระราชบัญญัติพรครการเมืองได้กำหนดถึงข้อบังคับพรครการเมืองในเบื้องต้นว่าจะประกอบไปด้วยอะไรบ้าง เพื่อวางเป็นแนวทางในการกำหนดข้อบังคับพรครการเมือง

พระราชบัญญัติพรครการเมือง พ.ศ. 2524 อันเป็นกฎหมายพรครการเมืองที่ใช้ในปัจจุบันก็ได้บัญญัติเรื่องข้อบังคับพรครการเมืองไว้ว่า ต้องมีรายการอย่างน้อยรายการใดบ้าง

มาตรา 22 ข้อบังคับพรครการเมืองนั้น อย่างน้อยต้องมีการการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรครการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรครการเมือง
- (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรครการเมือง
- (4) การเลือกตั้ง ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง การสิ้นสุด และการออกตามวาระของหัวหน้าพรครการเมือง รองหัวหน้าพรครการเมือง เลขานุการพรครการเมือง รองเลขานุการพรครการเมือง และกรรมการบริหารอื่น การกำหนดอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการบริหาร และกรรมการบริหารแต่ละคนปฏิบัติ
- (5) การจัดตั้งสาขาพรครการเมือง ผู้ดำเนินกิจการสาขาพรครการเมืองและอำนาจหน้าที่
- (6) การประชุมใหญ่ของพรครการเมืองและการประชุมของสาขาพรครการเมือง
- (7) สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

- (8) ความรับผิดชอบของพรรคการเมืองต่อสมาชิก
- (9) การรับสมาชิกและการสั่งให้สมาชิกออก
- (10) วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก
- (11) วิธีการเลือกสมาชิกเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ
- (12) การบริหารการคลังและการบัญชีของพรรคการเมือง และสาขาพรรคการเมือง

การที่กฎหมายพรรคการเมืองแต่ละฉบับได้กำหนดถึงข้อบังคับพรรคการเมืองไว้ก็มุ่งที่จะให้พรรคการเมืองได้มีข้อกำหนดพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่คณะผู้ร่างกฎหมายพรรคการเมืองเห็นว่าควรจะเป็นประชาธิปไตยให้มากที่สุด สมกับการเป็นองค์กรสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย

3.2.2 ที่มาของข้อบังคับพรรคการเมืองตามกฎหมายพรรคการเมือง

ข้อบังคับพรรคการเมือง ซึ่งพรรคการเมืองต้องมีไว้เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง และจะกำหนดบทบาทหน้าที่ของพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมืองไว้

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้บัญญัติไว้ถึงการมีข้อบังคับพรรคการเมือง

มาตรา 18 กิจการอันจะพึงทำในการประชุมตั้งพรรคการเมือง คือ

- (1) การกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายและวิธีดำเนินการ
- (2) การกำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง
- (3) การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองตาม

มาตรา 33

หมายความว่า การที่พรรคการเมืองจะสามารถตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาได้ ข้อกำหนดในการตั้งพรรคการเมืองส่วนหนึ่งจะต้องมีข้อบังคับพรรคการเมืองเพื่อใช้ในการดำเนินการทางการเมืองของพรรคการเมือง ซึ่งการกำหนดข้อ

บังคับของพรรคการ เมืองจะต้องกระทำในที่ประชุมใหญ่ของพรรคการ เมือง ซึ่งที่ประชุมใหญ่ของพรรคการ เมืองต้องเป็นไปตามมาตรา 32 ของพระราชบัญญัติพรรคการ เมือง พ.ศ. 2524 "ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการ เมืองต้องประกอบด้วยสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิก ทั้งนี้ให้เป็นไปตามข้อบังคับของพรรคการ เมืองแต่ถ้าประกอบด้วยผู้แทนสมาชิกต้องกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการเลือกตั้ง และจำนวนผู้แทนสมาชิกไว้ด้วย"

พระราชบัญญัติพรรคการ เมือง พ.ศ. 2524 ได้กำหนดรายการข้อบังคับพรรคการ เมืองไว้ตามมาตรา 22

ข้อบังคับของพรรคการ เมืองนั้น อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรรคการ เมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการ เมือง
- (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการ เมือง
- (4) การเลือกตั้ง ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง การสิ้นสุด และการออกตามวาระของหัวหน้าพรรคการ เมือง รองหัวหน้าพรรคการ เมือง เลขานุการพรรคการ เมือง รองเลขานุการพรรคการ เมือง และกรรมการบริหารอื่น การกำหนดอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการบริหาร และกรรมการบริหารแต่ละคนปฏิบัติ
- (5) การจัดตั้งสาขาพรรคการ เมือง ผู้ดำเนินกิจการสาขาพรรคการ เมืองและอำนาจหน้าที่
- (6) การประชุมใหญ่ของพรรคการ เมืองและการประชุมของสาขาพรรคการ เมือง
- (7) สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก
- (8) ความรับผิดชอบของพรรคการ เมืองต่อสมาชิก
- (9) การรับสมาชิกและการสั่งให้สมาชิกออก
- (10) วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก
- (11) วิธีการเลือกสมาชิกเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ

(12) การบริหารการคลังและการบัญชีของพรรคการเมือง และสาขาพรรคการเมือง

3.2.3 ข้อบังคับพรรคการเมืองที่กำหนดความสัมพันธ์ภายในพรรคการเมือง

ข้อบังคับพรรคการเมือง เป็นข้อบังคับกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมืองและระหว่างสมาชิกพรรคการเมืองด้วยกันเอง เป็นการแสดงให้เห็นการจัดสรรองค์การภายในพรรคการเมือง

3.2.3.1 ข้อบังคับพรรคการเมืองที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมือง

ก. หน้าที่สมาชิกพรรคการเมืองที่มีต่อพรรคการเมือง

เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองในพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมืองจะต้องกำหนดความสัมพันธ์ของพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมือง โดยเฉพาะหน้าที่สมาชิกพรรคการเมืองที่มีต่อพรรคการเมืองว่าควรจะกำหนดไว้อย่างไร ซึ่งข้อบังคับแต่ละพรรคการเมืองจะกำหนดไว้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับแต่ละพรรคการเมือง พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้กำหนดหน้าที่สมาชิกพรรคการเมืองที่มีต่อพรรคการเมืองไว้ที่ มาตรา 22 ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับรายการข้อบังคับพรรคการเมืองอย่างน้อยต้องมีรายการใดบ้าง และมีรายการที่กำหนดให้ทุกพรรคการเมืองต้องมีเกี่ยวกับหน้าที่สมาชิกพรรคการเมืองที่มีต่อพรรคการเมือง เช่นมาตรา 22 (7) สิทธิและหน้าที่สมาชิก... (10) วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก...

ทุกพรรคการเมืองจะต้องกำหนดหน้าที่สมาชิกพรรคการเมืองที่มีต่อพรรคการเมืองไว้ในข้อบังคับของแต่ละพรรคการเมือง เช่น กรณีพรรคชาติพัฒนา ได้กำหนดหน้าที่สมาชิกพรรคที่มีต่อพรรคการเมืองไว้ในข้อบังคับพรรค หลายกรณี เช่น ข้อบังคับข้อที่ 8 กำหนดให้สมาชิกพรรคต้องเสียค่าธรรมเนียมเป็นประจำ เป็นสมาชิกและค่าบำรุงพรรคประจำปี ส่วนอัตราที่จะเก็บเท่าไร และจะเก็บเมื่อใดนั้น ให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการบริหารพรรค

ข้อบังคับพรรคข้อที่ 14 (4) สมาชิกพรรคมีหน้าที่ยึดมั่นในระเบียบวินัย
มติ และจรรยาบรรณของพรรค

ข้อบังคับพรรคข้อที่ 16 (1) สมาชิกพรรคทุกระดับต้องปฏิบัติตามรย-
บาย ข้อบังคับพรรค มติคณะกรรมการบริหารพรรค และประกาศของพรรคอย่าง
จริงจัง

พรรคประชาธิปไตยได้กำหนดข้อบังคับพรรคในเรื่องเกี่ยวกับหน้าที่สมาชิก
พรรคที่มีต่อพรรคการเมืองไว้ในข้อบังคับข้อที่ 22 สมาชิกมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติดังนี้

- (1) ชำระค่าบำรุงพรรค
- (2) ปฏิบัติตามข้อบังคับพรรคและมติขององค์การบริหารงานของ
พรรคแล้วแต่กรณี

จากตารางพอสรุปได้ว่าหน้าที่สมาชิกพรรคการเมืองต่อพรรคการเมือง
แต่ละพรรคการเมืองมีหน้าที่คล้าย ๆ กันตามเรื่องหลัก ๆ คือ

1. รักษาระเบียบวินัยและจรรยาบรรณ
2. ปฏิบัติตามนโยบาย ข้อบังคับพรรค ระเบียบพรรค
3. รักษาความสามัคคีภายในพรรคการเมือง
4. สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค
5. ไม่กระทำการให้เป็นที่ย่ำแย่ชื่อเสียงและภาพพจน์ของพรรค
6. เสียค่าธรรมเนียมในการเป็นสมาชิกพรรค

ซึ่งในส่วนข้อที่ 6 นี้ พรรคหลังธรรมนูญกำหนดไว้แตกต่างจากพรรคอื่นๆ
"สมาชิกสามัญไม่ต้องเสียค่าลงทะเบียน ส่วนค่าบำรุงพรรคให้เป็นไปตามความ
สมัครใจ"(1) เป็นข้อแตกต่างที่พรรคหลังธรรมนูญกำหนดไว้ชัดเจนจากพรรคอื่น ซึ่ง
พรรคหลังธรรมนูญถือว่าบุคคลที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกมาร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับ
พรรคหลังธรรมนูญไม่จำเป็นต้องเสียค่าธรรมเนียมแต่อย่างใด

ข. หน้าที่พรรคการเมืองที่มีต่อสมาชิกพรรคการเมือง

สมาชิกพรรคการเมืองที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมและแนวทาง
การเมืองกับพรรคการเมืองใดแล้ว เมื่อเห็นว่ามีอุดมการณ์ทางการเมืองคล้ายกันก็
จะดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยจะมีการกำหนดทั้งสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกพรรค
การเมืองที่มีต่อพรรคการเมือง และในขณะเดียวกันพรรคการเมืองเองเมื่อมีสิทธิ
ที่จะได้รับการปฏิบัติจากสมาชิกพรรคการเมืองในหลาย ๆ เรื่อง ก็จำเป็นต้องมีหน้าที่ที่
จะต้องปฏิบัติต่อสมาชิก ซึ่งพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้กำหนดเรื่องหน้าที่พรรคการเมือง
ที่มีต่อสมาชิกพรรคการเมืองไว้ในข้อบังคับพรรคการเมืองของแต่ละพรรคการเมือง
เมือง และพื้นฐานที่แต่ละพรรคการเมืองต้องรับผิดชอบต่อสมาชิกพรรคการเมืองซึ่ง
ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 เรื่องความรับผิดชอบ

(1) ข้อ 12 ข้อบังคับพรรคหลังธรรมนูญ พุทธศักราช 2531 แก้ไขเพิ่มเติม 2532

ของพรรคการเมืองต่อสมาชิก (1)

ความรับผิดชอบที่พรรคการเมืองมีต่อสมาชิกที่พรรคการเมืองต่างๆ ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับพรรคการเมือง เช่นข้อบังคับพรรคกิจสังคม ข้อที่ 30 พรรคมีการรับผิดชอบต่อสมาชิกที่จะพัฒนาบุคคล และให้การช่วยเหลือตามที่พรรคเห็นสมควร

ข้อที่ 31 พรรคจะเสริมสร้างความเป็นธรรมแก่สมาชิกในกรอบแห่งกฎหมายและข้อบังคับพรรค

ข้อที่ 32 พรรคจะส่งเสริมและปลูกฝังความสำนึกทางการเมือง และการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่สมาชิก

พรรคความหวังใหม่กำหนดไว้ในข้อบังคับพรรคข้อที่ 19 พรรคมีความรับผิดชอบต่อสมาชิกดังนี้

(1) พิจารณาช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนอันเกิดจากการกระทำด้วยเหตุไม่เป็นธรรม

(2) ส่งเสริมให้มีความรู้ทางการเมือง และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้รับความรู้ และมีความสามารถในวิชาชีพต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควรเพื่อให้มีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น

(4) เผยแพร่ข่าวสารให้สมาชิกเท่าที่สามารถทำได้

(5) พิจารณาคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสมให้ลงสมัครรับเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ

พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้กำหนดเรื่องเกี่ยวกับหน้าที่พรรคการเมืองต่อสมาชิกพรรคการเมืองไว้คล้าย ๆ กัน จึงพอสรุปได้จากตารางที่ 2.2 ได้ดังนี้

(1) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 22 (8)

ตารางที่ 4 ตารางหน้าที่พรรคการเมืองที่มีต่อสมาชิกพรรค

ชื่อพรรคการเมือง	ชาติ พัฒนา	ประชา ธิปัตย์	ราษฎร	ชาติ ไทย	ประชา กรไทย	กิจ สังคม	เอก ภาพ	พลัง ธรรม	ความ หวังใหม่	เสรี ธรรม
หน้าที่พรรคที่มีต่อสมาชิกพรรคการเมือง										
สร้างความเป็นธรรมแก่สมาชิกพรรคภายในกรอบกฎหมายและข้อบังคับพรรคการเมือง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
อบรมเพื่อพัฒนาภาพบุคคล ส่งเสริมและปลูกฝังความเป็นธรรม สำนักทางการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่สมาชิก	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
รับเรื่องร้องทุกข์และช่วยเหลือสมาชิกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมตามกรอบแห่งกฎหมายและข้อบังคับพรรค	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

ที่มาของข้อมูล, ข้อบังคับพรรคการเมือง พ.ศ. 2538, รัฐสภาสาร

พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้กำหนดในเรื่องที่ต้องมีหน้าที่ต่อสมาชิกพรรคการเมืองเหมือน ๆ กัน พอสรุปได้ดังนี้คือ

1. สร้างความเป็นธรรมแก่สมาชิกภายในกรอบกฎหมาย และข้อบังคับพรรคการเมือง
2. อบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพบุคคลส่งเสริมและปลูกฝังความเป็นธรรมสำนักทางการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่สมาชิก
3. รับเรื่องราวร้องทุกข์และช่วยเหลือสมาชิกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมตามกรอบแห่งกฎหมายและข้อบังคับพรรค

หมายความว่าสมาชิกมีสิทธิตามที่ข้อบังคับพรรคการเมืองกำหนดไว้ในเรื่องต่าง ๆ เช่นเมื่อสมาชิกไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเรื่องต่างๆ อาจจะต้องถูกไล่ออกจากพรรค สมาชิกพรรคสามารถร้องขอความเป็นธรรมจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ภายในพรรคการเมือง ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมืองเป็นตัวชี้ได้ว่าพรรคการเมืองใดส่งเสริมในระบอบประชาธิปไตย และพรรคการเมืองใดมีลักษณะเป็นเผด็จการภายในพรรคการเมือง อันเป็นจุดที่บุคคลภายในจะสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้น ๆ ต้องพิจารณาก่อนตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

3.2.3.2 ข้อบังคับพรรคการเมืองที่กำหนดความสัมพันธ์

ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ก. หน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องปฏิบัติต่อพรรคการเมือง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็เป็นสมาชิกพรรคการเมืองฉะนั้น นอกจากหน้าที่ต้องปฏิบัติและรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติในฐานะตัวแทนของชนชาวไทยทางด้านนิติบัญญัติ อีกหน้าที่หนึ่งจะต้องปฏิบัติคือการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เพราะเงื่อนไขการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นสมา-

ชิกพรรคการเมืองด้วยในเดียวกัน และสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรมีบทบาทสำคัญต่อพรรคการเมืองเป็นพิเศษกว่าสมาชิกพรรคการเมือง
 ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การแสดงบทบาทจึงมีผลกระทบทั้งด้านที่ดี
 และก่อให้เกิดความเสียหายแก่พรรคได้เหมือนกัน การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรจึงมีผลต่อพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก ฉะนั้นการควบคุมสมาชิกพรรค
 การเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองมักจะมีผลสำคัญเป็น
 อย่างยิ่ง และต้องเป็นหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะต้องปฏิบัติตามพรรค
 การเมืองภายใต้ข้อบังคับพรรคการเมืองนั้น ๆ เหมือนสมาชิกพรรคการเมืองอื่นๆ
 และพรรคการเมืองมักจะกำหนดข้อบังคับพรรคการเมืองขึ้นมาให้สมาชิกปฏิบัติตาม
 ซึ่งโดยสรุปพรรคการเมืองต่าง ๆ จะกำหนดข้อบังคับพรรคการเมืองขึ้นมาควบคุม
 สมาชิกพรรคและเป็นหน้าที่สมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ต้องปฏิบัติตามข้อ
 บังคับพรรคการเมืองนั้น ๆ เช่นในเรื่องที่พรรคการเมืองต้องการให้สมาชิกพรรค
 ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยึดมั่นในระเบียบวินัย ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะ
 ต้องปฏิบัติตามในเรื่องนี้ เช่นต้องยึดมั่นในอุดมการณ์ของพรรคการเมืองต้องปฏิบัติ
 ตามข้อบังคับพรรค ไม่กระทำการให้เกิดความแตกแยกภายในพรรคการเมืองและ
 ในการทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติสมาชิกต้องรักษาระเบียบที่ประชุมของสภา เป็นเรื่อง
 วินัยที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคการเมือง ต้องปฏิบัติตามข้อบ
 ังคับพรรคการเมือง และข้อบังคับพรรคการเมืองที่สำคัญในการควบคุมสมาชิกพรรค
 ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีหน้าที่ในการปฏิบัติ
 ตามคือเรื่องมติพรรค เพราะเป็นเรื่องข้อตกลงภายในพรรคการเมืองอันเป็นยุติ
 ว่าพรรคการเมืองจะมีแนวทางอย่างไร ในเรื่องการประชุมและได้ตกลงกำหนดเพื่อ
 ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 ในฐานะสมาชิกพรรคการเมืองจะต้องปฏิบัติตามมติพรรคการเมือง ถ้าสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรคนใดฝ่าฝืนวินัยจรรยาบรรณพรรค รวมถึงมติพรรคการเมืองจะ
 มีความผิดและอาจถูกลงโทษตามที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคกำหนดไว้ ซึ่งโทษ
 สูงสุดที่พรรคการเมืองสามารถลงโทษสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภา-

แทนราษฎร คือการไปออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อันเป็นผลนำไปสู่การพ้นจากสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฉะนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องตระหนักถึงหน้าที่ 2 ประการด้วยกัน คือ

1. การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นตัวแทนของชนชาวไทย มีหน้าที่ต้องปฏิบัติทางนิติบัญญัติ และการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชน

2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ปฏิบัติต่อพรรคการเมือง ในฐานะที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองอีกหน้าที่หนึ่งด้วย

ข. หน้าที่ของพรรคการเมืองที่มีต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พรรคการเมืองเมื่อได้รับการปฏิบัติจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคการเมือง ก็ย่อมมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคการเมืองเช่นกัน ซึ่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้กำหนดถึงพรรคการเมืองต้องปฏิบัติต่อสมาชิกพรรคการเมืองไว้ที่ มาตรา 22 (8) ความรับผิดชอบของพรรคการเมืองต่อสมาชิก ซึ่งนอกจากพระราชบัญญัติพรรคการเมืองได้กำหนดเรื่องนี้ไว้แล้ว ข้อบังคับพรรคการเมืองยังกำหนดหน้าที่พรรคการเมืองที่มีต่อสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพรรคต่าง ๆ ได้กำหนดคล้าย ๆ กันพอสรุปได้ดังนี้

1. พรรคการเมืองมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนสมาชิกให้มีความก้าวหน้าทางการเมือง เพื่อให้สมาชิกมีคุณภาพสูงพอที่จะทำหน้าที่ผู้นำทางการเมืองต่อไป กรณีที่พรรคการเมืองเข้าร่วมในการจัดตั้งรัฐบาล พรรคจำเป็นต้องหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรค เข้าร่วมเป็นรัฐมนตรีในการบริหารราชการแผ่นดิน พรรคการเมืองจำเป็นต้องเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคตามที่เห็นสมควรเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นได้มีโอกาสทำงานทางการเมืองสูงขึ้นเพื่อพัฒนาตนเองในทางการเมืองต่อไป

2. พรรคมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสมาชิกภายใต้ระเบียบข้อบังคับและราชบัญญัติพรรคการเมือง

เป็นหน้าที่พรรคการเมืองทั่ว ๆ ไปในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เช่น เป็นหน้าที่ของพรรคที่ต้องออกหนังสือแจ้งให้สมาชิกพรรคทราบถึงการประชุมพรรคการเมืองแต่ละครั้งและโดยเฉพาะการการประชุมใหญ่ การจัดทำผลงานของพรรคการเมืองและเผยแพร่ให้สมาชิกพรรคการเมืองได้ทราบ พรรคต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้เกี่ยวกับการคัดเลือกสมาชิกพรรค เพื่อสมัครรับเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ รวมทั้งการคัดเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ๆ ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี หรือตำแหน่งอื่นในคณะรัฐมนตรีเมื่อพรรคร่วมรัฐบาลโดยจะต้องให้ความสำคัญเป็นธรรมแก่สมาชิกพรรคทุก ๆ คน

3. พรรคมีหน้าที่รับผิดชอบในการรับเรื่องราวร้องทุกข์และเสริมสร้างความเป็นธรรมให้แก่สมาชิก

เป็นหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพรรคการเมือง เมื่อพรรคสามารถที่จะมีข้อบังคับพรรคขึ้นมาเพื่อให้สมาชิกมีหน้าที่ปฏิบัติตาม ไม่เช่นนั้นพรรคการเมืองสามารถใช้มาตรการลงโทษสมาชิกได้ ซึ่งมาตรการการลงโทษจะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งก่อนที่จะมีการลงโทษสมาชิกพรรค ควรมีสภิติที่จะร้องขอความเป็นธรรมก่อนว่าไม่ได้กระทำความผิดอย่างที่พรรคกล่าวหา และเป็นหน้าที่ของพรรคการเมืองที่จะตรวจสอบหาข้อเท็จจริงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกก่อนที่จะมีการลงโทษ และเมื่อพรรคการเมืองจะลงโทษควรคำนึงถึงเหตุแห่งการลงโทษว่าควรหนักหรือเบา ตามแต่ความผิดที่สมาชิกก่อขึ้น และยิ่งสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดข้อบังคับพรรค พรรคการเมืองควรระมัดระวังในการที่จะกล่าวหาและควรให้ความเป็นธรรมในการแก้ข้อกล่าวหาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะจะมีผลต่อภาพจน์พรรคเองและสมาชิกคนนั้นเขาอาจหมดอนาคตทางการเมืองได้ ถ้าพรรคใช้มาตรการไล่ออกจากพรรคอันส่งผลให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง

3.3 มติของพรรคการเมือง

3.3.1 ความสำคัญของมติพรรค

ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ของพรรคการเมืองจำเป็นต้องมีแนวทางที่ชัดเจนและพรรคการเมืองต้องกำหนด และแจ้งให้สมาชิกพรรคการเมืองทั้งหลายได้ทราบถึงแนวทางของพรรคการเมือง เพื่อได้ปฏิบัติตามแนวทางเดียวกัน ซึ่งจะเป็นการสร้างเอกภาพทางการเมืองให้แก่พรรคการเมืองเมื่อการปฏิบัติ และการดำเนินการของสมาชิกพรรคการเมืองออกมาในแนวทางเดียวกัน ซึ่งแม้สมาชิกอื่นจะมีความเห็นแตกต่างกันออกไป แต่สมาชิกจะต้องเห็นด้วยกับความเห็นหลักซึ่งเสียงส่วนใหญ่ของพรรคการเมืองนั้นหมายถึงสมาชิกพรรคการเมืองส่วนใหญ่ได้ตกลงกันแล้วว่าควรดำเนินการอย่างไรเพื่อเป็นการส่งเสริมระบบพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง เพราะการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองจำเป็นต้องทำเป็นระบบพรรคการเมือง

นายบรรหาร ศิลปอาชา ได้ให้ความเห็นในเรื่องมติพรรคว่า ภายในพรรคต้องตกลงกันได้แม้จะมีความเห็นแตกต่างกันออกไป แต่สุดท้ายจะต้องมีข้อยุติเป็นมติของพรรค (1)

จะเห็นได้ว่าที่เมื่อมีเรื่องเข้าที่ประชุมพรรคความเห็นของสมาชิกต้องมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งความแตกต่างทางความคิดมิใช่ความแตกแยกทางการเมือง แต่เป็นความหลากหลายในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมี ด้านเรื่องใดเมื่อเข้าสู่ที่ประชุมพรรคโดยคณะผู้บริหารพรรคแล้วสมาชิกไม่มีความเห็นเป็นอย่างอื่นเป็นสิ่งที่น่ากลัว เพราะจะเป็นระบบเผด็จการภายในพรรค

ความเห็นที่แตกต่างภายในพรรคการเมืองซึ่งท้ายที่สุดต้องรวมเป็นแนวทางเดียวกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีแต่ละพรรคการเมืองว่าจะทำอย่างไรให้สมาชิกทั้ง

(1) กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพมหานคร :

หลายยอมรับเป็นแนวความคิดเดียวกันเพื่อเป็นมติพรรค ซึ่งพรรคอาจใช้วิธีการลงมติภายในพรรคการเมืองเพื่อหาข้อยุติแต่วิธีนี้อาจจะสร้างความแตกแยกขึ้นภายในพรรคการเมืองได้ บางพรรคการเมืองอาจจะใช้วิธีให้ผู้ใหญ่ในพรรคของห้องสมาชิกพรรคที่มีความเห็นแตกต่างจากเสียงส่วนใหญ่ในพรรค ให้เห็นด้วยกับเสียงส่วนใหญ่ของพรรค

ความสำคัญอีกประการหนึ่งของมติพรรคการเมือง คือการแสดงถึงเสถียรภาพของพรรคการเมืองนั้น ๆ คือถ้าพรรคการเมืองมีมติพรรคแล้วสมาชิกภายในพรรคยอมรับปฏิบัติตามมติพรรคการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองนั้นย่อมมีประสิทธิภาพและมีเสถียรภาพ แต่ถ้าพรรคการเมืองมีมติอย่างใดแล้ว สมาชิกพรรคการเมืองยังฝ่าฝืนก็จะก่อให้เกิดการไร้ซึ่งเสถียรภาพภายในพรรคการเมือง และกรณีพรรคการเมืองนั้นเป็นพรรคร่วมรัฐบาลสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เคารพมติพรรค ฝ่าฝืนมติพรรคก็จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลได้ เช่นกรณีการเกิดกลุ่ม 10 มกราภายในพรรคประชาธิปัตย์ได้สร้างความกดดันให้พรรคประชาธิปัตย์และรัฐบาล ๖๕๕ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2530 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่ม 10 มกรา ประมาณ 30 คน โดยมีนายกรีซ กงเพชร นายไกรสร ดันติพงษ์ นายจตุรนต์ ฉายแสง นายณรงค์ นุ่นทอง นายถวิล ไพรสมณ์ นายทวีวัฒน์ ฤทธิ์ธัชชัย นายนฤชาติ บุญสุวรรณ นายมานะศักดิ์ อินทรภักดิ์ นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา นายอารีเพ็ญ อุตรสินธุ์ และนายปรีชา บุญมี เป็นแกนนำได้ฝ่าฝืนมติข้อบังคับพรรค กล่าวคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่ม 10 มกรา ได้ยกมือคัดค้านร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นการกระทำสวนทางกับพรรคทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่รับหลักการ (1)

จะเห็นว่า การไม่ปฏิบัติตามมติพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่ม 10 มกรา ภายในพรรคประชาธิปัตย์ก่อให้เกิดความแตกแยกภายในพรรค

(1) สยามจดหมายเหตุ 13 (26 กุมภาพันธ์-3 มีนาคม 2531) หน้า 236

การเมือง และพรรคประชาธิปไตยเป็นพรรคแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลทำให้รัฐบาลภายใต้การนำของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีไม่มีเสถียรภาพ ความแตกแยกในพรรคประชาธิปไตยนำมาสู่การยุบสภาในเวลาต่อมา

ความสำคัญของมติพรรคการเมืองต่อการส่งเสริมความเข้มแข็ง และการพัฒนาพรรคการเมืองมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ถ้าสมาชิกตระหนักถึงความสำคัญของมติพรรคที่เป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม และสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งเสี่ยงส่วนใหญ่นายพรรคเห็นด้วย เช่นนั้นแล้วสมาชิกพรรคฝ่ายข้างน้อยการปฏิบัติตามมติพรรคในกรณีดังกล่าว

มติพรรคจึงเปรียบเสมือนจุดเด่นที่สำคัญของแต่ละพรรคการเมือง ที่จะทำให้กล่าวอ้างเสมอเมื่อมีความแตกต่างทางความคิดของสมาชิกพรรคการเมืองบางคน เพราะผู้นำของพรรคการเมืองมักจะอ้างเมื่อเกิดปัญหาการไม่เห็นด้วยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากสมาชิกส่วนน้อยว่า สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติตามมติพรรค เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ได้ลงมติไปแนวทางนั้น แล้วสมาชิกคนอื่นจะฝ่าฝืนไม่ได้ เช่นนั้นจะมีความผิดซึ่งความผิดอาจถึงขั้นรุนแรง คือการไล่ออกจากพรรคการเมือง จะส่งผลเป็นอย่างมากถ้าสมาชิกที่ฝ่าฝืนและถูกไล่ออกจากพรรคเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะจะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามไปด้วย

3.3.2. ที่มาของมติพรรคการเมืองตามข้อบังคับพรรคการเมือง

การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่มีแนวความคิดที่หลากหลาย จำเป็นต้องมีข้อบัญญัติที่กำหนดปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละพรรคว่าจะมีวิธีการอย่างไร เมื่อหาข้อยุติเป็นมติของพรรค

วิธีการที่ได้มาซึ่งมติพรรคมีหลายวิธีขึ้นอยู่กับแต่ละพรรค บางพรรคอาจจะใช้วิธีการประนีประนอม ปล่อยให้ผู้นำใหญ่ของพรรคชี้แจงให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีความเห็นแตกต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากของพรรคเข้าใจ เพื่อจะได้ปฏิบัติตามมติพรรคเป็นไปในแนวทางเดียวกัน แต่ก่อนที่จะหาข้อยุติกันไว้ภายในพรรคการเมืองก็ขึ้นอยู่กับแต่ละวิธีการของแต่ละพรรคการเมือง หรือแม้กระทั่งการขอร้องโดยจากสมาชิกของพรรคที่เป็นผู้นำใหญ่นายพรรค นอกจากนั้นการหาข้อยุติ

ก็มีอีกวิธีหนึ่งคือการทำให้สมาชิกภายในพรรคหวาดเสียว ซึ่งดูแล้วก็เป็นประชาธิปไตยดี แต่อาจจะเกิดความแตกแยกภายในพรรคการเมืองก็ได้ ซึ่งพรรคการเมืองต่าง ๆ พยายามที่จะหลีกเลี่ยงการหวาดเสียว (1)

ในเรื่องของมติพรรคการเมือง ของแต่ละพรรคการเมืองจะกำหนดเรื่องมติพรรคการเมืองและเรื่องที่เกี่ยวข้องไว้ในข้อบังคับพรรคการเมือง

พรรคชาติพัฒนา เพื่อให้สมาชิกร่วมกันสร้างพรรคชาติพัฒนา ให้เป็นพรรคการเมืองที่มีคุณภาพเป็นที่ศรัทธาและไว้วางใจของปวงชนชาวไทยโดยทั่วกัน จึงกำหนดวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติและข้อห้ามดังนี้

(1) สมาชิกทุกระดับ ต้องปฏิบัติตามนโยบายพรรค ข้อบังคับพรรค มติ คณะกรรมการบริหารพรรค และประกาศพรรคอย่างจริงจัง (2)

พรรคประชาธิปัตย์ สมาชิกมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อไปนี้

(2) ปฏิบัติตามข้อบังคับพรรค และมติขององค์กรการบริหารงานของพรรคแล้วแต่กรณี (3)

พรรคราษฎร สมาชิกมีหน้าที่

(2) เคารพมติที่ประชุมและคำสั่งของพรรค (4)

พรรคชาติไทย สมาชิกมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530 หน้า 157

(2) ข้อ 16 ข้อบังคับพรรคชาติพัฒนา พุทธศักราช 2535

(3) ข้อ 22 ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พุทธศักราช 2530

แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2532

(4) ข้อ 8 ข้อบังคับพรรคราษฎร พุทธศักราช 2530

(1) ต้องปฏิบัติตามระเบียบ วินัย นโยบาย มติและข้อบังคับพรรค โดยเคร่งครัด (1)

พรรคประชากรไทย สมาชิกต้องยึดมั่นอุดมการณ์ของพรรคตามที่ปรากฏในแนวนโยบายของพรรคและต้องปฏิบัติตามข้อบังคับพรรคและคำสั่งคณะกรรมการบริหาร (2)

พรรคกิจสังคม สมาชิกต้องรักษาวินัยและปฏิบัติตามข้อบังคับพรรค ระเบียบและคำสั่งของคณะกรรมการบริหารโดยเคร่งครัด (3)

พรรคเอกภาพ สมาชิกมีหน้าที่ดังนี้

(1) สนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบาย ข้อบังคับระเบียบ มติ และคำสั่งของพรรคโดยเคร่งครัด (4)

พรรคพลังธรรม สมาชิกต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ระเบียบ กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง และมติของพรรค ดำรงตนเป็นผู้มีคุณธรรมและไม่ประพฤติก่อให้เกิดความเสียหายแก่พรรค (5)

พรรคความหวังใหม่ สมาชิกมีหน้าที่จะต้องรักษาวินัยและจรรยาบรรณดังต่อไปนี้

(2) ปฏิบัติตามข้อบังคับ หรือมติของคณะกรรมการหรือมติของคณะ

(1) ข้อ 8 ข้อบังคับพรรคชาติไทย พุทธศักราช 2537

(2) ข้อ 47 ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช 2525

(3) ข้อ 33 ข้อบังคับพรรคกิจสังคม พุทธศักราช 2530

แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2536

(4) ข้อ 14 ข้อบังคับพรรคเอกภาพ พุทธศักราช 2534

แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2535 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2537

(5) ข้อ 25 ข้อบังคับพรรคพลังธรรม พุทธศักราช 2532

กรรมการบริหาร ด้วยพรรค (1)

พรรคเสรีธรรม สมาชิกพรรคต้องเคารพและเชื่อฟัง ปฏิบัติตามมติพรรค (2)

จะเห็นว่าทุกพรรคการเมือง กำหนดที่มาของมติพรรคไว้ในข้อบังคับพรรคการเมืองว่าเป็นหน้าที่ของสมาชิกพรรค ในการรักษาวินัยปฏิบัติตามข้อบังคับพรรค ในส่วนที่ระบุถึงมติพรรคว่าเป็นหน้าที่ของสมาชิกพรรคต้องปฏิบัติตามมติพรรค แต่การได้มาซึ่งมติพรรคของแต่ละพรรคการเมืองอาจมีความแตกต่างกันออกไป บางพรรคใช้วิธีการประนีประนอม บางพรรคใช้การโหวตของกรรมการบริหารพรรคและ ส.ส.ของพรรค บางพรรคอาจมีการเตรียมการร่วมติควรออกมาอย่างไรจากผู้นำพรรค เพื่อให้สมาชิกของพรรคได้ปฏิบัติตามทั้ง ๆ ที่น่าจะมาจากที่ประชุมใหญ่ของพรรค

3.3.3. มติพรรคกับการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นส่วนหนึ่งของพรรคการเมือง ในฐานะสมาชิกพรรคการเมือง จำเป็นต้องปฏิบัติตามพรรคการเมืองเหมือนสมาชิกอื่นทั่วไป และที่สำคัญบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความสำคัญกว่าสมาชิกพรรคการเมืองทั่วไปเป็นอย่างมากเพราะการแสดงบทบาทแต่ละครั้งของ ส.ส. จะส่งผลต่อพรรคการเมืองเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาล เมื่อได้มติพรรคเป็นแนวทางเดียวกันแล้วก็ไม่ได้นิยามความว่าสมาชิกสภาผู้แทนของพรรคจะต้องปฏิบัติตามมติพรรคนั้นโดยปริยาย พรรคการเมืองจึงจำเป็นต้องหามาตรการที่จะคอยควบคุมให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตามมติพรรคในสภา วิธีที่ใช้กันมากที่สุดคือ "วิป" มีหน้าที่อย่างเดียวคือเป็นไปตามมติพรรค โดยที่วิปเป็นบุคคลที่สำคัญของพรรคที่จะคอยควบคุมหรือกำกับให้สมาชิกสภา

(1) ข้อ 18 ข้อบังคับพรรคความหวังใหม่ พุทธศักราช 2534

แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2536

(2) ข้อ 12 ข้อบังคับพรรคเสรีธรรม พุทธศักราช 2535

ผู้แทนราษฎรของพรรคปฏิบัติตามมติในสภา

การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตามมติพรรค อาจมีส่วนช่วยทำให้เกิดความมีระเบียบวินัยในพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมืองได้ อีกทั้งพิจารณามาก่อนในพรรคก็จะช่วยทำให้การพิจารณาในสภาง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น คล้ายกับว่าพรรคช่วยกรองเหตุผลต่างๆ มาให้แล้วขั้นหนึ่ง

ในกรณีการควบคุมหรือกำกับให้สมาชิกสภาผู้แทนลงมติตามมติพรรค คือ กรณีที่พรรคหลายพรรคร่วมรัฐบาลกัน จึงจำเป็นต้องมีกลไกที่จะคอยกำกับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคต่าง ๆ ที่ร่วมรัฐบาลปฏิบัติตามมติของพรรคร่วมรัฐบาลเพื่อให้เกิดเอกภาพ

มติของพรรคร่วมรัฐบาลนี้จะ เป็นหลักประกันว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลจะสนับสนุนเรื่องของรัฐบาลในสภา ในทำนองเดียวกันมติพรรคก็จะ เป็นมติให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องลงมตินั้น

แต่ในขณะเดียวกันถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลไม่ปฏิบัติตามมติพรรคจะก่อให้เกิดภาพพจน์ที่เสียหายแก่พรรคการเมืองพรรคนั้น และจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล เช่น กรณีการฝ่าฝืนมติพรรคประชาธิปไตยของกลุ่ม 10 มกรา

การประชุมสภาผู้แทนในวันที่ 28 เมษายน 2531 เพื่อพิจารณา ร่างแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ในวาระที่ 2 และ 3 ซึ่งร่างพระราชบัญญัตินี้ถือว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่สำคัญ เพราะเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลโดยตรา ออกาชี้แจงแลกเปลี่ยนกับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) ที่จะได้รับจากสหรัฐอเมริกา ผลการประชุมปรากฏว่าที่ประชุมได้พิจารณาและมีมติให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ด้วยคะแนนเสียง 183 ต่อ 134 เสียง โดยผู้ที่ลงคะแนนเสียงคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้แก่ กลุ่ม 10 มกรา (ประชาธิปไตย) ซึ่งรวมคะแนนเสียงทั้งสิ้น 32 เสียง งดออกเสียง 6 คน และฝ่ายค้านอื่น ๆ อีก

102 เสียง⁽¹⁾ ซึ่งการออกเสียงคัดค้านร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของกลุ่ม 10 มกรา นี้ เป็นการฝ่าฝืนมติพรรคทำให้สมาชิกพรรคออกเสียงรับร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ โดยกลุ่ม 10 มกรา ได้ทำให้เหตุผลในการคัดค้านร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ว่า กรรมวิธีการได้แก่ร่างกฎหมายฉบับนี้ตามแรงกดดันของอเมริกามากเกินไป⁽²⁾

จากการออกเสียงคัดค้านร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของกลุ่ม 10 มกรา ซึ่งเป็นการยกมือให้กับพรรคฝ่ายค้าน ทำให้รัฐมนตรีทั้ง 16 คน ของพรรคประชาธิปไตยแสดงสปิริตทางการเมืองขอลาออกจากตำแหน่ง โดยพันโทสนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการพรรค นายประจวบ ไชยสาส์น รองหัวหน้าพรรค และนายบัญญัติ บรรทัดฐาน กรรมการบริหารพรรค ได้เข้าพบพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เพื่อทำหนังสือออกจากตำแหน่งของรัฐมนตรีในสังกัดพรรคประชาธิปไตยทั้งหมด 16 คนมาขึ้นต่อพลเอกเปรมฯ ได้ปรับปรุงคณะรัฐมนตรี เพื่อให้เกิดความเหมาะสม และเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในอุบัติเหตุอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี ซึ่งจะมีขึ้นในวันที่ 10 พฤษภาคม 2531 หากสภาผู้แทนราษฎร ยังมีคะแนนเสียงเช่นที่ผ่านมา⁽³⁾ แต่พลเอกเปรมฯ ก็ไม่ได้ปรับปรุงคณะรัฐมนตรี แต่อย่างใด และในค่ำของวันที่ 29 เมษายน 2531 พลเอกเปรมฯ ได้ตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อยุติความสับสนวุ่นวายทางการเมือง พร้อมทั้งกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนใหม่ ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 โดยพลเอกเปรมฯ ได้ทำให้เหตุผลในการยุบสภาว่า นับแต่ได้มีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 เป็นต้นมา ปรากฏว่าพรรคการเมืองต่าง ๆ หลายพรรคไม่สามารถดำเนินการในระบบพรรคการเมืองได้อย่างมีเอกภาพ สมาชิกสภาผู้แทน-

(1) สยามจดหมายเหตุ 13 (20-26 พฤษภาคม 2531) หน้า 570

(2) เปิดกรุเศรษฐกิจ พลิกโฉม "สะดอ" "นอกพักยึดด้ามขวานทอง", มติชน

สัปดาห์ 8 (29 พฤษภาคม 2531) หน้า 13

(3) ช่างแล้วตาม 1 หน้าเดียวกัน

ราษฎรในสังกัดพรรคการเมือง ยังไม่ยอมรับรู้ความคิดเห็นหรือมติของสมาชิกฝ่ายข้างมากในพรรคของตน อันเป็นการขัดต่อวิถีทางการปกครองในระบบประชาธิปไตย และก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการบริหารราชการแผ่นดินและพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก (1)

จะเห็นได้ว่าการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคร่วมรัฐบาลได้ฝ่าฝืนมติพรรคก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างมากซึ่งจุดนี้แสดงถึงความสำคัญของเอกภาพของพรรคการเมือง ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในทางเดียวกันโดยตกลงเป็นรูปมติพรรคย่อมมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

3.3.4 มาตรการพรรคการเมืองต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ฝ่าฝืนปฏิบัติตามมติพรรค

แม้ว่าพรรคการเมืองจะได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคการเมืองนั้นปฏิบัติ หรือดำเนินกิจกรรมทางการเมืองไปในทางเดียวกันโดยมีการตกลงกันภายในพรรคการเมืองและตกลงจะออกมาเป็นรูปมติพรรค ซึ่งมีวิธีการตกลงให้มีผลในทางปฏิบัติของมติพรรคจะอยู่ในข้อบังคับของแต่ละพรรคการเมือง แต่ในบางครั้งจะเกิดกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าฝืนมติพรรค ซึ่งการฝ่าฝืนมติพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่พรรคการเมืองในเบื้องต้น คือภาพพจน์ของพรรคต่อประชาชนจะถูกประชาชนมองว่าเกิดความแตกแยกภายในพรรคการเมืองนั้น หรือผู้นำพรรคไม่มีความสามารถในการควบคุมสมาชิกพรรค หรือแม้กระทั่งตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ฝ่าฝืนไม่มีวินัยตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรค และความเสียหายจะเพิ่มมากขึ้นถ้าพรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคฝ่าฝืนมติพรรค ในขณะที่พรรคการเมืองนั้นเป็นพรรคร่วมรัฐบาลและเรื่องฝ่าฝืนเป็นเรื่องที่เสนอโดยรัฐบาล

(1) สยามจดหมายเหตุ 13 (20-26 พฤษภาคม 2531) หน้า 571

ฉะนั้นเพื่อป้องกันปัญหาการฝ่าฝืนมติพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคการเมืองต่าง ๆ จึงกำหนดมาตรการต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ไม่ปฏิบัติตามโดยกำหนดไว้ในข้อบังคับของแต่ละพรรคการเมือง เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนได้ทราบถึงบทลงโทษแก่กรณีที่ฝ่าฝืนมติพรรคการเมือง

ตารางที่ 5 ตารางบทลงโทษสมาชิกพรรคการเมืองที่ไม่ปฏิบัติตามมติพรรคการเมือง

ชื่อพรรคการเมือง	พรรค ประชาธิปัตย์	พรรค ชาติไทย	พรรค ประชาชน ไทย	พรรค กิจสังคม	พรรค เอกภาพ	พรรค พลัง ธรรม	พรรค ความ หวัง ใหม่	พรรค เสรี ธรรม	พรรค ชาติ พัฒนา
บทกำหนดโทษของพรรคการเมืองต่อสมาชิกพรรคที่ฝ่าฝืนมติพรรค									
ว่ากล่าวตักเตือน	/	/	/	/	/	/	/		/
ภาคทัณฑ์หรือระงับการเป็นผู้ปฏิบัติงานของพรรค	/		/	/	/	/		/	/
ทำทัณฑ์บน		/					/		
ตัดสิทธิบางประการ	/			/	/	/			
ให้พ้นจากสมาชิกสภา	/	/	/	/	/	/	/	/	/

ที่มาของข้อมูล, ข้อบังคับพรรคการเมือง พ.ศ.2538, รัฐสภาสาร

พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้กำหนดรทขแต่สมาชิกพรรคการเมืองไว้พอสรุปได้จากข้อบังคับพรรคการเมืองต่าง ๆ คือ

- (1) ว่ากสาวตักเตือน
- (2) ภาคทัณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษร
- (3) ตัดสิทธิบางประการ
- (4) ลบชื่อรดยาให้ออกจากพรรค

ข้อบังคับพรรคเพียงแต่กำหนดรทขไว้แต่ไม่ได้กำหนดความชัดเจนไว้ว่ากระทำผิดอะไรมีรทขแต่ตักเตือน หรือทำผิดหนักเพิ่มขึ้นมีรทขภาคทัณฑ์จนกระทำผิดถึงขนาดที่พรรคการเมืองเห็นว่าหนักที่สุด ไม่สามารถจะร่วมงานทางการเมืองกันอีกต่อไปพรรคก็จะใช้มาตรการขั้นเด็ดขาด คือการไล่ออกจากพรรค ซึ่งผลของการที่พรรคการเมืองไล่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรค จะส่งผลสำคัญ คือ การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของสมาชิกพรรคที่ถูกไล่ออกจะสิ้นสุดลงตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ "สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

(7) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกในกรณีเช่นนี้ถือว่าขาดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออก หรือพรรคการเมืองลงมติ (1)

3.4 พรรคการเมืองขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

3.4.1 ความเป็นมาของกฎหมายพรรคการเมือง ในการขับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค

พรรคการเมืองมีมาตรการในการลงโทษสมาชิกพรรคการเมือง

(1) มาตรา 114 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

ที่ฝ่าฝืนข้อบังคับและมติพรรค หรือกระทำการเป็นที่เสียหายแก่พรรคการเมือง พรรคการเมืองมีมาตรการในการลงโทษสมาชิกหลาย ๆ อย่าง เช่น ว่ากล่าวตักเตือน ภาคทัณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษร ตัดสิทธิบางอย่าง จนถึงมาตรการที่รุนแรงที่สุดคือการไล่ออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งที่สมาชิกถูกไล่ออกเป็นสมาชิกโดยทั่วไปไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความสำคัญจึงไม่มากเท่าใด การที่พรรคไล่ออกสมาชิกพรรคทั่วไปออกจากพรรค มีผลทำให้สมาชิกมีจำนวนน้อยลงเท่านั้น พรรคการเมืองจึงกำหนดมาตรการจับสมาชิกทั่วไปไม่ยากเท่าใดนักและคะแนนเสียงที่ใช้ก็เพียงครึ่งหนึ่งของกรรมการบริหารพรรคก็สามารถจับสมาชิกพรรคออกจากพรรคได้แล้ว แต่ถ้าสมาชิกพรรคการเมืองที่ถูกขับออกจากพรรคเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติพรรคการเมืองได้กำหนดเงื่อนไขในการจับเพิ่มมากขึ้นเพราะการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค จะมีผลทำให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคลดลง และที่สำคัญจะเป็นการป้องกันพรรคครั้งแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อีกส่วนหนึ่ง จึงจำเป็นต้องกำหนดเงื่อนไขในการจับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้เป็นพิเศษกว่าสมาชิกทั่วไป

พระราชบัญญัติพรรคการเมืองพ.ศ. 2511 เป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับแรก ที่ได้กำหนดให้พรรคการเมืองสามารถขับสมาชิกพรรคออกจากพรรคการเมืองได้ สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองสิ้นสุดลงเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองอื่น
- (4) พรรคการเมืองสั่งให้ออก
- (5) พรรคการเมืองเลิกตามมาตรา 29(1)

แม้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองพ.ศ. 2511 จะกำหนดให้พรรคสามารถขับสมาชิกพรรคออกจากพรรคการเมืองได้ แต่ก็ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขในการจับแต่

(1) มาตรา 15 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511

ประการใด และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ไม่ได้บัญญัติถึงวิธีการขับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค และผลของการสิ้นสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีผลอย่างไร ต่อมาก็มีการบัญญัติให้พรรคการเมืองสามารถขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองไว้ในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองสิ้นสุดลงเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ย้ายไปเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่น
- (4) พรรคการเมืองสั่งให้ออกตามข้อบังคับ
- (5) พรรคการเมืองเลิกตามมาตรา 34 (1)

โดยมิได้กำหนดถึงเงื่อนไขในการขับสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองว่าจะต้องกระทำอย่างไร ในกรณีสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงทำให้เกิดกรณีพรรคการเมืองสามารถที่จะขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง โดยที่ไม่ได้กำหนดมาตรฐานในการกั้นกรงก่อนที่จะขับออกจากพรรค ซึ่งจะทำให้เกิดข้อครหาว่าพรรคการเมืองรังแกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะเมื่อพรรคการเมืองขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคจะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดถ้าไม่สามารถหาพรรคสังกัดใหม่ได้ภายในหกสิบวัน ตามรัฐธรรมนูญสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

(8) ขาดการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรค และไม่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวันนับแต่ศาลมีคำสั่ง หรือพรรคการเมืองมีมติ แล้วแต่กรณี ในกรณี

(1) มาตรา 21 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517

เช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันที่ถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวัน (1)

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 ที่กำหนดให้พรรคขับสมาชิกพรรคการเมืองออกจากพรรคได้โดย เฉพาะสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึง เกิดกรณีพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ได้มีมติให้ 3 ลูกพรรคของตนออกจากพรรคฐานฝ่าฝืนระเบียบวินัยของพรรคอย่างร้ายแรง (2) ซึ่งทำให้ 3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกพรรคขับออกจากพรรคต้องไปหาพรรคการเมืองสังกัดใหม่ภายในหกสิบวัน มิฉะนั้นจะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 124(8) และ 3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไปยื่นขอจดทะเบียนพรรคการเมืองภายใต้ชื่อพรรคการเมืองใหม่ว่า "พรรคสยามใหม่" โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสามคนได้มีตำแหน่งภายในพรรคการเมืองสยามใหม่ คือ (3)

1. นายเปรม มาลากุล ณ.อยุธยา เป็นหัวหน้าพรรค
2. นายเดิม สืบพันธุ์ เป็นรองหัวหน้าพรรค
3. นายสม วาสนา เป็นเลขาธิการพรรค

จากการที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง 2517 ให้อำนาจพรรคการเมืองขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง และมีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรด้วยมาตรา 124 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถสังกัดพรรคใหม่ได้ภายในหกสิบวัน จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเพิ่มขึ้นระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนกับพรรคการเมือง เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไม่เกรงกลัวพรรคการเมืองเมื่อขัดแย้งกับพรรคการเมือง เพราะถ้าถูกพรรคขับออก

(1) มาตรา 124 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517

(2) บรีชา หงษ์ไกรเลิศ "วิจารณ์ระบบพรรคการเมืองไทย"

วารสารสังคมศาสตร์, ปีที่ 12, ฉบับที่ 1 (มกราคม 2518), หน้า 15-17

(3) อ้างแล้วตาม 2 หน้า 18-20

สามารถหาพรรคสังกัดใหม่ ซึ่งไม่ทำให้ทำการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ขัดแย้งกันภายในพรรค เพราะผลประโยชน์ส่วนตัวมักก่อ-
 กวนคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกพรรคอื่น ๆ เพื่อหาเหตุให้พรรคไปออก
 แทนที่จะลาออกเองหากพรรคไม่พอใจและไปออก ก็จะไปสังกัดพรรคใหม่อันเป็น
 การบีบบังคับให้พรรคต้องทำตามคำเรียกร้องเพื่อรักษาเสียงของพรรคในสภา (1)

รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2521 จึงได้บัญญัติในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 ถูกขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎรสิ้นสุดลงทันที (2)

รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2521 มาตรา 103 (7) ซึ่งกำหนดเรื่องนี้นับเป็น
 ผลดีต่อพรรคการเมือง ในการที่จะสามารถควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็น
 สมาชิกพรรคการเมืองในสังกัดได้สมาชิกพรรคจะได้มีระเบียบวินัยไม่ฝ่าฝืนมติพรรค
 แต่ในทางตรงกันข้าม อาจก่อให้เกิดผลร้ายแก่สมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรได้ เพราะอาจจะถูกพรรคการเมืองรังแกได้โดยใช้มาตรการตาม
 รัฐธรรมนูญนี้ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 จึงได้กำหนดวิธีการที่
 พรรคการเมืองจะขับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจาก
 พรรคไว้เป็นกรณีพิเศษนอกเหนือจากสมาชิกพรรคการเมืองต่างๆ โดยเพื่อเป็นการ
 ก่อเกรงใจจากพรรคการเมือง และสร้างความเป็นธรรมให้แก่สมาชิกพรรคที่เป็น
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะถูกขับออกจากพรรคการเมือง

สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลงเมื่อ

(3) พรรคการเมืองสั่งให้ออกตามข้อบังคับพรรค

(4) ศาลมีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก

การสิ้นสุดของสมาชิกภาพของสมาชิกตาม (3) ในกรณีที่สมาชิกผู้นั้นดำรง

(1) พลตรีประมาณ อติเรกสาร, รายงานการประชุมคณะกรรมการ
 ร่างรัฐธรรมนูญ, ครั้งที่ 1/2520

(2) มาตรา 103 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521

ตำแหน่ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น การลงมติตามวรรคนี้ให้ลงคะแนนเสียงโดยวิธีเปิดเผยเท่านั้น (1)

ฉะนั้นตามกฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ถึงวิธีจับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้เพื่อทำให้การจับเป็นไปให้ยากยิ่งขึ้นกว่ากฎหมายพรรคการเมืองที่ผ่าน ๆ มาคือ

(1) จะต้องทำในที่ประชุมร่วมระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในพรรคนั้น กับกรรมการบริหารของพรรคการเมืองนั้น

(2) จะต้องใช้มติไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมตาม (1)

ซึ่งมตินี้ไม่น้อยกว่าสามในสี่ ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคต้องถือว่าเป็นที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคนั้น ที่เข้าประชุมร่วมกันคราวนั้น

การที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้บัญญัติถึงมติที่จับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคว่า ใช้มติสามในสี่ของที่ประชุมระหว่างกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค ต่อมาได้มีการแก้ไข เพราะเห็นว่าการจับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคกระทำได้ยากเกินไป ควรที่จะเพิ่มจำนวนเสียงที่จะจับออกให้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 จึงได้มีการแก้ไขเงื่อนไขการจับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 26

สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลงเมื่อ

(3) พรรคการเมืองสั่งให้ออกตามข้อบังคับ

(1) มาตรา 26 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

(4) พรรคการเมืองที่ผู้ขึ้นเป็นสมาชิก ล้มสภาพเพราะการร่วมพรรคการเมือง

มติพรรคการเมืองตาม (3) ต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นทั้งหมด

3.4.2 เงื่อนไขและผลของกฎหมายพรรคการเมือง ในการจับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

3.4.2.1 เงื่อนไขของกฎหมายพรรคการเมือง ในการจับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

การจับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองจะมีผลสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะส่วนหนึ่งจะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง และพรรคการเมืองที่จับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคก็จะมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคของตนลดน้อยลงจึงจำเป็นต้องอย่างยั้งที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง จะต้องกำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และต้องมีการถ่วงรอนจนแน่ใจว่าสมควรจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคเพื่อไม่ให้เกิดกรณีพรรคครั้งแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 จึงได้กำหนดองค์ประกอบในการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคไว้ดังนี้

(ก) การจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ต้องทำในที่ประชุมร่วมระหว่างกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคนั้น

การที่จะให้สมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยพ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง จึงจำเป็นต้องเป็นมติที่กระทำโดยที่ประชุมร่วมกันของคณะกรรมการบริหารพรรค และผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ทั้งสองฝ่ายมิใช่เป็นการลงมติฝ่ายหนึ่งฝ่าย

เดียว ซึ่งมีกรณีที่พรรคพลังใหม่ ได้มีมติขับ นายเรวดี จินดาพล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดภูเก็ตให้พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคพลังใหม่ ภายใต้นที่ประชุมไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าที่ประชุมร่วม มีแต่เพียงกรรมการบริหารพรรคเข้าร่วมประชุมเพียง 5 คน ฉะนั้นจึงไม่อาจถือได้ว่าเป็นการประชุมของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคพลังใหม่ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคพลังใหม่ ด้วยเหตุนี้มติของที่ประชุมให้ นายเรวดี จินดาพล สมาชิกของพรรคพลังใหม่ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคพลังใหม่พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรค จึงไม่มีผลตามกฎหมาย เพราะไม่อาจถือได้ว่าเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 103(7) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 26 วรรคสอง

การที่กฎหมายพรรคการเมืองกำหนดถึงวิธีการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ออกจากพรรคว่าจะต้องทำในที่ประชุมร่วมของกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะเห็นว่าการที่ขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค อันมีผลทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงจำเป็นต้องให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นตัวแทนวงชนชาวไทยมาร่วมในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะถือว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกจากประชาชนจะถูกขับออกจึงจำเป็นต้องมีตัวแทนประชาชนมีส่วนร่วมด้วยในการขับให้พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อันทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงด้วย

ข. ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด

การที่พรรคการเมืองสามารถขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองอันมีผลทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง กฎหมายพรรคการเมืองจำเป็นต้องบัญญัติวิธีการที่จะขับให้รัดกุม เพื่อจะได้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกที่ถูกขับออกจากพรรค และยังเป็นกรให้ความคุ้มครองแก่สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างชอบธรรม

จะไม่ได้ไม่ถูกรังแกจากพรรคการเมืองได้ ซึ่งส่วนหนึ่งที่กฎหมายพรรคการเมืองต้องกำหนดไว้ คือจำนวนเสียงของการประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีเสียงที่จะใช้ยับยั้งมากพอสมควร ซึ่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้กำหนดในเรื่องจำนวนเสียงที่จะใช้ยับยั้ง สมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้คือ... การสิ้นสุดของสมาชิกภาพของสมาชิกตาม (3) ในกรณีที่สมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย ต้องมีมติด้วยคะแนนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น การลงมติตามวรรคนี้ให้ลงคะแนนโดยวิธีเปิดเผยเท่านั้น (1)

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้กำหนดจำนวนเสียงในการยับยั้งสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้สูงพอสมควรคือสามในสี่ของที่ประชุมร่วมระหว่างกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคนั้น

จากกรณีที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้กำหนดวิธีการยับยั้งสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ได้เกิดกรณีปัญหาของนายสรราช นิยมทรัพย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนครปฐม ซึ่งถูกพรรคประชากรไทยขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้คือ พรรคประชากรไทยมติให้ลบชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ นายสรราช นิยมทรัพย์ ออกจากทะเบียนสมาชิกพรรค โดยคะแนนเสียงในที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคในการขับนายสรราชในครั้งนี้มีมติด้วยคะแนนเสียง 36 คน จากจำนวนทั้งสิ้น 46 คน กรณีนี้มีปัญหาในการพิจารณาว่าจำนวนเสียงที่ไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้นจะนับอย่างไรกล่าวคือ จะนับเท่าที่มาประชุม

(1) มาตรา 26 วรรคสอง พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

ครอบงำการประชุมในการประชุมร่วมกันนั้นหรือต้องนับจากคะแนนสามในสี่ของจำนวนกรรมการบริหารของพรรคการเมืองนั้นทั้งหมดรวมกัน จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคนั้นทั้งหมด ซึ่งในประเด็นนี้ คณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย) มีความเห็นว่า คำว่า "ที่ประชุมร่วม" มีความหมายว่า "ของจำนวนกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อยู่ในที่ประชุม" (1)

ดังนั้นการลงมติของพรรคประชากรไทย ในกรณีนี้มีผลทำให้ นายสราวุธ พันจากการเป็นสมาชิกพรรคประชากรไทย ตามมาตรา 26 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และข้อ 55 วรรคท้าย ของข้อบังคับพรรคประชากรไทย และพ้นจากสมาชิกภาพสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 103(7) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2521 อีกด้วย

ต่อมาได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ในเรื่องจำนวนเสียงในการจับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้มีจำนวนเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ให้การจับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากยิ่งขึ้นโดยการเปลี่ยนจากจำนวนเสียงที่จะจับสามในสี่ของ "ที่ประชุมร่วม" มาเป็นสามในสี่ของจำนวน "กรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดของพรรค" โดยการแก้ไขในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 26 วรรคสอง "มติของพรรคการเมืองตาม(3) ต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด"

(1) คำวินิจฉัยทางปกครองความเห็นคณะกรรมการร่างกฎหมาย,

ปัญหาการสิ้นสมาชิกภาพของ ส.ส., ในวารสารกฎหมายปกครอง เล่ม 6

สิงหาคม 2530 ตอน 2 หน้า 454

3.4.2.2 ผลตามกฎหมายเมื่อพรรคการเมืองขับสมาชิกพรรค ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

การที่สมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกขับออกจากพรรคการเมืองจะมีผลต่อสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือไม่ขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญแต่ละยุคจะบัญญัติเมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกขับออกจากพรรคการเมืองแล้ว แต่สถานภาพของสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อถูกขับออกในเบื้องต้นจะกลายเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้สังกัดพรรคการเมือง พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 ก็กำหนดให้พรรคการเมืองสามารถขับสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคได้ในฐานะที่เป็นสมาชิกพรรคโดยทั่วไป และก็ไม่ได้บัญญัติถึงผลที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกขับออกจากพรรคว่าจะมีผลประการใดไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแม้จะไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองก็สามารถดำรงสถานภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ต่อไป

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517¹ กำหนดให้พรรคการเมืองสามารถขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคได้พร้อมทั้งได้กำหนดเงื่อนไขแห่งการขับแตกต่างจากสมาชิกทั่วไป เพราะผลที่สมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นถูกขับออกจากพรรคการเมือง จะทำให้สมาชิกภาพแห่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงถ้าไม่สามารถหาพรรคสังกัดใหม่ได้ภายในหกสิบวัน⁽¹⁾

ต่อมาก็ได้มีการร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับใหม่และประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ก็ยังนำเรื่องการที่พรรคการเมืองสามารถขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคได้ มาบัญญัติไว้ในกฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้ ซึ่งผลของการที่พรรคการเมืองขับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคจะทำให้สมาชิกภาพ

(1) มาตรา 128 (8) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517

แห่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงทันที นับแต่ที่พรรคการเมืองมีมติพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง (1)

3.4.3 ขั้นตอนการขับสมาชิกพรรคการเมือง ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ไม่ได้กำหนดถึงวิธีการและขั้นตอนที่พรรคการเมือง จะต้องปฏิบัติในการขับสมาชิกพรรคออกจากพรรคการเมืองกำหนดแต่เพียงจำนวนคะแนนเสียง ไม่น้อยกว่าสามในสี่ของการประชุมร่วมระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับกรรมการบริหารพรรคทั้งหมด จึงเป็นการเปิดโอกาสให้แก่พรรคการเมืองในการกำหนดวิธีการในการขับสมาชิกพรรคการเมือง ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองในวิธีการที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งการกำหนดวิธีการขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคของแต่ละพรรคการเมือง เป็นการแสดงถึงการเป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการในพรรคการเมืองนั้น ๆ และจะส่งผลกระทบต่อสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถ้าวิธีการขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยพรรคการเมืองได้กำหนดวิธีการที่เป็นเผด็จการไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคผู้นั้นได้มีโอกาสชี้แจงข้อเท็จจริง หรือกระทำการอันใดเป็นการบังคับจนทำให้มีการขับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

พรรคการเมืองต่างๆ ในประเทศไทยได้กำหนดวิธีการขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง รดยเงื่อนไขและวิธีการที่แตกต่างกันออกไปพอสรุปได้ดังนี้

(1) มาตรา 114 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

ตารางที่ 6 ตารางสรุปขั้นตอนและวิธีการขั้บสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

พรรคการเมือง	พรรคชาติพัฒนา	พรรคประชาธิปัตย์	พรรคประชาธิปัตย์	พรรคกิจสังคม	พรรคเอกภาพ	พรรคพลังธรรม	พรรคความหวังใหม่	พรรคเสรีธรรม
ขั้นตอนการขั้บสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกการเป็นสมาชิกพรรค								
กล่าวโทษต่อคณะกรรมการบริหารพรรค หรือหัวหน้าพรรค	/	/	/	/	/	/	/	/
หัวหน้าพรรคสั่งขกข้อกล่าวหาเมื่อเห็นว่าไม่มีมูล		/	/					
ตั้งกรรมการเฉพาะขึ้นมาพิจารณา	/	/	/	/	/	/	/	/
ให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาพิจารณา	/	/	/			/	/	/
ขกข้อกล่าวหาเมื่อคณะกรรมการบริหารพรรคเห็นว่าไม่ผิด		/	/					/
สั่งลงโทษโดยคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค	/	/	/	/	/	/	/	/

ที่มาของข้อมูล, ข้อบังคับพรรคการเมือง พ.ศ. 2538, รัฐสภาสาร

จะเห็นได้ว่าวิธีการและเงื่อนไขของพรรคการเมืองต่าง ๆ ในการขับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีความแตกต่างกันพอสมควร โดยความแตกต่างนั้น เกิดจากการที่กฎหมายพรรคการเมืองได้เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองต่าง ๆ สามารถกำหนดเงื่อนไขและวิธีการได้เอง จึงทำให้บางพรรคการเมืองได้กำหนดเงื่อนไข และวิธีการโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสชี้แจงข้อกล่าวหา เช่น พรรคกิจสังคม

บทที่ 4

ปัญหาตามความเป็นจริงของพรรคการเมือง ต่อสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

4.1 อิทธิพลของพรรคการเมืองต่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง

4.1.1 คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส.ต้องเป็นสมาชิก พรรคการเมือง

ความประสงค์ ที่ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองก็เพื่อส่งเสริมให้พรรคการเมืองเข้มแข็ง สามารถที่จะกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้าเป็นสมาชิกพรรคว่า จะต้องมีความรู้ความสามารถทางการเมืองเหมือนกันจึงจะสามารถร่วมกิจกรรมทางการเมืองกันได้ อีกทั้งให้โอกาสพรรคการเมืองในการเลือกสรรสมาชิกเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองนั้น

ความต้องการที่จะให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค uly มุ่งพื้นฐานสำคัญของพรรคการเมืองว่าจะเป็นสถาบันที่ค้ำจุนและส่งเสริมระบบประชาธิปไตยได้ดีที่สุดในภาวะทางการเมืองขณะนั้นซึ่งผ่านความล้มเหลวมา uly ส่วนหนึ่งมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีระเบียบวินัย เล่นการเมืองไร้กติกาคือ พรรคการเมืองไม่ใช้พรรคการเมืองในรูปแบบที่เป็นอยู่พรรคการเมืองจะต้องมีมาตรการในทางกฎหมายและในทางรัฐธรรมนูญ ถ้าเป็นไปได้อย่างดีจะให้หลักประกันว่าสามารถคุมระเบียบวินัยสมาชิกของพรรคได้ถ้ามีเงื่อนไขดังกล่าว และมีมาตรการอย่างอื่นเสริมอีกให้พรรคการเมืองเป็นพื้นฐานของระบอบการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยก็จะทำให้เกิดเสถียรภาพ จะให้ผู้ที่เข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและการเลือก

ควรวาให้เลือกพรรคมาเข้าเลือกบุคคล (1)

จึงเป็นการสมควรที่บุคคลจะสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมืองใดจะต้องมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีความสอดคล้องกับพรรคการเมืองนั้น ๆ มาตั้งแต่เริ่มแรกก่อนที่จะตัดสินใจสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองนั้น ๆ เพราะจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความมั่นคง และแน่วแน่ของอุดมการณ์ทางการเมือง ว่ามีความสอดคล้องกับพรรคการเมืองนั้น และสามารถจะร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองนั้น ๆ ตลอดไปอันนำมาซึ่งการยอมรับพรรคการเมืองของสมาชิกผู้นั้น และจะปฏิบัติตามอุดมการณ์ นโยบาย ระเบียบวินัยของพรรคการเมืองที่ตนเองสังกัด อันนำมาซึ่งความมั่นคงและเข้มแข็งของพรรคการเมืองต่อไป แต่ในทางกลับกันถ้าสมาชิกพรรคการเมืองที่สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกับพรรคการเมือง ยอมเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองก็เพียงเพื่อให้คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งครบตามที่เงื่อนไขกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น เจตนารมณ์ในการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ต้องสังกัดพรรคการเมือง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้พรรคการเมือง ก็คงไม่บรรลุผลสมดังความมุ่งหวังแต่อย่างใด ซึ่งกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคการเมืองเพียงเพื่อให้คุณสมบัติการเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบถูกต้องตามที่รัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2534 ได้กำหนดไว้โดยที่ไม่เคยมีอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนกันแต่ประการใด เช่น ในกรณีของ นายสันติ ชัยวิรัตนะ ได้ประกาศตัวจะลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามพรรคชาติไทย เพราะเคยสังกัดพรรคชาติไทยในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาหลายสมัยแล้ว จึงเห็นว่ามีอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีแนวทางเดียวกันจึงได้ตัดสินใจที่จะสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ เขต 1 ในนามพรรคชาติไทยในการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 เมื่อถึงวันรับ

(1) อดุลย์ วิเชียรเจริญ, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, ครั้งที่ 16/2517 หน้า 19-20

สมัครรับเลือกตั้งในวันแรกคือวันที่ 27 กรกฎาคม 2535 นายสันติ ชัยวิรัตนะ ได้เดินทางมาสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคชาติไทย โดยมีหนังสือรับรองจากหัวหน้าพรรคชาติไทย คือหนังสือ เลขที่ 77/2535 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2535 รับรองผู้สมัครพรรคชาติไทยในจังหวัดชัยภูมิ เขต 1 จำนวน 3 คน คือ นายสันติ ชัยวิรัตนะ นายอร่าม โรห์วีระ นายชวลิต มหาจันทร์ (1) แต่ต้องเกิดปัญหาในเรื่องหนังสือรับรองจากพรรคชาติไทยเมื่อนายอร่าม โรห์วีระ ได้แสดงตัวที่จะสมัครรับเลือกตั้งในพรรคชาติไทยเช่นเดียวกันโดยอ้างว่ามีหนังสือรับรองจากหัวหน้าพรรคที่สมบูรณ์กว่า นายสันติ คือ หนังสือรับรองจากพรรคชาติไทยอีกฉบับ เลขที่ ขท.81/2535 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2535 หนังสือฉบับนายอร่าม นั้นระบุตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคชาติไทยทั้ง 3 เขต คือเขต 1 นายอร่าม, นายชวลิต และนายวีระ ประสานแสง รวมทั้งยังระบุไว้ท้ายหนังสือด้วยว่า หากมีบุคคลใดหรือผู้ใด ได้ทำเอกสารหรือหนังสือรับรองใด ๆ ก็ตามในนามพรรคชาติไทย ที่จังหวัดชัยภูมินอกจากบุคคลข้างต้นแล้วให้ถือว่าพรรคชาติไทยมิได้รับรองให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งทำให้คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จังหวัดชัยภูมิ เขต 1 ของนายสันติ ชัยวิรัตนะ ไม่ครบเงื่อนไขตามที่รัฐธรรมนูญฯ กำหนดไว้ เพราะถือว่านายสันติไม่ได้รับการรับรองจากพรรคชาติไทยให้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรค และในที่สุดเพื่อให้คุณสมบัติของการเป็นผู้สมัครครบถ้วนนายสันติจึงต้องไปหาพรรคการเมืองอื่นสังกัด นายสันติ ชัยวิรัตนะ จึงได้ไปสังกัดพรรคเสรีธรรม ที่มีนายอาทิตย์ อุไรรัตน์ เป็นหัวหน้าพรรคและสามารถสมัครรับเลือกตั้งที่จังหวัดชัยภูมิ เขต 1 ได้เพราะคุณสมบัติครบตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญฯ กำหนดไว้

กรณีเช่นนี้ จะชี้ให้เห็นว่า นายสันติ ชัยวิรัตนะ ซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนกับพรรคชาติไทยมาแต่ต้น และตั้งใจจะสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคชาติไทยแต่ท้ายที่สุดต้องยอมที่จะสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคเสรีธรรมเพื่อ

(1) สยามจดหมายเหตุ, 12 (24-30 กรกฎาคม 2535) 459

เพื่อให้คุณสมบัติครบตามกฎหมายทั้งที่ไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน หรือ เหมือนกันมาก่อนเลย จากกรณีนี้ชี้ให้เห็นความประสงค์ในการบัญญัติให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งและพัฒนา เป็นองค์กรที่เข้มแข็งในการปกครองในระบบประชาธิปไตยในทางปฏิบัติจริงแล้วมิได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบัญญัติในเรื่องนี้แต่ประการใดเลย การบัญญัติ เรื่องผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคมีผลเพียงให้ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคการเมือง เพื่อให้คุณสมบัติผู้สมัครครบเท่านั้น มิได้มีส่วนพัฒนาให้พรรคการเมืองเข้มแข็งและควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ประการใด

4.1.2 พรรคการเมืองกับการเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การที่พรรคมีโรกาสดัดเลือกผู้สมัคร ก่อนที่จะเป็นตัวแทนของพรรคในการสมัครรับเลือกตั้ง จึงเป็นการกลั่นกรองตัวบุคคลก่อนที่จะเป็นตัวแทนของพรรคไปสมัครรับเลือกตั้ง เสมือนหนึ่งว่าเป็นการคัดเลือก 2 รอบก่อนที่จะไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือต้องผ่านการคัดเลือกจากพรรคการเมืองในขั้นแรก และต่อไปจึงจะได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน อันเป็นส่วนที่ทําให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีคุณภาพ

เมื่อพรรคเลือกตัวแทนไปสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค จะต้องคัดเลือกบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน โดยเฉพาะประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้ง เพราะจะมีผลต่อการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก ถ้าหากพรรคเลือกผู้สมัครที่มิเป็นที่ยอมรับของประชาชนหรือมีมลทินในทางเสื่อมเสียจะเกิดผลเสียแก่พรรคการเมืองนั้นด้วย เพราะประชาชนจะเฝ้ามองการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคการเมืองนั้น จึงไม่ให้การสนับสนุนพรรคการเมืองนั้น ในขณะที่เดียวกันถ้าพรรคการเมืองเลือกผู้สมัครในนามตัวแทนของพรรคเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปก็จะส่งผลให้ได้รับความนิยมนอกจากประชาชนในอื่น ๆ ด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า "พรรคเลือกคน ประชาชนเลือกพรรค"

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นหน้าที่ของพรรคการเมือง จะต้องแข่งขันกันหาผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปเข้ามาสังกัดพรรคให้มาก ๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่พรรค ซึ่งวิธีการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองต่าง ๆ มีความแตกต่างกันออกไป แต่โดยทั่วไปพรรคการเมืองจะต้องคัดเลือกบุคคลที่พรรคเห็นว่ามีความรอบรู้และอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนกับพรรคการเมือง และพรรคการเมืองจะต้องมั่นใจในตัวผู้สมัครอย่างแน่นแฟ้นที่จะสามารถเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ดีต่อไปได้ จึงจะอนุญาตให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคโดยทางปฏิบัติพรรคการเมืองต่าง ๆ โดยหัวหน้าพรรคการเมืองจะอนุญาตให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค โดยจะออกไปรับรองว่าเป็นผู้สมัครในนามพรรคเพื่อที่จะนำไปแสดงเป็นหลักฐาน ในการประกอบการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ข้อเท็จจริงของบางพรรคการเมือง หัวหน้าพรรคการเมืองจะไม่ให้ความสำคัญต่อการรับรองของพรรคการเมือง เพื่อแสดงว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้สมัครในนามของพรรค จึงมีปัญหาพรรคการเมืองออกไปรับรองแก่ผู้สมัครในนามพรรคเขตเลือกตั้งเดียวแต่มี 2 คณะ จึงเป็นปัญหาว่าคณะใดมีสิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองนั้น เช่น กรณีเกิดขึ้นที่จังหวัดอุทัยธานี เขตเลือกตั้งที่ 1 เมื่อการเลือกตั้งทั่วไป 13 กันยายน 2535 โดยในวันรับสมัครวันแรก วันที่ 27 กรกฎาคม 2535 พ.อ.พล เริงประเสริฐวิทย์ และนายตามใจ ขำภักดิ์ ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคความหวังใหม่โดยมีหนังสือรับรองจากทางพรรคความหวังใหม่อนุญาตให้ลงสมัครในนามของพรรคได้ นอกจากคณะของ พ.อ.พล และ นายตามใจ แล้ว ยังมีคณะของ นายไพฑูรย์ วิริยะวงศ์ และนายองอาจ อินรินทร์ ได้มาแสดงความจำนงค์ที่จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดอุทัยธานี เขต 1 ในนามพรรคความหวังใหม่เช่นเดียวกัน โดยมีหนังสือรับรองจากหัวหน้าพรรคครบถ้วนเช่นเดียวกัน ซึ่งคณะของ พ.อ.พล และนายตามใจ ได้สมัครก่อนโดยทางจังหวัดอุทัยธานี โดยผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้รับสมัครเมื่อเห็นว่าเป็นหลักฐานของ พ.อ.พล กับ นายตามใจ ครบ จึงรับ

สมัคร และได้ปฏิเสธไม่รับสมัครคณะของ นายไพฑูรย์ และ นายองอาจ เพราะถ้ารับสมัครจะกลายเป็นในเขต 1 จังหวัดอุทัยธานี จะมีผู้สมัครในนามพรรคความหวังใหม่เกินจำนวน ส.ส. ซึ่งจะขัดต่อกฎหมาย⁽¹⁾ ซึ่งในกรณีเกิดผู้สมัครเข้าชื่อของพรรคความหวังใหม่ในจังหวัดอุทัยธานีดังกล่าว พรรคความหวังใหม่ได้พยายามยืนยันคณะของ นายไพฑูรย์ และ นายองอาจ ว่าเป็นตัวแทนของพรรคจริง และปฏิเสธคณะของ พ.อ.พล และ นายตามใจ ไปได้ทำหนังสือชี้แจงไปยังกระทรวงมหาดไทย เพื่อยืนยันตัวผู้สมัครในนามของพรรคว่าเป็น นายไพฑูรย์ และ นายองอาจ กระทรวงมหาดไทยและโดยเฉพาะจังหวัดอุทัยธานียืนยันว่าคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งของ พ.อ.พล เรืองประเสริฐวิทย์ และ นายตามใจ ข่างัดครบตามกฎหมายจึงเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคความหวังใหม่ได้⁽²⁾ หากจะถอน พ.อ.พล และ นายตามใจ ออกจากการเป็นผู้สมัครในนามพรรคความหวังใหม่จะกระทำจะกระทำไม่ได้เพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญ⁽³⁾

ปัญหาดังกล่าว เกิดจากการไม่มีระบบของพรรคการเมืองในการคัดเลือกผู้สมัครในนามของพรรค และไม่ได้ให้ความสำคัญในการคัดเลือกผู้สมัคร เพราะถ้าหากให้ความสำคัญของผู้สมัครมากกว่านี้ก็จะทราบว่าจังหวัดใด ใครเป็นผู้สมัครของพรรค ปัญหาการเข้าชื่อจะไม่เกิดขึ้น และการรับรองผู้สมัครในนามของพรรคจะต้องให้ความสำคัญมาก ๆ ไม่ใช่เช่นแต่กระดากเบลา ไปได้ไม่ได้ให้ความสำคัญ ซึ่งหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ก็ยอมรับว่าได้เห็นใบรับรองสมาชิกพรรคในการสมัครรับเลือกตั้งไว้มาก เพื่อไว้เป็นอะไหล่⁽⁴⁾ ซึ่งการที่พรรคการเมืองไม่ให้ความสำคัญขั้นที่สำคัญ คือการรับรองสมาชิกพรรคในการสมัครรับเลือกตั้ง ความประสงค์ที่ต้องการให้พรรคการเมืองคัดเลือกผู้

(1) สยามจดหมายเหตุ 12 (25-31 กรกฎาคม 2535) หน้า 1438

(2) เรื่องเดียวกัน : หน้า 439

(3) มาตรา 106 วรรคสองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

(4) สยามจดหมายเหตุ 12 (25-31 กรกฎาคม 2535) หน้า 1438

สมัครในนามของพรรคจะไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะจะมีวิธีการคัดเลือกที่ขั้นตอนก็แล้วแต่ และได้ตัวผู้สมัครในนามพรรคแล้ว แต่เวลารับรองผู้สมัครกลับมีการทำใบรับรองไปแอบอ้างซึ่งก็ทำให้คุณสมบัติผู้สมัครครบ เพราะใบรับรองมีลายเซ็นหัวหน้าพรรคครบ เจ้าหน้าที่ที่รับสมัครก็ต้องรับสมัครทำให้ผู้สมัครตัวจริงที่พรรคจะให้ลงสมัครไม่สามารถสมัครในนามของพรรคได้ เพราะความบกพร่องของพรรคการเมืองเอง

4.2 ปัญหาการใช้ข้อบังคับพรรคโดยพรรคการเมือง

4.2.1 มาตรฐานข้อบังคับพรรคการเมือง

ข้อบังคับพรรคการเมือง มีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมือง เป็นการกำหนดกติกาขึ้นมาใช้กำหนดความสัมพันธ์ภายในของแต่ละพรรคการเมืองซึ่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้กำหนดเรื่องข้อบังคับพรรคการเมืองไว้ในมาตรา 22 ข้อบังคับของพรรคการเมืองนั้น อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อของพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง
- (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง
- (4) การเลือกตั้ง ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง การสิ้นสุด และการออกตามวาระของหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรค เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่น การกำหนดอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการบริหารและกรรมการบริหารแต่ละคณะปฏิบัติ
- (5) การจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ผู้ดำเนินการสาขาพรรคการเมือง และอำนาจหน้าที่
- (6) การประชุมใหญ่ของพรรคและการประชุมสาขาพรรคการเมือง
- (7) สิทธิและอำนาจหน้าที่ของสมาชิก

- (8) ความรับผิดชอบของพรรคการเมืองต่อสมาชิก
- (9) การรับสมาชิกและการสั่งให้สมาชิกออก
- (10) วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก
- (11) วิธีการเลือกสมาชิกเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ
- (12) การบริหารการคลัง และการบัญชีของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง

จะ เห็นได้ว่าพระราชบัญญัติพรรคการเมืองได้กำหนดให้แต่ละพรรคการเมืองมีข้อบังคับตามที่กฎหมายพรรคการเมืองบังคับไว้ พรรคการเมืองต่าง ๆ สามารถที่จะกำหนดข้อบังคับของแต่ละพรรคการเมืองขึ้นมาใช้ภายในพรรคการเมืองตามแต่ความปรารถนาและต้องการของแต่ละพรรคการเมือง ซึ่งการกำหนดข้อบังคับพรรคของแต่ละพรรคการเมืองขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ก่อตั้งพรรคซึ่งสามารถกำหนดในเรื่องข้อบังคับพรรคได้ ข้อบังคับพรรคการเมืองจึงมีส่วนในการกำหนดความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองได้ ถ้าผู้ก่อตั้งและผู้นำพรรคการเมืองนั้นๆ เป็นนักประชาธิปไตยที่แท้จริงก็จะกำหนดให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระจายอำนาจในการมีส่วนร่วม และตัดสินใจบางอย่างให้กับสมาชิกพรรคแทนการตัดสินใจของคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งจะมีลักษณะ เป็นการรวบอำนาจ

โดยทั่วไปลักษณะการกำหนดของพระราชบัญญัติพรรคการเมืองในเรื่องข้อบังคับพรรคซึ่งมีลักษณะ เป็นการเปิดกว้างให้พรรคการเมืองต่าง ๆ สามารถกำหนดเพิ่มขึ้นเพื่อใช้ในพรรคการเมืองนั้น ๆ ได้ เพียงแต่บังคับให้การกำหนดข้อบังคับพรรคต้องทำในที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง⁽¹⁾ จึงมีลักษณะ เป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้นำของพรรคสามารถกำหนดข้อบังคับพรรค ในลักษณะ ใช้อำนาจต่อการครอบงำพรรคได้ โดยกลุ่มของตน หลายพรรคการเมืองจึงกำหนดข้อบังคับ

(1) มาตรา 18 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

ค้ำพรรคการเมืองในลักษณะรวบอำนาจไว้กับคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งจะ
เป็นกลุ่มของผู้นำพรรคดำรงตำแหน่งคณะกรรมการบริหารพรรค พรรคการเมือง
ต่าง ๆ ที่ต้องการรวบอำนาจไว้กับคนกลุ่มเดียวภายในพรรค จึงพยายามกำหนด
โครงสร้างของพรรคโดยซื้อบังค้ำพรรคให้ศูนย์กลางการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหา
ต่าง ๆ ภายในพรรคไว้กับคณะกรรมการบริหารพรรค เช่น

1. การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค
2. การคัดเลือกบุคคลเข้าร่วมในรัฐบาล เมื่อพรรคมีส่วนร่วมในการ
จัดตั้งรัฐบาล
3. การกำหนดมาตรการลงโทษสมาชิกพรรคการเมือง
4. การกำหนดมาตรการควบคุมสมาชิกพรรคการเมือง เมื่อพรรคการเมือง
เมืองต่างๆ สามารถกำหนดโครงสร้างของพรรคโดยซื้อบังค้ำพรรคแล้ว ผู้นำของ
พรรคก็สามารถกำหนดตัวบุคคลลงไปในตำแหน่งที่สามารถควบคุมอำนาจและกลไก
ต่างๆ ของพรรคการเมืองได้ ซึ่งวิธีการต่างๆ ที่กล่าวมาสามารถทำได้ภายใต้
เงื่อนไขของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ที่เปิดกว้างและเปิดรอ-
กาสำหรับพรรคการเมืองสามารถกำหนดซื้อบังค้ำพรรคขึ้นมาใช้เองได้ พรรคการเมือง
เมืองต่างๆ ในประเทศไทย จึงสามารถดูได้ว่ามีลักษณะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่
โดยเบื้องต้นดูจากซื้อบังค้ำพรรคก็สามารถวินิจฉัยได้แล้วว่าพรรคการเมืองใดมี
ลักษณะ เป็นประชาธิปไตยหรือไม่

4.2.2 ปัญหาการซื้อบังค้ำพรรคการเมือง กับสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร

พรรคการเมืองต่างๆ ที่สามารถกำหนดซื้อบังค้ำขึ้นมาใช้ในการดำเนิน
กิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมือง ซึ่งกำหนดซื้อบังค้ำของพรรคการเมือง
มักจะมีลักษณะ เป็นการรวบอำนาจจากผู้นำพรรค โดยผ่านซื้อบังค้ำพรรคที่กำหนด
โครงสร้างของพรรคให้รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่กรรมการบริหารพรรค และผู้นำของ
พรรคจะกำหนดตัวบุคคลลงในตำแหน่งคณะกรรมการบริหารพรรค จึงเกิดกรณี
กลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งสามารถครอบงำพรรคได้โดยผ่านซื้อบังค้ำพรรค พรรคการเมือง

เมืองต่าง ๆ ในประเทศไทย จะกำหนดความสัมพันธ์ของสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับพรรคการเมืองไว้ในข้อบังคับของแต่ละพรรคการเมืองที่กำหนดข้อบังคับพรรคนั้นขึ้นเอง โดยการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในหลายๆ เรื่อง ให้ขึ้นอยู่กับบทบาทของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง จึงเป็นการเปิดโอกาสให้กับคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองสามารถชี้ข้อบังคับกับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ในหลายกรณี เช่น การคัดเลือกตัวผู้สมัครในนามพรรค การลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ข้อบังคับพรรค กับ การคัดเลือกตัวแทนพรรคการเมืองในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการบริหารพรรค มีบทบาททั้งทางตรง และทางอ้อมในการพิจารณาเลือกสมาชิกพรรคเป็นตัวแทนของพรรคในการสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. บทบาทโดยตรงของคณะกรรมการบริหารพรรคในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค เช่น พรรคราษฎร (1) พรรคประชากรไทย (2) พรรคเอกภาพ (3) พรรคพลังธรรม (4) และพรรคเสรีธรรม (5) ซึ่งพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะกำหนดในข้อบังคับพรรคให้อำนาจคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกบุคคลเพื่อส่งลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และแม้ว่าพรรคการเมืองอื่นไม่ได้กำหนดให้อำนาจโดยตรงแก่คณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกผู้สมัคร แต่ก็ให้อำนาจคณะกรรมการบริหาร เป็นคนเลือกคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งในนาม

(1) ข้อ 25 (5) ข้อบังคับพรรคราษฎร พุทธศักราช 2530

(2) ข้อ 41 ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช 2525

(3) ข้อ 63 ข้อบังคับพรรคเอกภาพ พุทธศักราช 2537

(4) ข้อ 53 ข้อบังคับพรรคพลังธรรม พุทธศักราช 2532

(5) ข้อ 25 (6) ข้อบังคับพรรคเสรีธรรม พุทธศักราช 2535

พรรค เช่น พรรคชาติไทย (1) พรรคความหวังใหม่ (2) พรรคประชาธิปัตย์ (3)

จากบทบาทสำคัญของคณะกรรมการบริหารพรรคตามข้อบังคับพรรคการเมือง ทำให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง สามารถจะควบคุมสมาชิกพรรคที่จะมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เป็นอย่างดี เพราะบุคคลที่จะผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหารพรรคในการเป็นตัวแทนพรรคสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกจากจะมีคุณสมบัติตามที่พรรคกำหนดแล้ว ที่สำคัญจะต้องเป็นที่พอใจคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง จึงเป็นบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งที่ข้อบังคับของแต่ละพรรคการเมืองที่กำหนดให้อำนาจแก่คณะกรรมการบริหารพรรค แต่ขณะเดียวกันถ้าสมาชิกพรรคคนใดที่คณะกรรมการบริหารพรรคเห็นว่า เป็นตัวการในการก่อปัญหาให้แก่พรรคก็จะจัดขวางไม้ให้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค

กรณีพรรคประชาธิปัตย์ ได้มีการประชุมกรรมการบริหารพรรคเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2531 เมื่อพิจารณาผลการยกมือคัดค้านร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของกลุ่ม 10 มกรา ซึ่งปรากฏว่าที่ประชุมมีมติไม่ส่งบุคคลในสังกัดกลุ่ม 10 มกราลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค ทั้งนี้เพราะบุคคลดังกล่าวได้กระทำให้พรรคเสียหายอย่างร้ายแรง ทำให้เกิดความแตกแยกความสามัคคีในพรรค ผ่าฝืนข้อบังคับพรรค ผ่าฝืนจรรยาบรรณของพรรค รวมทั้งฝ่าฝืนมติและคำสั่งสำคัญของพรรคด้วย ซึ่งการคัดค้านร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของกลุ่ม 10 มกรา ได้ตั้งเหตุผลและหลักการที่ว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์จะต้องไม่รวมครอบคลุมถึงสิทธิในเรื่องเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ เพราะจะทำให้ประชาชนและประเทศชาติเสียหายได้ ซึ่งก่อนหน้านี้พรรคประชาธิปัตย์จะมีมติให้สมาชิกออกเสียงรับร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์นั้น พรรคประชาธิปัตย์ไม่เห็นด้วยกับร่างแก้ไขพระราชบัญญัติ

-
- (1) ข้อ 27 ข้อบังคับพรรคชาติไทย พุทธศักราช 2537
 (2) ข้อ 62 ข้อบังคับพรรคความหวังใหม่ พุทธศักราช 2531
 (3) ข้อ 71 ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พุทธศักราช 2532

ลิขสิทธิ์ของรัฐบาล ซึ่งเสนอโดยกระทรวงศึกษาธิการที่ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าไม่ครอบคลุมไปถึงคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ และได้เสนอร่างแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของพรรคควบไปกับร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของรัฐบาล และพรรคประชาชนไทย ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรก็ได้รับร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ไปพิจารณาทั้ง 3 ฉบับ สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับหลักการร่างแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ในวันที่ 1 แต่เมื่อผ่านวาระที่ 1 กรรมการได้มีการแก้ไขแต่ไม่ได้บรรจุเรื่องคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ ไว้ในร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ให้ชัดเจนทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่ม 10 มกรา ที่เป็นกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของสงวนคำแปรญัตติ (พรรคอนุญาตให้สามารถอภิปรายและใช้สิทธิคัดค้านร่างกฎหมายนี้ได้) แต่หลังจากพรรคประชาธิปัตย์ ได้มีการประชุม เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2531 และมีมติด้วยคะแนนเสียง 42 เสียง ไม่มีเสียงคัดค้านให้สมาชิกพรรคออกเสียงรับร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ โดยยืนยันตามที่กรรมการพิจารณาและให้กลุ่ม 10 มกรา ปฏิบัติตามมติพรรค ด้วยการสนับสนุนร่างพระราชบัญญัตินี้ อย่างไม่มีเงื่อนไข (1)

จะเห็นได้ว่ากลุ่ม 10 มกรา ได้ดำเนินการตามที่พรรคฯ ให้ความสำคัญเห็นชอบในเบื้องต้นเพียงแต่พรรคฯ กลับมามีมติในภายหลังโดยที่ทางกลุ่ม 10 มกรา ไม่มีโอกาสได้ชี้แจงเหตุผลแต่กลับถูกกลไกภายในพรรค คือคณะกรรมการบริหารพรรค ปฏิเสธไม่ส่งลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค ตามข้อบังคับพรรค

ปัญหาอีกกรณีหนึ่ง ที่พรรคการเมืองฯ ชี้ข้อบังคับพรรค ที่กำหนดโครงสร้างให้อำนาจแก่คณะกรรมการของพรรคจนเป็นปัญหาแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค กรณี ร.ต.ฉลาด วรฉัตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร เขตพญาไท ก็ยังย้ายออกจากพรรคประชาธิปัตย์ อันเนื่องมาจากพรรคไม่ส่งลงสมัครรับเลือกตั้งเช่นเดียวกัน แต่จากกรณีนี้แตกต่างกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่ม 10 มกรา คือในกรณีของ ร.ต.ฉลาดฯ นั้นหลังจากยุบสภาผู้แทนราษฎร

(1) สยามจดหมายเหตุ 12 (22-28 เมษายน 2531) หน้า 538

เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2531 แล้ว ร.ต.ฉลาดฯ ได้ทำหนังสือถึงพรรคประชาธิปไตยขอลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตการเลือกตั้งเดิมที่เคยลงสมัครรับเลือกตั้งเมื่อ 27 กรกฎาคม 2529 (เขตพญาไท กรุงเทพฯ) และขอเคลื่อนโหวตให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง และต่อจากนั้นพรรคฯได้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรค เพื่อคัดเลือกบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้งและปรากฏว่าคณะกรรมการบริหารพรรคมีมติไม่ส่ง ร.ต.ฉลาดฯ ลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตพญาไท เพราะเห็นว่าถ้าส่ง ร.ต.ฉลาดฯ ลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตพญาไทแล้ว กลัว ร.ต.ฉลาดฯ จะเคลื่อนโหวตให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งทางพรรคไม่ต้องการที่จะให้ ร.ต.ฉลาดฯ เคลื่อนโหวตให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งเพราะเห็นว่าหลังจากการเลือกตั้งเสร็จ พรรคอาจจะต้องสนับสนุนให้พลเอกเปรมฯ กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกก็ได้ ในขณะที่เดียวกันคณะกรรมการบริหารพรรคกลับมีมติให้นายชวลิต เตชะวิบูลย์ ซึ่งเคยลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตพญาไทเหมือนกัน ร.ต.ฉลาดฯ ลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตพญาไท เขตเดิม จากกรณีดังกล่าว ร.ต.ฉลาดฯ เห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากพรรค กล่าวคือ เหตุผลที่คณะกรรมการบริหารพรรคนำมาอ้างเพื่อที่จะไม่ส่งตนเองลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ตนเองนั้นไม่ได้ผิดไปจากนโยบายและอุดมการณ์ของพรรคประชาธิปไตยเลย และตนเองก็ไม่เข้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่ม 10 มกรา แต่คณะกรรมการบริหารกลับมีมติส่ง นายชวลิต เตชะวิบูลย์ ลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตพญาไท เมื่อพรรคประชาธิปไตยไม่ส่ง ร.ต.ฉลาดฯ ลงสมัครรับเลือกตั้งแล้ว ร.ต.ฉลาดฯ ยังต้องการที่จะสมัครรับเลือกตั้งต่อไป ซึ่งต้องสังกัดพรรคการเมืองจึงจะมีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งได้ จึงขอลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปไตย ซึ่งหลังจาก ร.ต.ฉลาดฯ ลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปไตยแล้ว ก็มีพรรคการเมืองหลายพรรคที่ติดต่อมาขอให้ ร.ต.ฉลาดฯ เข้าสังกัดพรรคตน แต่ในที่สุด ร.ต.ฉลาดฯ ก็เข้าสังกัดพรรคมวลชน เพราะเป็นพรรคที่ยอมรับเงื่อนไขของ ร.ต.ฉลาดฯ ที่ขอเคลื่อนโหวตให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งได้อย่าง

อิสระ (1) จะเห็นได้จากกรณี ร.ต.ฉลาด วรฉัตร ซึ่งมีแนวความคิดเป็นไปตามวิธีทางประชาธิปไตยเป็นแนวคิด ที่ไม่ได้ขัดต่อหลักประชาธิปไตย ที่จะรณรงค์ให้นายกรัฐมนตรี มาจากการเลือกมีการแสดงเหตุผลต่อสาธารณะชนชัดเจนในตัว แต่ได้รับการปฏิเสธจากพรรคประชาธิปไตย ซึ่งยังคงมีความต้องการเป็นพรรคร่วมรัฐบาลต่อไป คือการสนับสนุนคนกลางอย่างพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไปและ เพื่อป้องกันการมีปัญหาในภายหลังกับพรรคที่จะร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล จำเป็นต้องขัดขวางไม่ให้ ร.ต.ฉลาด วรฉัตร สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคประชาธิปไตย โดยใช้กลไกผ่านข้อบังคับพรรคที่ให้อำนาจคณะกรรมการบริหารพรรคปฏิเสธไม่ให้ ร.ต.ฉลาด วรฉัตร สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามของพรรค เป็นการแสดงให้เห็นถึงการที่พรรคการเมืองฯ งดปล่อยพินิจนอกเหนือกฎเกณฑ์ ที่พระราชบัญญัติพรรคการเมืองกำหนดรายการข้อบังคับ โดยที่พรรคการเมืองกำหนดข้อบังคับขึ้นมาดำเนินการภายในพรรคที่มีลักษณะก่อให้เกิดปัญหาการทำหน้าที่ของสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นอย่างมาก

ข้อบังคับพรรคกับการลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พรรคการเมืองต่าง ๆ มักจะกำหนดมาตรการและวิธีการลงโทษ ในข้อบังคับพรรคการเมือง นอกจากที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2534 กำหนดรายการข้อบังคับพรรค เกี่ยวกับการลงโทษสมาชิกพรรคไว้ตามมาตรา 22 ข้อบังคับของพรรคการเมืองนั้น อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

(1) การรับสมาชิกและสั่งให้สมาชิกออกโดยพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ไม่ได้กำหนดวิธีการหรือเงื่อนไขอื่นใดในการลงโทษสมาชิกพรรคการเมืองโดยเฉพาะสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในข้อบังคับพรรคการเมืองอย่างกว้าง โดยการกำหนดการลงโทษสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิก

(1) สยามจดหมายเหตุ 13 (10-17 มิถุนายน 2531) หน้า 578

สภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองต่าง ๆ มีความเหมือนและแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับว่า พรรคการเมืองใดต้องการควบคุมและลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเข้มแข็ง เพื่อเป็นการทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วจะปฏิบัติตามที่พรรคการเมืองกำหนดในเรื่องต่างๆ ก็จะมีข้อบังคับพรรคการเมืองในเรื่องการลงโทษอย่างรุนแรง และไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีโอกาสชี้แจงก่อนการลงโทษ เช่น ข้อบังคับพรรคกิจสังคม พ.ศ. 2530 ข้อที่ 36 สมาชิกคนใดกระทำอันนำมาซึ่งความเสียหายต่อพรรคหรือฝ่าฝืนข้อบังคับพรรค ระเบียบหรือคำสั่งของคณะกรรมการบริหารจะต้องได้รับโทษตามที่คณะกรรมการกำหนด

ข้อ 38 ในการพิจารณาข้อกล่าวหาในการกระทำความผิดของสมาชิกให้เลขาธิการพรรคพิจารณาแล้ว เสนอความเห็นต่อที่ประชุมกรรมการบริหารพรรค และให้เป็นไปตามมติของที่ประชุม

การที่กฎหมายพรรคการเมือง ได้กำหนดข้อบังคับของพรรคในเรื่องเกี่ยวกับการลงโทษสมาชิกไว้อย่างกว้าง ๆ ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะต้องสังกัดพรรคการเมือง เพราะพรรคการเมืองจะนำโอกาสที่กฎหมายพรรคการเมืองให้ไปกำหนดรายการข้อบังคับพรรคการเมืองแต่ละพรรคเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นข้อบังคับของแต่ละพรรคการเมือง พรรคการเมืองก็จะกำหนดข้อบังคับในลักษณะควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคในฐานะที่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคการเมือง และจะสร้างมาตรการในการควบคุมดูแลและลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเข้มแข็ง ครอบคลุมข้อบังคับพรรคการเมืองก่อให้เกิดปัญหาในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะจะต้องกังวลเมื่อการทำหน้าที่ในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทยไปขัดกับผลประโยชน์ของพรรคการเมือง

4.3 ปัญหาการใช้มติพรรคโดยพรรคการเมือง

4.3.1 มาตรฐานของมติพรรคการเมือง

พรรคการเมืองต่างๆ จะต้องหาข้อยุติเกี่ยวกับแนวทางต่างๆ ของพรรคการเมืองในการกำหนดแนวทางของพรรคการเมือง พรรคการเมืองจะต้องหาข้อยุติให้สมาชิกพรรคการเมืองได้ปฏิบัติตาม การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนปฏิบัติตามมติพรรค อาจจะมีส่วนช่วยให้เกิดความมีระเบียบวินัยในพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมืองได้ ซึ่งมติพรรคการเมือง ไม่ได้กำหนดในพระราชบัญญัติพรรคการเมืองที่ให้พรรคการเมืองกำหนดเรื่องมติพรรคไว้ในข้อบังคับแต่ประการใด จึงทำให้พรรคการเมืองต่างๆ สามารถกำหนดให้สมาชิกพรรคต้องปฏิบัติตามมติพรรค ซึ่งเรื่องมติพรรคการเมืองในประเทศไทยมิได้กำหนดให้ชัดเจนว่าในเรื่องใด สมาชิกพรรคต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ในเรื่องใดสมาชิกพรรคสามารถใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ แต่พรรคการเมืองต่างๆ ใช้วิธีการกำหนดไว้กว้างๆ ในข้อบังคับพรรคการเมืองในเรื่องที่ให้สมาชิกพรรคโดยเฉพาะสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องปฏิบัติตามมติพรรคที่พรรคการเมืองได้กำหนดขึ้น

พรรคชาติพัฒนา กำหนดให้สมาชิกพรรคทุกระดับ ต้องปฏิบัติตามนโยบายข้อบังคับพรรคมติคณะกรรมการบริหารพรรค และประกาศของพรรคอย่างจริงจัง

พรรคประชาธิปัตย์ กำหนดให้สมาชิกมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับพรรค และ มติขององค์การบริหารของพรรคแล้วแต่กรณี

พรรคชาติไทย กำหนดให้สมาชิกมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม ระเบียบวินัยนโยบาย มติ และข้อบังคับพรรคโดยเคร่งครัด

พรรคกิจสังคม กำหนดให้สมาชิกต้องรักษาวินัย และปฏิบัติตามข้อบังคับพรรค ระเบียบและคำสั่งของคณะกรรมการบริหารพรรคโดยเคร่งครัด

พรรคความหวังใหม่ กำหนดให้สมาชิกมีหน้าที่จะต้องรักษาวินัย และจรรยาบรรณ ปฏิบัติตามข้อบังคับ หรือมติของคณะกรรมการ หรือมติของคณะกรรมการบริหารสาขาพรรค

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองต่างๆ มิได้กำหนดให้ชัดเจนในเรื่องให้สมาชิกต้องปฏิบัติตามมติพรรคในเรื่องใดบ้าง มีหลักเกณฑ์อย่างไร

ในการกำหนดเป็นมาตรฐานของมติพรรค เพื่อให้สมาชิกพรรคโดยเฉพาะสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ปฏิบัติตาม การที่กฎหมายพรรคการเมืองได้มอบอำนาจให้แก่พรรคการเมืองได้กำหนดข้อบังคับพรรคในเรื่องมติพรรคเพื่อให้สมาชิกพรรคได้ปฏิบัติตามโดยขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เป็นการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองนำเอาเรื่องมติพรรคไว้เป็นมาตรการที่สำคัญ ในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคนั้นโดยขาดมาตรฐานมติพรรคที่แน่นอน เป็นการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองต่างๆ กำหนดเรื่องมติพรรคไว้หลากหลายตามความประสงค์ของผู้นำพรรคการเมืองนั้น ๆ

4.3.2 ปัญหาการห้ามมติพรรคการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พรรคการเมืองสามารถที่จะห้ามมติพรรคในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ปฏิบัติตามความต้องการของพรรคการเมืองโดยจะนำเอามติพรรคมากล่าวอ้าง เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตามมติพรรค โดยมติพรรคของพรรคการเมืองมักจะถูกกำหนดขึ้นจากกลุ่มผู้นำพรรคการเมือง เพื่อใช้ควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคให้ปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ โดยผู้นำของพรรคการเมืองจะพยายามใช้วิถีทางทุกอย่าง เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคเห็นด้วยกับมติพรรค

พรรคการเมืองต่างๆ ไม่ได้กำหนดถึงมติพรรคที่จะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคการเมืองนั้นๆ ปฏิบัติตามไว้เป็นมาตรฐาน แต่พรรคการเมืองจะกำหนดเป็นครั้งคราวเป็นเรื่อง ๆ ไป และทุก ๆ เรื่องมีพรรคการเมืองกำหนดเป็นมติพรรคพรรคการเมืองมักจะบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคปฏิบัติตาม การที่พรรคการเมืองมิได้กำหนดเรื่องมติพรรคไว้เป็นมาตรฐานว่า เรื่องสำคัญเรื่องใดบ้างที่ต้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด และเรื่องใดบ้างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถเลือกปฏิบัติได้ จึงก่อให้เกิดอุปสรรคแก่สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกพรรคการเมือง และที่สำคัญมติพรรคการเมืองบางเรื่องอาจขัดแย้งต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะตัวแทนปวงชนชาวไทย เช่น กรณีที่พรรคชาติ

ไทย มีมติพรรคฯไม่รับหลักการญัตติคณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคชาติไทย ได้ปฏิบัติตามมติพรรคยกเว้นนายชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี เพียงคนเดียวที่มีความจำเป็นไม่ปฏิบัติตามมติพรรคชาติไทย งดลงมติรับหลักการ ซึ่งการพิจารณาในรัฐธรรมนูญนับเป็นเรื่องสำคัญของแต่ละพรรคการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่การไม่ปฏิบัติตามมติพรรคของ นายชุมพล ศิลปอาชา ไม่ได้ได้รับการพิจารณาโทษจากพรรคชาติไทยแต่ประการใด เหตุที่นายชุมพล ศิลปอาชา ไม่ปฏิบัติตามมติพรรค งดลงมติรับหลักการญัตติการแก้ไขรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ก็เพราะนายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธานคณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 กรณีเช่นนี้ จึงเกิดกรณีขัดแย้งหน้าที่สองประการของนายชุมพล ศิลปอาชา หน้าที่ที่หนึ่ง คือ การเป็นสมาชิกพรรคชาติไทย ซึ่งต้องปฏิบัติตามมติพรรคชาติไทย หน้าที่ที่สองคือการเป็นผู้แทนวงชนชาวไทย เมื่อได้รับมอบหมายจากสภา ในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ งดเป็นประธานกรรมการวิสามัญนี้ เมื่อทำหน้าที่เสร็จตามที่ได้รับมอบหมายจากสมาชิกก็ต้องสนับสนุนเรื่องที่ไม่ปฏิบัติตามตามที่ได้รับมอบหมาย จึงเป็นปัญหาสำคัญเมื่อมติพรรคการเมือง ขัดแย้งกับหน้าที่จะต้องปฏิบัติ ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

กรณีสำคัญอีกกรณีหนึ่งคือพรรคกิจสังคมมีมติห้าม นายปิยะฉัตร วัชรภรณ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไปรับเป็นทนายความว่าความให้ นายอภิชาติ อังสุธาเรืองกุล ในคดีเป็นผู้ต้องหาว่าจ้างฆ่าประธานศาลฎีกา แต่นายปิยะฉัตร ไม่กระทำตามมติพรรค เพราะเห็นว่าการทำงานเป็นทนายความนั้น เป็นสิทธิและอาชีพส่วนตัวของนายปิยะฉัตร และในที่สุดพรรคกิจสังคมได้ขับนายปิยะฉัตรออกจากพรรค ทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ซึ่งจะเห็นว่ามติพรรคไม่มีความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีนี้เลย เพราะการกระทำของนาย

าซึ่งมติพรรคที่ไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอนในเรื่องที่ต้องให้สมาชิกปฏิบัติตามโดยไม่ได้กำหนดในข้อบังคับพรรค แต่ฯซึ่งมติพรรคที่เป็นข้อห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเฉพาะเรื่องเฉพาะครั้งขึ้นอยู่กับผู้นำพรรค ซึ่งทำให้ฯรักษาเกณฑ์แน่นอนเป็นการก่อให้เกิดปัญหา ในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างมาก

จากกรณีดังกล่าวมาเป็นปัญหามติพรรคการเมืองต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเกิดจากมติพรรคที่ไม่มีหลักเกณฑ์และมาตรฐานแน่นอนของพรรคการเมือง จึงเกิดปัญหาระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ไม่น้อย โดยพรรคการเมืองมักจะกล่าวอ้างว่า พรรคจำเป็นต้องบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติตามมติพรรคเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของพรรคการเมืองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีวินัยปฏิบัติตามมติพรรค ซึ่งถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ปฏิบัติตามมติพรรคอาจจะถูกพรรคการเมืองใช้มาตรการลงโทษถึงขั้นขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ซึ่งมาตรการของพรรคการเมือง เช่นนี้อาจจะถูกประชาชนทั่วไปมองว่ารังแกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดความชอบธรรมต่อพรรคการเมืองและตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ฝ่าฝืนมติพรรค ก็จะกล่าวอ้างว่าทำไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ และประชาชนในฐานะตัวแทนวงชนชาวไทย และปัญหาผลประโยชน์พรรคการเมืองที่กำหนดในมติพรรคให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคต้องปฏิบัติตาม ไปขัดแย้งกับผลประโยชน์ในเขตเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดียวกัน หรือผลประโยชน์ของชาติและประชาชนในความรู้สึกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดียวกันนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นจะต้องเลือกระหว่างความอยู่รอด และอนาคตทางการเมืองกับผลประโยชน์ของประเทศชาติ ถ้าสมาชิกคนใดฝ่าฝืนมติพรรคก็จะถูกขับออกจากพรรคการเมือง ซึ่งวิธีการขับก็อาศัยมติพรรคที่ผู้มีอำนาจในพรรคเป็นคนกำหนดให้สมาชิกปฏิบัติตามนั่นเอง จากเรื่องนี้เองทำให้ประชาธิปไตยภายในพรรคเกิดขึ้นได้ยาก และไม่สามารถพัฒนาองค์กรการเมืองได้

4.4 พรรคการเมืองจับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค

4.4.1 ปัญหามาตรฐานของเงื่อนไขและวิธีการในการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

การจับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองโดยกำหนดเงื่อนไขและวิธีการในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2524 มาตรา 26 วรรคสอง การสิ้นสุดของสมาชิกภาพตาม(3) ในกรณีที่สมาชิคนั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย มติของพรรคการเมือง ต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหาร และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นทั้งหมด การลงมติตามวรรคนี้ให้ลงคะแนนเสียงโดยวิธีเปิดเผยเท่านั้น พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2524 ได้กำหนดเงื่อนไขและวิธีการเพียงแค่นี้ ไม่ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการพิจารณาก่อนจะมีมติจับแต่อย่างใด กับทั้งไม่ได้กำหนดเหตุแห่งกรณีใดบ้างที่ให้อำนาจพรรคการเมืองสามารถจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคได้

การที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2524 กำหนดไว้กว้าง ๆ เช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมา คือ แต่ละพรรคการเมืองจะไปกำหนดขั้นตอนและวิธีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งความแตกต่างของแต่ละพรรคการเมือง ก่อให้เกิดปัญหาการไร้หลักเกณฑ์และมาตรฐานการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

จากการที่กฎหมายพรรคการเมืองไม่ได้กำหนดเรื่องเงื่อนไข และวิธีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคไว้ให้ชัดเจน ในพระราชบัญญัติพรรคการเมืองโดยเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้กำหนดเงื่อนไขและวิธีการขึ้นๆเอง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้กับพรรคการเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้นำพรรคสามารถใช้เงื่อนไขและวิธีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค

สร้างเป็นกฎเกณฑ์ให้แก่พรรคการเมืองนั้นๆ ในการควบคุมสมาชิกพรรค โดยขึ้นอยู่กับแต่ละพรรคการเมืองจะกำหนดเงื่อนไขและวิธีการเช่นใด สิ่งที่สังเกตได้จากข้อบังคับแต่ละพรรคการเมืองที่กำหนดขึ้นตอนในการสอบสวนข้อกล่าวหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มักจะใช้อำนาจบุคคลที่เป็นกรรมการบริหารโดยตำแหน่งในพรรคการเมือง และเงื่อนไขการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคก็ต่อกระทำในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่แล้ว จึงเป็นการสร้างอำนาจให้ผู้นำของพรรคการเมืองครอบคลุมทุกเรื่อง ตั้งแต่สอบข้อเท็จจริงจนถึงการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ตรงจุดนี้เองเป็นอันตรายต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการที่จะถูกขับออกจากพรรคการเมืองได้ง่าย ๆ ถ้าการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปขัดแย้งกับผู้นำของพรรคการเมืองนั้น ๆ

ปัญหาที่เกิดจากพรรคการเมืองต่าง ๆ กำหนดเงื่อนไขและวิธีการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคที่มีความแตกต่างกันก่อให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างพรรคการเมือง บางพรรคการเมืองอาจกำหนดถึงเงื่อนไขและวิธีการที่เปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถชี้แจงข้อกล่าวหา ซึ่งเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้กับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่บางพรรคไม่เปิดโอกาสให้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสชี้แจงเลย ทั้งที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหมือนกันมีโอกาสถูกขับออกจากพรรคได้เหมือนกัน ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมืองแต่กลับได้รับการพิจารณาจากพรรคการเมืองแตกต่างกันออกไป เพราะอยู่คนละพรรคการเมือง และยิ่งไปกว่านั้นผู้นำของพรรคการเมือง สามารถที่จะให้การช่วยเหลือสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาให้ถูกดำเนินการพิจารณาข้อกล่าวหาได้ โดยสามารถสั่งว่าข้อกล่าวหาไม่มีผลตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในข้อบังคับของแต่ละพรรค

4.4.2 ปัญหามาตรฐานของความคิดที่เป็นมูลเหตุให้พรรคการเมืองจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 กำหนดถึงเงื่อนไขและวิธีการจับต้องทำในที่ประชุมร่วมคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค และในเรื่องเงื่อนไขจำนวนเสียงที่จะจับต้องไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดของพรรค โดยที่กฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้ไม่ได้กำหนดถึงเหตุแห่งความคิดที่พรรคการเมืองจะจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคได้ ก่อให้เกิดปัญหากรณีเหตุแห่งความคิดของแต่ละพรรคการเมืองที่จะนำมากล่าวอ้างใช้ในการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค โดยที่พรรคการเมืองจะอ้างว่าการกระทำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นมูลเหตุแห่งการจับออกจากพรรคมีข้อบังคับพรรคการเมืองโดยฝ่าฝืนมติพรรค

การที่กฎหมายพรรคการเมืองไม่ได้กำหนดเหตุแห่งความคิดอันนำไปสู่การจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองทำให้พรรคการเมืองต่างๆ ได้กำหนดมูลเหตุแห่งความคิดที่จะจับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. การกระทำการเป็นการฝ่าฝืนมติพรรค ไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับพรรค ฝ่าฝืนมติกรรมการบริหารพรรค
2. การกระทำสร้างความแตกแยกภายในพรรคการเมือง
3. การกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย หรือผิดศีลธรรมอันเป็นเชิงอย่างไม่มีดีและเป็นที่ครหาบุคคลทั่วไป

พรรคการเมืองทุกพรรคในประเทศไทยจะกำหนดเหตุแห่งความคิดที่จะลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยการจับออกจากพรรคไว้กว้างๆ ไม่มีพรรคการเมืองใดที่ระบุความคิดที่เป็นมูลเหตุแห่งการจับออกจากพรรคการเมืองไว้อย่างชัดเจนว่ามีเรื่องใดบ้างเป็นปัญหาเกิดขึ้นเมื่อพรรคการเมืองจะจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคมักจะกล่าวอ้างว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าฝืนมติหรือข้อบังคับ

คับพรรค ใดๆไม่แจ้งรายละเอียดแห่งความคิดที่เป็นมูลเหตุแห่งการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองนั้นๆ ดังเช่นกรณีของนายสรราช นิยมทรัพย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐมได้รับเลือกตั้งเมื่อการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2526 ในนามพรรคประชากรไทย และต่อมาได้ถูกพรรคประชากรไทยขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อันส่งผลให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง โดยพรรคประชากรไทยได้แจ้งถึงความคิดอันเป็นเหตุแห่งการขับนายสรราช นิยมทรัพย์ ออกจากพรรคเพราะฝ่าฝืนมติพรรคที่ต้องการให้นายสรราชยุติบทบาทการเคลื่อนไหวเรื่องปัญหาภายในของกระทรวงคมนาคม ซึ่งมูลเหตุเรื่องมีอยู่ว่านายทรงธรรม ปัญญาดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย ในฐานะกรรมการคมนาคมได้ไปจับผิดเรื่องหนึ่งขึ้นมาในกระทรวงคมนาคม

"เรื่องเกิดในปี 2526, 2527, 2528 มีหัวหน้าพรรคการเมืองพรรคหนึ่งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงคมนาคม ที่มีเรื่องหนึ่งขึ้นมาในกระทรวงคมนาคม และมีการเสนอเรื่องให้ประธานคณะกรรมการคมนาคม และประธานก็เห็นด้วยกับเรื่องนี้จึงมีการสอบสวนข้อเท็จจริง ผลที่ได้รับคือประธานกรรมการคมนาคมคนนั้นถูกพรรคขับออกต้องสิ้นสุดสมาชิกภาพ ทั้ง ๆ ที่ประธานคนนั้นรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดินร่วมกับกรรมการทั้งหมด (1)

แสดงถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเมื่อครั้ง นายสมิคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม โดยนายสรราช นิยมทรัพย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐม สังกัดพรรคประชากรไทย ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการคมนาคมของสภาผู้แทนราษฎรได้เข้าไปตรวจสอบกระทรวงคมนาคมในฐานะกรรมการคมนาคมเมื่อได้รับการร้องเรียน

(1) ทรงธรรม ปัญญาดี, พิจารณาร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2534 รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 20/2536

จากกรรมาธิการคมนาคมท่านอื่นถึงความไม่ชอบมาพากลภายในกระทรวง ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ที่สามารถกระทำได้ตามระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และยังทำหน้าที่ของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะผู้แทนวงชนชาวไทย ในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน แต่พรรคประชากรไทยของนายสร้าวุธ ตอบรัตน์นายสร้าวุธโดยการขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรค ทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง

กรณีพรรคกิจสังคมได้มีมติขับนายปิยะฉัตร วัชรภรณ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ พรรคกิจสังคมออกจากพรรค โดยกล่าวโทษอันเป็นเหตุแห่งการขับนายปิยะฉัตรในครั้งนี้ คือนายปิยะฉัตร ไปรับว่าความเป็นทนายความให้แก่นายอภิชาติ อังสุธราภรณ์ ในคดีต้องเป็นผู้ต้องหาใช้จ้างวานฆ่าประธานศาลฎีกา ในขณะที่สมาชิกพรรคกิจสังคม คือ นายสุวิทย์ คุณกิติ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งพรรคกิจสังคมได้กล่าวว่าการกระทำของนายปิยะฉัตรทำให้พรรคเสื่อมเสีย ซึ่งมีการพิจารณาในที่ประชุมของพรรคเรื่องกรรมการบริหารพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกล่าวโทษนายปิยะฉัตรทำให้พรรคเสื่อมเสีย ในที่สุดมีมติลงโทษให้นายปิยะฉัตรออกจากการเป็นสมาชิกของพรรคตามคำสั่งพรรคกิจสังคมที่ 2/2536 ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2536⁽¹⁾ เหตุแห่งความผิดที่จะใช้ขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค พรรคกิจสังคมเองก็ไม่ได้กำหนดเหตุใดเหตุหนึ่งอย่างชัดเจนในข้อบังคับพรรคกิจสังคม การยกเหตุแห่งความผิดเพื่อขับนายปิยะฉัตร เป็นการยกเหตุแห่งความผิดเฉพาะ เรื่องเฉพาะรายไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอนขึ้นอยู่ผู้นำของพรรค ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค เพราะไม่สามารถทราบได้เลยว่าการกระทำเช่นใดผิดข้อบังคับพรรคจนอาจถึงกับถูกขับออกจากพรรคได้ กรณีนายปิยะฉัตร ไปรับว่าความเป็นทนายความเป็นอาชีพส่วนตัว การที่พรรคกิจสังคมมีมติห้ามนายปิยะฉัตรในการเป็นทนายความในคดีนี้ เป็นสิ่งที่ก้าวท้าวต่อสิทธิส่วนตัว และจะเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับ

(1) สยามจดหมายเหตุ 11 (8-14 มิถุนายน 2536) 569

กฎหมายให้นายปิยะณัฐถอนตัวออกจากการเป็นทนายความตามพระราชบัญญัติทนายความ เพราะการเข้าไปรับงานและมีการสอบข้อเท็จจริงจากลูกความแล้วนั้นหากจะถอนตัวก็ต้องได้รับความยินยอมจากลูกความ เพราะถ้าทนายความก่อให้เกิดความเสียหายต่อลูกความและตัวความ ก็เข้าข่ายผิดจรรยาบรรณ ซึ่งมีโทษ 3 ระดับ 1. ภาคทัณฑ์ 2. ห้ามรับเป็นทนายความไม่เกิน 3 ปี และ 3. ลบชื่อออกจากการเป็นทนาย (1)

ผู้วิจัยฯ ขอยกตัวอย่างกรณีสำคัญ คือกรณีนายชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณ สังกัดพรรคชาติไทย มีความจำเป็นที่ไม่ปฏิบัติตามมติพรรคชาติไทย ที่ไม่ให้สนับสนุนร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2535 ที่พิจารณาโดยคณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญมีนายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธานคณะกรรมการ แต่นายชุมพลกลับให้การสนับสนุนร่างดังกล่าวด้วยความจำเป็นในหน้าที่ ซึ่งจะเห็นว่าในระบอบประชาธิปไตยสิ่งที่สำคัญที่สุด คือเรื่องรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขหรืออย่างอื่นที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญพรรคการเมืองต่างๆ ต้องบังคับให้สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำตามมติพรรคโดยไม่มีการโต้แย้ง เพราะถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่ในกรณีที่มีมติพรรคชาติไทยในเรื่องที่เกี่ยวกับพรรคชาติไทยไม่ได้ใช้มาตรการทางวินัยนายชุมพลแต่อย่างใด

จากกรณีดังกล่าวมาจะเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมืองได้ฝ่าฝืนมติพรรคในเรื่องที่แตกต่างกัน แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนถูกขับออกจากพรรค บางคนไม่มีมาตรการอย่างใดเลยจากพรรคการเมือง แสดงให้เห็นถึงการไม่มีมาตรฐานของความผิดที่เป็นมูลเหตุให้พรรคการเมืองขับ

(1) นายสีก กอแสงเรือง, บทสัมภาษณ์, หนังสือพิมพ์รายวันมติชน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค มาตรฐานที่พรรคการเมืองต่าง ๆ จะกำหนดเป็นความคิดที่เป็นมูลเหตุจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค เป็นมาตรฐานความคิดที่กำหนดขึ้นเฉพาะการเฉพาะเรื่อง ขึ้นอยู่กับความต้องการของกลุ่มผู้นำของพรรคการเมืองนั้น ๆ

การจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองจะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เป็นหลักการของกฎหมายพรรคการเมืองและรัฐธรรมนูญที่ต้องการสร้างกฎเกณฑ์และหลักการให้แก่พรรคการเมือง ในการนำเอาหลักการของกฎหมายมาควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้นให้มีวินัย เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมือง แต่พระราชบัญญัติพรรคการเมืองไม่ได้กำหนดถึงมาตรฐานความคิดของสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่พรรคการเมืองสามารถจับออกจากพรรคได้ ก่อให้เกิดปัญหาแก่สมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะพรรคการเมืองจะใช้หลักการ ที่พระราชบัญญัติพรรคการเมืองให้อำนาจพรรคการเมืองจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ โดยไม่ได้กำหนดความคิดที่สามารถจับได้ไว้ในกฎหมายพรรคการเมือง โดยพรรคการเมืองจะใช้หลักการนี้เป็นมาตรการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคให้ปฏิบัติตามความต้องการของผู้นำพรรค ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ปฏิบัติตามมติพรรคที่เป็นความต้องการของผู้นำพรรค พรรคการเมืองก็จะถือว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าฝืนมติพรรคและจะกำหนดเป็นความคิดซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอนเป็นความคิดที่สามารถจับออกจากพรรคได้

ปัญหาที่กล่าวมานับเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทยมีอุปสรรคและปัญหาอย่างมาก เมื่อเกิดกรณีพรรคการเมืองบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตามมติพรรค ที่เป็นมติที่ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ประชาชนในเขตเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้น หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติและประชาชนในความรู้สึกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้น

4.4.3 ปัญหาพระราชบัญญัติพรรคการเมืองกับกรณีพรรคการเมืองจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2534 ได้กำหนดเงื่อนไขและวิธีการจับสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ไว้ใน มาตรา 26 วรรคสอง

การสิ้นสุดของสมาชิกภาพตาม (3)(4) ในกรณีที่มีสมาชิกนั้น ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย มติของพรรคการเมืองต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า สามในสี่ ของจำนวนคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด การลงมติดังกล่าวนี้ให้ลงคะแนนเสียงโดยวิธีเปิดเผยเท่านั้น

ศาสตราจารย์ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ ได้อธิบายถึงเรื่องนี้ว่า การจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ต้องกระทำในที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ทั้งจำนวนเสียงที่จะจับต้องไม่น้อยกว่าสามในสี่ของกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดของพรรค โดยคาดหวังว่าจะใช้เป็นมาตรการในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคให้มีวินัย ให้ปฏิบัติตามมติและข้อบังคับพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองเกิดความเข้มแข็งต่อไป⁽¹⁾ เมื่อต้องการที่จะให้อำนาจพรรคการเมืองในการควบคุมสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ โดยการให้อำนาจที่จะขับออกจากพรรคอันทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง จึงได้กำหนดเงื่อนไขในการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค โดยให้มติจับต้องกระทำในที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและจำนวนเสียงที่จับต้องไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการ

(1) กระมล ทองธรรมชาติ, สัมภาษณ์ วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2537

บริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดของพรรคจึงจะสามารถจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคได้

ความประสงค์ที่ต้องการให้พรรคการเมือง สามารถใช้มาตรการจับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคเพื่อเป็นมาตรการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีวินัยปฏิบัติตามมติพรรคการเมือง จึงได้กำหนดมาตรการเช่นนี้มาไว้ แต่การกำหนดมาตรการในเรื่องนี้ และได้มีการกำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองยังคงมีปัญหาวางานทางปฏิบัติในตัวพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ซึ่งได้เกิดกรณีการยื่นญัตติของฝ่ายค้านเพื่อขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2530 ซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน ร่วมลงชื่อสนับสนุนญัตตินี้จำนวน 84 คน แต่เมื่อถึงวันอภิปรายปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน 15 คน ประกอบด้วยนายเสกสรร แสนภูมิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์ และนายวิสันต์ เตชเสน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดยโสธร พรรคก้าวหน้า นายเวียง วรเชษฐ นายจรศักดิ์ ศรีสวัสดิ์ และ น.ส.อุ๋นเรื่อน อารีเอื้อ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด นายสุทัศน์ ศรีรัตนพรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และนายอารมย์ พุ่มพิริยพุกที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรดิตต์ พรรคกิจประชาคม นายวิฑูรย์ วงษ์ไกร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดยโสธร พรรคบวงชนชาวไทย นายประเทือง คำประกอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครสวรรค์ นายโรภาส พลศิลป์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี นายอนุรักษ์ จุริมาศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด นายถวิล ฤกษ์ทราย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกำแพงเพชร นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรดิตต์ และ นายชัย ชิดชอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ พรรคสหประชาชาติไทย และนายเรวุฒิ จินดาพล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ตพรรคพลังใหม่ ได้ขอถอนชื่อออกจากญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งที่ประชุมก็ได้มีมติอนุมัติให้ถอนชื่อด้วยคะแนนเสียง 189 ต่อ 66

เสียง จึงเหลือผู้เสนอญัตติเพียง 69 เสียง ไม่ครบ 1 ใน 5 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนด (1) มีผลให้ญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะต้องตกไป เหตุผลในการขอถอนชื่อออกจากญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเหมือนกันว่า ไม่ประสงค์จะให้ผู้ใดนำรายชื่อบุคคลไปใช้ตามที่ผู้เสนอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ (2)

ในการถอนชื่อในครั้งนี้พรรคการเมืองต่างๆ ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 15 คนสังกัดพยายามที่จะลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคโดยการขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคเพื่อให้สมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง

พรรคก้าวหน้าได้จัดให้มีการประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น เพื่อพิจารณาโทษสมาชิกพรรค ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ นายเสกสรรค์ แสนภูมิ และนายวิสันต์ เดชเสน ซึ่งกระทำการขัดต่อมติพรรค ซึ่งการประชุมในวันนั้นประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจำนวน 37 คน ผลการประชุมปรากฏว่าที่ประชุมมีมติให้ลงโทษสมาชิกผู้นั้น ปล่อยให้ลบชื่อไปออกจากสมาชิกพรรคก้าวหน้าด้วยคะแนนเสียง 36 เสียง ประธานงดออกเสียง (3) ทำให้นายเสกสรรค์ และนายวิสันต์ พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคก้าวหน้าอันส่งผลให้สมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ทำให้มีการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดยโสธร

(1) สยามจดหมายเหตุ 12 (24-30 เมษายน 2530) หน้า 60-461

(2) สยามจดหมายเหตุ 12 (24-30 เมษายน 2530) หน้า 460

(3) บันทึกคณะกรรมการร่างกฎหมาย (ที่ประชุมใหญ่) เรื่องการขาดจากสมาชิกภาพของพรรคก้าวหน้า (กรณีนายเสกสรรค์ แสนภูมิ)

วารสารกฎหมายปกครอง, (6 สิงหาคม 2530) หน้า 472

แทนตำแหน่งที่ว่างในเวลาต่อมา พรรคพลังใหม่ได้จัดให้มีการประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค และมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค คือนายเรวดี จินดาพล พ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกพรรค ซึ่งตามมาตรา 103(7) ของรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2521 และมาตรา 26 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 บัญญัติว่าสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งดำรงตำแหน่ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยสิ้นสุดลง เมื่อพรรคการเมืองผู้นั้นเป็นสมาชิกมีมติด้วยคะแนนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่ากรรมการบริหารของพรรคพลังใหม่มีจำนวนทั้งสิ้น 13 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคพลังใหม่มีเพียงคนเดียว ซึ่งในการประชุมร่วมฯ ดังกล่าว มีกรรมการบริหารพรรคเข้าประชุม 5 คน และไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าร่วมประชุมด้วย และข้อบังคับของพรรคก็มีได้กำหนดองค์ประชุมของที่ประชุมร่วมฯ ดังกล่าวไว้ว่าจะต้องมีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนเท่าใด จึงจะถือเป็นองค์ประชุม นอกจากนี้ข้อบังคับพรรคพลังใหม่ ข้อ 9 (5) ได้กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคสิ้นสุดเมื่อคณะกรรมการกลางพรรคมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของกรรมการที่เข้าประชุม แต่การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ข้อบังคับพรรคพลังใหม่ ข้อ 9 (6) กลับใช้คะแนนเสียง 3 ใน 4 ของที่ประชุมร่วมฯ การประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ถ้าไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าร่วมประชุมด้วยจะไม่ถือว่าเป็นการประชุมร่วมฯ ตามมาตรา 103 (7) ของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2521 และมาตรา 26 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และข้อเท็จจริงในการประชุมของพรรคพลังใหม่เพื่อจับ นายเรวดี จินดาพล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคที่ไปร่วมถอนชื่อในญัตติขอเปิดอภิปราย เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ ไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าร่วมประชุมด้วย เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคพลังใหม่

มีเพียงคนเดียว คือ นายเรวูดี จินดาพล นายเรวูดีจึงไม่เข้าประชุมร่วมกับ คณะกรรมการบริหารพรรคในครั้งนี้ แม้ว่าคณะกรรมการกลางพรรคที่ได้ประชุม เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2530 ผลการประชุมปรากฏว่าที่ประชุมร่วมมีมติเป็น เอกฉันท์ให้ นายเรวูดี จินดาพล พ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคตามข้อบังคับ พรรคหลังใหม่ ข้อ 9 (6) (1) ก็ตามผลก็ยังไม่สามารถขับ นายเรวูดี จินดาพล ออกจากการเป็นสมาชิกพรรคได้ เพราะการขับนายเรวูดีออกจากพรรคในครั้งนี้ ไม่ถูกต้องตามเงื่อนไขที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2521 และมาตรา 26 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

จะเห็นได้ว่า แม้รัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติพรรคการเมืองจะ บัญญัติให้อำนาจพรรคการเมืองในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค โดยใช้มาตรการในการขับออกจากพรรค อันทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิ้นสุดลง แต่ในทางปฏิบัติจริง นอกจากข้อบกพร่องจะเกิดแก่การให้อำนาจ พรรคการเมืองในการกำหนดข้อบังคับพรรคได้อย่างอิสระ ในเรื่องการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคจนทำให้พรรคการเมืองต่างๆ กำหนดเงื่อนไขและ วิธีการที่ต่างๆ กัน บางพรรคกำหนดเงื่อนไขและวิธีการให้อำนาจผู้นำพรรคมาก จนเกินไปในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ตัวพระราชบัญญัติ พรรคการเมืองเองก็ยังมีข้อบกพร่องในทางปฏิบัติ เช่น จากกรณีของนายเสกสรรค์ แสนภูมิ นายวิสันต์ เดชเสน ซึ่งถูกพรรคก้าวหน้าขับออกจากพรรคเพราะกระทำผิดต่อพรรคอย่างรุนแรง คือฝ่าฝืนมติพรรคโดยไปถอนชื่อออกจากบัญชีเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ เช่นเดียวกับนายเรวูดี จินดาพล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคหลังใหม่ ก็กระทำการเช่นเดียวกับนายวิสันต์ และ นายเสกสรรค์ โดยใช้แบบฟอร์มเดียวกันเหตุผลเดียวกันในการถอนชื่อ แต่นาย

(1) บันทึกคณะกรรมการร่างกฎหมาย (ที่ประชุมใหญ่) เรื่องการขาดจากสมาชิกภาพของพรรคก้าวหน้า (กรณีนายเสกสรรค์ แสนภูมิ)

เรวดี กลับยังเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไปแม้ว่าพรรคพลังใหม่จะพยายามขับออกจากพรรค เพื่อให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เช่นเดียวกับพรรคก้าวหน้าที่ขับนายวิสันต์ และ นายเสกสรรค์ แต่พรรคพลังใหม่ก็ไม่สามารถกระทำได้ เพราะเงื่อนไขของพระราชบัญญัติพรรคการเมืองจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงกฎหมายพรรคการเมืองแม้จะบัญญัติให้อำนาจพรรคการเมืองในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคได้ ทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เพื่อเป็นการสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็งสามารถควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคให้มีวินัยได้ แต่ขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติพรรคการเมืองกลับเป็นตัวสร้างปัญหาให้พรรคการเมืองจนพรรคการเมืองไม่สามารถควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ถ้าพรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงคนเดียว เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เกรงกลัวในมาตรการพรรคการเมืองที่จะขับไล่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค เพราะเงื่อนไขและวิธีการในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พระราชบัญญัติพรรคการเมืองกำหนดไว้เป็นตัวเปิดช่องว่างให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดียวที่มีอยู่ในพรรคสามารถหลีกเลี่ยงเงื่อนไขและวิธีการในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่กำหนดในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง โดยที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นไม่เข้าร่วมประชุมร่วมกับกรรมการบริหารพรรคในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้น ๆ

บทที่ 5

ทางออกของปัญหาการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ออกจากพรรคการเมืองสำหรับประเทศไทย

5.1 กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับพรรคการเมืองตาม กฎหมายปัจจุบัน

จากการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับพรรคการเมืองในแง่ต่าง ๆ โดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างมีระบบ ซึ่งพรรคการเมืองต้องมีมาตรฐานที่ดีในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และตัวสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองก็ต้องมีวินัยและปฏิบัติตามพรรคการเมือง เพื่อเกิดศักยภาพทางการเมือง หากแต่ในปัจจุบันจากการศึกษาปัญหาในบทก่อน ๆ ผู้เขียนได้เสนอปัญหาที่เกิดขึ้น ทางออกของปัญหามีได้หลายแนวทาง ผู้เขียนขอเสนอแนวทาง 4 ประการ ดังนี้

5.1.1 ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

เพื่อเป็นการพัฒนาพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็งจำเป็นต้องสร้างระบบภายในพรรคการเมืองให้มั่นคงและเข้มแข็ง โดยเฉพาะตัวสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดระบบภายในพรรคการเมือง อีกทั้งยังจะเป็นจุดสำคัญในการสร้างพรรคให้มีความเข้มแข็ง และเป็นที่ยอมรับต่อบุคคลทั่วไปอันนำมาซึ่งจำนวนสมาชิกจะเพิ่มขึ้นโดยสมาชิกที่มาสมัครใหม่จะเห็นอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคการเมือง และสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยที่มีความมุ่งมั่น ในการพัฒนาพรรคการเมืองให้มีศักยภาพทางการเมืองต่อไป

การที่บังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค ส่วนหนึ่งต้องการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีระเบียบวินัยแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำงานอย่างมีระบบ เพราะอย่างน้อยที่สุดพรรคการเมืองจะเป็นตัวสร้างระบบขึ้นภายในพรรค และหนึ่งในหลายระบบภายในพรรคการเมืองจะเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมและมีบทบาทเพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อเป็นผู้นำพรรคอันเป็นโอกาสสำคัญในความก้าวหน้าทางตำแหน่งการเมืองต่อไป

ด้วยระบบพรรคการเมืองที่มีบทบาทเชื่อมต่อกับมวลมหาสมาชิกทั่วประเทศที่จะสามารถรับข่าวสารทางการเมืองจากพรรคการเมือง ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถแสดงบทบาทและแนวทางการเมืองให้ปรากฏต่อสาธารณชนโดยผ่านสมาชิกพรรค อันเป็นบทบาทและความสำคัญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมือง

การที่บังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคยิ่งก่อให้เกิดผลดีต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคการเมือง เพราะหากพรรคการเมืองมีระบบภายในพรรคการเมืองและสร้างภาพจน์พรรคการเมืองต่อสาธารณชนจนเป็นที่นิยมต่อประชาชนทั่วไป และเป็นพรรคการเมืองที่สร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนจนได้ชื่อว่าเป็นพรรคการเมืองที่มีความนิยมสูงสุดในขณะนั้น จะส่งผลทำให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้นมีโอกาสชนะเลือกตั้งได้ จึงจำเป็นที่สมาชิกพรรคการเมืองหลังจากได้รับเลือกตั้งแล้วจะต้องดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยสร้างมาตรฐานของพรรคตนเองให้เป็นที่นิยมต่อประชาชนทั่วไป ซึ่งจะก่อให้เกิดโอกาสอันสูงในการที่จะชนะการเลือกตั้งในครั้งต่อไป

การที่บังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจึงจำเป็นในช่วงเริ่มต้น หากต่อไปมีการพัฒนาระบบการเมือง และสมาชิกพรรคการเมืองตลอดจนการสร้างความสำเร็จที่ดีต่อประชาชนเกี่ยวกับเรื่องการเมือง จนประชาชนทั่วไปเห็นถึงความสำคัญของระบบการเมือง จนทำให้ระบบพรรคการเมืองเข้มแข็ง ซึ่งตอนนั้นไม่จำเป็นต้องบังคับโดยผลของ

กฎหมายให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค เพราะผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นถึงความได้เปรียบหากมีการเลือกตั้งโดยสังกัดพรรค ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสังกัดพรรคการเมืองโดยความสมัครใจเอง

ความต้องการของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่จะให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค โดยมองพื้นฐานสำคัญของพรรคการเมืองว่าจะเป็นสถาบันค้ำจุนและส่งเสริมระบบประชาธิปไตยได้ดีที่สุดในภาวะทางการเมืองขณะนั้นซึ่งผ่านความล้มเหลวมาโดยส่วนหนึ่งมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีระเบียบวินัยเล่นการเมืองไร้กฎกติกา จำเป็นที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะต้องหาวิธีการและองค์การมาควบคุมในเรื่องนี้ ถ้าเรามีพรรคการเมืองไม่ใช้พรรคการเมืองในรูปแบบที่เป็นมาพรรคการเมือง จะต้องมีการบริหารทางกฎหมายและในทางรัฐธรรมนูญ ถ้าเป็นไปได้ที่จะให้หลักประกันว่าสามารถคุมระเบียบวินัยสมาชิกของลูกพรรคได้ ถ้ามีเงื่อนไขดังกล่าวและมีมาตรการอย่างอื่นเสริมอีกให้พรรคการเมืองเป็นพื้นฐานของระบอบการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยก็จะทำให้เกิดเสถียรภาพ เช่น กรณีจะสร้างพรรคก็ควรที่จะให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและการเลือกควรจะให้เลือกพรรคไม่ใช้เลือกบุคคล (1)

ความต้องการอีกประการหนึ่งที่ปรารถนาอันความเข้มแข็งของพรรคการเมืองเพื่อจะส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงของรัฐบาลต่อไปเพราะรัฐบาลจำเป็นต้องมีเสียงสนับสนุนจากสมาชิกผู้แทนราษฎร ความเป็นเอกภาพของสมาชิกที่สนับสนุนรัฐบาลจำเป็นต้องมีกลไกเข้ามาช่วยควบคุมอีกชั้นหนึ่ง

องค์กรที่จะช่วยเสริมจุดนี้ได้คือพรรคการเมือง จำเป็นต้องมีพรรคการเมือง และพรรคการเมืองเป็นสิ่งจำเป็นและถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยจะต้องยอมรับพรรคการเมือง เพราะฉะนั้นในแง่นี้กรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่นำความคิด

(1) อดุล วิเชียรเจริญ, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ,

เรื่องการบัญญัติคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎร โดยกำหนดให้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง รัฐบาลที่จะก้าวหน้ามาเป็นรัฐบาลต่อไปตามรัฐธรรมนูญ ต้องมีนโยบายที่แน่นอนต้องมีผู้สนับสนุน จึงจะมีเสถียรภาพและมั่นคงต่อไปเสีย เหล่านี้มาจากไหนจะต้องได้มาจากพรรคการเมือง เพราะฉะนั้นพรรคการเมือง เป็นสิ่งที่จำเป็น (1)

หลังจากได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 และได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปี พ.ศ. 2512 ปรากฏว่า พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลมีลักษณะที่ขาดระเบียบวินัยของพรรค มีการเรียกร้องผลประโยชน์อื่น ๆ เช่น การขอโควตาสินค้าออกบางประเภท ขอสัมปทานการเดินรถ การประมูลงานก่อสร้าง เป็นต้น (2) ความเป็นอิสระของผู้แทนมีผลต่อพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่ตนสังกัดอยู่อันเป็นชนวนทำให้เกิดความแตกแยกอ่อนแอ การโยกย้ายพรรคหรือกลุ่มการเมืองกระทำกันอย่างเอิกเกริก อันเป็นสาเหตุจากความรวนเรไม่แน่นอน และความโกลาหลของสมาชิกสภาผู้แทนกลุ่มสนับสนุนรัฐบาลอยู่มาก

การแสวงหาอำนาจทางการเมือง มีส่วนทำให้การพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยต้องล่าช้าลง บุคคลจำนวนมากไม่น้อยไม่มีอุดมการณ์ที่จะสนับสนุนประชาธิปไตยอย่างจริงจัง แต่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพื่อเหตุผลส่วนตัวนั้นคืออำนาจ ความมั่นคงและเกียรติยศ การไม่มีอำนาจและชื่อเสียงทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนที่ยปรารถนาจะร่วมรัฐบาล เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองถึงกับมีการโยกย้ายพรรคไปเข้าพรรครัฐบาล ทั้ง ๆ ที่ตอนสมัครรับเลือกตั้งไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองใด อดเห็นแก่ประโยชน์ที่รัฐบาลหยิบยื่นมาให้ทำให้เกิดศัพท์ที่เรียกสมา-

(1) เกษม ศิริสัมพันธ์, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ,

ครั้งที่ 15/2517 หน้า 327-328

(2) กระมล ทองธรรมชาติ, สมบูรณ์ สุสาราณ, ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ

การเลือกตั้งพรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล, (กรุงเทพมหานคร :

ชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทนี้ว่า "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชายตัว" หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทนี้ในสมัยนั้น

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ได้นำไปสู่การพยายามที่จะแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดระบบระเบียบที่ดีในทางการเมืองแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในที่สุดจึงได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายในเรื่องคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2517 มาตรา 117 "บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง . . . (3) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่พรรคเดียว"

เหตุผลในการให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันควบคุมผู้แทนให้อยู่ในระเบียบวินัย และที่สำคัญระบบพรรคการเมืองถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประชาธิปไตย ควรส่งเสริมการเมืองระบบพรรคให้พัฒนาและมั่นคง และบุคคลที่คิดจะสมัครรับเลือกตั้งควรที่จะได้ตัดสินใจที่สังกัดพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใด ที่มีนโยบายตรงกับผู้สมัคร ทั้งนี้เพราะการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองโดยบุคคลคนเดียวย่อมจะไม่ประสบผลสำเร็จ และการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทอิสระอยู่อาจเป็นช่องทางให้ผู้ที่ไม่ปราถนาติดต่อประชาธิปไตยยกเป็นข้ออ้างขึ้นโจมตีได้ และการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค โดยถือเป็นคุณสมบัติที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญจะเป็นผลดีที่จะช่วยแก้ปัญหาการไม่มีวินัย การไม่เคารพมติพรรค ตลอดจนการโยกย้ายพรรคเกิดขึ้นมาอีก และสมาชิกสภาผู้แทนประเภทอิสระก่อให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างประชาชนกับรัฐบาลเสมอ เมื่อคิดจะสร้างพรรคการเมืองและเล่นการเมืองในระบบรัฐสภา ก็ควรที่จะได้สังกัดพรรคการเมือง (1) และเหตุผลที่สนับสนุนให้มีการกำหนดคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคเป็นแรงสนับสนุนที่สำคัญ ท้าให้มีการบัญญัติไว้ในรัฐ-

(1) คำอธิบายของ นายกระมล ทองธรรมชาติ ในการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 14 วันที่ 15 มีนาคม 2517

ธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาไม่ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2521, 2534 เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการพยายามที่จะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ต้องสังกัดพรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถสมัครอิสระได้ โดยไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง โดยให้เหตุผลว่าพรรคการเมืองของเราไม่มีความเข้มแข็งไม่มั่นคง ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจระบบพรรคการเมือง ควรเปิดโอกาสให้บุคคลผู้ไม่เลื่อมใสที่จะร่วมอุดมการณ์กับพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง มีโอกาสสมัครอิสระได้บ้างถ้าไปจำกัดเป็นการขัดกับหลักเสรีภาพขั้นมูลฐานและความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในอดีตนั้นมาจากจากสมาชิกที่สังกัดพรรคจึงไม่ช่วยอะไรได้มากขึ้น หากแต่ความจำเป็นและความเหมาะสมที่จะให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคยังคงจำเป็นอยู่ในภาวะการเมืองในปัจจุบันที่ตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองยังขาดระเบียบวินัย และยังเป็น การสร้างระบบที่ดีแก่พรรคการเมือง เพื่อที่จะพัฒนาเป็นพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง และประชาชนยอมรับในพรรคการเมือง ให้ความสำคัญพรรคการเมืองมากกว่าตัวผู้สมัครและความเข้มแข็งของระบบพรรคการเมืองจะมั่นคงที่สุดเมื่อ "พรรคเลือกคน ประชาชนเลือกพรรค" และถ้าถึงจุดที่พรรคการเมืองเข้มแข็งเช่นนี้แล้วต่อไป ผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ต้องสังกัดพรรคการเมือง เพื่อที่จะมีโอกาสชนะเลือกตั้งมากกว่าผู้สมัครโดยอิสระ แม้กฎหมายจะเปิดโอกาสให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถสมัครโดยอิสระได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองก็คงสังกัดพรรคเพื่อโอกาสทางการเมืองมากกว่าสมัครโดยอิสระ

ในเรื่องเงื่อนไขของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องสังกัดพรรคการเมือง ซึ่งในประเทศไทยได้กำหนดบังคับไว้เป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งในหลายข้อของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งในเงื่อนไขนี้ในต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ อเมริกา เยอรมัน หรือแม้แต่ฝรั่งเศส ไม่ได้กำหนดให้ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคแต่อย่างใด แต่ด้วยความเข้มแข็งของพรรคการเมืองใน

ประเทศดังกล่าว ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในระบบพรรคการเมืองทำห้ประชาชนในประเทศนั้นให้ความสำคัญต่อพรรคการเมืองมากกว่านักการเมือง เพราะเห็นถึงความสำคัญของพรรคการเมืองที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตย การให้ความสำคัญแก่พรรคการเมืองของประชาชนทำให้นักการเมืองเองแม้ว่ากฎหมายจะไม่บังคับให้สังกัดพรรคในการสมัครรับเลือกตั้ง แต่นักการเมืองของต่างประเทศที่กล่าวมาก็ต้องให้ความสำคัญต่อพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก เพราะหากสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่สังกัดพรรคแล้วโอกาสที่จะได้รับเลือกตั้งนั้นมีน้อยมาก ซึ่งหากสมัครรับเลือกตั้งโดยสังกัดพรรคก็มีโอกาสชนะเลือกตั้งมากกว่าสมัครโดยอิสระ

ความสำคัญของพรรคการเมืองในต่างประเทศที่มีความสำคัญต่อการปกครองระบบประชาธิปไตย และมีการพัฒนาองค์กรของพรรคเองจนเป็นที่ยอมรับของประชาชน และประชาชนให้ความสำคัญต่อพรรคการเมืองมากกว่านักการเมือง ซึ่งกรณีในประเทศไทยการพัฒนาองค์กรของพรรคการเมืองหรือแม้แต่จริยธรรมวินัยของนักการเมืองยังไม่พัฒนาจนถึงจุดที่ประชาชนจะให้ความสำคัญต่อพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคล อีกทั้งนักการเมืองก็ยังไม่มียุติธรรม จริยธรรมในทางการเมืองเพียงพอ จึงจำเป็นต้องบังคับให้สังกัดพรรคและให้พรรคการเมืองควบคุมตัวนักการเมืองเพื่อให้รอการในการพัฒนาต่อไปประชาชนจะได้ยอมรับระบบ และองค์กรพรรคการเมืองเหมือนอย่างอารยะประเทศที่กล่าวมา

5.1.2 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลงเมื่อไม่ได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมือง ซึ่งการที่ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองจะเกิดขึ้นได้ในกรณีต่อไปนี้ (1)

(ก) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในกรณีที่มีคำสั่งยุบ

(1) มาตรา 114 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

เลิกพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก และไม่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่น ซึ่งมีสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวัน

การยุบเลิกพรรคการเมืองอาจมีได้หลายกรณีตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ซึ่งบัญญัติว่า "มาตรา 46 พรรคการเมืองย่อมเลิกด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับของพรรคการเมือง
 - (2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงห้าพันคนหรือมีสมาชิกซึ่งมีอยู่ในจังหวัดต่างๆ จังหวัดละห้าสิบคน ไม่ถึงห้าจังหวัดของแต่ละภาคทั้งนี้ เป็นเวลาติดต่อกันหกเดือน
 - (3) ไม่ส่งหรือส่งสมาชิกรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปถึงหนึ่งร้อยยี่สิบคน
 - (4) ไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป
 - (5) พรรคการเมืองสิ้นสภาพเพราะรวมพรรคการเมือง
- เมื่อมีกรณีที่พรรคการเมืองใดต้องเลิกตามวรรคหนึ่งนอกจาก (6) ให้ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งต่อนายทะเบียนในวันนับแต่พรรคการเมืองเลิก เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งตามความในวรรคสองหรือกรณีปรากฏต่อนายทะเบียน ให้นายทะเบียนดำเนินการสอบสวนและยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกามีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองดังกล่าว

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเมื่อมีสาเหตุอันจะทำให้พรรคการเมืองต้องยุบเลิกผู้มีอำนาจชี้ขาดสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองก็คือศาลฎีกา เมื่อศาลฎีกามีคำสั่งให้ยุบเลิกพรรคการเมืองใด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคการเมืองนั้นจะทำอย่างไร เกี่ยวกับเรื่องนี้รัฐธรรมนูญกำหนดว่า "มาตรา 114 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

(9) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในกรณีศาลมีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นเป็นสมาชิก และไม่อาจเข้าสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นซึ่งมีสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพ นับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวัน"

ดังนั้นเมื่อพรรคการเมืองใดถูกศาลมีคำสั่งยุบเลิก สมาชิกพรรคการเมืองนั้นที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะต้องรีบสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ได้ภายใน 60 วัน มิเช่นนั้นจะต้องขาดจากสมาชิกภาพทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว

(ข) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของที่ประชุมร่วมของกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกหรือพรรคการเมืองมีมติ

จากการที่บัญญัติเหตุแห่งการสิ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองโดยที่บัญญัติว่าถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองไม่ว่ากรณีใดๆตามเงื่อนไขในรัฐธรรมนูญ การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลง ฉะนั้นการลาออกจากพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงทำให้สมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง และการลาออกของสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นเอกสิทธิ์ส่วนตัวของสมาชิกพรรคการเมืองคนนั้น ที่สามารถทำได้เมื่อเห็นว่าอุดมการณ์ทางการเมืองของตนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมกับพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอีกต่อไปได้ หรือมีความขัดแย้งทางการเมืองกับพรรคการเมืองอย่างรุนแรงก็สามารถที่จะลาออกได้ และอีกกรณีหนึ่งเป็นกรณีที่พรรคการเมืองเห็นว่าสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำผิดข้อบังคับพรรค หรือมีความขัดแย้งกับพรรคจนพรรคเห็นว่าไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทาง

การเมืองร่วมกันอีกต่อไป และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นก็ย่อมลาออก
พรรคการเมืองสามารถเข้ามาตรการขั้สมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้-
แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองได้ โดยเข้ามติดีสามานสี่ของการประชุมร่วม
ระหว่างกรรมการบริหารพรรคกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้น

มาตรการของพรรคการเมืองในการขั้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจาก
พรรคในภาวะการเมืองในปัจจุบันยังคงมีความจำเป็นอยู่ เพื่อเปิดโอกาสให้พรรค
การเมืองสามารถที่จะควบคุมสมาชิกพรรคการเมืองที่สังกัดพรรคให้ดำเนินกิจกรรม
ในทางการเมืองเป็นไปแนวทางเดียวกันในระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน
ข้างมากของพรรคจะได้มีศักยภาพของพรรคการเมือง ในการกำหนดแนวทางการ
เมือง โดยเฉพาะพรรคการเมืองที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาลที่จะต้องมีความเสี่ยงสนับสนุน
รัฐบาลโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคร่วมรัฐบาลทั้งหมดเพื่อแสดงให้เห็นถึง
ความเป็นเอกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาล จำเป็นที่พรรคการเมือง
ที่ร่วมรัฐบาลต้องสามารถที่จะควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยอาศัยกลไก
ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมือง กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามที่รัฐธรรมนูญ
กำหนดไว้ในเรื่องขั้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ทำให้
การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เหตุแห่งการนำเรื่องต้องผูกพันกับพรรค
การเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเคารพเชื่อฟังพรรคมิฉะนั้น สมาชิกภาพ
ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจสิ้นสุดลง เพราะขาดจากการเป็นสมาชิกพรรคมา
บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ได้เปลี่ยนแปลงเงื่อนไข
ข้อนี้แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 บ้าง เพื่อให้
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเคารพเชื่อฟังพรรคมากยิ่งขึ้น เนื่องจากระหว่างบังคับใช้
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ขัดแย้ง
ภายในพรรคเพราะผลประโยชน์ส่วนตัวมักก่อวณคณะกรรมการบริหารพรรค และ
สมาชิกพรรคอื่น ๆ หากพรรคไม่พอใจและไล่ออกก็จะไปสังกัดพรรคใหม่ทำให้ผล-
ประโยชน์ดีกว่าภายใน 60 วันอันเป็นการบีบบังคับให้พรรคต้องทำตามคำเรียกร้อง
เพื่อรักษาเสียงของพรรคในสภาทำให้เกิดความวุ่นวายในพรรคร่วมรัฐบาลมากจน

ว่ไม่มีเสถียรภาพในการบริหารรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 จึงบัญญัติในกรณีที่มาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกขับออกจากพรรคการเมืองจะสิ้นสุดสมาชิกภาพทันที⁽¹⁾ เรื่องการให้พรรคฯ ส่อออกไม่มีประเทศใดบัญญัติไว้ ยกเว้นประเทศคอมมิวนิสต์ แต่เนื่องจากเราจำเป็นต้องควบคุมสมาชิกจึงยอมให้พรรคฯ ส่อออกแล้วพ้นจากสมาชิกภาพแห่งรัฐสภาด้วย⁽²⁾

ความจำเป็นที่จะต้องควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีวินัยและให้ปฏิบัติตามมติโดยพรรคการเมืองในการเมืองไทยในปัจจุบันคงจำเป็นอยู่ เพื่อสร้างระบบการเมืองแบบพรรคการเมืองให้มั่นคง จำเป็นต้องมีมาตรการดังกล่าวไว้ล่วงหน้าแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ฝ่าฝืนมติพรรคและขาดวินัยในการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ต้องปฏิบัติตามพรรคการเมือง แต่มาตรการดังกล่าวของพรรคการเมืองในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดปัญหาแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยที่สังกัดพรรคการเมือง เกิดผลกระทบต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนก่อให้เกิดการวิจารณ์ว่าเงื่อนไขมาตรา 103(7) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ให้อำนาจพรรคมากเกินไปซึ่งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีความเป็นอิสระและต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของหัวหน้าพรรคส่งผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิใช่ผู้แทนของราษฎรที่แท้จริง และอำนาจพรรคอยู่เหนืออำนาจประชาชน⁽³⁾

-
- (1) พลตรีประมาณ อติเรกสาร, รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 1/2520 วันที่ 2 ธันวาคม 2520 และพันโทนิยม สันสนาคม, รายงานการประชุมคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 7/2521 วันที่ 17 สิงหาคม 2521
- (2) กระมล ทองธรรมชาติ, รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 11/2520
- (3) รภกิ้น พลกุล, อำนาจอธิปไตยของปวงชนหรือของพรรคการเมือง, มติชนรายวัน, 21 มกราคม 2528, หน้า 3

ซึ่งมาตรการที่สร้างขึ้นมา เพื่อให้พรรคการเมืองที่ควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากแต่พรรคการเมืองกลับนำเอามาตรการเหล่านี้ไปเป็นอาวุธในการทำลายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทางการเมือง เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นด้วยกับมติพรรคหรือการกระทำอย่างอื่นของพรรคเมื่อเห็นว่าเป็นการขัดกับผลประโยชน์ของประชาชน จึงทำให้การกระทำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องขัดกับมติพรรคอันนำไปสู่ข้ออ้างของพรรคการเมืองในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง เป็นอุปสรรคสำคัญในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทย แต่ไปขัดกับหน้าที่ของการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจำเป็นต้องปฏิบัติตามพรรคการเมือง ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีความเป็นอิสระใดๆ แต่ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของนายทุนพรรคหรือหัวหน้าพรรค ถ้าไม่เชื่อฟังหัวหน้าพรรคหรือนายทุนพรรคก็อาจถูกขับออกจากพรรค วินัยจึงอาจผูกพันกับตัวหัวหน้าพรรคเป็นสำคัญไม่ได้ผูกพันกับอุดมการณ์หรือนโยบายพรรคที่แท้จริงแต่อย่างใด (1)

ในภาวะของนักการเมืองของไทยในปัจจุบัน ซึ่งยังมีภาพของนักการเมืองที่แสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง และขาดวินัยของการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองต้องมีมาตรการในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านี้ให้อยู่ในระบบระเบียบของระบบพรรคการเมือง เพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตย นอกจากมาตรการของการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองแล้ว พรรคการเมืองยังต้องมีมาตรการในการลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ฝ่าฝืนข้อบังคับหรือมติพรรคการเมือง ซึ่งจากอดีตที่ผ่านมามาตรการลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยพรรคการเมืองหลายครั้งหลายคราจากพรรคการเมืองต่างๆ ดูแล้วไม่มีมาตรฐานที่ดีพอจึงเป็นมาตรการที่สร้างความลำบากให้แก่สมาชิกสภาผู้แทน-

(1) รุทศิน พลกุล, อานาจอธิปไตยของปวงชนหรือของพรรคการเมือง,

ราษฎรเป็นอย่างมาก เจื่อนไขการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บางประการที่ถูกระงับขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงทางการเมืองการปกครองไทย และเพื่อประโยชน์ในการบริหารประเทศได้อย่างต่อเนื่องมีลักษณะใหม่เป็นประชาธิปไตยและใช้ไม่ได้ผลทำให้ประชาชนไม่สามารถแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังนำไปสู่ปัญหาทางการเมืองที่ยังยากซับซ้อนยิ่งขึ้น บางกรณีปัญหาที่ไม่ได้รับการวินิจฉัยปัญหาเกิดความสับสนและไม่มีมาตรการตรวจสอบควบคุมที่ดีพอ รูปแบบการปกครองระบอบรัฐสภาของไทยภายใต้เจื่อนไขการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางประการตามรัฐธรรมนูญบางฉบับ โดยเฉพาะในส่วนเกี่ยวกับพรรคการเมืองอาจนำไปสู่การปกครองแบบเผด็จการโดยพรรคการเมือง (1)

เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ถูกกล่าวหาว่าทำผิดข้อบังคับพรรคหรือมติพรรคจนอาจจะถูกพรรคการเมืองขับออกจากพรรคและเป็นการสร้างความชอบธรรม อีกทั้งเพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันต่อทุกพรรคการเมืองในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นทั้งเจื่อนไขและวิธีการในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคให้ชัดเจนในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง เพื่อที่จะได้เป็นการสร้างมาตรฐานที่ดีแก่พรรคการเมืองและพรรคการเมืองต่างๆ จะได้ถือเอาเจื่อนไขและวิธีการในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคเป็นมาตรฐานเดียวกันหมดทุกพรรค

นอกจากมาตรการพรรคการเมืองในการลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ฝ่าฝืนข้อบังคับหรือมติพรรค โดยการไล่ออกจากพรรคซึ่งถือเป็นมาตรการลงโทษที่รุนแรงที่สุดแล้วพรรคการเมืองยังมีมาตรการอื่นๆ ก่อนที่จะลงโทษสมาชิกสภาผู้-

(1) ธัชชา รมรื่นสุขารมณ, กรณีปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทย ในรวมบทความวิชาการเรื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม,

แทนราษฎรซึ่งอาจจะ เป็นมาตรการในการควบคุมก่อนซึ่งมีหลายวิธีการ เช่น หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นชอบฝ่าฝืนมติพรรคหรือทำผิดข้อบังคับพรรค พรรคการเมืองสามารถใช้วิธีการตัดเงินเดือน ขอร้อง หรืออาจใช้เทคนิคทางการเมืองในการควบคุม เช่น ควบคุมไม่ให้มีบทบาททางการเมืองโดยไม่ให้ไปรับตำแหน่งสำคัญทางการเมืองหรือตำแหน่งในรัฐบาล ไม่สนับสนุนให้มีบทบาทในการเสนอกฎหมาย ไม่สนับสนุนให้มีรายชื่อในการอภิปรายในสภา ซึ่งเป็นมาตรการที่สามารถควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ก่อนที่จะไปถึงมาตรการที่เด็ดขาดในการลงโทษคือไล่ออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งจะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามไปด้วย

หลักเกณฑ์ที่เป็นเงื่อนไขและวิธีการในการลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมือง หรือมาตรการอื่นนอกจากการลงโทษจะเป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดซึ่งต้องเผชิญหน้าระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับพรรคการเมือง ซึ่งมีความจำเป็นของทั้งสองฝ่ายในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง พรรคการเมืองจำเป็นต้องมีมาตรการในการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตามแนวทางที่พรรคกำหนดไว้ ซึ่งฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็อ้างถึงหน้าที่ต้องทำในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทย เมื่อเผชิญหน้ากันจำเป็นต้องมีมาตรการอื่นมาเสริมก่อนจะมีการใช้มาตรการรุนแรงและเด็ดขาด หรือแม้จะมีการใช้มาตรการเด็ดขาด คือ การไล่ออกก็ควรจะมีหลักเกณฑ์ที่เป็นเงื่อนไขและวิธีการที่มีมาตรฐานกำหนดในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและทำให้เกิดความโปร่งใสแก่พรรคการเมืองด้วย

5.2 ควรให้ความสำคัญแก่มาตรการเบื้องต้นของพรรคการเมืองในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรการการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยพรรคการเมือง เป็นมาตรการทางการเมือง ซึ่งพรรคการเมืองสามารถนำมาใช้ตามแต่เหตุการณ์ของ

แต่ละพรรคโดยไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย

5.2.1 ความคุมโดยข้อบังคับพรรคการเมือง

ข้อบังคับพรรคการเมืองซึ่งเป็นกติกาที่สมาชิกพรรคการเมืองแต่ละพรรคจะต้องปฏิบัติตาม ได้กำหนดมาตรการในการควบคุมสมาชิกไว้หลากหลายขึ้นอยู่กับแต่ละพรรคการเมือง

5.2.1.1. วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก

ทุกพรรคการเมืองจะกำหนดเรื่องวินัยและจรรยาบรรณของสมาชิกไว้เพื่อสมาชิกจะได้ปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันในการอยู่ร่วมกันในพรรคการเมืองซึ่งมักจะกำหนดไว้หลายข้อ และสามารถแยกความสัมพันธ์เรื่องวินัยและจรรยาบรรณออกเป็น 2 ส่วนได้ คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิก
สมาชิกต้องยึดมั่นในอุดมการณ์ของพรรคตามที่ปรากฏในแนวนโยบายของพรรค และต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของพรรคและมติของคณะกรรมการบริหารพรรคซึ่งในส่วนนี้เป็นความจงรักภักดีที่สมาชิกต้องมอบให้พรรคที่ตนสังกัดเพียงพรรคเดียว เพราะจะต้องยึดมั่นต่ออุดมการณ์ของพรรคและปฏิบัติตามข้อบังคับพรรค สมาชิกทั้งที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกโดยทั่วไปจะต้องให้ความสำคัญข้อนี้เป็นอย่างมาก เพราะเป็นพื้นฐานทั่วไปของคนอยู่ร่วมกัน

แต่มักจะเกิดปัญหาในเรื่องที่กำหนดให้สมาชิกต้องปฏิบัติตามมติคณะกรรมการบริหารพรรค เพราะสมาชิกมักจะโต้แย้งว่าเป็นมติของคนเพียงกลุ่มเดียวในพรรคการเมืองเท่านั้น โดยที่สมาชิกเองไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งถ้าเป็นความขัดแย้งของสมาชิกทั่วไปที่ไม่เห็นด้วยกับมติกรรมการมักจะไม่มีความสำคัญเท่าใดนัก เพราะถ้าถึงที่สุดสมาชิกคนนั้นกระทำได้เพียงการลาออกซึ่งไม่สามารถโต้แย้งได้ และผลของการที่สมาชิกทั่วไปลาออกก็ส่งผลเพียงทำให้พรรคมีสมาชิกลดน้อยลงเท่านั้นเอง แต่ถ้าเป็นการขัดแย้งระหว่างสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับคณะกรรมการบริหารพรรคในเรื่องมติ มักจะก่อให้เกิดปัญหาในพรรคการเมืองเป็นอย่างมากเพราะตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ขัดแย้ง

เองก็ต้องต่อสู้กับคณะกรรมการบริหารให้ถึงที่สุด คงจะไม่ยอมลาออกง่ายๆเหมือนสมาชิกทั่วไปเพราะการลาออกจากพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นหมายถึงการพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปด้วย อันส่งผลต่อพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก ยิ่งพรรคเป็นพรรคร่วมรัฐบาลแล้วจะเป็นปัญหายิ่งขึ้นสำหรับรัฐบาล

2. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกพรรคด้วยกันเอง

ข้อบังคับพรรคการเมืองมักจะกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันเองในเรื่องความสามัคคี สมาชิกต้องไม่กระทำการใด ๆ ที่แสดงให้เห็นว่ามีการแตกแยกหรือแตกความสามัคคีในพรรค หรือจะก่อให้เกิดการแตกแยกเช่นนั้น⁽¹⁾ ต้องรักษาความสามัคคีระหว่างสมาชิกพรรค⁽²⁾

ในเรื่องความสามัคคีของสมาชิกพรรคการเมืองนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการจะสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็งจำเป็นต้องมีการร่วมมือกันระหว่างสมาชิกภายในพรรคเป็นอย่างดี ในจำนวนสมาชิกไม่น้อยกว่า 5,000 คน จำต้องช่วยกันในการพัฒนาพรรคการเมือง แต่อย่างไรก็ตามในจำนวนคนที่ย่อมมีขนาดนี้ย่อมมีความคิดแตกแยก และบางครั้งนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งภายในพรรคการเมืองอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้พรรคการเมืองขาดความเข้มแข็งและขาดความมั่นคง

พรรคประชาธิปไตยแม้จะมีข้อบังคับพรรคในเรื่องความสามัคคีภายในพรรคก็ยังคงเกิดความแตกแยกภายในพรรคการเมือง เมื่อเกิดกลุ่ม 10 มกราซึ่งมีนายเฉลิมพันธุ์ ศรีวิกรม์ กับนายวีระ มุสิกพงศ์ เป็นแกนนำขัดแย้งกับกลุ่มหัวหน้าพรรค คือ นายพิชัย รัตตกุล อันส่งผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาล เปรม 5 เป็นอย่างมาก⁽³⁾

(1) ข้อ 87 ข้อบังคับพรรคประชาธิปไตย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532

(2) ข้อ 9 (5) ข้อบังคับพรรคชาติไทย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532

(3) นิพนธ์ บุญหลวง, การย้ายพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย, วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2533

5.2.2 ความคุ้มครองกรรมการประสานงานของพรรค

ได้กล่าวมาแล้วว่าในระบอบประชาธิปไตย ความคิดหลากหลายเป็นเรื่องธรรมดา โดยเฉพาะในทางการเมืองพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกอยู่จำนวนมาก การที่จะให้สมาชิกมีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันคงเป็นไปได้ยาก แต่การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองคงอาศัยเฉพาะเสียงข้างมากในการตัดสินใจที่จะดำเนินการ จึงจำเป็นต้องมีการขอมติในเรื่องต่าง ๆ เช่นการประชุมตั้งพรรคการเมือง ซึ่งจะต้องใช้เสียงข้างมากของที่ประชุมในการกำหนดนโยบายของพรรคกำหนดข้อบังคับพรรคตลอดจนเลือกคณะกรรมการบริหารของพรรค ในพรรคการเมืองจำเป็นต้องมีวิธีการที่จะให้สมาชิกลงมติเป็นเสียงข้างมาก จึงต้องอาศัยวิธีการหนึ่ง คือการตั้งคณะกรรมการประสานงานของพรรคขึ้นเพื่อประสานงานกับสมาชิกในพรรคการเมืองที่เข้าประชุมให้ความเห็นขอปรารถนาในเรื่องที่พรรคต้องการ

แม้แต่การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในสภา พรรคการเมืองมักตั้งคณะกรรมการประสานงานของพรรค (วิป) เพื่อคุ้มครองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคในสภา เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติตามมติพรรค ซึ่งทุกพรรคการเมืองต้องมีผู้ควบคุมเสียงของตน

การเลือกผู้ควบคุมเสียงของพรรค มักจะเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคที่เป็นที่ยอมรับนับถือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากของพรรคในทางปฏิบัติพรรคจะตั้งผู้ควบคุมเสียงตามภูมิภาคโดยผู้ควบคุมเสียงภาคใดจะควบคุมเสียงภาคนั้น⁽¹⁾ การควบคุมเสียงนอกจากจะใช้บารมีของผู้คุมเสียงแล้วยังมีวินัยที่พรรคกำหนดขึ้นเป็นเครื่องมือช่วยควบคุมเสียงเป็นอย่างดี

กรณีมีปัญหาเกิดขึ้น คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางรายอาจจะไม่เห็นด้วยกับมติพรรค ไม่ว่าจะเป็นการอภิปรายหรือการลงคะแนนเสียงในสภาก็ตาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายนั้นอาจไม่ปฏิบัติตามมติพรรคได้ ด้วยการไม่อยู่ในที่

(1) กนก วงษ์ตระหง่าน, พรรคการเมือง, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536 หน้า 230

ประชุมสภาขณะพิจารณาเรื่องที่เขาไม่เห็นด้วย หรือถ้ารุนแรงก็อาจฝ่าฝืนมติพรรค เหตุการณ์เช่นนี้ถือ เป็นหน้าที่ของผู้ควบคุมเสียง หาท่างป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ เช่นนี้ รับผิดชอบเสียงจะต้องไปชี้แจง เป็นการส่วนตัวเพื่อรับรู้ว่าให้เขาเห็น ด้วยและยอมรับมันนั้น รับผิดชอบเหตุผลและความเคารพส่วนตัวของสมาชิกต่อผู้ ใหญ่ในพรรคที่ไปร่วมชี้แจงด้วย

บทบาทและหน้าที่ของกรรมการประสานงานมีความสำคัญ โดยเฉพาะ พรรคร่วมรัฐบาล เพื่อตกลงให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคร่วมรัฐบาลได้ปฏิบัติ ไปในแนวทางเดียวกันเพื่อเกิดเอกภาพในพรรคร่วมรัฐบาล ซึ่งจะทำให้เสถียร- ภาพระัฐบาลมั่นคง เพราะความมั่นคงของรัฐบาลในระบบรัฐสภาจำเป็นต้องได้รับการ สนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินครึ่งของสภา เพื่อจะเป็นเสียงใน การขอความเห็นชอบเรื่องต่าง ๆ ต่อสภา ซึ่งต้องมีเสียงสนับสนุนในเรื่องของ ความเห็นชอบในการบริหารราชการแผ่นดิน (1)

จะเห็นได้ว่าวิป เป็นบุคคลสำคัญของพรรคที่จะคอยควบคุมหรือกำกับให้ สมาชิกสภาผู้แทน รับผิดชอบพรรคปฏิบัติตามมติในสภา สำหรับเหตุผลต่าง ๆ ของ การพิจารณาเรื่องนั้น ๆ ได้มีการประชุมและอภิปรายกันในที่ประชุมของพรรค นอกจากนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ต้องปฏิบัติตามมติพรรคโดยการประสานงาน ของคณะกรรมการประสานงาน (วิป) โดยเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าย รัฐบาล เพื่อให้เป็นเอกภาพของรัฐบาลจำเป็นที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องปฏิบัติ ตามมติพรรคโดยการประสานงานของวิปโดยเคร่งครัดในกรณีการควบคุมหรือกำ- บัปกให้สมาชิกสภาผู้แทนลงมติตามมติของพรรคคือ กรณีที่พรรคหลายพรรคร่วม รัฐบาลกัน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการที่จะคอยกำกับให้สมาชิกสภาผู้แทนของพรรค

(1) กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร,

ต่าง ๆ ที่ร่วมรัฐบาลปฏิบัติตามของพรรคร่วมรัฐบาลเพื่อให้เกิดเอกภาพของมติพรรคร่วมรัฐบาล กลไกที่สำคัญนี้พรรคร่วมรัฐบาลตั้งขึ้น เรียกว่า "คณะกรรมการประสานงาน"

5.2.3 ไม่ให้การสนับสนุนบทบาททางการเมือง

ในทางการเมืองคงปฏิเสธไม่ได้ว่าสมาชิกพรรคการเมืองเมื่อเข้ามาสู่เส้นทางทางการเมือง ก็ย่อมมีฝันทันการมีโอกาสดำเนินการเป็นตัวแทนพรรคการเมืองในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเมื่อมีโอกาสดำเนินการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ก็ย่อมจะมีบทบาททางการเมืองอันนำไปสู่การเติบโตทางการเมือง ซึ่งจะมีการพัฒนาจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในระดับทั่วไปจนไปสู่ตำแหน่งสำคัญของพรรคการเมืองและเป็นผู้แทนทางการเมืองของพรรคต่อไป แต่ทั้งนี้การที่จะมีโอกาสดำเนินการทางการเมืองหรือไม่ ส่วนหนึ่งจะต้องได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมือง เพราะในระบบพรรคการเมืองการที่จะเป็นตัวแทนพรรคการเมืองเพื่อไปดำเนินการให้แก่พรรคการเมืองในเรื่องที่ได้รับมอบหมายซึ่งเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งในการทำงานให้พรรคในฐานะสมาชิกพรรค และเป็นโอกาสที่จะได้แสดงผลงานความสามารถส่วนตัวเพื่อการเติบโตทางการเมืองหรือแม้แต่เป็นตัวแทนพรรคการเมืองไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องได้รับความเห็นชอบจากพรรคการเมือง (1)

ซึ่งจะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและเติบโตทางการเมืองได้ แต่ทั้งนี้การที่พรรคการเมืองจะสนับสนุนสมาชิกคนใดในทางการเมือง พรรคจะต้องดูเงื่อนไขหลายอย่าง และส่วนหนึ่งจะดูถึงวินัยสมาชิกคนนั้นว่ามีความจงรักภักดีต่อพรรคหรือปฏิบัติตามมติพรรคหรือไม่ถ้าหากสมาชิกพรรคขาดเงื่อนไขนี้แล้วพรรคจะไม่ส่งเสริมทางการเมืองอย่างแน่นอน

(1) หมวด 9 ข้อบังคับพรรคประชาธิปไตย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 พ.ศ. 2532

5.2.3.1 รมแต่งตั้งดำรงตำแหน่งทางการเมือง

เมื่อพรรคการเมืองใดได้เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทย จำเป็นที่จะต้องมียี่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาลสนับสนุนรัฐบาลเกินกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งหลักการจัดตั้งรัฐบาลจะมีการจัดสรรโควตาตำแหน่งทางการเมืองให้แก่พรรคร่วมรัฐบาลมากน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมือง ตำแหน่งทางการเมืองในรัฐบาลจะมีตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่น ตำแหน่งรัฐมนตรี เลขาธิการรัฐมนตรี ที่ปรึกษารัฐมนตรี ซึ่งตำแหน่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการมีโอกาที่จะเติบโตทางการเมืองและแสดงบทบาทสำคัญในฐานะผู้กำกับนโยบายของฝ่ายบริหาร สามารถใช้ตำแหน่งทางการเมืองนี้สร้างบทบาทและชื่อเสียงให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างบทบาทและบารมีทางการเมืองเพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นต่อไป จึงเป็นธรรมดาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปเมื่อมีโอกาสมายกจะไปทำหน้าที่กำกับนโยบายของฝ่ายบริหารในฐานะรัฐมนตรี แต่การที่จะมีโอกาสหรือไม่เงื่อนไขสำคัญขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองจะเป็นผู้พิจารณาจากประสบการณ์ทางการเมือง ความรู้ความสามารถแล้ว พรรคการเมืองโดยทั่วไปอาจมีเงื่อนไขเพิ่มขึ้นมาในการพิจารณาบุคคลไปดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรี เช่น ความจงรักภักดีต่อพรรคการปฏิบัติตามมติพรรค หรือข้อบังคับพรรค ซึ่งพรรคการเมืองจะพิจารณาว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใด แม้มีคุณสมบัติครบพร้อมที่จะไปทำงานในคณะรัฐมนตรี เหมือนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกหลายคนที่เป็นสมาชิกพรรคและพรรคได้เลือกที่จะให้ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในโควตาของพรรค หากแต่มีกทำตัวเป็นปรปักษ์กับพรรค เช่น ขอบฟ้าฝันข้อบังคับพรรคมีพฤติกรรมที่ชอบสร้างความแตกแยกให้แก่สมาชิกภายในพรรคการเมือง พรรคการเมืองก็สามารถใช้เงื่อนไขเหล่านี้ในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นไม่ให้มีโอกาสเติบโตทางการเมือง โดยรมแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีหรือตำแหน่งอื่น ๆ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่ง

ที่สามารถใช้เป็นมาตรการในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้

5.2.3.2 ไม่แต่งตั้งเป็นตัวแทนพรรคในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เงื่อนไขสำคัญของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องสังกัดพรรคการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534 มาตรา 105 "บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (3) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 106 หรือพรรคการเมืองตามมาตรา 115 พรรคสอง พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง แต่พรรคเดียว "

เป็นบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดเป็นเงื่อนไขให้โอกาสแก่พรรคการเมืองในการคัดเลือกตัวแทนของพรรคในการสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งพรรคการเมืองแต่ละพรรคจะมีเงื่อนไขสำคัญหลายข้อในการเข้าเป็นข้อกำหนดคุณสมบัติตัวแทนของพรรค เช่น ประวัติส่วนตัว บทบาททางการเมืองในระดับต่าง ๆ และวิธีการอื่นอีกหลายอย่าง

แสดงให้เห็นถึงบทบาทพรรคการเมืองในการเลือกผู้สมัครในนามของพรรค ซึ่งถ้าหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดประพฤติปฏิบัติตัวเป็นปรปักษ์กับพรรคการเมือง พรรคเองก็มีมาตรการที่ตอบโต้โดยการไม่ส่งลงสมัครในนามของพรรคการเมืองนั้น และหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดไม่สามารถทำงานทางการเมืองร่วมกับพรรคการเมืองอื่น ๆ อีกเลย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นจะหมดโอกาสทางการเมือง เพราะจะไม่สามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเหตุผลไม่มีพรรคสังกัด และเงื่อนไขสำคัญของพรรคในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องคำนึงถึงปัญหาภายในพรรคว่า เมื่อบุคคลที่พรรคคัดเลือกลงสมัครรับเลือกตั้ง เมื่อได้รับเลือกตั้งมาแล้วจะสร้างปัญหาให้เกิดภายในพรรคหรือไม่ หรือแม้กระทั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีปัญหาทางการเมืองกับพรรคในปัจจุบันนั้น และถ้าหากมีการเลือกตั้งในครั้งต่อไปพรรคการเมืองก็จะมีมาตรการที่ตอบโต้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือการไม่ส่งลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค เพราะพรรค

ถือว่าเมื่อไม่มีแนวทางการเมืองที่ร่วมกันต่อไปก็สมควรที่จะอยู่พรรคนี้อีกต่อไป ซึ่งจะได้เห็นจากกรณีพรรคประชาธิปัตย์ หลังจากเข้าร่วมรัฐบาลชุด พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (เปรม 5) แล้ว ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มหนึ่งที่ผิดหวังไม่ได้รับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งทางการเมืองซึ่งเรียกว่ากลุ่ม 10 มกรา โดยมีนายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ และนายวีระ มุกลิกพงศ์ เป็นผู้นำ ไม่พอใจต่อการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีของนายพิชัย รัตกุล และประกอบกับหลังจากพลเอกเปรมได้ยุบสภาเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2531 แล้วพรรคประชาธิปัตย์ได้มีมติไม่ส่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่ม 10 มกราคม ลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อเป็นการตอบโต้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่ม 10 มกราที่ก่อความวุ่นวายในพรรคและพรรคเชื่อว่าถ้าหากร่วมทางการเมืองต่อไปก็คงต้องเกิดปัญหาต่อไป (1)

ซึ่งมาตรการของพรรคการเมืองในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาตรการนี้ในต่างประเทศมีการนำมาใช้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองที่ไม่ปฏิบัติตามมติพรรคหรือกระทำการในลักษณะ เป็นปรปักษ์กับพรรคการเมือง ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองก็จะถูกพรรคใช้มาตรการนี้ โดยการปฏิเสธไม่ส่งลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคในการเลือกตั้งครั้งต่อไป เช่น ในประเทศอังกฤษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดไม่ปฏิบัติตามมติหรือนโยบายของพรรคจนสร้างความลำบากใจให้แก่พรรค พรรคการเมืองก็สามารถตอบโต้สมาชิกคนนั้น โดยการไม่ส่งลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมืองนั้น ๆ ดังกรณี นิกอล นิกริลลี ได้รับคัดเลือกจากเขตรอบนเมาท์อีสท์อีกันในปี ค.ศ. 1959 เนื่องจากเขาไม่ให้การสนับสนุนรัฐบาลในกรณีวิกฤตการณ์คลองสุเอซ 3 ปีก่อนหน้านั้น (2) หรือแม้กระทั่งในประเทศเยอรมันก็มีมาตรการแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ฝ่าฝืน

(1) นิพนธ์ บุญหลวง, วิทยานิพนธ์ เรื่องการย้ายพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533 หน้า 6

(2) คณิน บุญสุวรรณ, การเมืองและการปกครองของอังกฤษ, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2523 หน้า 50

มติพรรค แม้จะมีกฎหมายพื้นฐานของเยอรมัน ม.38 II จะบัญญัติรับรองความเป็นอิสระในการตัดสินใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคน แต่ในสภาพทางการเมืองปัจจุบันนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องพึ่งพาพรรคเป็นอย่างมากในการที่จะรับเลือกตั้งแต่ละครั้ง จึงเป็นการเสี่ยงสำหรับสมาชิกที่จะฝ่าฝืนมติพรรค (1)

5.2.4 หน้าที่การสนับสนุนทางด้านนิติบัญญัติ

ในทางการเมืองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถที่จะแสดงบทบาททางการเมือง ซึ่งเป็นการพัฒนาตัวเองจนสามารถไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สูงขึ้น และมีบทบาททางการเมืองมากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะไปดำรงตำแหน่งทางด้านฝ่ายบริหาร เช่น ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรืออื่น ๆ ที่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่มาทำงานทางด้านฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ยังสามารถแสดงบทบาททางการเมืองโดยทางฝ่ายนิติบัญญัติ คือการทำงานในสภาไม่ว่าจะเป็นการควบคุมฝ่ายบริหาร การเสนอร่างกฎหมายต่าง ๆ การเสนอญัตติ รวมทั้งการอภิปรายทั้งคัดค้านและเห็นด้วยในเรื่องต่างๆ ด้วยเหตุด้วยผล ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และพัฒนาเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองที่ตนสังกัด หรือเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยกัน อันเป็นทางนำไปสู่การพัฒนาและการเติบโตทางการเมือง แต่ทั้งนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นจะมีโอกาสหรือไม่ในการแสดงบทบาททางการเมือง ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากพรรคการเมืองซึ่งหากพรรคการเมืองไม่สนับสนุนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชอบฝ่าฝืนข้อบังคับพรรคมติพรรค หรือกระทำการเป็นปรปักษ์กับพรรคจนทำให้พรรคต้องตอบโต้โดยการไม่ให้การสนับสนุนบทบาทดังกล่าว ซึ่งจะทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นไม่อาจก้าวหน้าทางการเมือง และมาตรการทางนิติบัญญัติที่พรรคสามารถควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชอบฝ่าฝืนมติพรรค ข้อบังคับพรรค จะได้กล่าวต่อไปนี้

(1) บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน, วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 กันยายน 2530 หน้า 40

5.2.4.1 หน้าที่การสนับสนุนงานการเสนอร่างกฎหมาย

บทบาทสำคัญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทางด้านนิติบัญญัติคือการเสนอร่างกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้สภาพิจารณาเพื่อเป็นกฎหมายมีผลใช้บังคับต่อไป ซึ่งส่วนใหญ่กฎหมายที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอ นอกจากจะเป็นกฎหมายที่มีผลต่อการส่งเสริม สังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศชาติโดยรวมแล้ว ยังมีกฎหมายที่เสนอเพื่อให้สภาพิจารณาเพื่อมีผลบังคับที่เกี่ยวกับท้องถิ่นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนที่เสนอ เช่น ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัด ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยที่ตั้งในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนที่เสนอ หรือกฎหมายที่เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนที่เสนอโดยเฉพาะ การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดมีบทบาทในการเสนอร่างกฎหมายที่กล่าวมาจะทำให้มีผลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้น อีกทั้งเป็นการสร้างผลงานให้แก่ท้องถิ่นที่เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้น ทำให้มีโอกาสในการสร้างคะแนนนิยมและส่งผลให้มีโอกาสชนะเลือกตั้งในครั้งต่อไป ซึ่งการเสนอร่างกฎหมายต่างๆ ดังกล่าวนี้นักสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถที่จะทำคนเดียวได้จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและอนุญาตจากพรรคการเมืองที่สังกัด เพราะเงื่อนไขสำคัญที่กำหนดในรัฐธรรมนูญในการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัติ เข้าสู่การพิจารณาของสภาต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534 มาตรา 137 วรรคสอง "การเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะกระทำได้อีกเมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นไม่น้อยกว่ายี่สิบคนรับรอง"

เป็นมาตรการของรัฐธรรมนูญที่ต้องการจะสร้างระบบพรรคการเมืองให้เข้มแข็งอีกทางหนึ่ง เพราะพรรคการเมืองใดถ้าไม่มีเสียงถึง 21 เสียงในสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่สามารถจะเสนอร่างพระราชบัญญัติได้ ซึ่งจะเป็นการตัดโอกาสแก่พรรคการเมืองในการสร้างผลงานทางด้านนิติบัญญัติ และยังเป็นมาตรการตัดโอกาสแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองแม้ว่าพรรคการเมืองนั้น

จะมีคะแนนเสียงเกิน 21 เสียงก็ตาม หากพรรคนั้นไม่ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนและอนุญาตให้เสนอร่างพระราชบัญญัติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่สามารถที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติได้อันเป็นหนทางที่ตัดโอกาสในการสร้างบทบาทและผลงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พรรคการเมืองสามารถใช้มาตรการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญในเรื่องเงื่อนไขในการเสนอร่างพระราชบัญญัติเป็นมาตรการทางการเมืองที่ำใช้ตอบโต้และควบคุมสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีพฤติกรรมฝ่าฝืนข้อบังคับและมติพรรค และชอบทำตัวเป็นปรปักษ์กับพรรคการเมืองอยู่ตลอด และเมื่อพรรคการเมืองเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นไม่สามารถร่วมอุดมการณ์ทางการเมืองกับพรรคต่อไปได้ แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นที่จะลงโทษโดยการไล่ออกจากการเป็นสมาชิกของพรรค ก็สามารถควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นได้โดยการจำกัดบทบาททางการเมืองทางนิติบัญญัติตลอดจนระยะเวลาวาระของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอยู่ เพื่อโอกาสที่มีการเลือกตั้งครั้งต่อไปจะได้ไม่ส่งสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค

5.2.4.2 ไม่สนับสนุนรายชื่อนามการอภิปรายในสภา

ในการแสดงความเห็นหรืออภิปรายในสภาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นเอกสิทธิ์ที่สามารถที่จะทำได้ อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้มีโอกาสนามการอภิปรายในสภาด้วย แต่ทั้งนี้ด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีจำนวนมาก และระยะเวลาในการอภิปรายแต่ละเรื่องแต่ละประเด็นในการประชุมสภาคงไม่มีเพียงพอสำหรับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดของสภาอภิปรายได้ในทุก ๆ เรื่องจึงเป็นปกติที่ในแต่ละเรื่องที่กำลังพิจารณาในสภาจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนที่มีโอกาสอภิปรายในสภา และในบางเรื่องบางโอกาสอาจจะ เป็นวาระที่สำคัญจึงมีการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุหรือโทรทัศน์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่จึงอยากใช้โอกาสนี้แสดงบทบาททางการเมืองในการอภิปรายและยังเป็นโอกาสทำให้ประชาชนโดยทั่วไปโดยเฉพาะในเขตเลือกตั้งได้มีโอกาสรับทราบในการทำหน้าที่ของ

ตัวแทนประชาชนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีโอกาสอภิปราย จึงทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ของสภาต้องการใช้โอกาสนี้ ในการอภิปรายในสภาจึงต้อง เป็นดุลยพินิจของประธานในการที่จะอนุญาตให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดอภิปรายได้ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535 ข้อ 48 "ถ้ามีผู้ขออภิปรายหลายคนประธานจะให้คนใดอภิปรายก็ได้แต่คำนึงถึงผู้เสนอญัตติ ผู้แปรญัตติ ผู้รับญัตติ หรือผู้รับรองคำแปรญัตติ และชื่อผู้ยังไม่อภิปรายด้วย "

แต่ในทางปฏิบัติจริง ก่อนที่จะมีการประชุมเรื่อง ใดที่สำคัญและมีการถ่ายทอดการประชุมมักจะมีการกำหนดถึงตัวบุคคลในการที่จะอภิปรายในพรรคการเมืองของแต่ละพรรค ในกรณีที่มีการอภิปรายสำคัญ เช่น อภิปรายไม่ไว้วางใจ อภิปรายร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ ซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากที่ต้องการอภิปราย ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอภิปราย จึงเป็นไปได้ที่ประธานสภาจะขอให้แต่ละพรรคการเมือง ส่งรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดที่จะ เป็นผู้อภิปรายให้แก่ประธานสภาล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อให้ประธานสภาจะสามารถดำเนินการประชุมสภาได้ด้วยดี⁽¹⁾ โดยทั่วไปพรรคการเมืองจะส่งรายชื่อผู้อภิปรายผ่านคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร (วิป) เพื่อจัดทำเป็นรายชื่อกำหนดประธานสภา

จากกลไกการกำหนดเช่นนี้ ทำให้พรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญในการกำหนดถึงตัวบุคคลที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ในการที่จะอภิปรายในสภาและขณะเดียวกันพรรคการเมือง ก็สามารถที่จะไม่กำหนดตัวบุคคลที่พรรคเห็นว่าไม่ควรที่จะให้อภิปรายในสภา

(1) กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530 หน้า 278

โดยปกติหากสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่เคยได้รับอนุญาตจากพรรคให้พูดในสภา ซึ่งโดยทั่วไปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสិทธิพูดในสภา จะทำให้ไม่สามารถแสดงบทบาททางการเมือง เพราะปกติจะทางการเมืองได้ต้องเป็นการพูดในสภาและปราศยานที่ชุมชนช่วงรณรงค์หาเสียง หากถูกจำกัดบทบาทในสภา จะไม่สามารถเติบโตทางการเมืองได้⁽¹⁾

จากกรณีของร้อยตำรวจเอกเฉลิม จะเห็นได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเติบโตทางการเมืองหรือไม่ส่วนหนึ่งต้องมีโอกาสในการอภิปรายในสภาและการจะได้รับโอกาสในการอภิปรายในสภาหรือไม่ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองที่จะส่งรายชื่อให้ประธานสภา แม้บางกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็อภิปรายได้ไม่ต้องมีรายชื่อจากพรรคถ้าประธานสภาอนุญาต แต่หากเป็นเรื่องสำคัญ พรรคมักจะใช้วิธีจัดทำบัญชีรายชื่อผู้อภิปรายของพรรคส่งให้ประธานสภา เพื่ออนุญาตให้อภิปรายในโควตาของพรรค

ซึ่งจากบทบาทของพรรคการเมืองดังกล่าวทำให้พรรคใช้กรณีเช่นนี้เป็นมาตรการในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคที่ชอบฝ่าฝืนมติและข้อบังคับของพรรคด้วยการไม่ให้โอกาสในการแสดงบทบาททางการเมือง โดยไม่ส่งชื่อให้ประธานสภาในการอภิปรายในเรื่องสำคัญซึ่งจะทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นไม่มีโอกาสเติบโตทางการเมือง ซึ่งมาตรการเช่นนี้เป็นมาตรการที่พรรคการเมืองสามารถใช้ควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชอบฝ่าฝืนมติและข้อบังคับพรรค เมื่อครบวาระระยะเวลาการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นถ้าเห็นอุดมการณ์ของตนไม่ตรงกับอุดมการณ์พรรคการเมืองที่สังกัดในปัจจุบัน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปอยู่กับพรรคการเมืองอื่นที่เห็นว่ามีอุดมการณ์เหมือนกัน

(1) กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530 หน้า 278ว่ามีอุดมการณ์เหมือนกัน

5.3 การขับสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง ซึ่งเป็นมาตรการสุดท้ายในการลงโทษ จำเป็นต้องมีกระบวนการที่ทำให้ความ เป็นธรรมแก่สมาชิก

ในการควบคุมสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมือง มีขบวนการวิธีการมากมายหลายวิธี หากแต่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคนับเป็นมาตรการสุดท้ายและเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุด เพราะจะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของสมาชิกพรรคที่ถูกขับออกพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทันที ซึ่งมาตรการเช่นนี้ได้ถูกมองว่าเป็นมาตรการที่รุนแรงเกินไปและเอื้ออำนวยต่อกลุ่มผู้นำในพรรคการเมือง ในการใช้เป็นมาตรการในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความพยายามที่เสนอให้ยกเลิกมาตรการเช่นนี้ เพราะการพัฒนาพรรคการเมืองให้ก้าวหน้าและเข้มแข็งได้นั้นมีอยู่หลายวิธี ควรใช้ชีวิตอื่นนอกเหนือไปจากมีมติขับ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจของกลุ่มผู้นำในพรรคการเมืองที่จะขึ้นมาสวมสิทธิพรรค นอกจากนั้นการบังคับสมาชิกให้กระทำการหรือแสดงความคิดเห็นใดๆ ทั้งในและนอกสภาได้ เป็นการให้อำนาจพรรคการเมืองมากเกินไป บางครั้งทำให้สมาชิกต้องทำในสิ่งที่ขัดกับผลประโยชน์ของประชาชนได้ (1)

อย่างไรก็ดีในภาวะการเมืองไทยในปัจจุบันยังมีความจำเป็นที่จะต้องให้พรรคการเมืองควบคุมวินัยสมาชิกพรรค ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบพรรคการเมืองซึ่งพรรคการเมืองมีมาตรการหลายอย่างในการควบคุมสมาชิกพรรค และยังมีมาตรการสุดท้ายในการลงโทษสมาชิกพรรค คือการขับออกจากพรรคการเมือง เมื่อพรรคการเมืองเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำความคิดอย่างร้ายแรงต่อพรรคการเมือง แต่เพื่อป้องกันพรรคการเมืองใช้มาตรการเช่นนี้ไปในทางที่ไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อการกระทำของ

(1) สรุปลผลการประชุม ในรายงานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทาง
แก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 หน้า 76

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแม้จะขัดต่อมติพรรคในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือแม้จะขัดต่อมติพรรคแต่เป็นการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติควรที่จะได้รับความเป็นธรรม และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการปฏิบัติตัวในฐานะสมาชิกพรรคการเมือง และยังเป็นการสร้างความปลอดภัยให้แก่พรรคการเมืองในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค จำเป็นที่จะต้องกำหนดถึงการฝ่าฝืนต่อมติพรรคเรื่องใด มีความสำคัญเพียงใด ถึงจะถือเป็นมูลเหตุนำไปสู่การพิจารณาขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคได้ ซึ่งจะต้องกำหนดไว้ในกฎหมายพรรคการเมือง แม้จะเป็นการเขียนกฎหมายที่ระบุปีกย่อยซึ่งจะทำให้เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหามากเกินไป แต่ก็ต้องบัญญัติไว้เป็นบรรทัดฐานเดียวกันของทุกพรรคการเมืองจะพึงปฏิบัติตามกฎหมาย

5.3.1 การกำหนดความคิดเป็นมูลเหตุที่นำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง

ในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคการเมืองที่จะต้องเคารพแนวทางของพรรคการเมืองที่สังกัด เพื่อเป็นการพัฒนาระบบพรรคการเมือง ซึ่งหากสมาชิกพรรคแสดงความขัดแย้งกับพรรคหรือกระทำการขัดต่อมติพรรคการเมือง พรรคการเมืองก็มีมาตรการในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง แต่การขับสมาชิกของพรรคควรพิจารณาในแง่ของมาตรการที่จะขับด้วยว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความผิดหรือประพฤติเสื่อมเสียในเรื่องส่วนตัว หรือขัดมติพรรค เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน ทั้งนี้ต้องกำหนดให้รัดกุมและเหมาะสมว่าการฝ่าฝืนมติของพรรคเรื่องใดที่พรรคสามารถนำมาเป็นมูลเหตุในการกำหนดเป็นความคิด เพื่อขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากความเป็นสมาชิกพรรคการเมือง พอจะสรุปถึงความผิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ดังนี้

การฝ่าฝืนมติพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่นำไปสู่การขับออกจากความเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

ในระบอบประชาธิปไตยที่มีระบบพรรคการเมืองไว้เพื่อควบคุมในการ

ทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะที่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง เพราะ
 ในแต่ละพรรคการเมืองมีสมาชิกจำนวนมาก ความเห็นของแต่ละเรื่องจึงมีความ
 แตกต่างกัน แต่เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและให้สมาชิกพรรคโดยเฉพาะสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรที่มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันโดยเฉพาะความเห็นของพรรค
 การเมืองซึ่งคนส่วนใหญ่ได้ตกลงเช่นนั้น จำเป็นที่พรรคการเมืองจะต้องกำหนดให้
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคปฏิบัติตามในรูปของมติพรรค แต่ถ้าหากจะ
 กำหนดเป็นเกณฑ์ตายตัวโดยไม่มีเงื่อนไขและบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้อง
 ปฏิบัติตามมติพรรคในทุก ๆ เรื่องอาจจะเกิดปัญหาตามมาเมื่อมติของพรรคการเมือง
 ไปขัดกับผลประโยชน์ของเขตเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมา
 ชิกพรรคการเมืองนั้น จำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ในการกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎรปฏิบัติตามมติพรรคหรือไม่ปฏิบัติ ด้วยความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ซึ่ง
 มีที่มาจากระบบของประเทศอังกฤษที่จะมีการเตือนล่วงหน้ากรณีกฎหมายที่จะเข้าสู่
 สภามีความสำคัญอย่างไร ระดับใดคือ

1. กฎหมายธรรมดา ภายหลังคะแนนของสมาชิกเป็นไปโดยอิสระ
 (FREE VOTE) ไม่มีการบังคับใด ๆ
2. กฎหมายที่มีความสำคัญถัดมา ภายหลังคะแนนตามมติพรรคแต่ไม่บังคับ
3. กฎหมายที่มีความสำคัญยิ่งขึ้น มีการบังคับภายหลังคะแนนตามมติพรรค
 เว้นแต่ขัดผลประโยชน์การเลือกตั้งของสมาชิกที่จะลงคะแนน
4. กฎหมายสำคัญสูงสุด บังคับให้สมาชิกทุกคนลงคะแนนตามมติพรรค
 การฝ่าฝืนมติพรรคเรื่องสำคัญ ๆ ที่จะเป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง สำหรับพรรคการเมืองใน
 ประเทศไทย พอสรุปได้ดังนี้

มติเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เป็นกฎหมายสำคัญสูงสุดในการปกครองประเทศ จำเป็นที่พรรคการเมือง
 จะต้องแสดงจุดยืนอย่างชัดเจนในเรื่องรัฐธรรมนูญ เช่นการแก้ไขรัฐธรรมนูญ
 ซึ่งจำเป็นต้องใช้คะแนนเสียงจำนวนมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภา-

ผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จึงจะสามารถดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่พรรคการเมืองที่มีส่วนในการเสนอ หรือสนับสนุนร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จะต้องให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ เพื่อแสดงถึงบทบาทและจุดยืนของพรรคการเมืองในเรื่องรัฐธรรมนูญ ซึ่งพรรคการเมืองจะต้องแจ้งให้สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทราบถึงมติพรรคว่าจะโหวตอย่างไรในเรื่องประเด็นของรัฐธรรมนูญ เพื่อที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจะได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และยังเป็นเงื่อนไขต่อไปว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคทุกคนจะต้องโหวตตามมติพรรค หากมีการฝ่าฝืนพรรคการเมืองจะนำมาเป็นมูลเหตุแห่งความผิด เพื่อขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เพราะถือว่ารัฐธรรมนูญเป็นเรื่องสำคัญที่สุดจึงจำเป็นต้องบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคปฏิบัติตามมติพรรค

มติเกี่ยวกับกฎหมายที่เสนอโดยรัฐบาล

รัฐบาลจะดำรงอยู่ได้ในระบบรัฐสภาไทย จำเป็นที่จะต้องมีความเสี่ยงสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาล เพื่อที่จะให้พรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาลไปดูแลควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคในการสนับสนุนรัฐบาล และรัฐบาลจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากยิ่งขึ้นหากจำเป็นจะต้องใช้กระบวนการพิจารณาของสภาเพื่อให้ความเห็นชอบในการบริหารราชการแผ่นดิน เช่นการเสนอร่างกฎหมายที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี จำเป็นอย่างยิ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล เพื่อลงมติให้ความเห็นชอบกฎหมายตามที่รัฐบาลเสนอ เช่นร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี พระราชกำหนดที่รัฐบาลประกาศใช้และต่อมาต้องให้สภาให้ความเห็นชอบเป็นพระราชบัญญัติ หากกฎหมายเหล่านี้

(1) รายงานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 หน้า 74

สภาไม่ให้ความเห็นชอบ รัฐบาลก็ไม่สามารถจะอยู่บริหารราชการแผ่นดินต่อไป จะต้องเลือกทางใดทางหนึ่งระหว่าง ลาออก กับยุบสภา

. ความสำคัญของพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลที่จะต้องสนับสนุนรัฐบาลจำเป็นต้องควบคุมสมาชิกของพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการสนับสนุนกฎหมายจากรัฐบาล ในฐานะเป็นพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล หากมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลฝ่าฝืนมติพรรคเกี่ยวกับกฎหมายที่เสนอโดยรัฐบาล พรรคการเมืองสามารถยกขึ้นเป็นเหตุแห่งความผิดที่นำไปสู่การจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

มติเกี่ยวกับกฎหมายที่เสนอโดยพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นสมาชิกพรรค

พรรคการเมืองต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องดำเนินการทางการเมืองตามที่ได้แถลงนโยบายไว้เมื่อครั้งรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง และยังเป็นการสร้างบทบาททางการเมืองแก่พรรคการเมืองด้วย ซึ่งโอกาสในการสร้างบทบาทและผลงานของพรรคการเมืองทางหนึ่ง คือการเสนอร่างกฎหมายเพื่อให้สภาให้ความเห็นชอบเป็นกฎหมายที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและยังเป็นการสร้างผลงานทางการเมืองแก่พรรคการเมือง ซึ่งเมื่อพรรคการเมืองต่าง ๆ มีโอกาสในการเสนอร่างกฎหมาย หากเป็นพรรคการเมืองที่มีจำนวนเสียงไม่น้อยกว่า 21 เสียง ซึ่งหากมีการพิจารณาลงมติเพื่อให้ความเห็นชอบจากสภา สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคที่เสนอร่างกฎหมายจะต้องลงมติให้การสนับสนุน เพราะถือเป็นหน้าที่สมาชิกพรรคการเมืองจะต้องให้การสนับสนุนพรรคการเมืองเมื่อมีโอกาสและโดยเฉพาะโอกาสสำคัญ ๆ ในการเสนอร่างกฎหมายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคต้องลงมติให้การสนับสนุนหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคฝ่ายอื่นจะถือว่าเป็นความผิดที่เป็นมูลเหตุนำมาจับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

อย่างไรก็ตามหากร่างกฎหมายที่พรรคการเมืองเสนอเป็นร่างกฎหมายที่ขัดต่อผลประโยชน์ของประชาชนในเขตเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมาชิกพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นได้แสดงการคัดค้านร่างกฎหมายฉบับ

ดังกล่าวในระหว่างการประชุมพรรคโดยอธิบายเหตุผลให้ที่ประชุมพรรคฟัง แต่ที่ประชุมพรรคส่วนใหญ่ลงมติให้เสนอร่างกฎหมายนี้ต่อสภาได้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นอาจตกลงกับที่ประชุมพรรคว่าจะไม่ริหว่าดให้การสนับสนุนร่างกฎหมายที่เสนอโดยพรรคฉบับนี้ หากที่ประชุมตกลงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็สามารถลงมติคัดค้านได้ หรือหากว่าพรรคการเมืองไม่ยินยอมให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงมติคัดค้านก็สามารถที่ตกลงให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรงดออกเสียง ซึ่งเป็นการประนีประนอมทั้งพรรคการเมือง ซึ่งจะไม่ทำให้เสียภาพพจน์ว่าคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไม่ได้ และตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองก็สามารถไปชี้แจงกับประชาชนในเขตเลือกตั้งได้

หากว่าพรรคการเมืองยินยอมให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคต้องลงมติสนับสนุนกฎหมายที่พรรคการเมืองมีมติให้เสนอ และเป็นกฎหมายเกี่ยวกับนโยบายของพรรคโดยตรงที่ได้แถลงไว้เมื่อครั้งรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและได้ให้คำมั่นสัญญากับประชาชนว่าจะผลักดันกฎหมายที่มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับประชาชนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคต้องปฏิบัติตามมติพรรคการเมืองที่กำหนดไว้ หากฝ่าฝืนพรรคการเมืองจะนำมาเป็นเหตุแห่งความผิดที่เป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แต่ถ้าร่างกฎหมายที่พรรคการเมืองเสนอเป็นกฎหมายที่ไม่เกี่ยวกับนโยบายของพรรคการเมืองโดยตรง อีกทั้งไม่เคยให้คำมั่นสัญญากับประชาชนในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและเป็นกฎหมายที่ไปขัดกับผลประโยชน์ของประชาชนในเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมาชิกพรรค แม้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะลงมติคัดค้านกฎหมายฉบับดังกล่าว พรรคการเมืองจะนำเหตุที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าฝืนมติพรรคมาเป็นมูลเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองไม่ได้

มติเกี่ยวกับกฎหมายที่เสนอโดยพรรคร่วมรัฐบาล

ตามปกติพรรคการเมืองที่ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลจำเป็นต้องให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อจะให้เกิดเอกภาพแก่พรรคร่วมรัฐบาลและยังเป็นการเสริมสร้างบทบาททางการเมือง จึงจำเป็นต้องที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคร่วมรัฐบาล

จะต้องให้การสนับสนุนแก่พรรคการเมืองอื่นที่ร่วมกันในการจัดตั้งรัฐบาล โดยหากพรรคร่วมรัฐบาลอื่นเสนอร่างกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภา และมีการตกลงกันในคณะกรรมการประสานงานพรรคร่วมรัฐบาล (วิป) ให้สนับสนุนร่างกฎหมายจากพรรคร่วมรัฐบาล วิปของแต่ละพรรคได้นำมติของวิปไปแจ้งต่อที่ประชุมของพรรคและที่ประชุมของพรรคมีมติให้สนับสนุนร่างกฎหมายดังกล่าว และร่างกฎหมายดังกล่าวยังตรงกับนโยบายของพรรคด้วย พรรคจึงจำเป็นต้องบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคให้การสนับสนุนร่างกฎหมายนี้เป็นเสมือนกฎหมายที่เสนอโดยพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั่นเอง หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าฝืนมติพรรคในเรื่องนี้ จะเป็นความผิดที่นำมาเป็นเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค

แต่หากว่าร่างกฎหมายดังกล่าว แม้จะเป็นของพรรคร่วมรัฐบาล และพรรคมีมติให้สนับสนุน แต่หากเป็นกฎหมายที่ขัดกับผลประโยชน์ของประชาชนในเขตเลือกตั้ง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ชี้แจงงานปัญหาที่เกิดขึ้นให้พรรคได้รับทราบแล้ว อีกทั้งกฎหมายนี้ยังไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนโยบายของพรรคเลย สมาชิกจะลงมติเป็นการฝ่าฝืนมติพรรค พรรคการเมืองจะนำไปเป็นเหตุในการขับสมาชิกออกจากพรรคไม่ได้

การฝ่าฝืนมติพรรคเรื่องผู้ติดเชื้อเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล

บทบาทสำคัญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการควบคุมรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ซึ่งจะต้องทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาลว่าบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามนโยบายที่ได้แถลงต่อสภาหรือไม่ หรือมีการบริหารราชการแผ่นดินผิดพลาดหรือไม่ เกิดการคอร์รัปชัน ซึ่งเหตุทั้งหลายทั้งปวงที่ยกขึ้นเพื่อควบคุมรัฐบาลด้วยการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลเป็นรายบุคคลหรือทั้งหมด ซึ่งเป็นหน้าที่ของพรรคการเมืองฝ่ายค้านที่จะดำเนินการตรวจสอบรัฐบาล และยังเป็นหน้าที่โดยตรงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านที่จะต้องตรวจสอบรัฐบาล หากว่าพรรคฝ่ายค้านได้มีมติที่จะยืนยันผู้ติดเชื้อเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลไม่ว่าจะ

เป็นรายบุคคลหรือทั้ง คณะของพรรคฝ่ายค้านที่มีมติดังกล่าวจะต้องสนับสนุนมติพรรคการเมืองของตนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นหน้าที่โดยตรง uly จะต้องลงชื่อร่วมกับฝ่ายค้านอื่น เพื่อให้ครบตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้⁽¹⁾

หากว่าภายหลังการลงชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลเป็นรายบุคคลหรือทั้ง คณะแล้ว มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอถอนชื่อออกจากญัตติดังกล่าว หรือแม้แต่ในการรหวัดเพื่อไม่ไว้วางใจรัฐบาล ซึ่งพรรคได้มีมติให้รหวัดไม่ไว้วางใจรัฐบาลแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้ฝ่าฝืนมติพรรค ทั้งสองกรณีให้ถือว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นฝ่าฝืนมติพรรค และสามารถนำความผิดนี้มา เป็นเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคได้

จากการที่กำหนดถึงความผิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองสามารถนำไปเป็นมูล เหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง ซึ่งได้กำหนดจากหน้าที่โดยตรงของจะต้องปฏิบัติและมีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองที่สังกัด ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่เกี่ยวกับการออกกฎหมายและการควบคุมรัฐบาล ซึ่งเป็นหน้าที่ที่มีหลักเกณฑ์แน่นอนชัดเจน หากเกิดปัญหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าฝืนมติพรรคก็สามารถนำมาพิจารณาได้อย่างมีหลักการจึงเป็นการก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะทราบว่ เรื่องใดที่สามารถฝ่าฝืนมติพรรคได้ ถ้าหากมติพรรคไปขัดกับผลประโยชน์ของประชาชนในเขตเลือกตั้ง uly พิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎหมายพรรคการเมือง แม้ว่ามติพรรคนั้นจะขัดกับผลประโยชน์ของประชาชนในเขตเลือกตั้ง ถ้ามติพรรคมีความสำคัญกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องลงมติตามที่พรรคกำหนด หากว่าเรื่องใดที่พรรคกำหนดเป็นมติพรรคมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ของประชาชนในเขตเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็สามารถฝ่าฝืนมติพรรคได้

(1) มาตรา 150 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

การสร้างหลักเกณฑ์โดยกำหนดไว้ในกฎหมายพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับพรรค เพื่อจะได้มีหลักเกณฑ์เป็นแนวปฏิบัติแน่นอน หากมีกรณีการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค พรรคการเมืองจะไม่ต้องถูกกล่าวหาว่ารังแกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และยังเป็น การสร้างความชอบธรรมให้แก่พรรคการเมืองด้วย และนอกจากนี้การที่กำหนดถึงความคิดที่เป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคอย่างชัดเจนมีหลักเกณฑ์ไว้ในกฎหมายพรรคการเมือง เป็นการสร้างหลักเกณฑ์ให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการตรวจสอบถึงแนวทางการปฏิบัติตัวทางการเมืองว่ามีแนวทางไปขัดกับพรรคการเมือง และจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่พรรคการเมืองหรือไม่ ซึ่งในต่างประเทศส่วนแล้วแต่กำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องที่ต้องกำหนดความคิดที่จะเป็นเหตุนำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองไว้ อย่างชัดเจนในแต่ละพรรคการเมือง เช่น ในฝรั่งเศส สมาชิกพรรคจะถูกขับออก จากพรรคต่อเมื่อฝ่าฝืนหลักหรือระเบียบพรรค หรือละเมิดมติพรรคที่มีการกำหนดไว้ในพรรคการเมือง ในประเทศเยอรมันกำหนดถึงเงื่อนไขความคิดที่จะขับสมาชิกออกจากพรรค ต่อเมื่อกระทำการเจตนาฝ่าฝืนข้อบังคับพรรคหรือเจตนากระทำ ขัดต่อหลักพื้นฐานของพรรคอย่างร้ายแรง และการกระทำดังกล่าวต้องก่อให้เกิด ความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่พรรค และการกำหนดว่าความคิดเรื่องใดบ้างที่จะเป็นเหตุให้พรรคการเมืองขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคเป็นเรื่อง ของแต่ละพรรคการเมืองที่จะไปกำหนดไว้ในข้อบังคับพรรค หากแต่การกำหนดนั้น จะต้องให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย หากระเบียบข้อบังคับของพรรคไม่สอดคล้องกับประชาธิปไตย ระเบียบนั้นๆ ย่อมเป็นโรมมะและมีผลาห้ามติหรือการดำเนินการต่างๆ ตามระเบียบข้อบังคับเป็นโรมมะตามไปด้วย วัตถุบุคคลทั่วไปสามารถ ยกความเป็นโรมมะนี้ขึ้นกล่าวอ้างได้เสมอ (1)

(1) บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ :

จะเห็นว่าในต่างประเทศที่เป็นประชาธิปไตยและมีระบบพรรคการเมือง ได้ให้ความสำคัญต่อสมาชิกพรรคการเมืองเป็นอย่างมากและจะมีการสร้างระบบตรวจสอบสมาชิกพรรค รวมทั้งพรรคการเมืองที่จะลงโทษสมาชิกพรรคก็จะต้องมีหลักเกณฑ์แน่นอนและตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันพรรคการเมืองรังแกสมาชิกแต่ละคน เดียวกันพรรคต้องควบคุมสมาชิกพรรคได้ด้วย

5.3.2 การกำหนดข้อบังคับพรรคไว้ตามกฎหมายพรรคการเมือง ในเรื่องขั้นตอนการขับ ส.ส. ออกจากพรรค

เพื่อไม่ให้มีขั้นตอนการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละพรรคการเมือง ซึ่งในปัจจุบันบางพรรคการเมืองมีขั้นตอนและวิธีการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคง่ายมาก โดยวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาในการประชุมร่วมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการบริหารพรรค ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถแสวงหาพยานหลักฐานมาหักล้างข้อกล่าวหาได้ในขณะนั้น เพราะการแสวงหาพยานหลักฐานจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลา เมื่อแจ้งข้อกล่าวหาแล้วก็ใช้มติของการประชุมร่วมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการบริหารพรรคจำนวนสามในสี่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการบริหารของพรรคทั้งหมดก็จะทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคอันนำไปสู่การพ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นลักษณะการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคใช้วิธีการวาระเดียว ซึ่งจะเป็นการไม่ก่อให้เกิดความโปร่งใสและชอบธรรมแก่พรรคการเมืองเอง และยิ่งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกขับออกไปไม่ได้รับความเป็นธรรม จึงจำเป็นที่จะมีเงื่อนไขและวิธีการที่กำหนดชัดเจนในเรื่องขั้นตอนการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ภายหลังจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอันเป็นมูลเหตุไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคได้

มาตรการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคเป็นสิทธิของแต่ละพรรคการเมือง เมื่อปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำการขัดมติพรรค หรือกระทำการใด ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าสามารถเป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับ

ออกจากพรรคได้ พรรคการเมืองก็จะดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในกฎหมายพรรคการเมือง เพื่อขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคต่อไป

แม้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำการขัดต่อมติพรรคในเรื่องสำคัญ ๆ ที่สามารถนำมาเป็นมูลเหตุขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายพรรคการเมืองได้ก็ตาม พรรคการเมืองก็สามารถสงวนสิทธิที่จะไม่ใช้มาตรการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค เพราะเป็นเอกสิทธิ์ของพรรคการเมืองแต่ละพรรค เมื่อพรรคการเมืองเห็นว่าการที่สมาชิกพรรคกระทำการขัดต่อมติพรรคด้วยความจำเป็นที่จะต้องกระทำด้วยเหตุผลทางการเมืองหรือเหตุผลอื่น ๆ และเป็นเหตุผลที่สมาชิกพรรคการเมืองอื่น ๆ ยอมรับได้ เช่น กรณีนายชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี พรรคชาติไทย ได้รับเลือกเป็นประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้เสนอแนวทางการแก้ไขดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา ซึ่งการลงมติในครั้งนั้นพรรคชาติไทยได้มีมติพรรคไม่รับร่างการแก้ไขฉบับที่ นายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธาน ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของพรรคชาติไทยทั้งหมดได้ปฏิบัติตามมติพรรคคือการไม่รับร่างการแก้ไขฉบับ นายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธาน ยกเว้นนายชุมพลคนเดียวที่ไม่ปฏิบัติตามมติพรรค คือลงมติสนับสนุนรับร่างการแก้ไขฉบับดังกล่าว(1) ซึ่งนายชุมพล ได้กระทำไปในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ การที่ไม่ปฏิบัติตามมติพรรคเป็นมติในเรื่องรัฐธรรมนูญอันเป็นเรื่องสำคัญที่เป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับนายชุมพลออกจากพรรคชาติไทยได้แต่พรรค

(1) รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยสามัญที่ 1 ครั้งที่ 20/2536

ชาติไทยได้สงวนสิทธิ์ที่จะไม่จับนายชุมพลออกจากพรรค เพราะพรรคชาติไทยเห็นว่า เหตุผลที่นายชุมพลกระทำการขัดมติพรรคเป็นเพราะร่างการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ นายชุมพลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างขึ้นมาและที่สำคัญ นายชุมพล ศิลปอาชา ยังเป็นประธานคณะกรรมการวิสามัญชุดนี้ด้วย จึงต้องแสดงความรับผิดชอบในการที่จะต้องปกป้องร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบทางการเมืองแม้จะขัดต่อมติพรรคก็ตาม และกรณีที่มีลักษณะคล้ายกับนายชุมพล ศิลปอาชา คือกรณีของนายประจวบ ไชยสาห์น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรธานี และนายจำลอง ครุฑขุนทด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา ทั้งคู่สังกัดพรรคชาติพัฒนาโดยนายประจวบเป็นประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ นายจำลอง เป็นเลขานุการคณะกรรมการฯ โดยคณะกรรมการฯได้เสนอร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญใน มาตรา 198, 199 ไปในแนวทางที่มีความแตกต่างจากร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยชุดนายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธานกรรมการฯซึ่งพรรคชาติพัฒนาได้มีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคลงมติในมาตรา 198, 199 แตกต่างไปจากคณะกรรมการชุดนายประจวบ ไชยสาห์นเป็นประธาน ซึ่งทั้งนายประจวบและนายจำลองจะต้องปฏิบัติตามมติพรรคชาติพัฒนาในฐานะที่เป็นสมาชิกพรรคชาติพัฒนา แต่เมื่อมีการลงมติทั้งนายประจวบ และนายจำลองได้ลงมติแตกต่างจากพรรคชาติพัฒนา (1) โดยลงมติสนับสนุนร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญชุดนายประจวบเป็นประธาน ซึ่งการกระทำของนายประจวบและนายจำลอง ไม่ปฏิบัติตามมติพรรคชาติพัฒนา และเป็นเรื่องใหญ่ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่ทั้งนายประจวบและนายจำลองจำเป็นต้องลงมติสนับสนุนร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ชุดที่นายประจวบเป็นประธานคณะกรรมการฯ และนายจำลองเป็นเลขานุการเพราะเป็นความรับผิดชอบทางการเมือง เนื่องจาก

(1) สยามจดหมายเหตุ (19-25 ธันวาคม 2537) 1538

ทั้งสองมีบทบาทสำคัญในการจัดทำร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งพรรคชาติพัฒนา ก็สงวนสิทธิที่จะไม่ดำเนินการลงโทษทั้งนายประจวบและนายจำลอง

ด้วยความจำเป็นที่ต้องสร้างวินัยของสมาชิกพรรคและยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้ระบบพรรคการเมืองจำเป็นต้องมีมาตรการจากพรรคการเมืองในการลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยขับออกจากพรรค แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ถูกกล่าวหาด้วย ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดขั้นตอนและวิธีการในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคไว้ในกฎหมายพรรคการเมือง เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีโอกาสชี้แจงแสดงหลักฐาน จะได้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและในขณะที่เดียวกันจะเป็นการสร้างความชอบธรรมแก่พรรคการเมืองต่อไป

คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง กรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดต่อพรรคการเมือง

ในการพิจารณาเมื่อมีการกล่าวหาว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองใดกระทำการผิดข้อบังคับพรรคหรือฝ่าฝืนมติพรรค จนอาจจะถูกพิจารณาขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรค จำเป็นต้องมีองค์กรของพรรคโดยเฉพาะทำหน้าที่สอบสวนหาข้อเท็จจริงที่ถูกกล่าวหา ซึ่งองค์กรนี้จะอยู่ในรูปคณะกรรมการของพรรคมีจำนวนประมาณ 3 คน โดยเป็นองค์กรเฉพาะกิจทำหน้าที่สอบสวนกรณีสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดข้อบังคับพรรคหรือฝ่าฝืนมติพรรคเป็นกรณี ๆ ไป โดยคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงจะได้รับการแต่งตั้งจากหัวหน้าพรรค โดยคัดเลือกจากสมาชิกของพรรคที่ไม่ใช่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะกรรมการบริหารพรรค ทั้งนี้เพื่อป้องกันบุคคลคนเดียวทำหน้าที่ 2 อย่าง คือทั้งสอบสวนข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดเพราะอาจไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ถูกกล่าวหา หากคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือกรรมการบริหารพรรค เพราะบุคคลเหล่านี้ตามกฎหมายพรรคการเมืองจะมีอำนาจขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ออกจากพรรค (1) หากมีอำนาจมาสอบสวนข้อเท็จจริงด้วยอาจก่อให้เกิดความไม่
เป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกกล่าวหาจึงจำเป็นต้องกำหนดตัวบุคคล
ที่เป็นคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงที่เป็นสมาชิกของพรรคแต่ไม่ใช่สมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรและคณะกรรมการบริหารของพรรค

เพื่อให้การสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีการฝ่าฝืนมติพรรคหรือกระทำผิดข้อ
บังคับพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันนำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ออกจากพรรคของคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงบรรลุผลและมีประสิทธิภาพ
จำเป็นที่คณะกรรมการจะต้องมีอำนาจในการเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องในกรณีของ
ปัญหาสอบสวน โดยเฉพาะตัวผู้ถูกกล่าวหาจะต้องให้ความร่วมมือแก่คณะกรรมการ
สอบสวนข้อเท็จจริง เพราะถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียและเป็นประโยชน์โดยตรงต่อ
ผู้ถูกกล่าวหา โดยคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเมื่อได้รับการแต่งตั้งจากหัว
หน้าพรรคแล้ว และได้รับข้อกล่าวหาจากหัวหน้าพรรคว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
กระทำผิดต่อพรรคการเมืองอันเป็นมูลเหตุอันนำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ออกจากพรรค คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจะประชุมกำหนดแนวทางการ
สอบสวนและเรียกผู้ถูกกล่าวหาพร้อมทั้งพยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหาจะนำมาหักล้าง
ข้อกล่าวหาโดยหาข้อชี้แจง

ในการสอบสวนคณะกรรมการจะต้องดำเนินการสอบสวนทั้งข้อมูลโดย
จากผู้กล่าวหา โดยสอบสวนในประเด็นต่างๆ ให้ชัดเจนจากหลักฐานและข้อกล่าว
หาต่าง ๆ ให้ครบถ้วน เมื่อประเด็นใดไปเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกหรือพยาน
หลักฐานอยู่กับบุคคลภายในคณะกรรมการควรจะขอความร่วมมือจากบุคคลภายนอก
ในการสอบสวนข้อเท็จจริงให้กระจ่าง เมื่อการสอบสวนข้อเท็จจริงสิ้นสุดลง
แม้ว่าคณะกรรมการสอบสวนเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลความจริงแต่ประการใดคณะ

(1) มาตรา 24(4) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พุทธศักราช 2535

กรรมการก็ไม่มีอำนาจชี้ขาดแต่ประการใด หรือแม้ว่าจากการสอบสวนคณะกรรมการเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลความจริง คณะกรรมการก็ไม่มีอำนาจลงโทษผู้ถูกกล่าวหาทางใดเพียงเสนอต่อคณะกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการประชุมร่วมขององค์กรทั้งสองเพื่อชี้ขาดว่าการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาผิดจริงหรือไม่ หากเห็นว่าผิดคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องลงมติด้วยคะแนนเสียง 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะกรรมการบริหารพรรคทั้งหมดโดยคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงมีอำนาจเพียงสรุปผลการสอบสวนและเสนอแนะในฐานะกรรมการสอบสวนเพื่อเป็นข้อมูลแก่คณะกรรมการบริหาร และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค

แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ

หัวหน้าพรรคได้รับเรื่องที่มีการกล่าวหาว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคกระทำผิดข้อบังคับของพรรคหรือฝ่าฝืนมติพรรค และเป็นประเด็นที่เป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค เพราะถือว่าเป็นความผิดรุนแรง โดยการยกข้อกล่าวหาว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดกระทำผิดข้อบังคับพรรคหรือฝ่าฝืนมติพรรค สมาชิกของพรรคจำนวนหนึ่งซึ่งอาจประมาณ 20 คน ทำหนังสือถึงหัวหน้าพรรคแจ้งข้อกล่าวหาว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดกระทำการใดอันเป็นความผิดต่อพรรคที่เป็นมูลเหตุแห่งการขับออกจากพรรค หรือแม้แต่หัวหน้าพรรคก็อาจยกข้อกล่าวหาขึ้นกล่าวหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดของพรรคกระทำผิดต่อพรรคเองได้ โดยไม่ต้องรอสมาชิกพรรคยกข้อกล่าวหาขึ้นกล่าวหา เมื่อเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดกระทำผิดข้อบังคับพรรคหรือฝ่าฝืนมติพรรคในเรื่องที่เป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับออกจากพรรค

หัวหน้าพรรคได้รับเรื่องที่มีการกล่าวหาว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคกระทำผิดต่อพรรคแล้ว หัวหน้าพรรคต้องตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสอบสวนข้อเท็จจริงที่มีการกล่าวหา เมื่อคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงได้รับการแต่งตั้งแล้วจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษรแก่ผู้ถูกกล่าวหาทุกประเด็นโดยละเอียด ในเรื่องที่ถูกกล่าวหาเพื่อที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้ชี้แจงแสดงพยาน

หลักฐานเพื่อหักล้างข้อกล่าวหา ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้แกผู้ถูกกล่าวหาได้ต่อสู้ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่ และสามารถชี้แจงต่อคณะกรรมการได้ทุกเรื่อง ที่เห็นว่าไม่จริงแต่จะต้องชี้แจงภายในระยะเวลาที่กำหนดหลักจากทราบข้อกล่าวหา หากไม่สามารถชี้แจงได้ทันโดยมีเหตุขัดข้อง สามารถขอเลื่อนการชี้แจงไปได้ ระยะเวลาและโอกาสชี้แจงของผู้ถูกกล่าวหาตามกรณีดังกล่าวมาคงพอสร้างความ เป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นผู้แทนวงชน- ชาวไทยและจะต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เมื่อการปฏิบัติหน้าที่ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปฝ่าฝืนมติพรรคหรือข้อบังคับพรรค และเมื่อมีการชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นการสร้างความเข้าใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ พรรคการเมืองเพิ่มขึ้นหลังจากการมีการชี้แจงแล้ว อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการ ใช้วิธีการพิจารณาขับสมาชิกออกจากพรรคโดยใช้การพิจารณาวาระเดียว และยัง เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้แสดงให้ประชาชนทั่วไปได้เห็นว่าการกระทำของตน เป็นอย่างไร โดยสามารถแสดงได้ในช่วงระยะเวลาที่มีการชี้แจงต่อคณะกรรมการ สอบสวนข้อเท็จจริง อีกทั้งจะเป็นการเสริมสร้างความ เป็นธรรมแก่สมาชิก- สภาผู้แทนราษฎรที่ถูกกล่าวหาได้อีกทางหนึ่ง ทั้งยังสร้างความชอบธรรมให้แก่ พรรคการเมืองในการพิจารณาขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคด้วย

เปิดโอกาสให้ชี้แจงข้อกล่าวหา

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดต่อพรรคการเมืองอัน เป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้รับข้อกล่าวแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาสามารถรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อชี้แจงคัดค้านข้อกล่าวหาต่อคณะ- กรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง โดยที่ผู้ถูกกล่าวหาสามารถชี้แจงได้ทุกเรื่องทุกประ- เต็น เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและคณะกรรมการจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหา ได้แสดงพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหานำพยาน บุคคล เข้าให้ข้อมูลแก่คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง และการเข้าชี้แจงแก่ คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำ

ทำผิดต่อพรรคการเมืองจะต้องชี้แจงภายในเจ็ดวันนับจากวันที่ได้รับข้อกล่าวหา เป็นหนังสือหากภายในระยะเวลาดังกล่าวไม่สามารถชี้แจงต่อคณะกรรมการได้ด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม ผู้ถูกกล่าวหาสามารถเลื่อนการชี้แจงข้อกล่าวหาออกไปได้อีก 2 ครั้ง ๆ ละไม่เกินเจ็ดวัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาสามารถรวบรวมพยานหลักฐานแก่ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่

การกำหนดขั้นตอนการเปิดโอกาสให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสชี้แจงจะเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาเพราะได้มีโอกาสชี้แจงแสดงหลักฐานอย่างชัดเจนและยังเป็นการป้องกันการรังแกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดต่อพรรคการเมือง เพราะหากไม่กำหนดขั้นตอนเช่นนี้พรรคการเมืองอาจใช้วิธีการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค โดยอาศัยการขับวาระเดียวโดยที่ไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีโอกาสแก่ข้อกล่าวหาซึ่งจะทำให้พรรคขาดความชอบธรรมในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค

คณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยข้อกล่าวหาเสร็จแล้วต้องแจ้งที่ประชุมใหญ่ของพรรค

คณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคทั้งหมดได้รับผลการสอบสวนกรณีสมาชิกของพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดต่อพรรคการเมืองอย่างรุนแรง ซึ่งอาจจะถูกขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรค จะต้องนำผลการสอบสวนของคณะกรรมการและความเห็นของคณะกรรมการเพื่อประกอบการวินิจฉัย โดยการวินิจฉัยข้อกล่าวหาจะต้องกระทำในที่ประชุมร่วม เห็นว่าการสอบสวนและความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนยังไม่ชัดเจนก็สามารถส่งเรื่องกลับเพื่อให้คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงในประเด็นต่าง ๆ ที่ที่ประชุมร่วมเห็นว่ายังไม่ชัดเจนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อที่ประชุมของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้พิจารณาประเด็นข้อกล่าวหา รวมทั้งพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ แล้วที่ประชุมจะต้องวินิจฉัยข้อกล่าวหาโดยใช้วิธีการลงมติในที่ประชุม หากที่ประชุมมีมติให้ยกข้อกล่าวหาโดยวินิจฉัยว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลหรือมีมูลแต่ความผิดไม่รุนแรงที่ประชุมอาจจะลงโทษสถานเบา เช่น ตักเตือน ตำหนิ

ภาคทัณฑ์ หรือตัดสิทธิบางส่วนของผู้ถูกกล่าวหา หรือจะยกข้อกล่าวหาเลยโดยไม่มี
 ลงโทษใดๆ กรณีนี้ถือว่าข้อกล่าวหาเป็นอันสิ้นสุด หากที่ประชุมมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหา
 มีความผิดและให้ขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แต่มติของที่ประชุมไม่
 ถึงสามในสี่ของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดของพรรค
 ถือว่าข้อกล่าวหาตกไปให้ยกข้อกล่าวหา แต่หากว่าที่ประชุมของคณะกรรมการ-
 บริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคเห็นว่า ข้อกล่าวหาเป็นจริงและลง
 มติขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองด้วยคะแนน
 เสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง
 หมดของพรรค ความเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูก
 ขับออกจึงไม่สิ้นสมาชิกภาพจนกว่าคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎรจะแจ้งผลการลงมติและรายละเอียดในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับการขับสมา
 ชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคแก่ที่ประชุมใหญ่ของพรรค เพื่อให้ความเห็นชอบ
 หากที่ประชุมใหญ่ของพรรคมีมติไม่ให้ความเห็นชอบ หรือให้ความเห็นชอบแต่มติให้
 ความเห็นชอบไม่ถึงกึ่งหนึ่งของที่ประชุมใหญ่ของพรรคถือว่าข้อกล่าวหาตกไป สมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรที่ถูกกล่าวหา ยังคงเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอยู่ต่อไป แต่หาก
 ว่าที่ประชุมใหญ่ของพรรคมีมติให้ความเห็นชอบในคำวินิจฉัยของคณะกรรมการบริ-
 หารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของ
 ที่ประชุมใหญ่ของพรรคให้ถือว่าการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้-
 แทนราษฎรสิ้นสุดลงนับแต่ที่ประชุมใหญ่ของพรรคมีมติ ซึ่งประเด็นนี้จะต้องมีการ
 แก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 มาตรา 114 โดย
 เพิ่มเงื่อนไขการพ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามเนื้อหาที่กล่าวมา
 ไว้ในรัฐธรรมนูญ

การที่เสนอให้เพิ่มเงื่อนไขก่อนที่สมาชิกภาพการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
 เมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลงหลังจากถูกคณะกรรมการบริหารพรรค
 และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคมีมติขับออก ซึ่งจะต้องให้ที่ประชุมใหญ่ของพรรค
 ให้ความเห็นชอบ ก็เพื่อจะสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งนอกจากจะมี

โอกาสชี้แจงข้อเท็จจริงแก่คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงในชั้นสอบสวนแล้ว
 ยังสามารถชี้แจงแก่ประชาชนในเขตเลือกตั้งถึงข้อเท็จจริงที่ถูกกล่าวหา โดย
 สามารถใช้ช่วงระยะเวลาในระหว่างการให้ข้อเท็จจริงแก่คณะกรรมการสอบสวน
 ข้อเท็จจริง และระยะเวลาระหว่างคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทน-
 ราษฎรของพรรคขอความเห็นชอบต่อที่ประชุมใหญ่ของพรรค เพราะในข้อบังคับ
 ของแต่ละพรรคการเมืองจะกำหนดวาระการประชุมของพรรคปีละครั้ง (1) จึงเป็น
 โอกาสที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกกล่าวหาสามารถใช้ระยะเวลาช่วงนี้ไปชี้แจง
 แก่ประชาชนในเขตเลือกตั้ง ที่สิทธิเลือกเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 ถึงข้อเท็จจริง และความจำเป็นต่าง ๆ ที่ต้องกระทำผิดต่อพรรคที่เป็นสมาชิกอยู่
 เพื่อเป็นการสร้างโอกาสทางการเมืองต่อไปในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะ
 ต้องรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน หากจะต้องถูกขับออกจาก
 การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เพราะหน้าที่ต้องผูกพันตามรัฐธรรมนูญและกฎ-
 หมายพรรคการเมืองในฐานะสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งกรณีนี้ในต่างประเทศได้
 มีการกำหนดขั้นตอนในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้อย่างชัดเจนแน่นอน เพื่อ
 เปิดโอกาสให้ได้มีโอกาสในการแก้ข้อกล่าวหา เช่น ประเทศอังกฤษการที่จะขับ
 ออกจากพรรคการเมืองจะมีการขับสมาชิกตั้งแต่องค์กรสาขาพรรคตามเขตเลือกตั้ง
 โดยกรรมการสาขาพรรค และหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าไม่ได้รับความ
 เป็นธรรมจากสาขาพรรคสามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการบริหารพรรคในระดับชาติ
 และหากคณะกรรมการบริหารระดับชาติขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค
 ต้องขอความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองก่อนจึงจะทำให้สมาชิก-

(1) ข้อ 49 ข้อบังคับพรรคชาติพัฒนา พุทธศักราช 2535

ข้อ 62 ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พุทธศักราช 2530

แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1/2532

ข้อ 63 ข้อบังคับพรรคชาติไทย พุทธศักราช 2532

แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2537

สภาผู้แทนราษฎรคนนั้นพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรค

5.4 ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง

การที่กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคมิได้เป็นการส่งเสริมให้พรรคการเมืองเข้มแข็งเสมอไป เพราะบางครั้งการกำหนดคุณสมบัติเช่นนี้ ผู้สมัครบางคนจำเป็นต้องสังกัดพรรคเพียงเพื่อคุณสมบัติครบตามเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้นเอง และในขณะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีเงื่อนไขต้องสังกัดพรรคการเมือง จะเป็นการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ บางครั้งมองได้ว่าจะทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีวินัย หากแต่แท้ที่จริงจะเป็นการริดรอนสิทธิของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติ เพราะพรรคจะใช้มาตรการในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ปฏิบัติตามแนวทางของพรรค และพรรคยังบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสนับสนุนสมาชิกของพรรคที่ไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากพรรคเป็นพรรคร่วมรัฐบาลแม้ว่าสมาชิกของพรรคที่ไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะถูกกล่าวหาและถูกตรวจสอบจากพรรคฝ่ายค้านก็ตาม

อีกทั้งจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ทางนิติบัญญัติมีอุปสรรคและปัญหา หากมติพรรคไปขัดแย้งกับผลประโยชน์ของประชาชนในเขตเลือกตั้งของสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะจะต้องเลือกเอาระหว่างความอยู่รอดกับผลประโยชน์ของประชาชน เพราะอาจถูกขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคหากไม่ปฏิบัติตามมติพรรค จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถมีอิสระในการสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยจะสังกัดพรรคหรือไม่ก็ได้ หากพรรคใดเป็นพรรคมีมาตรฐานได้รับความนิยมนอกจากนี้ไปจากประชาชน ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไปเป็นสมาชิกพรรคเองโดยที่ไม่ต้องบังคับด้วยผลของกฎหมายอันจะส่งผลให้เกิดความผูกพันระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับพรรคการเมืองที่เห็นว่ามีแนวโน้มขยายและอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนกัน ซึ่งจะทำให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองมีศักยภาพต่อไป

บทที่ 6

สรุปและเสนอแนะ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะที่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง (1) และหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ไม่ว่าจะลาออกหรือถูกพรรคการเมืองขับออกจากพรรคจะทำให้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (2) ซึ่งวัตถุประสงค์ของการกำหนดเรื่องนี้ก็เพื่อทำให้เป็นมาตรการในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้อยู่ในระเบียบวินัย และมีความจงรักภักดีต่อพรรค และยังเป็นการเสริมสร้างพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็งหากสมาชิกมีวินัย และปฏิบัติตามพรรคการเมือง และยังส่งผลต่อเอกภาพของรัฐบาลหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาลมีวินัย และปฏิบัติตามแนวทางของพรรคการเมืองอย่างเข้มแข็ง

นอกจากรัฐธรรมนูญจะได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วยังมีกฎหมายพรรคการเมืองที่มาจัดระบบและโครงสร้างของพรรคการเมืองให้มีมาตรฐานและเป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในส่วนที่มาควบคุมและลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเพื่อต้องการให้เกิดระบบที่ดีแก่พรรคการเมือง

รัฐธรรมนูญ และกฎหมายพรรคการเมืองได้กำหนดมาตรการลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกของพรรคเมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำการฝ่าฝืนมติพรรคหรือกระทำผิดข้อบังคับพรรคการเมืองโดยกำหนดให้มีการขับ

(1) มาตรา 105 (3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

(2) มาตรา 114 (7) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองกำหนดเงื่อนไขสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยที่ต้องกระทำในที่ประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค โดยว่าห้ามดำเนินการขั้บไม่น้อยกว่าสามในสี่ของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคทั้งหมด⁽¹⁾ ซึ่งหากครบเงื่อนไขจะทำให้การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ในเงื่อนไขและวิธีการรัฐธรรมนูญ และกฎหมายพรรคการเมืองไม่ได้กำหนดในรายละเอียดในเรื่องนี้ว่าจะต้องกระทำผิดเรื่องใดบ้างจึงจะเป็นเหตุแห่งการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคหรือแม้กระทั่งขั้นตอนในการขับก็ไม่ได้กำหนดไว้ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้แก่พรรคการเมืองต่างๆ กำหนดทั้งเงื่อนไขและวิธีการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคที่มีความแตกต่างกันออกไป โดยส่วนใหญ่จะกำหนดในลักษณะที่เป็นเครื่องควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ปฏิบัติตามแนวทางของพรรคซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะหากการทำหน้าที่ของไปกระทบพรรคการเมือง อาจถูกพรรคการเมืองขับออกจากพรรคได้

ในปัจจุบันพรรคการเมืองต่างๆได้กำหนดเงื่อนไขและวิธีการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคไว้ในข้อบังคับพรรค และการตั้งมติพรรคที่ใช้เป็นมูลเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค ทั้งข้อบังคับพรรคและมติพรรคนับเป็นมาตรการสำคัญที่พรรคการเมืองนำมาเป็นมูลเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเมือง โดยข้อบังคับพรรคการเมืองในกฎหมายพรรคการเมืองกำหนดให้พรรคการเมืองแต่ละพรรคการเมืองต้องมีข้อบังคับพรรคการเมือง อย่างน้อยต้องมีรายการตามที่กำหนดในกฎหมายพรรคการเมือง ซึ่งมี

(1) มาตรา 26 (4) พระราชบัญญัติของพรรคการเมือง พุทธศักราช 2534

แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2535

↑

ส่วนที่เกี่ยวกับสมาชิกพรรคการเมือง คือมาตรา 22 การรับสมาชิกและการสั่งให้สมาชิกออก (10) วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิกที่ไม่มีส่วนใดเลยกำหนดเงื่อนไขที่เป็นมูลเหตุแห่งความผิดที่นำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง และไม่ได้กำหนดถึงขั้นตอนขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง ทำให้พรรคการเมืองต่างๆ สามารถกำหนดข้อบังคับฉบับขึ้นมาใช้เองของแต่ละพรรคกำหนดในลักษณะนี้อ่านวยต่อการควบคุมและลงโทษสมาชิกพรรค

พรรคการเมืองต่าง ๆ จะต้องอ้างเหตุแห่งการนำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคเพียงว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าฝืนมติพรรค ซึ่งมติพรรคที่พรรคการเมืองจะอ้างเป็นเหตุขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคในปัจจุบันพรรคการเมืองของไทยยังไม่มีพรรคใดที่กำหนดความผิดที่เป็นมูลเหตุของการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคไว้อย่างชัดเจน คงใช้มูลเหตุเฉพาะกิจเฉพาะเรื่องที่น่ามาอ้างเพื่อใช้ในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค

การที่ไม่กำหนดข้อบังคับพรรคในกฎหมายพรรคการเมืองเกี่ยวกับเรื่องขั้นตอนและความผิดที่นำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค และเรื่องมติพรรคไม่ได้กำหนดว่าฝ่าฝืนมติพรรคเรื่องใดบ้างจึงจะเป็นเหตุนำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคทำให้พรรคการเมืองกำหนดทั้งข้อบังคับพรรค และมติพรรคเป็นไปในลักษณะนี้อ่านวยต่อการควบคุมของพรรค หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไม่ปฏิบัติตามความประสงค์ของพรรค ทั้งออกมาในรูปมติพรรคก็จะใช้มาตรการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ซึ่งเป็นปัญหาต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างมากในการปฏิบัติหน้าที่ หากจะทำหน้าที่ของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีคือรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนแต่ต้องไม่ฝ่าฝืนมติพรรค และก็ไม่ทราบว่าการฝ่าฝืนมติพรรคในครั้งนี้เป็นเหตุนำไปสู่การถูกขับออกจากพรรคหรือไม่เพราะไม่มีการกำหนดให้ชัดเจน จึงเป็นปัญหาอย่างยิ่งต่อการทำหน้าที่ของในฐานะหนึ่ง และอีกฐานะหนึ่งต้องรับผิดชอบในหน้าที่ ที่การเป็นสมาชิก

พรรคการเมือง เพราะรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองได้กำหนดความสัมพันธ์ของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

ในปัจจุบันความสัมพันธ์ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคและหากพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงยังมีข้อโต้แย้งมากมาย เพราะเห็นว่าการนำความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกมาเพื่อทำหน้าที่ในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทย ที่จะต้องทำหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน ไปผูกมัดกับการรับผิดชอบพรรคการเมือง คือหากพรรคการเมืองขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรค จะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง จะเห็นได้ว่าไม่ได้ให้ความเป็นธรรมแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะพรรคการเมืองไม่ได้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหากแต่การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งที่ทำให้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้นเอง และนอกจากนี้การที่ว่าคุณสมบัติของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปผูกรวมกับการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยหวังที่จะให้ทำการควบคุมวินัยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีการพัฒนาพรรคการเมืองก็ได้รับการโต้แย้งว่าการพัฒนาพรรคการเมืองให้ก้าวหน้าและเข้มแข็งนั้น มีอยู่หลายวิธีควรวางวิธีอื่นนอกเหนือไปจากการมีมติขับเพื่อป้องกันการใช้อำนาจของกลุ่มผู้นำพรรคการเมืองที่จะขึ้นสมาชิกพรรค นอกจากนั้นการบังคับสมาชิกให้กระทำหรือแสดงความคิดเห็นใดๆ ทั้งในและนอกสภาได้เป็นการใช้อำนาจพรรคการเมืองมากเกินไปบางครั้งทำให้สมาชิกต้องนำสิ่งที่ขัดผลประโยชน์ของประชาชนได้ ซึ่งระหว่างวินัยพรรคการเมืองกับความรับผิดชอบต่อประชาชนไม่อาจวินิจฉัยได้ว่าควรยึดอะไรเป็นหลัก หรือสิ่งถูกต้องมากกว่ากัน เพราะบางครั้งมติพรรคอาจไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประชาชน และประชาชนก็คอยควบคุมและตรวจสอบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งถือว่าเป็นสภาพบังคับทางการเมืองอยู่แล้ว

นอกจากนี้ยังมีการเสนอให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกพรรคการเมืองขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคยังไม่พ้นสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรทันที ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกขับออกจากพรรคสา-
 มารตหาพรรคการเมืองสังกัดใหม่ได้ภายในหกสิบวัน หากภายในหกสิบวันยังไม่
 สามารถหาพรรคใหม่ได้ ให้ถือว่าพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (1)
 ทั้งนี้จะเป็นทางออกอย่างหนึ่งซึ่งควรกำหนดขึ้นเพื่อรองรับฐานะสมาชิกภาพของ
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตรงกับเจตนารมณ์ของประชาชนที่เลือกให้เป็นผู้แทน
 ขณะเดียวกันเป็นลักษณะของการประนีประนอมให้พรรคการเมืองมีบทบาทในการ
 ขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ด้วย เป็นการส่งเสริมพรรคการเมืองอีกทางหนึ่ง

มีความพยายามที่จะเสนอแนวทางในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพรรค
 การเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องพรรคการเมืองสามารถขับสมาชิก-
 สภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งจะทำให้การเป็นสมา-
 ชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภา-
 ผู้แทนราษฎรที่จะรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน แต่ต้องฝ่าฝืน
 มติพรรค แต่ทั้งนี้ในภาวะการเมืองของไทยในปัจจุบันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยัง
 ขาดวินัย ยังขาดความสำนึกในหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวินัยพรรค
 การเมืองยังเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาระบบพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทน-
 ราษฎรจึงควรเคารพแนวทางของพรรคการเมือง ฉะนั้นการขับสมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎรออกจากพรรคการเมืองซึ่งจะทำให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังคง
 มีความจำเป็นอยู่หากแต่พรรคควรพิจารณาในแง่ของมาตรการอื่น ในการลงโทษ
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนที่จะใช้มาตรการในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 ออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เช่น ไม่แต่งตั้งดำรงตำแหน่งทางการเมือง
 เมืองไม่ให้เป็นตัวแทนของพรรคการเมืองในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา
 ราษฎรต่อไป ไม่ให้การสนับสนุนในการเสนอพระราชบัญญัติ ไม่ให้การสนับสนุน
 ในการอภิปรายในสภา

(1) มาตรา 124 (7) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517

ในการลงโทษสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมาชิกของพรรค โดยการขับออกจากพรรคการเมือง เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่พรรคการเมืองและสร้างความเป็นธรรมให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกกล่าวหาว่าการกระทำผิดต่อพรรค จำเป็นต้องกำหนดกฎเกณฑ์ในความผิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นมูลเหตุในการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมืองไว้ให้ชัดเจนในกฎหมายของพรรคการเมือง เพื่อจะให้ทุกพรรคการเมืองถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันจึงได้เสนอเป็นหลักเกณฑ์ดังนี้

1. มติเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของพรรคต้องปฏิบัติตามมติของพรรคอย่างเคร่งครัด เพราะถือเป็นเรื่องสำคัญและเป็นหน้าที่โดยตรงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากมีการฝ่าฝืนมติพรรค พรรคสามารถนำมาเป็นความผิดในการขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

2. มติเกี่ยวกับกฎหมายที่เสนอโดยรัฐบาลเป็นหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลที่จะต้องให้การสนับสนุนกฎหมายที่เสนอโดยรัฐบาล เพื่อที่รัฐบาลจะสามารถบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้ หากรัฐบาลไม่สามารถเสนอร่างกฎหมายผ่านสภาได้รัฐบาลก็ไม่สามารถบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้ เช่นร่างพระราชบัญญัติประมาณรายจ่ายประจำปี พระราชกำหนดที่ต้องให้สภาให้ความเห็นชอบเป็นพระราชบัญญัติรัฐบาลจำเป็นที่จะต้องลาออกหรือยุบสภา จึงจำเป็นที่พรรคการเมืองร่วมรัฐบาลจะต้องมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคให้การสนับสนุนกฎหมายของรัฐบาล หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าฝืนมติพรรค พรรคการเมืองสามารถนำมาเป็นเหตุแห่งความผิดในการขับออกจากพรรคการเมือง

3. มติเกี่ยวกับกฎหมายที่เสนอโดยพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสมาชิกพรรค สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสมาชิกพรรคการเมือง มีหน้าที่โดยตรงในการสนับสนุนพรรคการเมือง เมื่อพรรคการเมืองเสนอร่างกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องให้การสนับสนุนจะฝ่าฝืนมติพรรคไม่ได้ มิฉะนั้นพรรคการเมืองจะนำมาเป็นมูลเหตุในการขับสมาชิก-

สภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค

เว้นแต่กฎหมายนั้นขัดต่อผลประโยชน์ประชาชนในเขตเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้คัดค้านกฎหมายฉบับนั้นในที่ประชุมพรรค และตกลงกับพรรคว่าจะไม่โหวตสนับสนุนโดยงดออกเสียง แม้ว่าจะตกลงกับพรรคไม่ได้ก็สามารถฝ่าฝืนมติพรรคได้หากกฎหมายฉบับนี้ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนโยบายของพรรคที่เคยแถลงไว้เมื่อครั้งรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

4. มติเกี่ยวกับกฎหมายที่เสนอโดยพรรคร่วมรัฐบาล พรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เช่น กรณีพรรคร่วมรัฐบาลอื่นเสนอร่างกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภา และคณะกรรมการประสานงานพรรคร่วมรัฐบาล (วิป) มีมติสนับสนุน โดยวิปได้แจ้งต่อที่ประชุมของพรรคได้รับทราบแล้วและพรรคมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคสนับสนุน โดยที่กฎหมายฉบับนี้มีส่วนในการสนับสนุนนโยบายของพรรคการเมืองที่ให้การสนับสนุนในฐานะพรรคร่วมรัฐบาลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจะต้องให้การสนับสนุน หากฝ่าฝืนมติพรรคจะเป็นมูลเหตุในการขับออกจากพรรคการเมือง

5. การฝ่าฝืนมติพรรคเรื่องญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล เป็นหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านที่จะต้องควบคุมรัฐบาลโดยมาตรการสำคัญ คือ ญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะหรือรายบุคคล ซึ่งพรรคการเมืองฝ่ายค้านจะพิจารณาร่วมกัน หากว่าตกลงที่ยื่นญัตติแล้วต้องมีเสียงรับรองญัตติไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ซึ่งพรรคการเมืองฝ่ายค้านจะต้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคลงชื่อในญัตติ และพรรคฝ่ายค้านจะมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคโหวตไม่ไว้วางใจรัฐบาล ซึ่งหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคฝ่าฝืนมติพรรค เช่น ถอนชื่อออกจากญัตติหรือไม่โหวตตามที่พรรคมีมติ พรรคการเมืองจะนำมาเป็นเหตุแห่งความผิดที่จะขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองก็ได้

นอกจากนี้จะต้องกำหนดขั้นตอนของการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออก

จากพรรคการเมืองให้มีขั้นตอนชัดเจน เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งจากพรรคการเมืองที่มักจะใช้การขับ โดยไม่มีขั้นตอนที่สามารถตรวจสอบได้และจะใช้วิธีการขับออกจากการเป็นสมาชิกพรรคแบบวาระเดียว ซึ่งการกำหนดขั้นตอนการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจะต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมือง เพื่อที่จะให้พรรคการเมืองทุกพรรคการเมืองจะได้กำหนดขั้นตอนการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากรอคเหมือนกัน ซึ่งขั้นตอนการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากรอคขอเสนอในรูปแบบดังต่อไปนี้

1. จะต้องมีคณะกรรมการสอบสวนกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูก

กล่าวหาว่ากระทำผิดต่อพรรคการเมือง

โดยหัวหน้าพรรคการเมืองตั้งขึ้นมาเพื่อสอบสวนหาข้อเท็จจริง ซึ่งมีประมาณ 3 คน มีหน้าที่สอบสวนข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อจะได้ทราบถึงข้อเท็จจริงเมื่อข้อเท็จจริงเป็นอันยุติแล้วคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงไม่มีอำนาจลงโทษ ส.ส. ที่ถูกกล่าวหา แต่จะต้องรายงานข้อเท็จจริงโดยสรุปประเด็นแห่งปัญหาและสรุปความเห็นของคณะกรรมการสอบสวน แล้วรายงานต่อที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรค และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค เพื่อวินิจฉัยต่อไป

2. จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงข้อกล่าวหา

เมื่อปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคกระทำความผิดอันเป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากรอคการเมือง จะต้องมีการกล่าวโทษว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นกระทำผิดต่อพรรคการเมือง โดยสมาชิกพรรคจำนวนไม่น้อยกว่า 20 คน จะลงชื่อร่วมกันกล่าวโทษต่อหัวหน้าพรรคว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคกระทำความผิดหรือหัวหน้าพรรคจะกล่าวโทษเองก็ได้ ต่อจากนั้นหัวหน้าพรรคจะตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสอบสวนข้อเท็จจริงประมาณ 3 คน แล้วคณะกรรมการจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อจะได้ชี้แจงข้อกล่าวหาต่อไปโดยคณะกรรมการมีอำนาจเรียกเอกสารจากผู้กล่าวหาและตัวผู้ถูกกล่าวหามาสอบสวนได้

3. เปิดโอกาสให้ชี้แจงข้อกล่าวหา

เมื่อคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงได้รับข้อกล่าวหาจากหัวหน้าพรรคแล้วจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงข้อกล่าวหา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อใช้ในการชี้แจงข้อกล่าวหา uly จะต้องชี้แจงข้อกล่าวหาภายในเจ็ดวันนับแต่ได้รับแจ้งข้อกล่าวหา หากไม่สามารถที่จะชี้แจงแสดงหลักฐานเพื่อหักล้างข้อกล่าวหาทันภายในระยะเวลาดังกล่าวก็สามารถขอเลื่อนการชี้แจงไปได้ 2 ครั้ง ๆ ละไม่เกินเจ็ดวัน

4. คณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรควินิจฉัยในข้อกล่าวหาเสร็จแล้วต้องแจ้งที่ประชุมใหญ่ของพรรค

เมื่อคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงที่มีการกล่าวหาว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำผิดต่อพรรคการเมือง สอบสวนเสร็จแล้วคณะกรรมการไม่มีอำนาจที่จะวินิจฉัยลงโทษหรือยกข้อกล่าวหา คณะกรรมการทำได้แต่เพียงสรุปปัญหาในประเด็นต่าง ๆ แล้วทำความเข้าใจ ต่อจากนั้นต้องเสนอต่อที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคทั้งหมดเพื่อวินิจฉัย หากที่ประชุมร่วมวินิจฉัยว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล ก็สามารถยกเลิกข้อกล่าวหาได้เลย แต่หากเห็นว่ากระทำผิดจริง และที่ประชุมมีมติไม่น้อยกว่าสามในสี่ของคณะกรรมการบริหาร และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดของพรรคให้ขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นออกจากความเป็นสมาชิกพรรค สมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกกล่าวหาคนนั้นก็ยังไม่สิ้นสุดไปจนกว่าที่ประชุมของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจะเสนอให้ที่ประชุมใหญ่ของพรรคเห็นชอบด้วยกับมติดังกล่าว ด้วยคะแนนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของผู้เข้าร่วมในการประชุมใหญ่ของพรรค หากที่ประชุมใหญ่ของพรรคเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลเป็นอันว่าข้อกล่าวหาตกไป

จากที่กล่าวมาถึงเงื่อนไขของความผิดที่เป็นมูลเหตุนำไปสู่การขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรค และขั้นตอนการขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากพรรคการเมือง ซึ่งจะต้องมีหลักเกณฑ์แน่นอนและชัดเจน และจะต้องกำหนด

ไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองต่าง ๆ จะ
ได้กำหนดเหมือนกัน และที่สำคัญจะได้มีระบบที่ตรวจสอบได้ว่าพรรคการเมืองได้
ดำเนินตามขั้นตอนกฎหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเป็น
ธรรมให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ถูกกล่าวหาในการพิจารณาข้อกล่าวหา และ
ยังสร้างความชอบธรรมให้แก่พรรคการเมืองที่ขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจาก
พรรคด้วย หากดำเนินการพิจารณาตามที่กำหนดไว้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กนก วงษ์ตระหง่าน. การเมืองในสภาผู้แทน, พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2530
- กนก วงษ์ตระหง่าน. พรรคการเมือง, พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2536
- กมล สมวิเชียร. ประชาธิปไตยกับสังคมไทย. พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, พ.ศ. 2520
- กระมล ทองธรรมชาติ. พรรคการเมืองแบบอเมริกา, พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, พ.ศ. 2514
- กระมล ทองธรรมชาติ, สมบูรณ์ สุขสำราญ, และปรีชา หงษ์ไกรเลิศ
การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มาสเตอร์เพรส, 2531)
- กุลชน ชนาพงศธร. พรรคการเมือง, พิมพ์ครั้งแรก
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2521
- คณิน บุญสุวรรณ. การเมืองการปกครองของอังกฤษ, พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
พ.ศ. 2530
- จรัญ สุภาพ. การปกครองและการเมืองไทย, พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, พ.ศ. 2521

- ชวงศ์ ฉายะบุตร . ระบบการเมืองปัจจุบันในยุโรป, พิมพ์ครั้งแรก
กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, พ.ศ. 2510
- นิพนธ์ บุญหลวง . การย้ายพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย, วิทยานิพนธ์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2533
- บรรพต วีรสัย และวิทยา นภาศิริกุลกิจ, สิทธิการเมือง, พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, พ.ศ. 2519
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ . คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญ
เยอรมัน, พิมพ์ครั้งแรก, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่มหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์ พ.ศ. 2535
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ . กฎหมายพรรคการเมืองในเยอรมัน. พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2532
- ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ . พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมือง,
กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, พ.ศ. 2524
- พงษ์เพ็ญ ศกุนตภัย . ประชาธิปไตยกับกระบวนการทางการเมืองในประเทศไทย,
พิมพ์ครั้งแรก, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย -
ประเทศไทย, พ.ศ. 2512
- พงษ์เพ็ญ ศกุนตภัย . พรรคการเมืองในฝรั่งเศส,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2522
- ภกฉิม พลกุล . เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. 2531
- สุขุม นวลสกุล . การเมืองและการปกครองไทย, พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. 2523
- สมบูรณ์ สุขสำราญ . การเมืองการปกครองสหราชอาณาจักร, พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด, พ.ศ. 2527

- สุรพล ราชภัณฑาทักษ์. การเมืองในฝรั่งเศส, พิมพ์ครั้งแรก,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. 2530
- สวัสดิ์ สงสัมพันธ์ (แปล). การเมืองและนโยบายของรัฐบาล มลรัฐและท้องถิ่น,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย,
พ.ศ. 2511
- หยุด แสงอุทัย. พรรคการเมืองรัฐ พิมพ์ครั้งที่สอง,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พัฒนา, พ.ศ. 2517
- หยุด แสงอุทัย. คำอธิบายพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511,
กรุงเทพมหานคร: บางสะพานการพิมพ์, พ.ศ. 2512

กฎหมาย

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534
- พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498
- พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511
- พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517
- พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2534

วารสารและเอกสารอื่น

- "ข้อบังคับพรรคการเมืองไทย พ.ศ. 2535" ในเอกสารรายงานรัฐสภา
สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- "การสิ้นสุดสมาชิกภาพของ ส.ส." ในวารสารกฎหมายปกครอง
เล่มที่ 6 ตอน 2 เดือนสิงหาคม 2530: 157-162

- กรมพล ท่องธรรมชาติ "พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2524"
รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 42/2523:363
- กรมพล ท่องธรรมชาติ "บันทึกรายงานการประชุมของกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ
 ครั้งที่ 11/9 กุมภาพันธ์ 2511, 525
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย "รายงานการวิจัยเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎร พ.ศ.2526 เอกสารวิจัยของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น , 2527:10
- เกษม ศิริสัมพันธ์ "พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2524"
ในรายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 2/2523:46
- เกษม ศิริสัมพันธ์ รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
 ครั้งที่ 15/2517:327-328
- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ
 ครั้งที่ 1/2516 23 พฤศจิกายน 2516
- จำลอง เทวารุทธ์ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติ ครั้งที่ 14 วันที่ 15 มีนาคม 2517
- ชัยนันท์ สมุทวานิช คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ รายงานการประชุมคณะ
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 9/2516 วันที่ 19 พฤศจิกายน 2516
- รัชชา ร่มรื่นสุขารมณ "กรณีปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกภาพของ ส.ส.ในประเทศไทย"
รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศ.ไพโรจน์
ชัยนาม 2535:75-78
- ธวัช มกราพงศ์ รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญสภานิติ-
บัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 14 วันที่ 15 มีนาคม 2517
 เปิดกรุเศรษฐกิจ พลิกโฉม "สะท้อน" "นอกพักยึดด้ามขวานทอง"
มติชนรายสัปดาห์& 29 พฤษภาคม 2531:13

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ "วิจารณ์ระบบพรรคการเมืองไทย" วารสารสังคมศาสตร์.

ปีที่ 12, ฉบับที่ 1 (มกราคม 2518):15-17

ยวรัตน์ กมลเวช, พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2524.

รายงานการประชุมรัฐสภา, ครั้งที่ 2/2528:87

-----รายงานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ไข

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ.2534:76

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ "การเลือกตั้ง:แบ่งเขตหรือรวมเขต และ ส.ส.ควร

สังกัดพรรคหรือไม่" รัฐสภาสาร (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2517):68

เสวต เปี่ยมพงศ์สอาด "คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ" รายงานการประชุม

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ครั้งที่ 9/2516

วันที่ 19 พฤศจิกายน 2516

อัครเมศวร์ ทองนวล "การพัฒนาความเป็นสถาบันพรรคการเมือง"

รัฐสภาสาร (เมษายน 2530):25

อดุลย วิเชียรเจริญ, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ครั้งที่ 16/2537 หน้า 19-20

อมร จันทรสมบูรณ์ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, รายงานการประชุมคณะ

กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 9/2516 วันที่ 19 พฤศจิกายน 2516

ภาษาอังกฤษ

BOOKS

Austin Ranny and Willmore Kendal, Democracy and the American Party System, (NEWYORK:Harcourt,1956) P.85

Edmund Burke, Reflections on the Revolution in France, (Chicago:Henry Regner Company,1955)

Gesetz U ber die politischen Parteien (Parteiengesetz)

24 July 1967

Herman Finer, The Theory and Practice of modern Government,

(NEW YORK:Princeton Universit Press,1966) P.3

Kramol Thondhamachart, Toward a Political Party Theory in

THAI Perspective, Singapore:Maruzen Asia PTE.LTD.

1982 P.39

MAURice Duverger, Constitutions et Document Politiques,

Presses Universitaires De France 1957

ประวัติผู้เขียน

นายยุทธนา ศรีตะบุตร เกิดเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2513 ที่ตำบล
จุมพล อำเภอพนพิสัย จังหวัดหนองคาย มีพี่น้อง 4 คน หญิง 1 คน ชาย 3 คน
สถานะภาพปัจจุบัน โสด

สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรี นิติศาสตร์ จากคณะนิติศาสตร์ มหา-
วิทยาลัยรามคำแหง เมื่อปีการศึกษา 2534

ประสบการณ์ทางด้านการเมือง

- ผู้ช่วยดำเนินงานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (นายพิทักษ์ ศรีตะบุตร)
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองคาย พ.ศ.2535-2538

- ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(นายฉัตรชัย เขียวสกุล)

- ที่ปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
(นายฉัตรชัย เขียวสกุล)